

▪
;

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Adjémian, Mkrti (1838-1917). ;. 1908.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'œuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici](#) pour accéder aux tarifs et à la licence

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

ՄԿՐՏԻՉ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԹՐԹՈՒՆ ՅԱՆԳԵՐ

ԽՈՒՆԿԻ ԲՈՒՐՈՒՄՆԵՐ

ԱՆՉԱՏ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

ԼՈՅՍ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐԻՔ

ԳԱՐՆԱՆ ՀՈՎԵՐ

ՅՊ. Վ. ԵՆ. Հ. ՏԷՐ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՄԿՐՏԻՉ ԱՃԷՄԵԱՆ

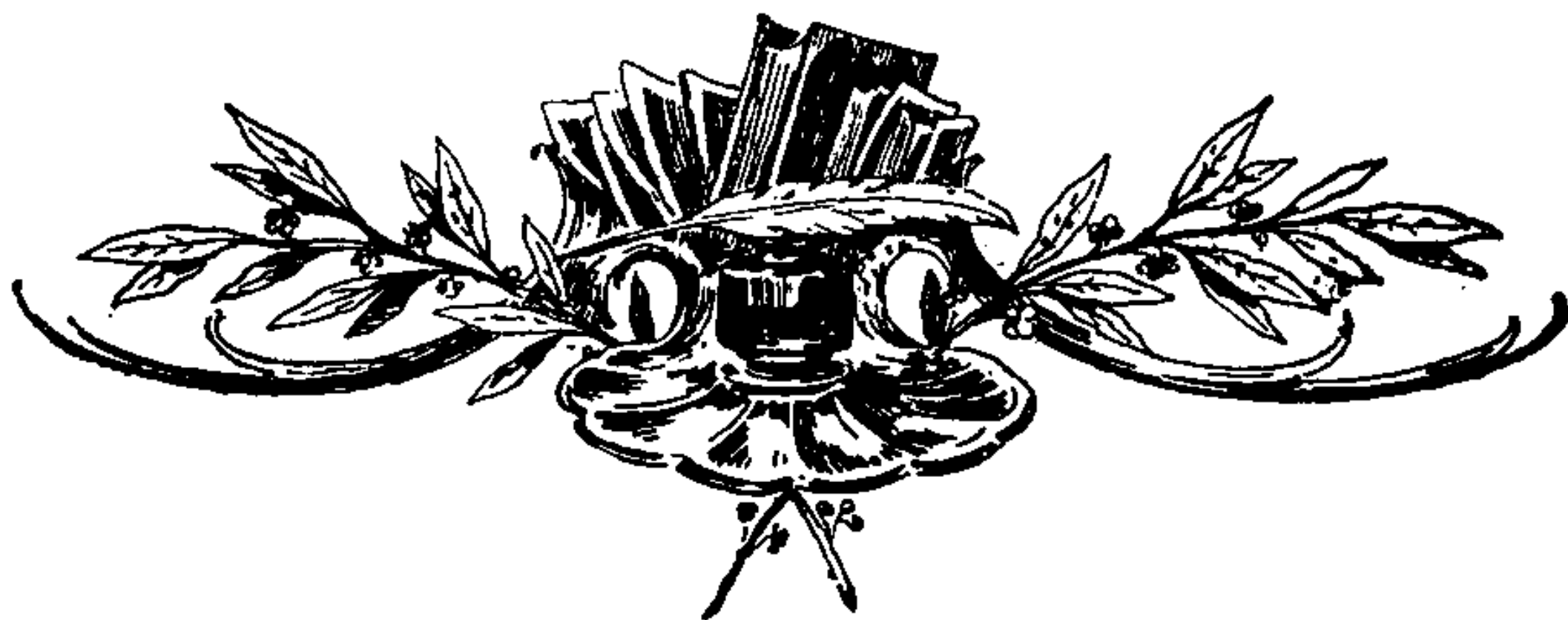
ԹՐԹՈՒՆ ՅԱՆՓԵՐ

ԽՈՒՆԿԻ ԲՈՒՐՈՒՄՆԵՐ

ԱՆՋԱՏ ՀԱՏՈՒԱՄՆԵՐ

ԼՈՅՍ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐՔ

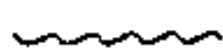
ՓԱՐՆԱՆ ՀՈՎԵՐ

Տպագրութիւն

Վ. ԷՆ Հ. Տէր-Ներսիսեան

Կ. ՊՈԼԻՍ

1908

معارف عمومیہ نظارت جلیہ سنک فی ۴ شباط ۳۲۳ تاریخلو و ۴۱۹ نومرولی
رخصتنامہ سیلہ استانبولدہ درنرسیان مطبعہ سندہ طبع اولمشدر

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԼԵԱՆ

Վաղանցիկ ու մանկական
 ժպիտներն իմ թռուսեցան .
 Արցունքներով արսաբուխ
 Կեանքն սկսայ շատ կանուխ :

Առաւօտուն խանդավառ
 երգեցի ես լոյսն աննառ .
 Ստուերներու սակ խաղաղ
 Նրազեցի մտազբաղ :

Քարնան հովեր մեղմօրօր
 Նուազեցի հեժտլոր .
 Եւ իմ երգեր կաթոզին
 Հմայեցին բու հոգին :

Գեղարուեստի սիրահար՝
 Դու ընտրեցիր իմ բնար ,
 Հիացունով համակիր
 Դու իմ Մուսան գգուեցիր :

Ո՛վ անծանօթ մերիմ ,
 Նրախսապարս է սիրս իմ ,
 Եւ ծերունին բանաստեղծ
 Օրհնենք ձօնէ քեզ անկեղծ :

ԹՐԹՈՒՆ ՅԱՆԳԵՐ

Միևնդեռ անփորձ այցելու
Կեանքին փուշեր ժողովելու
Պատաստուհի ակամայ՝
Ես նիհար մաղանոս տղայ,
Գրաց ինձի Ապոլոն
Եւ շքնորհեց իբրեւ ձօն
Սափորիկ մը հողանիւթ
Մեջը շեցուն անուշ հիւթ .
Ու բարուքեամբ ինձ ըսաւ . —

«Հոգեկան սազնայ ու ցաւ
Թե՛ որ զտեղ չարչարեմ,
Շնչե՛ ունայիկ մ'այս բոյրեմ :»

Ի՛ր պատուհրիկն հնազանդ
Երբոր հոգին իմ հիւանդ
Մաշիկն խոհե՛ր սրտում՝
Այրող տեղեր անհասնում,
Պարզեւած հիւթեմ անուշ
Բամե՛ի կարթիչ մը զգում .

Ո՛հ այն բոյրը հոգեթով
Որ զիս վառե՛ր եռանդով ,

Որ սարածուկը շատ հեռու
 Չերդ բաշտասն վիշտերու՝
 Ափսոս աչև բոյրև գգշխիջ
 Սպանեցի ես քիջ քիջ .
 Այդ եւս աչև ձօնուած սափոր
 Միևջ յասակն է դասարկ՝ չոր . . .
 Սափորն է արտա պասկեր,
 Բոյրև ալ՝ իմ նախշուն յակեր . . .
 Անցա գարունն ու վառվառ
 Վարդերն ալ անցան իսպառ,
 Բայց ցաւքս ահրար չ'ունի
 Այն շին երգեր քոչունի . . .
 Ապոշնն, ա՛յ ջախջախե՛
 Այս քափորը սիրքը հողե,
 Կամ նոր խանդով քրքուացո՛ւր
 Որ գեղգեղեմ հեշտալուր :

ՀՐԱՆՏԻՆ ՅԻՅԵՌՆԻԿԸ

Աջեր խաժուկ՝ մազեր դեղին,
Հրանս՝ սողորիկ մանչն է բաղին .
Թեպէս ուշիւ ու խելացի՝
Բայց մտերիւ չէ դարոցի,
Ու դաշտերուն մէջ բացօթեայ
Սերտէր դասերն շահայ երթայ :

Շին պարտեզն է իր վարժարան ,
Թոչնոց գեղգեղ՝ իր երգարան
Կանաչ մարզին՝ վարդի թռչիկն
Ինքնին սորվի իր այբուբեն .
Թերթեր ծաղկի՝ թելեր խոտի
Համրէ առանց վարժապետի :

Բոյս մը թէ նոր ծրլի բողբոջ,
Թրթուրն երբոր շարժի դողդոջ,
Կաթիլ ցողին՝ ճըճին կարմիր
Դիտէ զնկէ հետաքրքիր,
Խոշոր բանայ այլն ու ախանջ
Ու հիացմամբ արձակէ կանչ :

Օր մ'այ տեսաւ մեկ թիթեռնիկ՝
Թռչերն ոսկի ու խասուսիկ
Որ քոչքսեր քելքել փայլուն
Ծաղիկ ծաղիկ միշտ անկայուն .
Տղուն սիրսն այ թուա ի վեր
Ա՛խ մը քաշեց՝ բացաւ թռչեր :

Շուրջը թիթուսն ճաճանջաւոր
Վազեց դարձաւ ոչոր ոչոր .
Ամեն ծաղիկ՝ ամեն տերեւ
Ան շօշափեց բայց ի դերեւ
Զի այդ շարժուն գոհար ջնադ
Կարծես իրեն հետ կ'ընէր խադ :

Տղուն այժեհն հուր քոց ցայտն ,
Քրտիկն հոսե կարմիր այտն .
Բայց թիթեռնիկն երբոր մեկ ցած
Վարդի վրայ նստաւ յոգնած՝
Ուրախ գոչեց . « Է՛հ այս անգամ
Ա՛յ բռնեցի քեզ՝ անգամ մ' : »

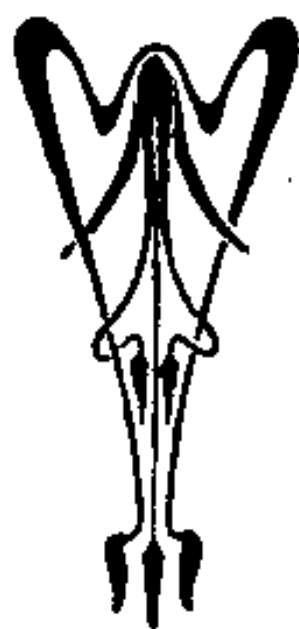
Յետոյ ըզգոյշ կարնաց կարնաց
Վարդի թռչիլն քոյր զնաց ,
Եւ յանկարծ վեր ցասկեց տնդոտ
Երկու ձեռքերն իրարու մօտ ,
Բռնեւ ուզեց՝ բայց գոյնզգոյն
Միջասն աղւոր փախաւ խկոյն :

Ու ծաղրելով անհոգաբար
Միկնչեւ օղիկ մեջ բռնէր պար ,
Տղան շարով յուսակրտուր
Ճիշ մը ձգեց կծու եւ սուր .

Փռչ մը խոցած էր իր մասնէր
Եւ արցունքներն արեան խառնէր :

Հրանց երբ ըզրաւ երիտասարդ ,
Ու գեղունի շքեղագարդ
Շրջացրիւք քու աչքն ու միտ ,
Չ'ըզայ որ կեդժ անոր ժրմիտ
Արիւնքն էր քու սիրտ յըկար .
Այդ թիթեռնիկը մի' մոռնար .

10 Յուլիս 1892

ԾԵՐ ԳԻՆՈՎԸ

Մեռեցոցին է այսօր տօն .
 Չ'ունիս հացիկ՝ չ'ունիս բանկոն ,
 Բայց չ'եմ ընէր ինն ու զանգոս
 Թէ որ գտնեմ գինի մեկ մաս :

Ծերուկ տղար եմ մեջքս ծռոն ,
 Կը պրտէսիս խեղճ դռունէ դռոն .
 Ո՛հ կը մեռնիս ես անհաւաս
 Երբոր չ'ունիս գինի մեկ մաս :

Ու ինծի պէս կիկըս պստաւ
 Միշտ գինով եր. ան աչ մեռաւ .
 Սուգը պատեց իմ դերկ ճակաս ,
 Գունէ գինի տո՛հ մեկ մաս :

Քստանն սարուն իմին ընկեր ,
 Հեքս խըմէր քոյրս պստկեր .
 Հիմայ միմակ եմ յուսահաս .
 Ողորմութիւն , գինի մեկ մաս :

Երբ նոր հարս էր՝ շատ ընդհանր
Նախանձեղն հարուստ մարդիկ .
Ականջն ի վար կուսացին իրան
Խղճընդունով գինի մեկ մաս :

Նոթի ու մերկ էին շատ հեղ,
Բայց միշտ բարով կեցանք մեկսեղ .
Ու մեկգնեկ սիրեցինք շատ
Երբ խրակեցինք գինի մեկ մաս :

Ա՛յ ի Տրսեր մը գնեմ խրակ
Օրհնեղ կուսամ իր գերեզման .
Արցունք չ'եղար աչքու ժրաս .
Իր հողին սամ գինի մեկ մաս :

Երբոր մանկիմ՝ սակառ մը լայն
Ըրեք դազաղ, շիշ մը երկայն
Դրեք կոթող ու իմ աղբաս
Թաղիս տե՛ք՝ գինի մեկ մաս

13 Յուլիս 1892

Ե Ր Ա Ջ Ը

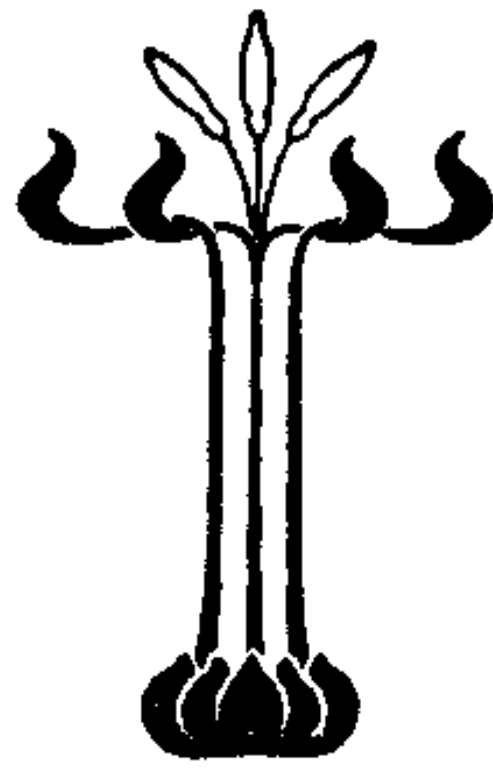
Ուտերուն վրայ մազերը վե՛ս վե՛ս
Մինչ ծածակիկն խօշ հովերուն հե՛ս,
Նե՛ պատռահակին կոթընած անփոյթ
Երկիկն ուրնե՛ր շունիկն երեւոյթ :
Հորիզոնիկն մօ՛ս խուրճ մը յուսահե՛ր
Փրփուր անպերու հանդարտիկ սահե՛ր .
Անպերուն վերեւ երեւցաւ երբոր
Կիսորոշ տօգոյն մահիկ յունիկն նոր ,
Աղջիկը գաղտնի մեկ մանրանկար
Դուրս քաշեց կուրծիկն , ու նախ ընդ երկար
Լուսնակիկն յառեց ասերն ուշադիր ,
Յե՛տոյ պասկերիկն դարձուց սիրադիր
Ու կարօտակեց համբուրելով զայն
Ձերմ աղօթ մ' ի վեր ուղղեց լուրջայն :

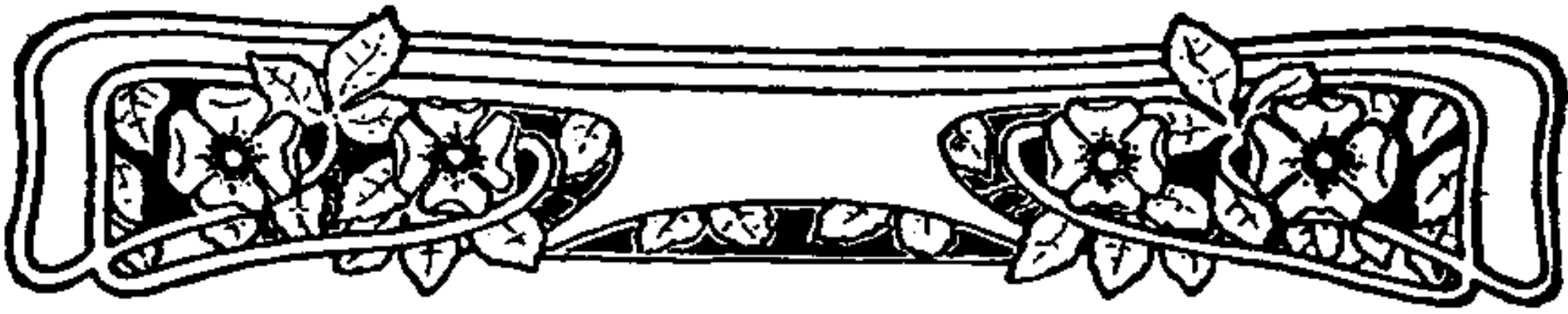
Մեղմիկ հովերեկն որ փշեկն զով
Ու ծաղիկներուն թոյրեկն աչ գիկով
Աղջիկը խըփեց ասերն յսնուշ ֆուն :
Հե՛շ երազներու Դիցունիկն սիրուն
Փրփուր անպերուն մեղեկն իջաւ վար ,
Նայեցաւ կուսիկն ու գորովաբար

Անոր հոգւոյն հետ խօսեցաւ այսպէս . —
 «Անմեղ աղօթքիդ ունկնդրեցի եւ .
 Իմ ձեռքս եւ բաղդին երկնագոյնն ճարօս ,
 Ու լինուշ ամեն ինչ իդան ու կարօս
 Կ'երդնում . ի՛նչ խնդրես . փափաքի՛ս ինքն
 Մեկ ծաղիկ ըրաւ որունն հոս անուշ
 Սիրտը հըմաշե :» Իսկ երկչոսն աղջիկ
 Ըսաւ . «Չ'եմ ուզեր ըրաւ եւ ծաղիկ ,
 Գուցե գիս շարեն դազաղի վերեւ :»
 «Կը բաղձա՞ս ըրաւ թոչունն մը թեթեւ
 Ու միշտ թոչքսի՛դ երգել զըւարթունն :» —
 «Կը փախնամ ըրաւ թոչնիկ փափկասունն
 Որ ոկրամոյիս եւ համեղ պասսուն :» —
 «Սիրե՞ս գեթ ըրաւ Արուսեակն պայծառ՝
 Մոշար ճաւերունն երկնացու փարոս :» —
 «Ի՞նչ օգուտ ունի Արուսեակն՝ ափսո՞ս
 Երբ ճակասն անոր ծածկեն թուխ ամպեր :» —
 «Կուզե՞իր ըրաւ գետ մը բարեբեր ,
 Ոռոգել ջրովդ ու անկէլ պարսարս
 Մշակին խոպանն այգիներ ու արս :» —
 «Այդ ալ չ'եմ ուզեր . գետերդ՝ հեղեղ
 Կը դառնան յաճախ ու գոհեր անմեղ
 Կը բաղեն պոսոր աշիֆներունն սակ :» —
 «Փափագի՞ս ըրաւ երգ մը ներդաշնակ
 Չոր բանաստեղծին սիրավառ հոգին
 Ինչպէս անուշ խունկի կը բուրե յերկին .» —
 «Ո՛հ այդ երգն ըրաւ փափաքի շատ՝
 Բայց կասեցընե գիս ցուրտ իննադատ :» —
 Եւ մինչ Դիցուհին մի առ մի թուեր
 Ամեն վեհ բաղձանի՛ք ամեն անձնուեր
 Մտքի ու արտի ձգտումներ ազնիւ ,

Աղջիկն ըսաւ ցած եւ յուզեալ ձայնիւ . —
«Այդ խորհուրդներ շատ բարձր են ու վստակ,
Աննահ Դիցուհի, ես միայն կուզեմ,
Ու դուն խոստացար շքեղ իմ փափագ,
Կուզեմ որ ճակատս կապեն հարսի թագ: »

22 Յուլիս 1892

Մ Ո Ն Ո Ր Ե Ա Լ Ը

Կիև մ'եր հընայից սեւ սեւ աջերով
 Որք մերք ցօղեիև կարողի գորով
 Ու մերք ցայեիև բոցեր ու փայլակ .
 Անմեղ կուսի պես ճակասե եր ճերմակ ,
 Վարդեր բացուեիև ջնւող ծիծաղեև .
 Իբրու թե սերեալ Պատրիկեան ցեղեև՝
 Վսեմ փառաւածփով, հասակով շփեղ
 Յաւերժահարսի ուհեր անմահ գեղ .
 Ու ձայնե եր դիւթիջ՝ այնքան ներդաշնակ
 Որ սիրողներու ամբողջ մեկ բանակ
 Ճոխ կանփեև շրժած գեղնափարշ սաներ .
 Մեհափա , ադամանդ , ծաղիկ , գոհարներ ,
 Եւ ոսկիև ժողվեր իբր աւագ ծովուն
 Զոր յետոյ ափ ափ կը ցաներ հովուն :

Շուրջը սեղանիև սարքած գեղիսարքար
 Բախեիև գիւնոյ գաւաթներ հազար ,
 Եւ որոստով երգեր սիրազեղ
 Բաքու եւ Աստղիկ պարեիև մեկտեղ .
 Հոն հրապուրից իր մարմնոյ պասկեր
 Արքշիռ հիւրերուն արիւն բորբոսեր ,

Եւ իր վաճառած համբոյր հեշտաշիր ,
 Իր շիշի կախաւ, փառաբանիք պատիր
 Չորս դիւն ափռեցիս աւեր եւ աւար .
 Գանձեր կը շափեր ու ջեր յագեցնար .
 Սիրտը յօշոտեր եւ սիրտն էր խաղաղ ,
 Հոգի մը ճըզմէ՛լ այդ իր անմեղ խաղ
 Իր մեծ հանոյթն էր ու գոզցեալ շուժեր
 Հիւսաւորց մեկ վրեժ՝ երբ տղան ու ծեր
 Պատեր քրզրթեր վարդե եղունգով ,
 Արիւննիսն ծրծեր փափուռի շրթունքով
 Կարիչ առ կարիչ . . . եւ սկսեցաւ
 Իր յաղթանակին՝ երկբայեցայ ես
 Թե ինչո՞ւ որդեր շուշանը կրծէն ,
 Թե ինչո՞ւ մասաղ այդ կնոջ կուրծէն
 Ժայթփեցիս պոստը կիրքեր կանխասիւս ,
 Ինչո՞ւ գեղն անոր կըզար պատուհաս :

Սուրբ սաճարիս մեջ նե սեւեր հազած՝
 Մոմեր վառելով կ'երթար երկիւղած
 Անկիւն մը ֆաշուի՛լ ու ծնրադիր անդ
 Կ'ուզեր աղօթել խոնարհ՝ ջերմեռանդ .
 Ճակասը ֆարիս դրած ընդ երկար
 Բառն յիշատակով սիրտը կ'ուռնէնար .
 Աղջիկ մ'եր անփորձ եւ անուշահոտ
 Ծաղիկ մը ֆադեր երթոր վրիճի մօտ ,
 Ոչ ոք կարկանդակ ձեռք մը բարեկամ
 Այլ փոքրացուցիս իր անկուռն անգամ .
 Իր առաջին սերն անկեղծ պըրպըրար ,
 Մարդիկ ծաղրելով՝ փշրեցիս այդ շար .
 Սիրտը բարասխուն խըղեցիս սաք սաք ,
 Ցամփեցուցիս իր անկն սուրբ փափաք .

Ու վըշեկն ընկնեալ, ամօթեկն պարտեալ
Յուսահաստեղով՝ չար եղաւ ինկն ալ .

Հիւնայ իր մետախա մահիճն ե դազադ
Ուր մեռած հոգին ա՛լ ննչե խաղադ .

Ոսկի պատանխով դիակ մ'ե շրջիկ

Ու գիւնիք կոչեկն անառակ աղջիկ .

Ճակասը քարին դրրած ընդ երկար՝

Անհունն ցաւերով սառապե՛ր սկար

Եւ ալ չ'եր կարող խըմե՛լ այդ սխուր

Ու շեղի բաժակ միւնչե՛ւ ցնջրուր .

Չ'եր կրնար այլ եւս իր գրուխը կրե՛լ

Անհծֆով հիշունած շաչակն ոսկեթե՛լ :

Ճակասը քարին դրրած ընդ երկար

Մեղա՛յ գոչեղով խեղճունկ հեծկըշար :

Երբոր ոսֆ ելաւ ու գրուխը սիրուն

Մեղմօրեկն ասրուեց՝ կաթիլներ փայլուն

Տժգոյնն այտերեկն քափեցան գե՛տին .

Ու խաչին սաշով համբոյր մը յե՛տին

Հեռացաւ գնաց սարսամ քայլերով :

Գնա՛ թշուառ կիկն, գնա՛ դեպի ծով

Խեղդե՛լ կակիծների աշիֆներուն խոր .

Կամ գնա՛ ծածունկ՝ հոգիդ վիրաւոր

Վանֆին մուրթին մեջ քաղե՛լ յաւիտեան . . .

Բայց ափսո՛ս, ինկն եր գաւակ կորսեան,

Կարող չ'եր արբե՛լ իր ճակիտն սեւ սառ,

Ու իր հեֆ քաղդիկն գոհ եղաւ իսպառ .

Մուրթ գիշերին մեջ սառապ յուսագեւ

Սուրաշով վառի ու մարի աշապեւ,

Խորշակն ալ քըշե քարմ վարդի թերթեր

Աշապեւ աղբին մեջ նե՛տե անսարբեր :

ՎՇՏԱԶԱՐ ՄԱՅՐԸ

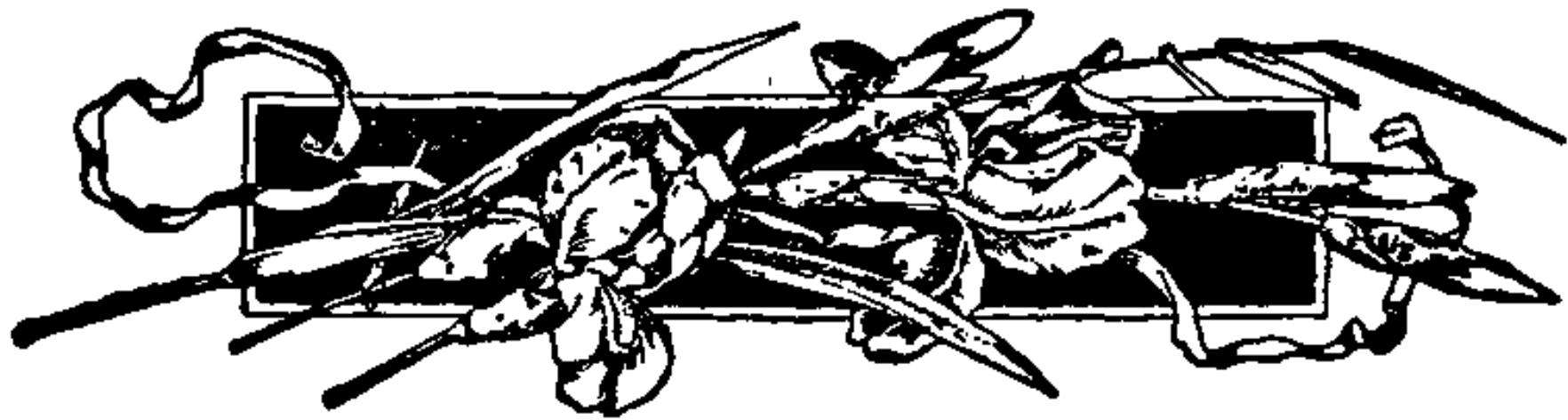
Առ : ԻԿԻՆ Վ. Պ. ԿԻՆՍԿԵԿԵԱՆ

Երբ գփեց նանչցայ՝ դեռ մասսայ վասոյժ
Աղջիկ մ'եիր դուն շարանընի յոյժ .
Աննեղ խաղերուդ եղայ ես վրկայ
Երբ գրչորհիր մարգերուն վրայ ,
Կամ մերկանալով գուշպայ եւ մուճակ
Ջրարճանայիր դուն ի մեր լըճակ :
Յեսոյ երբ մեծցար՝ դուն կոյս գեղանի
Թաշիչ յօնիտուդ անուշ հովանի
Հագիւ անոխր սեւ աջիտուդ հուր :
Յիշե՛ս երթայիևի դեպի Օհրամուր
Երբոր քարճրանար պայծառ շունկիան
Լըսեչ պըշպուղիև երգած շարական :
Իսկ երբ երազով յուզուեր իմ հոգիև՝
Չմրան գիշերևեր նսսած սրսմագիև ,
Դաշնակից վրայ նուազիիր դու
Երբեմըն մեղմիկ եւ երբեմն ազդու ,
Ու ես դիտելով քու մասևեր ջասուկ
Ժպտի քաղի ու յա ի գաղտուկ .
Ինչպե՛ս շուս անցան այն գլարթ ժամեր
Որք ունիև քոյր եւ անուշ համեր :

Յեանյ հարս եղար՝ կարմիր վարդի պէս
 Յօդերով շեցուն, դուն եկար ի սես,
 Ճակասիդ վրայ ծայ ծայ ներմակ ֆոդ
 Չարդարուած արծար թեղերով շողշող .
 Չըւարթ ու պարկեշտ աղջիկ մ'եիր դու
 Ու կիև ես հիմայ համեստ եւ հըղու :

Յեանյ մայր եղար, մայր դժբաղդ, ախարձ ,
 Քու մանկիկն աղուոր շուտ դըրին ի փոս,
 Չի դեռ չի ծընած մեռած եր արդեև .
 Չի կրցար առնուդ կարօտ քու վարդեև,
 Չի կրցար շեղ ակոր նախկինն ճիշ,
 Շոյեղ համբուրեղ գաւակըդ մեկ քիշ .
 Ու երեք անգամ, սեւ նակասագիր,
 Դուն աշապէս երեք գաւակ գոհ տուիր,
 Երեք կոկոններ քոռնեցան ս'սա,
 Ու դուն յուսախառի դառն արցունք կուշաւ .
 Բայց գաւակիդ հոգեալն ի՞նչ եղաւ արդեօք .
 Վարդ մը շնչեցիր միքե՛ հեշտակօք՝
 Վարդիկն քոյրիկն հե՛տ ակն թռա՛ւ յերկիկն .
 Գիշեր մը քերեւս հանդեպ յուսնակիկն
 Դուն հառաչեցիր կարօտով՝ անձկաւ
 Ու հառաչիդ մեջ հոգեակն հաշեցաւ :
 Արցունքըդ արքե՛, մի՛ շար ո՛նի գուցե
 Արցունքդ ալ հոգւոյ հիւշե՛ մը ծածկե .
 Եւ ի՛նչ հարկ շարու աշոպէս յուսահաս,
 Հեք արարածներ երկրիս վրայ շա՛տ .
 Դուն ոչ այս ժամու աշխարհիս համար
 Հողեև խնորուած մանուկներ ծընար .
 Երկիկիկն համար անքի՛ծ հեշտակներ
 Յըղացար միայն, ա՛յ մի՛ արսաւուեր :

ԱՍՈՒՊՆԵՐ

Կես գիշեր է քափանցիկ,
Հովը հեծե հեղձուձիկ,
Ծովը ծածան սւրռքեր
Ծոյ ծոյ ծեծե իր ափեր .
Հաշտ ու համբոյր եւն աշերֆ,
Անսանկերն աչ չ'ունիկն երգ .
Կես գիշեր է ու քւրած
Նիրհե անկն արարած,
Երագներով խաբոռսիկ
Պահ վը կ'ըշայ երջանիկ :
 Կես գիշեր է դիւքական
Ու կաս կարմիր շուսկան
Լերանց ետին պահուրսած
Հարս վը բռի անօթիսած :
 Կես գիշեր է ցոյաքեր
Ու պըշպըռնն սառայներ
Իրենց շիկ բոյներհն
Խոսափելով կը սիրեն
Սահիշ բռշիշ ժիր ու ժիր
Ու սուրաշով շուսածիր

Պարսպիև վեջ՝ հրեղեկև
 Խորհրդաւոր գիր գրեկև .
 Հեւսրֆիր երբեւեկև աշ
 Հաւսարձակիև մօտեւաշ,
 Ծրոյիև միևջեւ վար խոնարհ
 Դիտեշ սխուր մեւ աշխարհ .
 Ճեպեկև ճախրեկև սրարշաւ
 Դեպի հիւսիս կաւմ հարաւ ,
 Եւ ո՛հ արդեօ՛ք ի՛նչ ահեղ
 Իրեւր տեսեկև ի՛նչ սգեղ .
 Հոն նշմարեկև անգուրք սով
 Որ չոր ու սուր ճիւղաւնով
 Ծերևի ու մանուկ բըզըֆտե .
 Հոն վարակեաւ ժաւնսախտե
 Թե՛ մեծասունե քե՛ աղֆաւ
 Մե՛կտեղ մե՛ռնիկև յուսասիւս .
 Հոն արիւննով միշտ անյագ
 Յեղեւր կուտակ մարտ վայրագ .
 Հոն յղիսցած հարունսի
 Դղեակներուն քով՝ նստի
 Թշուառուքիւն ահաւոր .
 Մութ որջերու վեջ ու խոր
 Բիւր ճիւղաղներ նուաղիտ
 Պատան հացի եկև կարօտ ,
 Կաւմ ծովերու վեջ մոլոր
 Ճաւքորդիկև նաւ հողմաւփար
 Հա՛կայ ժայռի վը բախի՛
 Բիւրեղի պէս ջախջախի
 Եւ ստուպներև՝ ահաքեկ
 Հոն կը մարիև վեկ առ վեկ :

Կես գիշեր է գովարար
 Ու շողշողուն գերդ գոհար
 Ասուպներ աչ օղուչու
 Կուգան մեզի այցելու .
 Հրճուին՝ դիտեն ապշելով
 Այս կապուսակ ժպտուն ծով ,
 Պարսկեներու ջնադ շարժ
 Ու բարեբեր դաշն ու մարգ
 Որ սարածուին միշտ դաշար
 Կղզիներէն Իւսկիւսար ,
 Ոսկեղջիւրէն մինջ Լոսփոր ,
 Ու գարդարուած բիւրսոր
 Լապսերներով աչ պես պես
 Ծովուն երեսն է կարծես
 Երկինք բացուե՛ր շոյտերով .
 Եւ ասուպներն՝ ապստով
 Դրախտն հոս սեղ համարին
 Ու հանոյ՛հն կը մարին :

19 Օգոստոս 1892

Խ Ա Ղ Ո Ղ Ը

Երբ խաղողին դեղին ողկոյզ
Տերեւներուն տեսամ մեջին,
Թե՛ ինչու եմ կամ մտայոյզ՝
Պարեգ բացուի արիւ մեջ շին .
Ոսկեհասիկ օրհնած խաղող՝
Տեսնի աչ կ'արժե հազար ներքող :

Հասիկները շունջ շեցուն
Դուրսը շող է՝ ներսը շափար,
Ու բախուած են կրշոր սահուն
Կարծես մանրիկ քերնի համար .
Ոսկեհասիկ օրհնած խաղող՝
Գեղն աչ կ'արժե հազար ներքող :

Խաղողն օրհնեալ է ամեն տեղ,
Բայց հոս բուննի Գ-Կ-Բ-ն անուշ
Ու հոս միայն հըրաշագեղ
Կ'անի վերին Բեւե շ-Է-Ղ .
Ոսկեհասիկ օրհնած խաղող
Գոյնն աչ կ'արժե հազար ներքող :

Խաղողն առաս՝ արքողջ աշուն
Աղբասին նաշն է պիսակի .
Ասուածածին կ'ընէ հասուն,
Եկեղեցին կ'որհնէ զակի .
Ոսկեհասիկ օրհնած խաղող
Հաւն աշ կ'արժէ հագար ներքող :

Գարնան վարդեր թէ զիս դիւթեն
Խաղողն առնէ արսիկըս զով .
Անր հոսկն՝ սառ հիւթեն
Սիրել ըզսւշ ըսկայ գինով .
Ոսկեհասիկ օրհնած խաղող,
Հիւթն աշ կ'արժէ հագար ներքող :

10 Սեպտեմբեր 1892

ԼՈՒՍՆԿԱՆ

Պիշ պիշ նայիմ ֆեզ, սողունը շունկայ,
Ու ջեմ կշսանար. ջեմ գիտեր ի՛նչ կայ
Շողիդ մեջ այնքան հմայիչ՝ ֆևֆուշ
Որ սիրսս ողորդե հեշտաթեամբ անուշ.
Ծովը նեկգաւոր, դամբաններ թափուր,
Ամեն առարկայ սգեդ ու ժուր
Արծաթ փոշիով օծեա գեղեցիկ.
Երագներ անյօդ ու մեղանադձիկ
Իմ սպշած մեֆիս սոջեւ կը շարեա:
Այն սուր հառաչներ որ միսան երկրեա,
Ագաւոր արտի ողորմուկ սրտունջ,
Ու այն հոգիներ որ սարսամ եւ մունջ
Տիեզերֆին մեջ թռչքսին մոշար՝
Քու սեմիդ վրայ կը թառին յօժար:

Պիշ պիշ նայիմ ֆեզ, սողունը շունկայ,
Ու կուզեմ գիտնայ թե արդեօք ի՛նչ կայ
Փայշուն ծոցիդ մեջ. ինձ թուի այնպէս
Թե ջնաշխարհիկ գանձեր կը ծածկեա.
Թե քու հեշտաւեճ հովիտն ու անսառ
Միշտ դաշար պահեմ գարուն եւ ամառ,

Չուարք ասիտոյ լընակ ու վըսակ
Իրար խառնեն ձիշտ աշեակներ յսակ ,
Մեղևածուշի հոյեր ծառիև սաղարթեև
Ներդաշնակաւոր երգեր յարդարեն .

Ոչ պատեն երկիկնից անպէտ սեւայօն ,
Շակնի անագնայոր ոչ որոտայ հոն .

Ու ոչ փոթորիկ յորձանասպոյտ
Յուզե ծովերուդ աշիկներ կասպոյտ .

Այլ յաւե սնդորր, հանասպագ ջնադ ,
Բնութիւնն է հոն ձիշտ գեղածիծադ ,

Ու արարածներ թէ հոն յընակիկն
Հեզ ու անթիծ են նրանս սասրակիկն :

Պիշ պիշ նայիւմ քեզ, ադուր յուսնկայ

Ու յանկարծ յիշե՛մ այն դիտակն հակայ

Չոր ձուշեղ փորձեն մարդիկ յաշակնոտ

Դիտեղու համար գեզ մօտ առ մօտ .

Գաղնիկից որունեղ ու հեճաքրի

Կուզեն ընթեռնուղ քո՛ն սապակագիր .

Չի կարծեն թէ դու յաշիտենական

Սառոյցոյ պատած՝ դիակ անքաճան

Երկրիս հեճ կասպուած դառնաս անգգայ .

Բայց եթէ իւրաքի ձեռք մը կարենայ

Հաշակդ արծաթե երեսից քառնայ ,

Արդե՛՛ք ինչպիսի նոր՝ անակնկալ

Չֆնադ հրաշալիք դուրս պիտի թափիկն .

Երբ արարչագործն՝ այն հըզօր դարթիկն ,

Երկնից մեջ ցանեց արեւներ վընիտ ,

Իւրաքանչիւրիկն տուա իբր օժիտ

Ծովեր ու բովեր, յուսածիկն սարեր ,

Հոգի , եակ , կեանք , մեկմեկիկն սարթեր

Մեկմեկիկն ջնադ , վեհ եւ գերագոյն .

Եւ մարդրն գաւաւն՝ ծնունդ սեւ հողոյն
 Իր բաղդէն դասե՛ ճիւղերքն հաւնայն՝
 Իր ցեխոս կեանքին յարմարցընե՛ գայն .
 Ու կը պարծենայ հրպարս եւ յիւսար
 Թե՛ այգը ծագի յոկ իրեն հաւսար ,
 Թե՛ արեւուն հե՛ս դու պաշտօն ունիս
 Լսաւորե՛ղ . յոկ մրջիւններ երկրիս :

Պիշ պիշ նայիմ քեզ սողունո՛ր շունկայ .
 Դիւթից շունիդ մեջ արաս մը չիկայ .
 Վերջին ամիսն է՛ որ դուն կը փայլիս
 Այսփան պաղպաջուն՝ հընայեղով գիս .
 Զմբան հոժ անպեր կը հասնին կանուխ
 Պայծառ ճակասիդ սժեղ շսռէր թռիս .
 Եւ ո՛հ աչնան չոր սերէններուն հե՛ս ,
 Դեղնած հոգիներն աչ կըշշան փե՛ս փե՛ս .
 Ծովուն արձակած ահաւոր մըռունց
 Խախտե՛կ անոնց գակգակն ու մըմունց
 Ու վերջին երգերն՝ ողբերը սքիւռը
 Հովն աչ կը սանի չգիտեմ թե՛ ո՛ւր :

23 Աեպտեմբեր 1872

ԱՆՇԱԻԱՏԸ

Երբ մահուակ էիր՝ անհն առաւօտ
Մայրդդ քարեպաշտ՝ անհն երեկոյ
Կրկնէշ սար ֆեգի մեկ սնուշ աղօթ
Ու դրոշմեր արտիդ մեջ վախն Ասուծոյ :

Երիսասարդ դու գնորիւք գիւնով՝
Ի գուր պարծեցես թէ հաւաստի է սուս ,
Եւ այր կասարեալ գիտութեանց յեկոյով
Ի գուր գոշես թէ կրօնի է սնօգուս :

Յուսոյ թերթերն ո՛հ փեշես մի առ մի ,
Ափսո՛ւ միւնջեւ իսկ հոգին կը ջնջես ,
Նիւթին հե՛տ՝ կ'ըսես , սն ալ կը թռամի :

Բայց երբ մահուան ժամն հնչէ ազդարար՝
Իցի՛ւ թէ յուզուած շեշտով մը մնջես
Այն աղօթն սնուշ գոր մօրմեդ ուսար :

4 Հոկտեմբեր 1892

Ա Ր Թ Ն Ց Ի Ր

Արշալոյսն իր վարդե փրփուր
Ցակե ճակցիդ վրասյ մաքուր,
Ու գեփիւռիս շունչն անդրանիկ
Շոյե մազերդ գսնուցիւր .
Դեռ ֆրևանա՞ս մըշիկ մըշիկ
Այգն ե ծագեր, ա՛յ արթնցի՛ր :

Առաւօտ ե պայծառ ու գոյ
Հովը կ'երգե վսեմ շեշտով .
Լեռն ե հագեր ոսկի շապիկ
Հարանիք կ'ընեն երկիւնք երկիր ,
Դեռ ֆրևանա՞ս մըշիկ մըշիկ
Ժամն ե սիրոյ, ա՛յ արթնցի՛ր :

Արթուն ևսիւմ գշտուդ վերեւ,
Ինչպե՞ս շունչդ ե հեզ ու թեթեւ .
Եղեւեջն ե որչա՛փ յուշիկ
Ճերմակ կուրծքիդ ջնադած իր .
Այդ ֆռնդ անշարժ մըշիկ մըշիկ
Զիս վրդոյի, ա՛յ արթնցի՛ր :

Ո՛հ կը վախճանամ թե մի՛ գուցե
Հոգիդ հրեշտակ մը թոցընե .
Ու դիտելով քունդ անուշիկ
Քովիկդ հսկեմ ես անձանձիր .
Այդպէս անհոգ մըշիկ մըշիկ
Մի՛ քննանա՛ր , ա՛յ արթնցիր :

Աչտերդ պահ մը բանաս կես
Ժպտիս ինձի՛ դարձեալ փակեա .
Ո՛հ այդ նայուածքը բացխալիկ
Շրփոթե գիս հեճափրփիր .
Ես քննացար մըշիկ մըշիկ ,
Հոգիդ սիրեա , ա՛յ արթնցի՛ր :

Բա՛ց աչտդ այն յուսածաւալ
Ուր կը սիրեմ բաղդըս կարդալ ,
Ուր պահուըսի սեր քննուշիկ
Երագներով հեշտապասիր .
Հերիք այդպէս մըշիկ մըշիկ
Ծոյլ քննանաս , ա՛յ արթնցի՛ր :

Է՛հ այդ ըրածդ ինձի նազ է .
Անուշ անուշ դուն երագի՛ ,
Մի՛նչ ես գողնամ ցերմ համբո՞ւրիկ
Շրթունքներդ վարդակարմիր .
Ա՛յ փոյթըս չե , մըշիկ մըշիկ
Սուս քննացիր կամ արթնցիր :

18 Հոկտեմբեր 1892

Հ Ա Ն Գ Ի Ս Ս

Դեղևած ու խաւձած՝ ինչպէս չոր տերեւ,
 Կախուած էր կեանքին թելով մը թեթեւ .
 Եւ ան որ առոյգ՝ աշխոյժ էր այնքան
 Հիւսայ անճանայ, նիհար ուրուական,
 Կըմախօք մ'է դարձեր, կաշի եւ ոսկոր
 Դողողոց ծերու պէս բեկեայ՝ միջակոր .
 Ու շայն թիբն այժիկն դուրս ցըցուած խորին
 Տրսնագին ժպտով փայլի հեզնօրին :

Բայց այդ ուժասպառ ու սուրսով ստուեր
 Տակաւին չֆնայ յուսով մ'որորուէր ,
 Եւ իր քափանցիկ մասներուն՝ զաղակի
 Ցնծուքեանք փորձեր ոսկեղին մասնի .
 Իդձեր՝ երազներ սածեր վեհ կամ խեւ
 Միևջ օրհասն հսկեր իր գշտուն վերեւ :

Ափսո՛ւ, հագուագիւտ ձիրֆերդ ու սաղակն
 Անհետ փնացան. ափսո՛ւ քեզ Երուանդ,
 Որ զուարթ հոգւոյդ ծաղիկներ մի մի
 Փետեցիր դուն ինչ ձեռքով թշնամի .
 Տենդը մոռեցին՝ հաճոյքին հրապոյր
 Անդունդը մըղեց ըզքեզ իբրեւ կոյր .

Ճշդակսոր ըրիւր կեանքի արդեակ խարխուղ .
Մեր սերը մոռցար ու մեր ձայնիկն խուռ
Խըմեցիր անուշ այն թոյնիկն կաթիլ
Առանց կարծելու այսպէս շուտ մեռնիլ :

Կեանքը չի սերած՝ աստուծոյ սոսիս
Տրեցայիւր թէ աշխարհիս չ'րայ
Դուն որք ու միևսի՛ զհոռած յուսահաս
Չ'ունեիր բաժին կոչմանդ հաւեանս ,
Ու նշմարելով բաղդը հեռունեակն
Բաժակ ի ձեռնի՛ մուր սայիւր իրեակն .
Բայց երբ բաղդն հասար, շատ ուշ էր , առա՛ն
Սընարիդ մօտիկ նստիւր սեւ ճիւղայ .
Ու դուն յուսահասք՝ վազեցիր մեր ֆով ,
Հեզու բախեցիր խեղճ պաղատանքով
Ու վերջիկն ճիգով կեանքի՛ն կանչեցար .
Ա՛հ երիտասարդ մեռնիլն է դժուար :

Ա՛յ հանգիստ կարդաւ քո թոռնած գրիխուդ ,
Մոյրեայ կեանքիդ յանցանքներն ու խուռ
Վերջիկն ժամերուդ անբողջ փառեցիր .
Ա՛յ հանգիստ երգեւ հոգւոյդ վշտակիւր՝
Որ խօշ յորձանքիկն մեզ նետուած թեպէտ
Բայց մաքուր էր ան էւ չարիկն անգէտ .
Հեզիկ կըրեցիր սանցանքներն այն խիստ ,
Խեղճ ոսկորներուդ ա՛յ կըսեւ հանգիստ .
Ա՛յ յեակն, Երուանդ, խժուկն ու խոստով
Աւերակ կուրծքիդ հառաչներ խեղդողով .
Ա՛յ մի՛ գանգատիւր թէ որք էս միևսակ ,
Հողիկն մեզ պառկիս մօրդ թեւիկն սակ :

12 Դեկտեմբեր 1892

ՆՇԱՆԱԾՆԵՐ

Ժամանակին անծայր գեոյնն արքանեակ
Անոր կողին քոյսած վրճիս մեկ վրսակ,
Ափերը ճոխ պարտեզներով զարդարուն՝
Հովիտներու մեջին կ'անցնի զարարուն .
Մեկ կողմը լոկ վարդենիներ կը բուսնին,
Ուր զարունն է գեղածիծաղ՝ մշածին,
Օղն ու հովիկ միշտ հեզաշունչ՝ խնկաբոյր
Ու երկինքն աչ յառեքս պայծառ ու հաւքոյր,
Ուր ման կուզան գողոր աղջիկներ գոյգ ընդ գոյգ
Սիրով կապուած պարմաններու հեք առոյգ .
Նշանածներ են ամեկնն աչ երջանիկ՝
Յափշտակուած երազներով գեղեցիկ .
Բայց սեւեռած են աջերնին շաւոր
Այն ծառերուն որ սասանին մեղմօրօր
Դիմացի կողմը՝ յի վառ վառ գունազեղ
Պտուղներով մեղրածորան ու հաւեղ .

Հոն է կանգուն ամուսնուքեան սուրբ սաճար
Որուն շողայ ոսկի գնքիքն օղապար,
Եւ որուն շուրջ բարձրանան ճոխ դդակներ
Ուր ձանձրանան քաղդաւորներ մեղկասէր .

Իսկ առէրի հեռուն քաղէր կան անշուք .
 Հոն հեկեկեան շաճախ, քափեան արժանուք ,
 Երգ ու անեծք՝ պոռթկան տեղան հաւասար ,
 Բաժակ պարպեան մեկտեղ նախասնան ու հանճար .
 Այս քարտերուն զգեղ աշխատան ճշմարիտ՝
 Չեան հաւասար նշանաձևեր միամիտ ,
 Եւ արգիլեալ պտղոյն փայլեան արժանի
 Հըրապորտուած՝ միշտ հոն դիմել փափաքի .
 Իրենց սիրոյ անուշ ժամերն ալ գոհեան
 Անձանօթի՛ն՝ գուցէ դրասխան կամ գեհեան .
 Եւ ամեն գոյգ առաջ անցնիլ կըշտապէ
 Նեղ կամուրջին որ այդ արիւնքը կարպէ .
 Լողալով իսկ կ'անցնին ունակ անհամբեր .
 Խորամանկ սեր՝ որչա՛փ գիրենկ է խաբեր :
 Նշանաձև՝ Եր, ձեր փափառն կարթոցին ,
 Չեր հիացնան սուղ վայրկեաններ ջունին գին .
 Երկնաքաղիկ այդ ժամերուն մեջ անմեղ
 Կ'ազնուանան զգացուձևեր սիրագեղ .
 Սիրեն է գթո՛ս՝ հոգին ներող առէրի ,
 Շուտ փարսի վիշտը եւ ոխը հարի .
 Մի՛ արժանուք , այդ վայրկեաններն են անմահ ,
 Ճաշակեցե՛ք կարթիլ կարթիլ իբր ազահ :

19 Դեկտեմբեր 1892

ՀԱՐՍՆՑՈՒՆ

Մ Ա Յ Ր Ը

Մեր պարտեզին վարդին պես,
Աղջիկ, ծրրեր ծաղկեր ես.
Հասակըդ շուք է սուեր,
Աչքիդ սեղ վառչին ծովեր.
Աղուռ աղջիկըս հըրու,
Ա՛յ եղեր ես հարսնուր:

Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Մեր պարտեզին վարդին պես
Մայրի՛կ, շուք շուք թողնիս՛ ես.
Շուքիդ սակ պսսսպարե,
Պահե գիս չար աչքերե.
Քակի եղայ խեղահաս
Ուրախ կեանքե՛ն չու՛նիս՛ վաս:

Մ Ա Յ Ր Ը

Չանիկդ անխան անուշ է
Որ պըպուշն աչ ս՛իս քաշե.
Ծիծաղներիդ յոյս քըղիսե՛ն
Ինչպես ժամուռն խորանե՛ն.

Ա՛շ եղեր ես չափահաս ,
Աղջի՛կ, պէժք է հարս ըլլաս :

Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Մըսիկս անխան փուշ փուշ է
Որ պըշպուշն աշ ա՛խ քաշէ .
Ծիծաղներըս չոր ծաղիկ
Կը քափիկն մեկիկ մեկիկ .
Ես աղջիկ եմ հարսնոց
Սիրքս վերքով մահացու .

Մ Ա Յ Բ Ը

Շուշանն անկտիղ ին՛չ վայրէ
Թագ պըսակ արծաթ թեշէ .
Նուռ կարթի քու այտերէն ,
Մազերդ աշ խոռնկ կը քուրեմն .
Ա՛շ աղջիկ ես հարսնոց
Պէժք է հարս ըլլաս հըշու :

Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Սիրքես արիւն կը քաշէ,
Սեւ շաշակ անկտիս վայրէ .
Մայրի՛կ, իմ ցարն է խորոռնկ ,
Տո՛ւր հոգւոյս մեռելի խոռնկ .
Ես աղջիկ եմ խեղահաս ,
Թէ հարս ըլլամ դուն կուրաս :

Մ Ա Յ Բ Ը

Նշանեցի քեզ երբոր
Դեռ կըսէի քեզ օրօր .

Ոսկի շարով վարգարիս
Պատաստեցի քեզ օժիտ .
Ա՛յ աղջիկ ես խելահաս,
Ինչ աղուորիկ հարս կըլլաս :

Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Այս ինչո՛ւ գիտ, վայրիկ դու
Նշանեցիր այն վարդուն .
Արցունքներդ վարգարիս
Հարսնիքիս ըլլան օժիտ .
Ես աղջիկ եմ չափահաս
Թե հարս ըլլամ կը գոջաս :

Մ Ա Յ Ի Ը

Թուշուն մ'եիր գուարթ հեզ,
Որ՞ կախարդը դիւթեց քեզ .
Նուսխայ կախեմ ճիտեղ վար,
Չոհ եղի՛ր պատշոյդ համար .
Թե աղջիկ ես խելահաս
Պե՛տ է հըրու հարս ըլլաս :

Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Ներսըս կըրակ կը մըխայ .
Խերիկ չ'ունի դեղ՝ նուսխայ .
Վա՛յս սերն ինչ է չգիտես .
Մա՛յր, քար մը կախե՛ ճիտես ,
Ու երթամ հըրու հըրու
Սրգաւոր հարս ըլլա՜մ :

23 Դեկտեմբեր 1892

ՊԵՐՃՈՒՇԻՆԵՐԸ

Արծաթի ցահեր վառուած են արդէն ,
Ու երկու սիկնայք որ երկու վարդ են ,
Ճոխ դահիճէկն ներս կը մտնեն զգուշ .
Միև վառվորուն է ու միւսը ֆնֆուշ .
Յարսացած , տնդոտ , մեղի ու փափկասուն
Անկէ ձիւրֆն ունիկն բաղդաւոր դասուն :
Միևակուկ են դեռ ու վեր վար ճեւեկն
Շաղակրուստոյ . բասրուն կամ հիւսկն
Յագուրդն է իրեկց մտաւոր կեանքին :

Արձան մը փոքրիկ՝ ձեռակերտ անգին ,
Ճարտար ֆանդակուած , յանկարծ զըրաւի
Նայուածքը սիկնակց . թէք պարզ կաւի
Բայց շինուած է նուրբ եւ գոյսրիկ այնքան
Որուն դիւ շատեր ապշած կըսնան .
Ան կը պատկերէ կըրորիկ՝ գիրունկ
Չարաճըճի Սերն՝ անստակ մանուկ
Որ ընթոսացած՝ ձեռքովն անխոհեմ
Նէտ շարեղ փորձի կոյս Ասդիկին դիւ :

Պերճունիկներ գայն պահ մը կը դիտեն
Ու ժպտին թեթեւ . ո՛հ իրեկց սիրտն

Եստնից վսկեր եւն սերը՝ այդ անուշ
Համարուած բայց սին գգացուսնի սպուշ .
Թոյդ սիրտեր վառին յոկ սիրով անշեջ
Ձոր իրեւիք խեղդեւն հաւանջներու մեջ :

Աջերնին յեսոյ դարձնեւն նուադ
Դիտեալու համար պսակեր մը չֆնադ
Ուր նկարուած է վրձինով ջասուկ
Մայր մը դեռասի, գեղեցիկ, փափուկ
Որ սիրտը հեւ հեւ դողայ գուրգուրայ
Դեռ նոր ոսք երած գաւակին վրայ,
Ու համրեւ անոր ֆայտը վասոյժ .
Ուրախ անձկութիւն, կեանք, երանգ, աշխոյժ
Կրտսալին վրայ ցանուած հոս ու հոն՝
Հոգւոյն մեջ բուսան կասոյց հորիգուն .
Իսկ պերճանհիներն իբր հեւստրֆի
Ակնարկ մը նեւեւն ցուրտ՝ անկարեկիր .
Այն աւրբ եւ ամբիժ հրճուանքն ու գորով
Ձեւն գգար բնաւ, ու մայր անուանով՝
Հեզնեւն ու ծաղրեւն այդ խեղճ սնեւալի
Դերը սաղկալի . . .

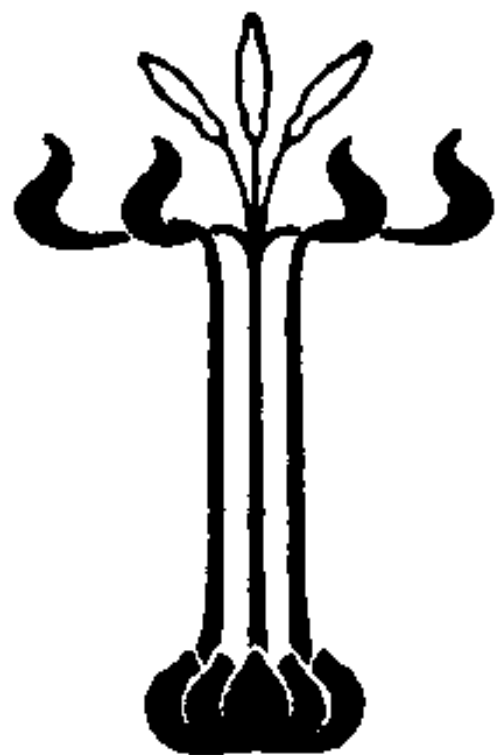
Բայց դուռը բացուի .
Նոր հիւրեր կուգան, կիներ ծաղկազարդ
Ու խոււք խոււք այրեր, ծեր, երիտասարդ .
Պատրաստ եւն կարգ կարգ սեղաններ կանաչ,
Ամեկն ալ գըւարթ շարունին ձախ ու աջ .
Ձեռքէ ձեռք թուշին թուղթերը խաղին,
Ոսկիներուն պէս փաշփոշին դեղին
Իրեւնց աջերն ալ տեւջանքով ազահ .
Ու տեղ տեղ պոռթկան անեծք կարճ ֆահֆահ .
Յացող թէ ձախող՝ բայց միշտ յուսախար

Կը արբեն պաղ պաղ ֆրսիկիսն սարափ
Որ հոսի իրենց ճակատեն գունաս:

Պերճուհիներն աչ խաղան անընդհատ .
Հիսայ յուզուած են, մերթ քաջ՝ մերթ սկար
Շահու կորուսի կը մըդեն պայքար .
Այն բուռքեր իրենց սիրոյ են քերքեր ,
Հիսայ կասարեն իրենց անկեղծ դեր ,
Ու սիրս մը զգայուն ցոյց կուսան յայտնի
Որ գաղարեղով փղձկի ու հասնի :

Անկողիս կերթան երբ այգը շողայ,
Երբ որունիս մեջ իրենց երախայ
Քուկն արթնցած՝ քեռեր ճապուկ
Բանաղով շարժե, ժպտի անմեղուկ,
Ու կը գարմանայ թե մայրիկն ինչո՞ւ
Անփոյթ վարանի զիսն համբուրելու :

25 Դեկտեմբեր 1892

ՈՐԲ ԹՌԶՆԻԿԸ

Մեր սանիթիկ բռնիկիդ առկախ
Ճիւ ճիւ երգես, թռչնիկ անսեր,
Ու քու շեղումով կ'ըսես ա՛խ վա՛խ.
Զսեռն եկար՝ քու ընկերներ
Թռան գացին հեռու երկիր,
Դուն միևսկուսի հոս մնացիր:

Եւ անձկութեամբ շի՛ աջ ու ձախ
Կը ցայխ թե կուզու՞ն արդեօք,
Ու քու շեղումով կ'ըսես ա՛խ վա՛խ.
Թռչնի՛կ, թեպէ՛ս որք եւ անոք,
Ցուրսին փութին կը համբերես
Զի դուն անյոյս չես ինձի պես:

Սիրքս շեղում չիշեմ յաճախ
Ան կսրի՞նն որ գնաց ձեռքի.
Ու քեզի պես կ'ընեն ա՛խ վա՛խ.
Երբոր Ասումս զարուն դրկ՝
Թու ընկերներ անրե՛ն կուգան,
Բայց ա՛յ չիգար իմ սիրական:

Շիրիսն անշուք ծածկե ցնախ .
Գնա՛ թռչնիկ, թառի՛ր վրան
Ու քա շեղունով ըստ՝ ա՛խ վա՛խ :
Որք էր՝ հոգւոյս հասորն էր ան .
Ըստ՝ թե կարն է կեանքիս թեղ
Շուտով կ'երթամ գիւնն ընդգրկել :

28 Ռեկտեմբեր 1892

ՊԱՏՐԱՆՔ

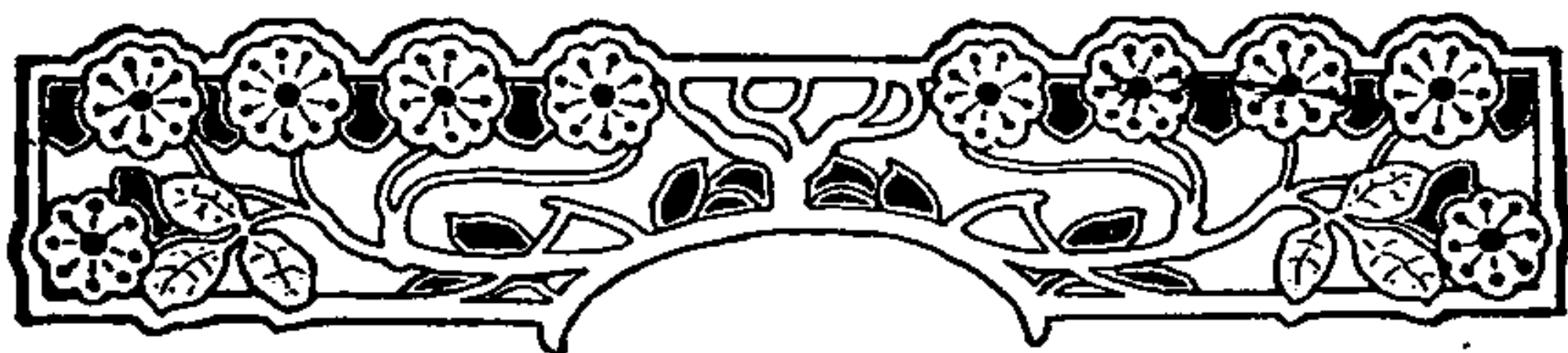

Քանի մագերես ձիւն պատկ՝
Կը փոփոխի մարդն ու բարձր ,
Ու մութ տակաւ հեզհեշտ .
Այս վերջ դարու կեանքին պատկեր .
Ահա հարուստ որ յատուկ
Ունի շքեղ ըզբօսանաւ ,
Ունի եւ իր որդը գաղտուկ
Իսկ գոհացումըն ներքին՝ բնաւ :
Երկրաչափին ահա մասիս
Ինչպէս այն ցուպն հին մոգերուն
Հարթե նեղի շեռն ու հովիտ ,
Տեղափոխե ծովեր անհուն ,
Կամ աշտարակ մը վիթխարի
Կանգնե յանդուզն անպերն ի վեր .
Բայց անհաշ ձեռք դասաւորի
Անոնց նախին մուր է տուր :
Իսկ վիպասանն հոջակաւոր՝
Որուն երկեր ազդեմ աստուան ,
Այնքան վտակ եմ ու պոստ ,
Անմահներուն սանաւիկն դուռ

Փառք մուրադով՝ բախե յամսո
 Ու ետ դանկայ միշտ ձեռք ունայնի :
 Հագուագիւս է մարդն անաջառ
 Ու երջանիկ միանգամայն .
 Հանձարն, ափսո՛ս, յանախ քրճնի
 Յացողութեան կռռփին առջեւ .
 Հագուագիւս է առափինի
 Եւ խղճահար մարդն արդարեւ ,
 Հոգի սանոյ՝ յի եւ գեղուն
 Խորհուրդներով սուրբ եւ վսեմ
 Որ բարերար հետքեր թողուն .
 Ես անեն կողմ ճիշտ շտեմ
 Լոկ պատրանի՞ զասկոս եւ սուր .
 Աղօս կամարն է երկնային
 Չուս գոյժեք յաւեքս բափուր
 Որ երագներ հիւսեղ սային :
 Գեղեցկութիւն՝ ծայտաղ ու սեգ
 Չ'ունի շնորհիփն համեայ շրդարչ .
 Երկնապագիկ թռիչ՝ երբեք
 Սերը չ'ունի, այլ գեճնասարչ
 Յաճի մոլոր ու գգայագիրկ ,
 Ինչպէս իսուր ձմրան ասեն
 Տասրակն անբիժ՝ ֆնֆռչ ու գիրգ
 Ճարե անունդն աղբիկն մեջին :

24 Ապրիլ 1893

ԱՐՓԻՆԷ

Արդե՛՛ֆ շուշան գարնանային
Թե պասկերն ե յուսկային .
Հո՛ւ վ թե մեսսֆս ե մագին թեղ՝
Ես չեմ կրնար գանագանեղ :

Իր ֆևնուշիկ թերան կըղոր
Ծաղկի թաժակ մ'ե գոգաւոր ,
Երբ ձգեղով ձայն մը սիրուն
Կըսկսի շարֆն իր երգերուն :

Ու նորք իստեաշ յօնֆերուն սակ՝
Աջֆերք իսայս ու կապուսակ
Բացուին գոցուին համեւսօրեկն ,
Մինչ գովեւսով գիւնֆն օրօրեկն :

Երբ պարեգին մեջ կուգայ ման՝
Ճիչեր շունին սֆանչացման .
Սիրահարներ ծեր թե սրհաս
Շուրջը շարուած կ'ընեկն դարպաս :

Իր գիրգ ձեռքիև եղայ գերի
Որ պսստիկ չ'ե համբուրի .
Բայց այն ձեռքով չարանքնի
Զիս կ'ապսակե առանց խրդնի :

Մերկ արուևիներ ցոյց սայ շիսի ,
Ես կը սաստեմ՝ նի կըժպսի .
Բայց ին՛չ, կուզե՞մ որ անաչե ,
Արիիևեկն դեռ սասն անտա չե :

3 Մայիս 1893

ԲԱՑԱԿԱՆ

Իմ այժերիս փախեր ե՛ քուն. . . .
Նոր կը բացուի դունակն այգուն
Ու պատանուն անպոց մեջեն
Վարդի խառձեր կը բողբոջեն:

Հոս հորիզոնը կարմրի,
Հոն շունկիսն կը մարմրի.
Բիւր աղամանդ շողեր՝ կարծես
Կը բեկբեկեն ծովուն երես:

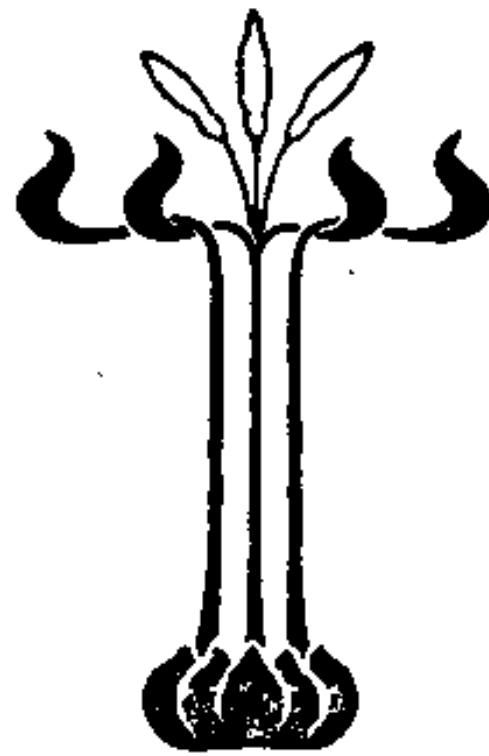
Լերանց մեջքի՛ն կապոյտ գօթի
Լայն ծաղերով կը փոթփոթի.
Խօշ ձեւերով դաշին վրայ
Շուքն երկարի ծառոց հսկայ:

Ճրջվումներով՝ քիոց սակեն
Սարեկներն աչ դուրս կը ցատկեն
Բայց ին՛չ փոյթ ինձ յոյս եւ շողեր,
Զիս պաշարեն վախ ու դողեր:

Չեփիւռիկն շունչ ու ծաղկիկն բոյր
Այ ինձ հաւար չ'ունիկն հրապոյր.
Սարեկներուն հրճուակիկն ին՛չ փոյթ,
Չըւարթ երգերն ինձ սակ ձակճարոյթ:

Չի վիսփս իրմով վիշտ կըզբաղի,
Ու կուզ կուտամ արցունքի սղի.
Ահ, կարօտն է փուշ վը բախուն
Այ աչքերիս փայտեր է քուն:

4 Յունիս 1893

ԱՊՈԼՈՆ

ԿԱՏԱԿ ԲԱՐԵԿԵՆԴՅՆԻ

Մեծաձորի անմասն երգիչ,
 Այն մեծ փերթոյն արծուէքրոյիչ
 Ինձ մօտ գալով կարեկցաբար
 Ձեռքս բռնեց ու բարձրասար
 Լեռան մը ծայրը գիս սարսառ
 Հեռու հեռու, ուր դժուարաւ
 Վեր մագղեղով ցից ժայռերէն
 Հեռեւեցայ հազիւ իրեն:

Ծլծմբահոտ անպէտ դէզ դէզ,
 Պարուրեցին յանկարծ ըզմեզ.
 Փայլակ կայծակ որոտագոչ
 Փռւչ փռւչ ըրին սիրտըս դողդոջ.
 Երբ բոցերուն շէկ ու կիզիչ
 Վարժեցան իմ աչքեր քիչ քիչ,
 Տեսայ սաճար մը կանգնած հոն
 Ուր կը բազմէր մեծն Ապոլոն.
 Գրուխը դրամ մեծկակ փափախ
 Մէկ կողմ ծըռած երգիւ ուրախ.

Հիև եափռուցի ը'նշին վրաս
Հագիւ ծածկեր իր վերկ իրան.
Էհ երեսուն դարուց ի վեր
Որչա՛փ փոխուած՝ քանձրացած էր
Տերև արեւու եւ ֆարքաքեան.
Բայց այն օրն էր բուն բարկեանքան,
Ոչիւսոսեան զգուած՝ քիչ ը'աչ
Կ'ուզէր անշուշտ գրաւանձաւ:

Ոմանք նիհար, ոմանք կըրոր
Մուսայք՝ շարուած շուրջը բոլոր,
Ունեխն գոյնզգոյն սարագ,
Կեղծ ակուսներ ու ներկած մագ.
Անմահներուն անգամ, եղո՛ւկ,
Գեղեցկութիւնն է խոսասփռիկ:

Միև այս կնիկ խաթուններէն
Որուն անունն էր Մեղքովէն,
Տեսաւ ընկերս՝ անմիջապէս
Ընդոս վախէց խնամներէս,
Ու անոր շուն ճակիին վրայ
Դրաւ խոշոր պսա՛յ դափնեայ,
Միև Պոլիսնիս ու Երասով
Գրգռեխն գիւնն անուշ ժպտով
Եւ իբրեւ ասն ու կնիքմար
Համբարեխն շափ շափ գիրար.
Ես խոյս սաղով՝ տեղ մը յարմար
Կըծկըտեցայ՝ զի մեկ յիմար
Խնդարու տենչ մը գիս առար,
Ու կեղծեցի սուտ փորի գար:

Հոս Աստղուն որ մեկ ը'Բէւ
Ընէր փորձեց շրջագոցիչ.

Եսիս բացաւ տուին ընչապէսի՝
Խուռ վը քաշեց մասով մեծոյի
Ու փրորնզսաց այնպէս ուժով
Որ թնդացին շեռներ ու ծով.
Յե՛տոյ գոչեց. «Ողջոյն սառ քեզ՝
Արարածոց ամենահեզ
Բայց ամենին փայլուն հանձար,
Ուրախ մտի՛ր այս սուրբ սաճար.
Մեծաձորի վտակ ֆերթոյ,
Հայ դպրուքեան հասարկոյ,
Որ Մուսայից կ'ընես դարպաս
Ու շոկ ֆեզմով պակճայ Պառնաս.
Եւ ո՞վ կրնայ երանգ երանգ
Հիւսեղ ֆեզի պէս հարուստ յանգ.
Ո՛հ ին՛չ աշխոյժ եւ ին՛չ կորով
Երբոր երգես սողա շարով,
Որչա՛փ արցունիք հառուց խըշես.
Միքե՞ Ովրէս ու Սոփոկէս
Կամ կովերուն երգիչ Վիւրգիւ
Կրնան ֆեզի հաւասարիւ»
Էռեց ու գոհ՝ ընչապէսին
Տուին հըրաւցուց մեր ֆերթոյին.
Բայց այս պատիւն արսասովոր
Շարժեց նախանձը՝ հին եւ նոր
Մեծ ու պզտիկ ֆերթոյներուն,
Ու թոթուե,ով իրեց խոր քուն՝
Պեշիկբաշտեան եւ Ադամեան,
Դուրեան եւ այլ՝ վեր կանգնեցան
Մերկ մերկ իրեց գերեզմանին.
Շիկնոս խպնոս Մուսային ամեն
Սկասն շաղ ու մարմըրիւ,
Մինչ պաղ ֆրսիկ քափեր Սիւպիւ:

Իսկ դուրսը խեղ մը պասպուկներ
 Տաճարին շուրջն էին խըռներ,
 Առ մուրային փառքի փըստը
 Գոնե դափնեայ տերեւ մը չոր.
 Գըրագեհներն այն անկասպաշ՝
 Գըրաքարին հետ միշտ անհաշտ,
 Կը դիտէին դրան ծակէն
 Թե ներսը զո՞վ կը պըսակէն:

Բարեկենդանի առթիւ՝ ծայտը
 էին անոնք սարքեր սարքեր.
 Մեկն առած էր Պոսիդոնի
 Ճերմակ մորուսն ու երկժանի.
 Ուրիշ մ'իբրեւ մահունն պաս'իտ
 Երկայն մանգաղ մը կը շաշ'իտ.
 Հեփեսոսին մեկն աչ նման
 Կաղաղ փորձեր շատ բնակիւ.
 Չորրորդ մ'առած էր սասանի
 Արդին իրեն դերն ընկանի.
 Կըրորիկ փոր՝ գըլարք Բաֆոս
 Շիշ մը գրկած կը ճնկեր հոս,
 Մինչ անառակըն Կուպիդոն
 Ուսը կասպարն կը պարեր հոն.
 Գեռ կային շատ ասունց ետեւ
 Արքանեակներ՝ ամենքն աչ խեւ,
 Աշա'իտներն նորուստ որոց
 Տաճարին դունն էր յառեք գոց.
 Աչ մեկ անդառ, ոչ մեկ բողոք
 Չի շարժեցին սիրեն անողոք
 Գոնասպանին՝ որ իբրեւ փաստ
 Ճօճեղով բիր մը կոչտ ու հաստ

Կ'ըսէր իրենց. « Շա՛ն շակոսներ,
Ներս որ մեկի՛ք հա՛՛մ ձեր ոսկեր
Կը կոսրտե՛մ Ասուած վկայ.
Ծո՛ շաներուն հոս տեղ չըկայ: »
Սակայն մարդուկը մեծախօս
Չայնը կտրեց երբոր Բաբոս
Իրեն տուա գաղտագողի
Շիչ մը գիւնոյ գուտ խաղողի:

Տանարիւն մեջ բարձրանայիւն
Խոսքոտ ձայներ մեռեղայիւն.
Ճիչոյ այդ պահուն՝ արքանըներ
Հոգեհանգիստ մը կասարուներ,
Լաւ չեմ գիտեր ինչու համար
Ձի յեզուն էր շատ գըրաբար.
Գունապսակն ալ օրհներ գակունն
Եւ յիշատակ մեռելներուն,
Ու սեպ սեպ՝ գորովաբար
Գիւնոյ շիշիւն համբոյր կուտար,
Միւնչեւ եղաւ շաւ մը շոշիկ.
Գուրսի խելքերն ալ՝ խըպըշիկ
Կըծկոււնով ներս արարդեցան
Ու ստուերիւն մեջ՝ իբրեւ արձան
Անշարժ կեցան, կազմ համամիտ:

Արդիւն շատնց մայրն Անահիտ
Վառած էր իր արծաթ շայտեր,
Հոգեհանգիստն ալ կ'աւարտէր.
Եւ Ապոլոնն՝ յուրջ դասաւոր,
Կուտար պատգամն այս ահաւոր.
« Ապրի՛ն անոնք որ սուրբ յեզուն
Կը մըշակեն Մուսաներուն.

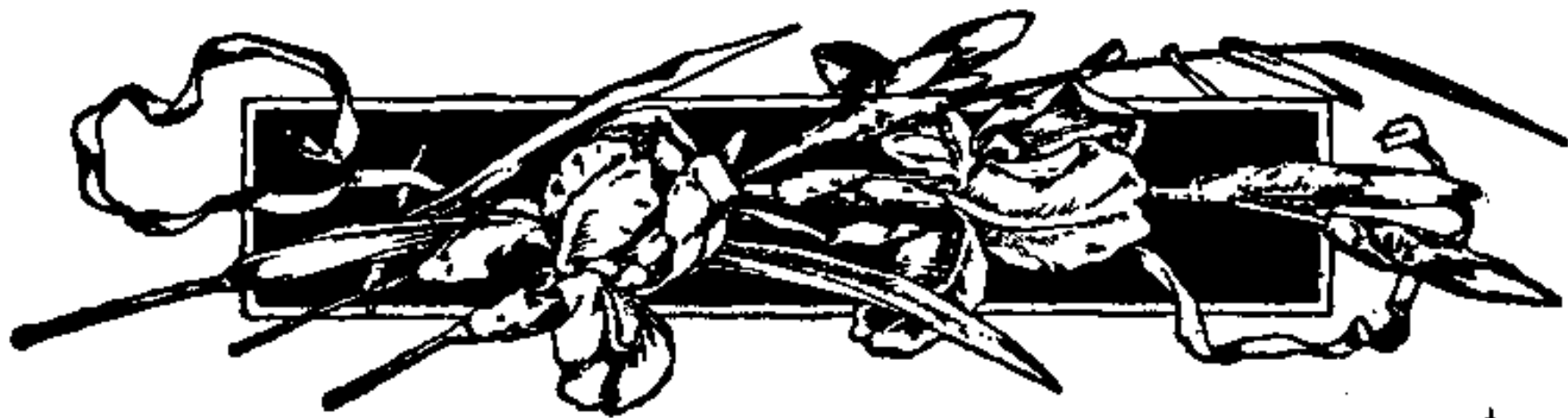
Մակայն իմաստ մ' ինկնին սարակ
 Գրաբարին ճոխ ձեռին սակ
 Կըղայ միայն վեհ՝ գեղեցիկ.
 Արդ դո՞ւք ո՞ր խորք ու գրեհիկ
 Լեզունվ գրեհ, ձեզ չե՞ ֆերթոյ
 Այլ յորջորջե՞լ պե՞տ է կըրոյ.
 Թե՞ ո՞ր մանուկ էիք երբոր
 Մռայլ չ'ըսին ձեզի օրօր,
 Դո՞ւք չե՞ք կրնար շղայ պուհե,
 Այլ շատ շատ խեղճ շրագրասպե
 Կամ ֆնկաստ մը գարշելի,
 Թուղք մըրոսոյ՝ սակն շրշու.
 Օ՛ն թգուհներ գացե՛ք ի թաց »
 Խօսքը բերնին մեջ կես մնաց՝
 Զի պարագրուխ խուսքին ընթոս
 Եշան սաղով՝ շաներն ընդոս
 Յարձակեցան խառնաշփոթ.
 Բիր, հովանոց, աւելի կոթ,
 Ծեծ ծեծկըվո՞ւք, հարուած ու կից,
 Պողջոսնֆներ որոսաշից,
 Եւ սուր կակչե՞ր հու՛նայ հու՛նայ
 Ժողովն ըրին սակն ու վըրայ.
 Ապոյն ֆայ էր ու անվախ,
 Բայց կորսնցող խելն ու փափախ
 Եւ սխառ խօսիչ կակազ.
 Մռասներուն ալ շինծու մագ
 Եւ ընկերոջս հոյլ հոյլ ֆերթուած՝
 Ծանթորներու ծայրին կախուած
 Տասակեցան օղապարիկ.
 Այն նուազներ չընաշխարհիկ՝
 Գըղուխ գործոց գրաբարի,

Նուրբ եւ խորիկ գաղափարի,
Այն հասորևեր չֆնադասան
Ափսո՛ս եղան պասան պասան
Կարծեղով թե կասդած իժեր
Տարսարնուկն հոն եկն խուժեր,
Ապոյուն՝ մուկն ու կամացունկ
Յեսասկողովէն կծկեց գաղտուկ,
Եւ Մուսայից հետ միասին
Փրկեց պսիւղը Պաննասին:

Իրապաշտեր անկէ ի վեր
Գրարեցին սաճարն անտեր
Ուր պարզեցին յայտնի որոշ
Բարե, ռնեան շեղուի դրօշ,
Եւ ոչ անկէ ի վեր ափսո՛ս
Մեր դպրոսթիւնն է ձեկի քան:

25 Օգոստոս 1893

ԾՈՎՈՒՆ ԿՐԱՅ

Մակոյկին ւեջ նսսած էիւնիք քովի քով.
Պահ ւը գժսած՝ էս երգիք անսարքեր,
Նէ ինձի քէն պահիր սրտում ժանիքով.
Ո՛հ հաշտուիչ փափաքիքիք անհաւքեր:

Ցիր ցան ւազերն որ հոսիքն գերդ քրքում՝
Հովը խառնէր ին ւազերնու կասակով.
Ու շէքի իր կոյս արտին բարբախում.
Մակոյկին ւեջ նսսած էիւնիք քովի քով:

Ծովն յուզում էր՝ ւա՛կոյկը վիճ վիճ ճօճար,
Ու նէ երկնո՛ս՝ գաղտնի արցունք ւը արքեր,
Խեղճ նայումքով կը փնտրէր ինձնէ ճար.
Պահ ւը գժսած՝ էս երգիք անսարքեր:

Բայց ւերը գիւ ւսրակեղով բորբոքեր,
Ու վերջապէս յաղթահարում ու գիւնով
Միւնչ կ'ուզէի հաւքոռելի իր գիրգ ձեռքեր՝
Նէ ինձի քէն պահիր սրտում ժանիքով:

Եզերքն հասանի. ծովուն ձեռք ժայռ ձը թափուն
Յանկարծ սարսեց մակոյնն ուժով դեպի վեր,
Ու ճե գրկիս ձեռք ինկար կես նըշարուն.
Ո՛հ հաշտուիլ փափաքի ինքն անհարկեր:

7 Սեպտեմբեր 1893

ՓԵՐՐՈՆ ՈՒ ԻՐ ՄԱՍԸ

Միևնցեալ թոռնիկը պցրասէր
Հայրիկն հետ գբադած էր,
Մանը պառաւ ու հին խաթուն
Որ կարկրսէր ժիր օրն ի թուն,
«Հերիք, գոչեց, սիրուն ձագունկ,
Հերիք սղմեա մեջքդ փափունկ
Ու երեսիդ ցանեա աշուր.
Սա ասեղիս թէ՛ք մը անցուն՝ր»:
«Թո՛ղ տուն, մամի՛կ, յարեց Փերրոն,
Մարտիկ պէ՛քը կըսպասէ հոն
Իր սիրունիւնը հաւասարիմ.
Ուշ մընացի, թո՛ղ տուն մեկնիմ»:
«Աղջի՛կ, ամեն օր հարս կ'ըլլաս,
Կրկնեց մամիկն, ա՛ս էր պակաս.
Հասցա ան մարդն երկան ու չոր,
Մեկա՛յ պարունը հասցը փոր,
Ու սա դրացի ծաղկո՛ս տան
Երեքը մեկ հերիք չ'եղան.
Աղջի՛կ, ի՛նչ սիրս բաց պարտե՛ց մ'ե,
Ուզողը ներս թող հըրամե՛ք»:

«Ափսո՛ւ, մամի՛կ, ին՛չ ընեմ ես,
 Բարժարն հիմնայ կ'ուզեն աշապեա.
 Աղջիկ մը թե չ'ունի օժիտ
 Պե՛սք է ըրայ հընարամիտ,
 Ինճիօզնութեամբ՝ փայտե ֆարե
 Պե՛սք է իրնն երիկ ճարե:»
 Իսկ պսոռալը կը մսածեր
 Տասանեղով զըլխիկը ծեր.
 «Սա աղջիկներն աշ անպիտան,
 Էրիկ կըսեն հոգի կուտան.
 Փեքրո՛ն, վերջը գոջալու չե,
 Աս Մարտիկին արհեստն ին՛չ է.
 Գոնե՛ սօքօր մ'է նորեղուկ
 Կամ փաստաբան մը սանկ . . . կոկոռկ:» —
 «Մամի՛կ, հարուս մեկն է յայտնի.
 Ձեռքը կըրե զընունիս մասնի,
 Կուրծքը փայլի ոսկի շրդթայ,
 Անեկն գիշեր քստուն կերթայ.
 Շաս երջանիկ՛ էմ ու կըզգամ
 Թե քաղդս յաջող է այս անգամ:» —
 «Գիտեմ որ դուն՛ ձայ սասանի,
 Ընընսիկ ես ու շեզուանի,
 Մե՛ղք որ աղջի՛կ, աչքս է հաւկուր.
 Սա ստեղիս թեղ մը անցու՛ր:»
 Բայց Փեքրոնե՛ հագուած արդեկ
 Խնդալով դուրս թլուար տունեկ:
 Պսոռա մամունն սիրեն եր սրկար,
 Կես մը ծանրե՛ր՝ կես մը հաւսար,
 Աղօթելով որ իր թոռնիկ
 Ըրայ հարուս ու երջանիկ:

Երբոր աղջիկը դարձաւ տուն
 Մանն ապշեցով՝ սիրեն աչ եփունն,
 Տեսաւ որ իբրը կասիտէր է.
 «Ինչ կայ, աղջիկ, հարցունց, խէր է:» —
 «Մանի՛կ, սիրսս է կըսոր կըսոր,
 Ծունգերս դողան՝ կը վարիմ կոր:» —
 «Քիչ մը պաղ ջուր, ինչ մը շերտն
 Որ պաղըշկիս գոնէ Փէրրոն.
 Աղջիկ պատե՛հ, մեծ մեծ խոստում
 Մարտիկ պէշիդ, խօսկապ, երդում,
 Անհնին աչ ջուրն ինկան վախնում:» —
 «Իմ կրակն ինծի հերիք է, մա՛մ . . .
 Այն սրբիկան կը խաբէր գիս.
 Պարտեցին մեզ երբ երկունսնիս
 Ճաշակիկնի՛ք ֆօկեաք ու նունչ՝
 Փախաւով խօստէր սնունչ,
 Կին մը սգեղ ու նախասնանս
 Խոժոռ դիւքով եկաւ մեզ մօտ՝
 Հագար ու մեկ ջարիեց առակ,
 Ու գնեց ըրաւ խաղկ խայտառակ:»
 «Է՛յ փախունկ էր ինչ էր սօս կին.»
 «Փախունկ է՛ր, մա՛մ, այլ Մարտիկին
 Անուսիկը՝ ջորս գալկի սէր:» —
 «Աղջիկ, աժան ես ազատէր.
 Ատնց կըսեն պատիշ զող.
 Աս խաղն ըրայ ակունցիդ օղ.
 Սիրտիդ դունն ա՛յ բաց մի թողն՝ւր.
 Սա ատեղիս թե՛ղ մը սնցո՛ւր:»

12 Անպետքիւր 1893

ԽԱԶԻՆ ԼՈՒՍՆԿԱՆ

Աշունն է եկեր, հովը մոլեգիկ
Առտունն էր խառնե՛ր ծովը ցամաքին՝
Ու շարժարեղով ճիւղեր ծառերուն
Առաջի ամպեր սարսժե՛ր հեռուն:

Աշունն է եկեր դաշունն ու ժառը,
Մշուշը պսակ արե՛րն ու բլրուր.
Փայտուն գոյներով ճերմակն ու կարմիր
Դաշերն ու ձորեր ա՛յ չեն զարդարուիր:

Խեղճ ծաղիկներն աչ խառնած կը մըսին,
Չ'ունին թարմութիւնն ու բոյր մայիսին.
Դաշար խոտին մէջ՝ կանաւն յոսին մօտ
Արասներ աչ կան դեղնած ու ֆունտ:

Գիշերն է հասեր ու ծովուն պոստ
Փրփրացող ոգին ու կանչն անառ
Պահ մը կը մարին՝ ու առիւծն հիմաչ
Կռռեղէ յոգնած հանդարտ ֆրեւսույ:

Բնութեան համայն սարերֆն աչ հանգչին,
Ու միայն վերեւն կը հսկէ Խաչին
Պայծառ յունկան ու գուճ արծրք
Խաչին պէս անուշ շողեր կարկրք:

Միտն աչ՝ գարնան մեջ ծաղիկ յուսարայն՝
Զորգրեւն աչնան հովերն ու մրոսայն.
Ու միայն խաչին յոյսին պէս պայծառ՝
Յոյս մը կ'օրօրէ, կը պահէ գայն վառ:

15 Սեպտեմբեր 1893

ՈՒՌԵՆԻՆ

Դաշար հովասունի բըրի մը ստորոս,
Լընիս պաղորակ աղբերակի մոս,
Ուռի մ'ուննացած վեր կանգներ ուղիդ
Սիռեդով չորս դիև հազար ու մեկ ծիդ.
Իսկ հեռագրական ձող մ'աշ անոր կից
Կոչս ու ծուռ փայտե կը բարձրանար ցից.
Այդ ձողին կախուած շարք մը թելերու
Կ'երկարեք միևեք աշխարհներ հեռու:

Օր մ'աշ ուռեկին՝ իր թելերը քաց
Չողին կրթնուց ու ֆահ ֆահ խեղաց.
«Իրրացի, ըսաւ, մտահոգ այդպէս
Ու ապուշ ապուշ ին՛չ կը մտածես.
Կերկ ու անպտուղ հիւղերդ երկաթե
Ին՛չ բակի կրկան ծառայել միթե:
Անցորդը խնցած իմ շուքիս սակ գով,
Հովիւն ու ոչխարք հանգչին ախորժով.
Հովը կ'օրօրե իմ ճկուն սաղարթ
Ուր թոչունիք թառած գեղգեղեն գուարթ.
Մօր պէս պաշտպանեմ զաւեկնի հաւասար,
Ու պարծիմ ըրաւ իրենց բարերար:

Բայց դուև որ չունիս ոչ շուք ոչ տերև,
 Հետսքրիք եմ գիտեալ արդարեւ
 Քե ինչո՞ւ ցըցուած եւ հող չոր գրուի :»
 «Իմ գրուիլս չոր կը վառի անձուիս,
 Հեղուքեանք տուաւ ձողը պատասխան,
 Քելերուս մեջէն տուան ու խաղան
 Աշխարհի աշխարհ՝ փառսիք փառսիք՝
 Մարդկութան հազար գաղտնիք ու փափաք.
 Ճարտար արուեստի, շուտոյ յորդանոս՝
 Պահապան գիտուոր եւ կ'ապաստել հոս.
 Ծիւղերը քացիկ մի՛ քրտը ճակիսիս՝
 Զի շունչս կտես ու կը պատճուիս :»
 Իսկ հպարտ ունիս գոչեց. «Յիրարի՛
 Դուև կը նմանիս մեկ փիւնիկ հարի.
 Բայց տեսընդ ցուցանիք ու խելքընդ ծանծաղ
 Կը շարժեն հա՛ հա՛ իմ ծաղր ու ծիծաղ :»
 Այսպէս ըստով՝ քերտը խոնար
 Անոր երեսին գարկաւ՝ մուր տուաւ :
 Այս կոչս ու կծու անարգանքին դեմ
 Զողը շուն կեցաւ՝ հանքերեց խոհեմ.
 Յանկարծ հեռուէն՝ քելին պահապան
 Շտապով եկաւ, ձեռքը ցուպ երկան
 Ու ծայրը գիտուած մկրտսով խոչոր.
 Ընթոս ուռեւունցն ճիւղերը բոյոր
 Զարդեց անխընայ, ճգնեց ոտքին տակ.
 Ուռեւիկն գոջաց, ա՛յ չ'ըրաւ կատակ :

Քիչ մ'ուսիւոյ փոխան երբեմն հարուստեր
 Կուզեն հոջակուիլ իբրեւ մարդասէր,
 Ու կարհամարհեն այն եակ սկար
 Որ գուցէ ծածկէ եզական հանձար.

2 Հոկտեմբեր 1893

ՄԱՆՏՈՒՆԸ

Ծուռն ծուռնի վրայ՝ գիրկը մանսօղին՝
Գրուխը հակած՝ մասերը թելին
Նուագե աղջիկն աշխոյժով համակ,
Ձեռք մը ցոյց տալով ձիւնի պէս ներմակ:

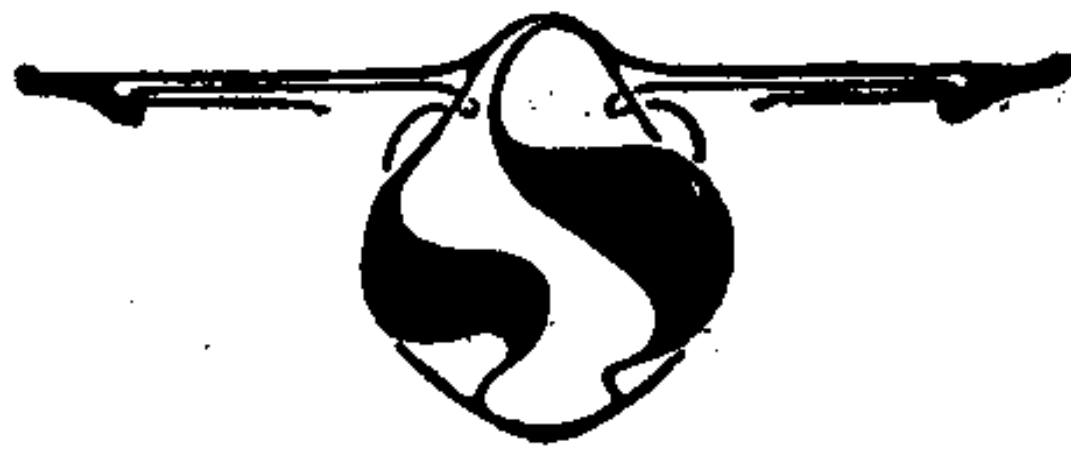
Ու մանսօղինն դողդոջուն շեշին
Սուր պասառիկներ հեռ հեռ թոչքսին.
Մեջը պահուրսած մեկ հուրի անեսու
Ջրարք ֆրիչներ արձակե կարծես:

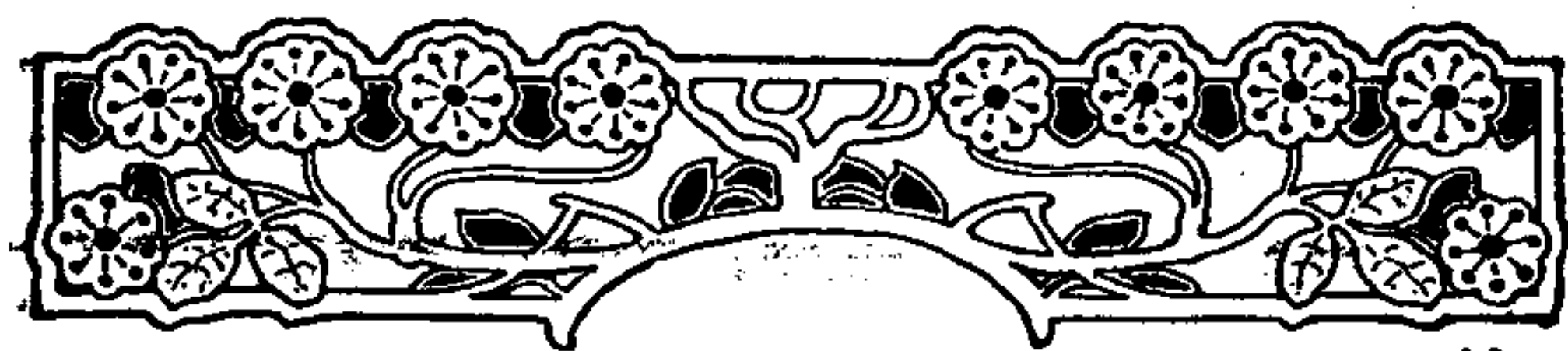
Ինչպէս ջինջ վսակ որ նըր նըր հուսի,
Կամ անհոգ նըպուն որ նըր նըր խօսի,
Գործի մ'ե սիրուն մեկ ֆանի շարե,
Ձեռքը կը զարնե՝ սիրքը կը պարե:

Բայց որ մ'աշ յոեց ու պսեկն իվար
Առկախ՝ անխնամ մնաց ընդ երկար.
Ինչո՞ւ մարեցան իր սիրուն կայծեր,
Ին՞չ եղար մասիկն որ գայն արծարծեր:

Միքէ՛ զարդարուած զուս զոհարներե
Երջանիկ սիրոյ ժամերը հաւերե,
Թե՛ արդեօք, ախար՛ս, սստեղիև ծայրիւ
Զախոյր բաղդիև հե՛ս ընդ խոռչ կրոխ:

24 Հոկտեմբեր 1893

ԵՐԿՈՒ ԶՈՇԵՐԸ (*)

Աշունն է եկեր մեղկութեամբ շեցուն.
Վարագայ Խաչին կը շունկայ առտուն,
Կապոյտ աշխակներ ծովուն երեսին
Ոսկի շողերով ծփաշ կըսկսին:
Խուսք խուսք աղջիկներ՝ իրենց երազին
Դեռ նոր արթնցած՝ դեպի ժամ վազեն:

Աննիկն աշ կ'երթայ՝ ֆայլերով փարսաւ՝
Սեւ սուգեր հագած կ'երթայ դեպի ժամ.
Աշունն է եկեր մեղկութեամբ շեցուն...
Ինչ փոյթ, իր սիրեն է գաւերով հասուն.
Ծաղիկ հասալիկն մնացած այրի
Հոգին է տներ ու գաղտնի կապրի:

Շարակասն երգեր գիւնը կ'օրօրեն.
Անուրջներ գեղուն խունկի արեւերին,
Անուրջներ հեշիկն՝ անցեալին պատկեր
Երբ դեղին մագով գողտրիկ աղջիկ էր.
Օր մ'աշ հարս եղաւ ու Արամին հետ
Սուրբ դաշիկներով կապուեցաւ յարեհ:

Բայց շուտ մարեցաւ նրազը բախիկն.
Արամ մասնուած անեղ թոխիսիկն

[*] Արամ ու Աննիկ Մարգարեան ամուսնուր.

Հիւծեր օրե օր, եւ ինքն անձնուրաց
Գիշեր ու գորեկ վրան գուրգուրաց,
Սրբեշով ճակիտն ֆրսիկները պաղ,
Ու անր սիրոյն կեանքն ըրաւ մասաղ:

Հիւանդը ծըռած, ծիւրած ցաւագար
Երակներուն վեց մահուան ցուրտն ըզգար.
Անքուն անցընէր գիշերուան ժամեր.
Սեւ կասկած երբեքն իր սիրսը սղէր
Բայց միշտ կը յուսար. «Թե որ գիս սիրեա՛
Կըսէր Աննիկին, իսրձե՛ գաւաթիս:»

Խեղճ Աննիկ՝ մերժեղ ո՛հ միթէ՛ կրնար,
Ու հոգեվարժին սիրտ սաշու հաւնար,
Միսրոպն անողոք իսկէր գաւաթին
Հիւնս իր սիրտն ալ մաշած է արդէն,
Իր սիրսը սուգով ու կակիծով յի
Ուխտած մումի պէս վառի ու հաշի:

Երկու ամիս է՝ ժամունն կողմնակի
Մեռեղադաշին վեց Արամ պառկի.
Իր թաղին վրայ չիկայ շիրիմ՝ իսպ.
Բայց հոն ծնրադիր ստուեր մ'անճանայ,
Հովունն ցանուցիր մազերը դեղին,
Այսերը նիհար ֆրսի սեւ հողին:

Ա՛յ վերջին այցն էր թշուառ Աննիկին.
Ամիս մը յետոյ եւ իր հասակին
Վըրայ չափեցին պատանիք ճաղին.
Հովունն ցանուցիր մազերը դեղին
Ծաղկի փունջերով հարս սարին մահունն
Աշունն է եկեր մեղկուքեամբ շեցունն:

22 Հոկտեմբեր 1894

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՉԸ

Գիշերն է յուն. անդ մը յանառ
Զիս չարչարե. նակասքս վառ
Երբ կը յեկունս պսոյ ապակւոյն,
Ո՛վ հրաշք, հանդարտ՝ կապուսագոյն
Ծով մը տեսնեմ որ կը փայլի
Միապսոյադ ինչպէս հայլի:

Հռուսակն անպոց մեջ քաղուած կես
Շողայ, լողայ ջուրին երես.
Կը գարնանամ . . . կողին, Վնափոր
Ունին՝ ափեր այսփան աղուոր.
Ինչ հեշտ գիշեր, անունչ ռոպե.
Սիրքս յուզուած շուտ շուտ տրոպե,
Ու հոգիս աչ թոչքսի վեր
Երեւային առած թելեր
Կառք մը կ'անցնի թաւաղըրոր,
Պայծառ ջուրեր կ'ըլլան պոսոր.
Ու կ'սքափիմ անմիջապէս
Գեղեցիպահիւս երագներէս.
Յորդ անձրեւներ հեղեղային
Եզերներ մեծ պոդոսային

Փոխած էին մեյմեկ շնի՝
Ուր յուսկան չարանքնի
Տոյանաշով պատրած էր գիւ,
Հիւսայ կարծես խնդայ քրթիւ.
Բայց անձրեւն աշ, յուսկան աշ,
Ես օրհնեցի անխաւիւս,
Որ հոգւոյս մեջ գեթ մեկ վայրկեան
Բոյր մը դրիմ եղեմսկան:

26 Դեկտեմբեր 1894

ԱՊՐԻԼ

Ա.

Գարնան դուհին անհամբեր
Ապրիլ նայի դեռ ու դեհն.
Չիւնէր հասեր ու ամպեր
Զմեռան փախեր եկն յարդեհն:

Գարնան դուհին՝ պջրեղով
Ապրիլ ժպտի դեռ ու դեհն.
Հաշ ու կասպո՛ւս ծփայ ծով,
Լեռներ ձորեր կըրքան շեհն:

Գարնան դուհին՝ ունիեցոյ
Լոյսեր գեղուն շերտ սարափ.
Ապրիլ ջորս դիմ սփռե խօշ
Վարդի խուրձեր շեցուն արփ:

Գարնան դուհին՝ խնկարեհ
Հովեր փշեկն սեղմօրօր.
Ապրիլ նորեկ քոչկոց հեհ
Մեզ կ'արեւեհ ուրախօր:

Ապրիլ, ծաղկունիդ այդ նախշուն
 Որո՞ւ շուայիս այդ շողեր.
 Տե՛ս աչեւոր իմ գշտուն
 Բաղդը ցանեց սեր հողեր:

Ծաղիկներուդ սակ փունց փունց
 Յիշասակ մ'ունիսմ սխուր.
 Ու այդ հովիկ հեզաշունց
 Արծարծե իմ արսիս հուր:

Խամբած հողշոյս մեջ, Ապրիլ,
 Ա՛յ չես կրնար դնել ո՛չ,
 Անոյշ բոյրեդ մեկ կարթիլ՝
 Վարդերեդ մեկ ծիլ բողբոջ:

2 Ապրիլ 1895

ԱԶԲԵՐԸ

Աջֆեր աշխոյժ ու թըխորակ
Ուր գոշակայ կայծն աստերուն,
Աջֆեր ծառի ու կապուշակ
Ուր կը փըրթի ակթողջ գարուն,
Կը հընկայեմ գիս հաւասար.
Ադուոր աջֆին չ'եմ դիմակար:

Դեռ մակունկ է՝ ձայնը թոթով
Ու շեգուն է կիս բարբարոս.
Բայց իր աջֆեր որ եռակողով
Ու հրճունակով եմ պերճասիտ
Երբ ինձ յառիմ մտերմաբար,
Իր նայուածֆին չեմ դիմակար:

Դեռ աղջիկ է՝ հոգին սարսաւ
Խոհեր ունի մշուշ՝ ակգոյն.
Սակայն արդէն սերն ակգգաւ
Իր աջֆին մեջ դրեր է բոյն.
Երբ գիս դիտե պասսահաբար,
Մեղի նայուածֆին չեմ դիմակար:

Դեռ նոր հարս է՝ հեշտ ու փափուկ,
Երջանիկ կիև կ'ըսեն իրեն.

Բայց արցունքի կաթիլ գաղտնակ

Կախուշի սիրուն քարթիչներեն.

Ու երբ ժայտ սուս՝ բռնաբար,

Խեղճ հայրաձգիկ ջեւ դիմակար:

27 Ապրիլ 1895

Գ Ա Ռ Ն Ո Ւ Կ Ը

Փարախիսն մեջ որ պաշտպանուած էր ցանկով՝
Հեզ գառնուչկեր կ'արածեիսն ֆովե ֆով.
Գայլ մը ե'սաւ՝ են աղուորիսն աջ ֆնկեց.
«Գառնու'կ, ըսաւ, ես ֆու եղբայրն եմ երեց,
Ու եկեր եմ, զիսե՛ս զֆեզ ազատել
Այդ գարշահոս փարախեդ. դուրս ե'չ դուրս ե'չ
Ու նայե սա կսանայ մարգեր ու հովիտ,
Սա թարմ խոտեր, առուակներուն ջուր վրճիտ,
Կե'ր ու խրակ' ցանկոտով համարձակ:»
Գառնուչկն ապշած պատասխանեց. «Ես միևսկ'
Առանց հովուի դաշտը երթալ կը վախնամ.
Ինչոք կ'ըսեն թե գայլեր կան անզգամ:»
Գայլը կրկնեց. «Եղբայր դուն մի' վստահի'ր
Անզուրթ մարդոց խօսքերուն կեղծ ու պատիւ.
Գայլին անունն է եղեր, ըսց ճեղգաւոր
Մարդիկ զձեզ զըզուեն շոյեն միևջեռ որ
Ստակ շահիսն ձեր ճոխ կարթեն ու թուրդեն,
Հանդարտ խղճով օր մ'ալ զձեզ ճաշակեն:»
Սակայն վրայ գալով շուն մը պահապան
Խանգարեց այս խօսակցութիւն շահեկան.

Գայլը մեկեւն հոնն կծկեցաւ իբրեւ գող,
Իսկ խեղճ գառնունկն եր շուարած՝ սիրտը դող:

Իրիկուան մօտ եկան երկու հովիւներ,
Ու գոհեցին գառնունկներէն հաս մը գեր.
Լեղասպասառ չի սարսափով ու ահով
Ա՛յ իր մահուան դասակնիփին սպասով՝
Փախուստի ճար մը փնտրուեց մեր գառնունկ,
Ծակ մը գտաւ ու դուրս ելաւ կամացունկ.
Գայլը որ հոնն դարսնակաւ կ'սպասէր՝
Յափշտակեց սարաւ գանի շտնն ի վեր,
Ու շափեց ողջ ողջ՝ ըսելով «Է՛յ ապուշ,
Շաս կը սիրեմ կակուղիկ քու միտն անուշ.
Գայլ ու մարդիկ իրար կ'արժեն, ին՛չ կարծես.
Դունն ուսուէրու հարմար միայն ծնած ես:»

Ափսո՛ս, գառնունկ, ճակասագիրդ է դաժան,
Որ կողմ փախչիս՝ քեզ կը սպասէ վաս դարան:

30 Ապրիլ 1895

Ե Ա Ք Ա Ճ Ը Ք

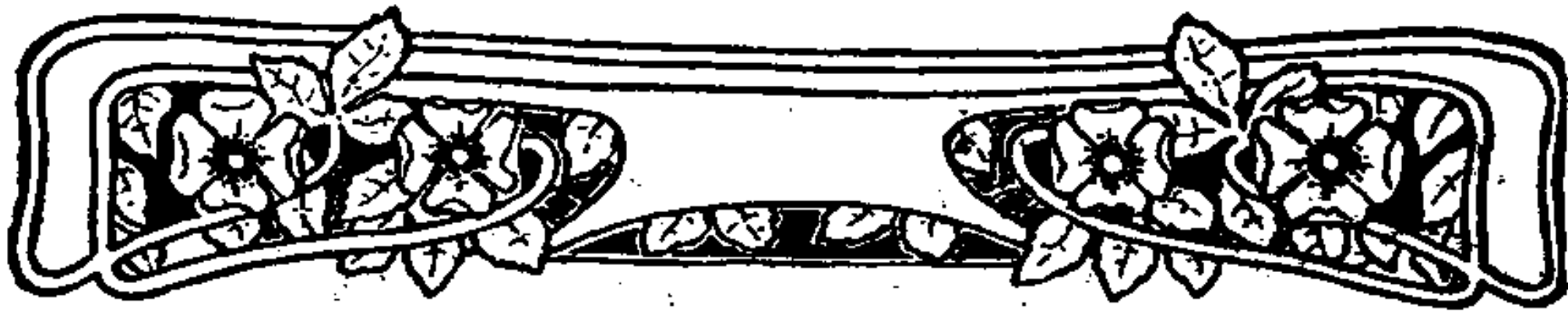
Անուշ հոսիք կը փչեն գոյ
Այագնային սարերէն,
Հսկայ ծառերն աչ փոյկ, փոյ
Հայն թռերնիս կ'որօրեն.
Գոյնու վերեւ կը ծածակի
Իրենց կանարը շարժուն,
Ու իրենց երգը վայրենի
Հսկւմ առնու իրիկուն:

Այս հրաշալի բարձունիքէն՝ վարդ
Կ'ընդգրկէ ձեկն նայունս՝ փոյ
Դաշն ձ'ընդարձակ կանաչագարդ,
Յետոյ հանդարտ կապոյտ ծոյ՝
Ուր կը ցըցուին կողիներուն
Ուռուցիկ շանջն ու փառակ.
Իսկ թառիչի լեռներ հեռուն
Այս պատկերին շրջակակ:
Դաշին վրայ շայնածաւալ
Գորգի նման բանունս՝ ձոյ,
Կը նշմարեմ անակնկալ
Տեսարաններ ձիշտ փոփոյի.

Երբ արեւուն նշոյջ վերջին՝
Երկար սիւնէր շողշողուն,
Անպոց ծոցին դուրս կը թռչին՝
Ծաւաղեցով կը գեղուն,
Արտը դեղին, կանաչ այգին
Եզերք ծովուն, շերանց սար
Կը փաշփռչին կը բեկբեկին
Ինչպէս մեղմեկ գոռ գոհար .
Սարին ձորին անդուղ փշեն
Հովերն առողջ ու կայսառ .
Ծառերն ալ միշտ շարժման մեջ են
Նռագներով անսպառ .
Ու ես հանդեպ այս խորանին
Լոյսերու մեջ ողորունս՝
Հանդեպ այս վեհ տաւրանին
Կը ծնւադրեմ երկիւղս :

20 Յունիս 1895

ԴՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

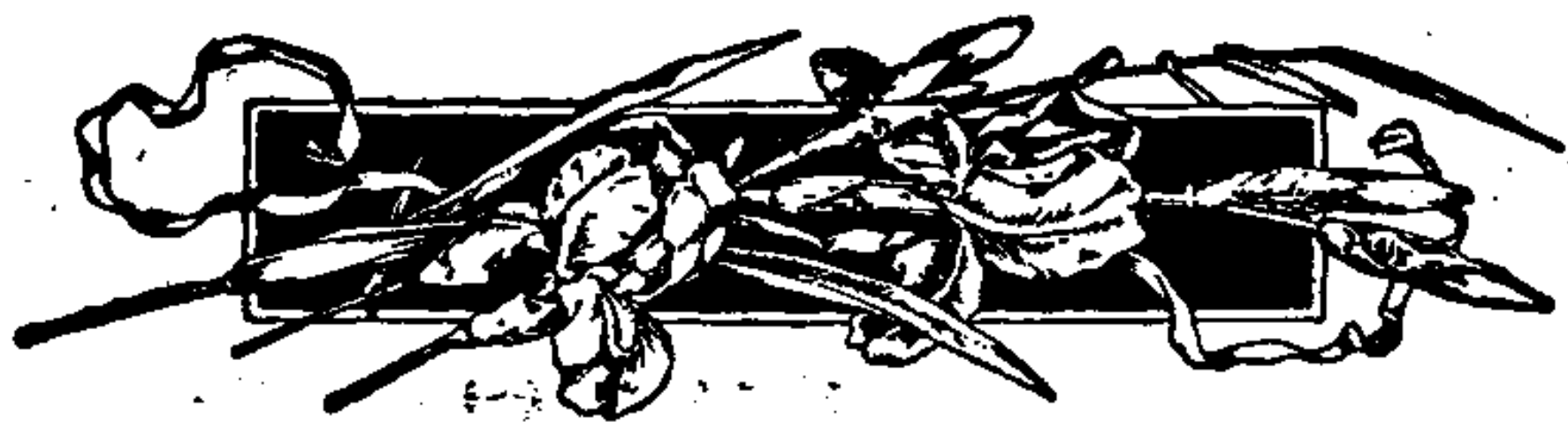
Բարիգեան քերթեր գրեմ յըջօրեմ
 Եւ աղմուկ հանեմ թէ ժագ յը Լօռեմ
 Նախկին ուսուցիչ, վիպասան, ֆերթոյ,
 Փորձեր ե ըրալ կօշիկ կարկրսոյ .
 Բանաստեղծութեանք սարիչն ե դժուար .
 Նուրք ֆերթուածներու հասորներ սուար
 Ստանֆսին համար իրեր եմ սնայեմ .
 Ուսի յը Լօռեմ որ Մուսայից հետ
 Օղային կեանքով գոհացած եր ցարդ՝
 Բայց կեցցադասեր եւ գործնական մարդ
 Որ յարգե գիւնին, խորհիկն ու երչիկ,
 Ուզեր ե քիչ մ'ալ նորոգեչ կօշիկ .
 Մրսառուչ շեշտով կարդալով հրաւեր՝
 Ուսանող դասուն բուխ սիրուն ե գրաւեր,
 Ու գործածելով մերթ թուրթ մերթ կաշի
 Յաջողեր ե գեթ նիւթ ճարեչ ճաշի :

Թե հրեակարկաս այս բանաստեղծի
 Նոր փառքովն այսօրեան Բարիգ կը պարծի,
 Մեկն շատնց ունիւմ ֆերթոյ մը յարգի
 Նպարավաճառ առաջին կարգի .

Այո՛, գոչ փերթոյ՝ խաւնդով անապառ,
 Իսկ ախորժակով նրպարալաւան.
 Մերք ձեռքը ճակցիկն ճոխ յանգեր փերթ,
 Մերք թեւը սօքսած պանիր կը փերդէ.
 Լուսիկն ու շնակ, կարագի սակառ,
 Լիցա՛ վանիշակ, հաւկիթի ասկառ,
 Քնկուշ հովուհի, կամ ձեթի ասիոր
 Հաւասարապէս յուզեն սիրեն ու փոր.
 Թէ հիկն ասեցի փերթողը վիայն
 Իդներով կ'ապրէր՝ գրպաններն ունայն,
 Մեր բանաստեղծն է աւելի խոհեւմ,
 Իր վեհ խոհերուն խառնելով համեւմ,
 Սոխիկն սոխակիկն հոգիկն կը գոհէ.
 Արհեստն է համով ու ինքը գոհ է,
 Արհեստ որ իրաւ անուշ չի հոսիր,
 Բայց ասի է շոկ ճաշակի խնդիր:
 Ճպուռիկն նման երգելով ուրախ,
 Մրջիւնիկն ջանքով համբարէ յաճախ.
 Եւ իր սակիկիկն յաճախորդներուն
 Այցաքարս բաժնիկ սպռած զարդարուն՝
 Այսպէս. «Բանաստեղծ — Նրպարալաւան.
 Սիրայիկն երգեր — Ընկիր ձեթ անառ:

25 Փետրուար 1896

ՏԻՈՒՐ ՄԱՅԻՍԸ

Մայիսն է եկեր բայց ոչ ցօղասունն
Ծաղկի փունջերով գոգնոցը շեցունն .
Մայիսն է եկեր ու կ'անցնի անհամ ,
Վարդ մը շնչեղու դեռ կարօս կըզգամ .
Գարնանն ճառագայթ մ'անուշիկ սափունկ
Դեռ չի փայփայտեց ճակատն իմ դաշունկ :
Մայիսն է եկեր սխուր սառունցիկ ,
Վարդերըս փափունկ ըրեր է կըծիկ .
Սիպերեան երկիկսի բուխ եւ անպարեւած ,
Լեռներն եւ յաւիտ մշուշով պսսւած ,
Ու չես գիտեր թէ արեւը ողջ է ,
Եւ կամ յուսնկան կես թէ անթողջ է .
Ծառերն ալ չունին ոչ տերեւ ոչ ծիւ
Որոց սակ բռնունի կը սիրեն հանգչիւ ,
Խեղճերն իրենց բոյն շիկեղու համար
Թուփէ թուփ թռչին շուարւած մոքս :

Մայիսն է եկեր, ու անունն կանուխ
Դաշտ գաղիս շատեր ու եղան հարբունի ,
Օրիորդներն սիբն ալ կարծես թէ՛
Ճոյրեկն խածասունւած՝ կոկոն մ'է վարդի :

Մայիսն է եկեր . ձմրան հագուստով
Կրծկրսած նստիմ վառարանին իով ,
Ու վանդակին մեջ բանսարկուած ինչպէս
Յուսահաս քոչուն՝ երգեմ գայրոյթես .
Բայց վառարանն ալ տեսա կը մարի ,
Փայտ չէ մընացեր Էն գիշեր բարի .
Տափնաչու հաւտար մտեւեմ անկողին .
Մայիսն է եկեր երթայ կըրողին :

11 Մայիս 1896

ԻՄ ՀԱՒԵՈՑԸ

Պարտեզիս ծայրն է հաւնոցիս բաժին
Ուր միշտ կըռկըռասն, կըսկըսասն, շարժիս
Ահոր մը կայսան եւ երեք հաւեր
Զոր Պարտիզակէն ինձ բերին նուեր .
Վանդակով փակուած՝ հաւնոցն է գողորիկ,
Ծածկէն գայն անբողջ յաւմիկ ու մեղրիկ,
Եւ խառնիխառնն այս գոյներ գսնագսն
Երեւոյթ մը սան բանաստեղծակասն :

Ահորը ժուռ գայ սիգաշով վեր վար,
Բըբուկը ցըցուած գերդ կարմիր վեղար .
Եւ թան բարձրացած երբ կարդայ ֆարոց
Եպիսկոպոսի կերպն ունի գոռոց :

Իսկ իմ խաթունիկ հաւերըս սիրուն
Պասկերն են գոզգես երեք Շնորհիներուն .
Կայցեչեմ գիրենի օրն երկու անգամ,
Գովեսով իրենց սիսդուներ կուսամ,
Բայց թաղակասի նայուածքով յասուկ՝
Իրենի միշտ ափիս կընայիս պապուկ

Ու կեր կը հայցեն . է՛հ ոկրամոյ են ,
 Սակայն տկոսով կուսան փոխարեն .
 Ու յարդիւ վրայ շարուած ֆովե ֆով
 Ճերմակ հաւկիթներ տեսան հրճուանֆով :
 Չիրար կսցեոյ երբեւն աչ կրոռիւն ,
 (Նախանձ՝ յասկանիչն է փափոռի սեռիւն .)
 Աֆորը շուսով մեջտեղ կը վագե ,
 Միւն յանդիմանե , միւսը համոզե ,
 Թե այսպէս զիրար կսցեչ բըզըկեչ
 Հաւ լայճիւ համար է գործ անվայեչ :
 Աֆորն ընտանեաց պէտի տպար մ'է ,
 Իր հարսերը միչս փոռքոնս խընամե .
 Հիւ ժամանակի ապտէտի պէս ֆաջ
 Անվեհեր նեռուի թշնամունչն առաջ ,
 Եւ առառօտն միւնցեչ իրիկուն
 Կ'երգե յաղթական իր կուկուռիկուն :

14 Մայիս 1896

ՎԵՐՁԻՆ ՓԱՓԱՔ

Այսօր ֆահանայֆ, դպիրֆ, խոռուն անքոխ
Դագաղ վր թաւշեայ՝ ծաղիկներով ճոխ,
Տարին վեժ շֆով յանձնեցին հողուն.
Հանգուցեայն եր վայր բարի ու զգայուն.
Իր գոյգ գաւակներ գշահակ ու շուրջ
Կը հեկեկիին այն դագաղին շուրջ.
Տիրաւայ երգեր որ եկեղեցին
Թնդացրնեին՝ հոգիս յուզեցին,
Եւ արսաւունքի կարփիներ սաֆ սաֆ
Սահեցան եւ իմ այտերես գամսաֆ.
Ես արսաւունքի հանդեպ այն մահուն
Որ սուգ պարսուսեր իր գաւակներուն.
Ո՛հ արսաւունքի քե օր վր եւ ես
Որք պիտի թողուն սիրականեսս այսպես,
Եւ այն սեւ դագաղ, մահուն գաղափար
Սիրքս թունդ հանեց գաւակացս համար.
Չի իրեց սիրոյն համար ես միայն
Տակաւին փարիւն աշխարհիս ունայն.
Ես ցարդ ասրեցայ անշուք եւ անֆաս,
Ցեխին վեջ երբեք չը դրի ճակաս.

Ու երբոր վեռնիսն, գաւալկերս իմ դռն
 Իմ քաղաւս ըրեք աղփաս եւ սնչոք .
 Ձեր անկեղծ սիրոյ արցունքի շիթեր
 Պարզուկ դագայիս ըջրան ճոխ գարդեր .
 Ձեզ ժառանգ քողովն ոչ գոհար ու գունձ
 Այլ հարսնաթիւն ազնիւ գգացնանց .
 Երբոր վեռնիսն էս, սիրս անուր ու քաջ
 Ձեռք ձեռքի սաշով փայտեցիք յառաջ,
 Երբոր վեռնիսն էս, Ասուած է քարի,
 Ձեր կեանքը կ'ընկ ներսիս ու քերթի
 Վարդը սիրեցի՝ երգեցի շատ հեղ .
 Երբոր վեռնիսն էս՝ վարդեր գունազեղ
 Իմ հողակոյսիս շարեցիք վրասն,
 Սիրունի քուփերով կապեցիք խորասն .
 Անոնց հեշտ քոյրեկն քո'ղ հրճուի գոնկ
 Թափառիկ հոգիս եւ գձեզ օրհնիկ :

17 Մայիս 1896

ԾՈՎ

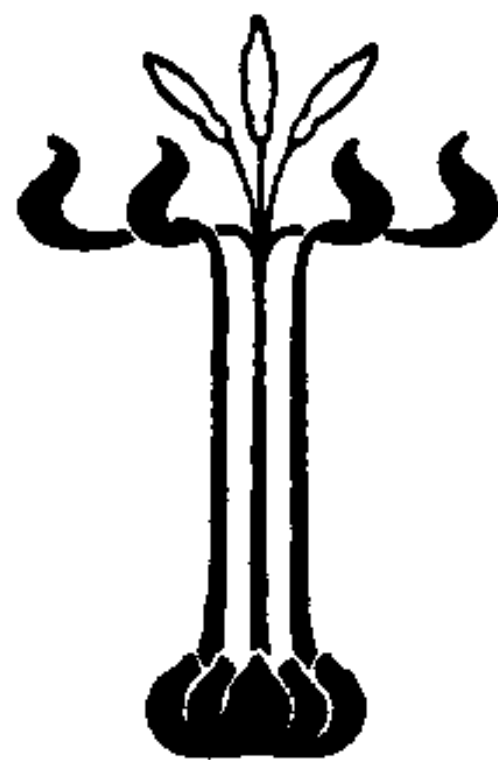

Ծո՛վ դու ժպտուն, հրաշափեսի կապոյտ ծով
Աջերս ի քեզ յառած վնամ ժամերով .
Կես գիշերին երբոր ծագի շունկաւ
Դիւթելով գիս նւան պջրոյ սղջրկան,
Երզրդ մեղմէիս հոգւոյս ցաւերն որորե,
Հոգիս որ հեշտ ըղձանկերով պոսոր է :
Բայց երբ արիւնյն հակայ ամեն մեկ քայլին
Մշուշն ու ստերք հեցգեցեկ կը հաշին,
Դու սարածուած շայնածաւաշ ու խաղաղ
Կը յօրինես արդուզարդեր քու չնաղ,
Ու աշակերտ օղակ օղակ քրքրուան
Ոսկի քեշե հիւսուած ինչպէս մեծ ուռկան,
Ու հաւակներ սուրան ճերմակ քերտով
Ու մանուկներ եգերփին մօտ՝ յոյժ ու գով
Ջրերուդ մեջ միւրճին ժիր ու անվախ,
Կեանք, յոյս, ծաղկունք փթթին ամեն կողմ ուրախ :
Ծո՛վ դու ծիծղուն որ ծիծղիսս ծուրաբար
Աջերս յառած ի քեզ վնամ ընդ երկար :

Դու կանցեր աշ ունիս վտեմ՝ ամեհի
Ու հաւաստին անփորձ որ քեզ վստահի

Զգի՛տեր թե ինչպէս կ'ենց սիրս՝ յաճախ
 Դու յողորմող ես, դարանակար ու խարդախ:
 Պակուցիչ եմ քո վսակներ ու անեղ
 Երբ գայրացած դու կ'որոտաս եւ անեղ
 Կեանքեր խրչես շարես անյագ անեմ օր .
 Բայց քո հեւայք շատ անեղի եմ հօր :
 Գեղեցիկ ես ծն'վ անծայր, ծն'վ ծիրանի ,
 Թե աննչես իբրեւ առիւծ վայրենի ,
 Թե աննչես ծածանեղով մեղի ու հեղ
 Անեմ սիրս՝ թարմ կամ մաշած՝ միշտ պաշտ գեղ :

21 Յուլիս 1897

Տ Ի Պ Ա Ր Մ Ը

Հասսակագճ, գիւրուկ եւ ճիջահասակ,
Սրունգները կոր, շոյնը դեղնորակ,
Նախորդ սերունդիսն սխարն է առոյգ,
Միշտ քարմ ածիդուած, սարիքն անսոյգ.
Պասռակակն մարդուկ, ժուժկադ ու չարքաշ
Վանեցիի պէս քեպէս քիչ մ'անսաշ.
Վըրայիկն կ'արժես ձախորդ փասսաքան
Կամ անանկացած նախկին խանութքան,
Միկնչդեռ նա դիզած ոսկիներ անքաւ
Միշիոնասերի վայելի հաւքաւ,
Շուկայիկն անցած պահուն անէկ ոք
Բարեւի կայնի հեզնոս շարգանօք.
Ունակ մա փորձեն շիուիդ հագունսիկն
Բադդ հաւարեդով քրտուիդ հարունսիկն.
Սակայն մարդն ասանկ կասակէ խորշի,
Վախմադով որ շուս հագունսը մաշի.
Եւ յեոյ փառքի, սիտոսի եւ ճոխ
Ածակակներու չիսար կուս մը փոխ.
Ա՛խ քամքասանկով արած յեզուներ
Խեղճ մարդուն անուն կծծի եկ հակեր,

Ու կ'ըսեն թե ան՝ հասար էրկու մաս
 Կօշիկներ հագնի՝ ներքանը պողպատ ,
 Զորքս կօշիկաւրն յասուկ յօրիկ
 Որպէս զի տէտն չորս սարի գունկ .
 Թե կառք , թրանվայ չի նստիւր երբեք ,
 Ու Թափառակաւն Հրեայիկն պէս հեք
 Օրն ի բունն քաշե՝ սաք ըրայ թե պաղ
 Վիրաւոր ոսքով քաշե կաղն ի կաղ :
 Թե որ պատահեաւք կարդայ ըրագիր ,
 Ոչ սին յօղուածներ՝ այլ հեճաքրիւր
 Պարքեք քննիկ յուզուած՝ սիրքը դող
 Երկարուղիիկն քիւտը շահող :
 Անուրի է ան ստիպողաբար ,
 Զի դեռ գսած չէ ամուսին յարմար .
 Հոգ չէ թե տիկինն ըրայ կաղ կամ խուշ
 Բայց ոչ բազմածին այլ ըրայ ամուշ .
 Տեսնողներ կան թե ճամբան գողն ի գող
 Կ'երթայ քիւտով պակիր հաց խաղող .
 Մեղք , կ'ըսեն , աշխատն հարսնաքեան տեր
 Իր դիրքն ու պատիւ պահել չգիտեր :
 Ան հաշուի մարդ է , ախանջը խօսի ,
 Պատիւն ի՞նչ ընկ առանց տկոսի .
 Վաստակի սիրուն գոհի ամեն բան
 Ու կշտացրնի փորիկը ճամբան .
 Յամառ կ'աշխատի ու քիչով կ'ապրի ,
 Իրեն կը վայեք ոսկիէ անդրի .
 Այո՛ փոքրոցի՝ քընուքեաւք համեաք ,
 Արհամարհած է պատիւ ու գովեաք
 Իր կենդանութեան՝ եւ անոր համար
 Բարեգործակաւն չ'ունի մեծ պաշար .
 Էհ համբարեցիք , երբոր ճամբորդի
 Անդիի աշխարհ՝ պիտի տեսնաք թե

Ինչ պարգեւներով ճոխ ու շխառս
Ան պիտի օժիտ կարօսն ու աղբար,
Եւ կսակներով վիշտ արդիւնաւոր
Պիտի հասսակ վրցակակներ ճոր,
Գրագիտներուն ոսկեղէն պակ,
Ունըցիչներուն հանգստեան թոշակ.
Բայց սկեպսիկներ այս անակնկալ
Հրաշագործութեանց չեն ուզեր հարսալ,
Ու թէ որ ազգին ճոշիւ կըսակ
Մի՛ գուցէ ըրայ ան վեկ ճոր կասակ,
Կամ իրագործութիւն պայմաններն անոր
Մի՛ գուցէ վերջին դասասանիւն օր:

22 Օգոստոս 1897

Ի ՆՊԱՍ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Եկե՛ք ինձ հետ ինչպէս լեզուակազմուած
 Հայտերներով եւ գարդարուած,
 Դրօշ ու դափնի՛ շրուայորէն,
 Խոշոր ազդեր յայտարարեն,
 Պարահանդէս լեծ եւ փայլուն
 Ի նպաստ հե՛տ աղբասներուն :
 Ու ընկնչ աչեր, կիներ փափունկ
 Հագուած սքուած՝ շայն եւ սափունկ
 Մուշակներով, ու թեւ ի թեւ
 Հոն կը դիմեն գուարթ թեթեւ,
 Կանտերուն շուրջ թափառի՛ն կամ
 Պատերուն սակ կծկի՛ն կարկամ,
 Ծեր, պսուաւ, որք աղջիկ ու ըսնչ
 Յուրսէն ստուած ու սովասանչ .
 Ու բաղդաւոր դասն անսարքեր
 Չնշմարե իսկ այդ որքեր :

Եւ ինչպէս որոտուակն
 Երբոր՝ թնդայ շեկի՛ր հիմակն
 Ու սրահի՛ն գաղջ՝ հեշտաբոյր
 Մթնոյորսի՛ն մեջ՝ ձիւնաբոյր

Ուտեր կսկսանց կը ծածանիս ,
 Ինչքան աստուղ մուրացկանիս
 Խուսքն աչ հօթի անպասսար՝
 Փորձե՛ցե՛իսն մեջ մեկ խօշ պար .
 Բայց հուսկ իրենց ճակատ հոգին
 Կըմքոսանայ , իրենց աչքին
 Մեջ կը վառին կիրիտ անասնձ՝
 Ասեղութիւն , ոխ եւ նախանձ .
 Բրունցի շարժեն ձեռքով դողող ,
 Լուսանի ժայթքեն պոռոտագոյ . . .
 Էն կուշք հոգ կրնե՛ . պէտք է
 Որ ան պարե խրակ երգե
 Ու գեղիւնքեանց մեջ ընկղմի
 Որ թշուառիս քիչ մ'ողորմի :
 Այսպէս հարուստ անբաս գիրար
 Պիտի հեզկեն միշտ դարե դար :

20 Նոյեմբեր 1898

ԱՆԴՐԱՇԽԱՐՀԷՆ

Զմբակ գիշերներն՝ Որիննիկն մօտ
Լուսաւոր մը կայ որ ցոյայ տեւորոս,
Եւ սրբո՞ւն ցակե՞ մուք կամարիկն ճակ
Ճանանցներ փուշ փուշ՝ բէկ բէկ կայորճակ .
Միշտ համակրուքեաւք, սնոր կը յառիւմ,
Իմ արսակիցն է՝ սն իմ մեքիւմ .
Միկն իր միւս փոյրեր որ քայե՛տ ջնադ
Բայց միօրինակ կը փայլիկն խաղադ,
Ան փայլակնացայտ շէկ ու մանիշակ .
Շողերուն մեջէն կը ժպտի համակ :

Գարնան երեկոյ մ'եր պայծառ ու գով
Ու սն կը շողար կրկնակ աշխուժով,
Լուրք երկնիքն մեջ նշաններ վիտ վիտ
Գծելով փորձեր խօսիչ ինծի հետ .
Արգահասակնով այս հարցունն ըրաւ .—
«Ի՞նչպէս հանդուրժե՞ք այդ ցուրտ ու խոնար
Հողագուննիկն մեջ ուր չոյս ու խաւար,
Հակառակ սարրեր հալածեն գիրար,
Ուր սիրապէտք բաղդը կուրօրէն,
Հանճարն ընկճուի իմաստակներէն,

Ուր գիտուններն իսկ՝ յաւակնոս եւ վիս
 Մոռորուած եւն ձեր մոռորակին պիս :» —
 «Լուսաւորդ, ըսի, ո՛հ վի՛ պարսաւեր
 Մեր հին ռոճակն՝ մեր աշխարհը ծեր,
 Որ երանաւիտ դրախտ վր չ'ե թիւ
 Բայց կը հեծե հոծ փառքերն ներքեւ :
 Դարերե ի վեր մարդն անփորձ՝ սխալ
 Հոս մաքառեցաւ ու մղեց պայքար,
 Եւ իր ճոխ գիշեր, արհեստն ու վասակ
 Բընուրեւան վրայ սարիւն յաղթանակ,
 Ու թելեռներէն միւնչ հասարակած
 Իր փառքակիրք դրօշն է վեր կանգնած :» —
 Ու ան աչ յարեց. «բայց այդ դրօշին քով
 Թնդակօրը կազմ հսկե ծաղրակնով .
 Իր ճարտարութեամբ՝ ժրագան մեղուն
 Կը գերազանցե ձեր գիշեր թեղուն .
 Արարչութեան մեջ դո՛ւք մեկ ջնջիւն կե
 Ի գուր կը մրցիք սուրերներն հե՛ս . . . :»

Յանկարծ թուի ու գորշ անպեր խիս առ խիս
 Վարագորեցիկ իր դիւքը վրճիս .
 Այժերս յառած հոն ու սիրս անհամբեր
 Յուսով կըսպասեմ որ ցրուի անպեր,
 Ու ան փայլելով գունե մի ռուպե
 Ժպի՛ ու սրտում հոգիս սփռիկ :

4 Մարտ 1899

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Ա.

Գամուռած պրկուռած իր խաչիկն վրայ,
Սուր սուր փուշերով գուռիկն արիւնըրայ,
Ու կիզիչ վերքով կողը պատառուն
Անկն չարչարանք՝ կսկիծներ անհուն,
Գաղարունն աղեսաց, պապակիչ ծարար
Յիսուս անսրտանց կրեց ու շացար:
Բայց երբոր հոգիկն մարմնիկն կը փաղուէր,
«Հա՛յր, աղաղակեց, ընդէ՞ր գիւ թողէր.»
Ու յանկարծ արեւն զգեցար խաւար,
Կայծակն որոսաց ահեղ ու երկար,
Եւ երկիրս հիւնիկն սարսեցար ուժգիկն
Ձի Աստուածորդիկն աւանդէր հոգիկն.
Միկն աշակերտներն ահաբեկ փախան,
Գրասէր կանայք՝ իւղ եւ բարասան
Բերիկն օժեցիկն Յիսուսի մարմնիկն
Եւ անփոփեցիկն զայն ի գոգ շիրմիկն.
Բայց շիրմիկն խորեկն նոր յոյ՛ նոր հաւաս
Օրեկներ սիրոյ բոխեցան առաս,
Ու երկիրս վրայ սուրբ խաղաղութեան
Շունչը սփռեցար յունթի՛ անասնան:

Ո՛վ Ասուածորդիդ գթած՝ մարդասէր ,
 Ինն որունն ճակաս խոցեցին փռչեր ,
 Քերեզմանիդ շուրջ խուռք խուռք ջերմեռանդ
 Երկիրսպազանէն սուրբ խաչեղութեանդ .
 Բայց շատեր նկունն կեանքին շուծին սակ ,
 Իրենց սիրեն աչ սուր փռչերով ծակ ծակ ,
 Արցունքն աղօթքին խառնէն , ահա Տե՛ս ,
 Անոնք աչ գաղտնի խաչուիս քեզի պէս .
 Տե՛ս այն մանուկներ զՏեաչ որ ճըւան ,
 Ծերեր , այրիներ՝ փափաքող մահուան
 Որ գաղարուելով անողոք քաղցին
 Ահա քեզի պէս անհրճունց հեծէն .
 Իսկ այն մարդասէր՝ մոռեռանդ յաճախ ,
 Որ շրջապատէն վեր նախնիքի փարախ ,
 Տե՛ս պատան մը չոր հացի փոխարէն
 Աւքիժ հոգիներ կը թռնաւորեն . . .
 Ո՛հ շատեր միևնջեռ խորն իրենց հոգուն
 Սուգ մը կրեն սեւ , վիշտ մ՛ունիս թափուն ,
 Տե՛ս մահաւերձին մայրը խեղաչող
 Քեզի կարկանդ իր ձեռքերն անմեղ ,
 Խաչիդ բախելով իր սժգոյնն ճակաս
 «Ընդհ՛ր թողեր զիս» գոչե յուսահաս :
 Հողեղէն մարդուն հաւասքը սկար
 Երբեմն հրաւիրե քու վրեժդ արդար .
 Ինչ ներողամիտ Ասուածըդ բարի ,
 Ողորմե՛ անոր որ խաչիդ փարի .
 Իր պաղատանքին շահ՝ ոչ գթա՛ .
 Հեռացո՛ւր իրմե սուղն ոչ Գողգոթա .

Մի՛ շփուկեր գայն որ ի քեզ յուսայ .
Տո՛ւր հեփիկն հացիկն հանապազօրեայ ,
Օրհնիկ՛ յիսուս արօտն ու այգիկն ,
Ցորեկը դաշտին , ծիլ ծաղիկ վարդին
Ու առաքելոց գերեզմաններին
Հաւասքը յուսոյ բոխտեցո՛ւր նորին :

9 Մարտ 1899

ԻՄ ԱՌԱՋԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՍ

Հարցում մը որ գիս շաս կը շրփոթի .
Առաջին ֆերքուածս . . . իրիկնամուտս է ,
Ու ջեմ յիշեր այն երագը ժպտուն
Որ՝ յուսաւորեց իմ կեանսիս անտուն :

Հեռուն՝ շաս հեռուն՝ մշուշին մեջին
Հուրիներ ադու երգեր մրմնջեցին ,
Բայց իմ առաջին երգս յիշե՞ն միթէ .
Հարցում մը որ գիս շաս կը շրփոթի :

Մանիշակ մ'էր այն համեւտս եւ անշուք ,
Ժպիտ մ'էր արդեօք եւ կամ արսասուք
Թիթուան մը վշրայ քափուած , ո՛վ գիտէ .
Հարցում մը որ գիս շաս կը շրփոթի :

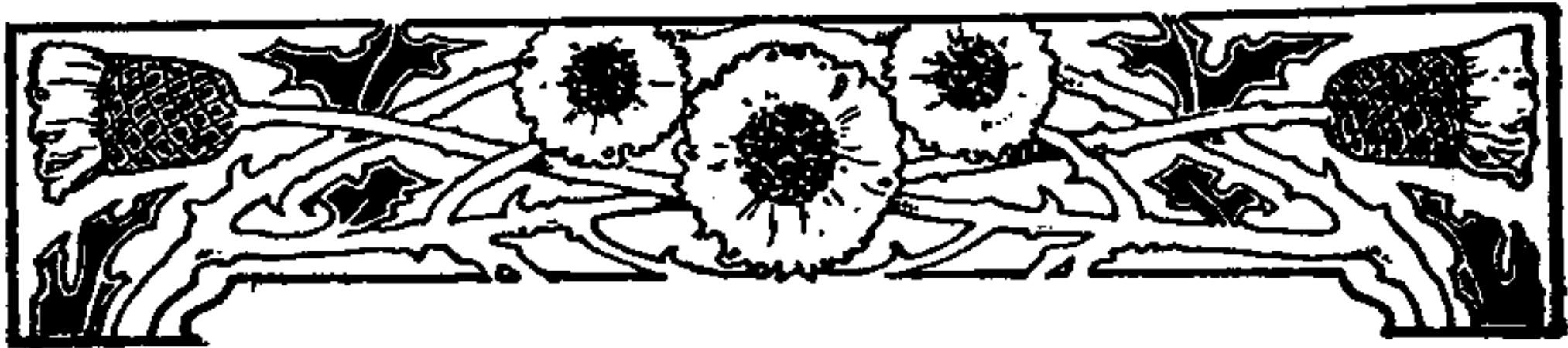
Իդձ մ'էր խաբուսիկ՝ ո՛նի շաւ ջեմ յիշեր ,
Որ իմ մանուկ սիրսս արդէն կը մաշեր՝
Ինչպէս թռուցիկն ոսկեգօծ թռչոթի ,
Հարցում մը որ գիս շաս կը շրփոթի :

Հառաչ մ'եր թերեւս այն երգն առաջին
Պարզամիտ շեշտով ուղղեալ Արարչին
Թե վարդն հոսաւէտ ինչո՞ւ փշոտ է .
Հարցում մը որ գիտ շատ կը շրփոթէ :

Իսկ իմ երգ վերջին՝ զգացմամբ հասուն
Բայց պիտի պահե՞ այն դրոշմը սիրուն ,
Թարմ բոյրը մանկան որ սիրտ կը դիւթէ ,
Հարցում մը որ գիտ շատ կը շրփոթէ :

3 Փետրուար 1900

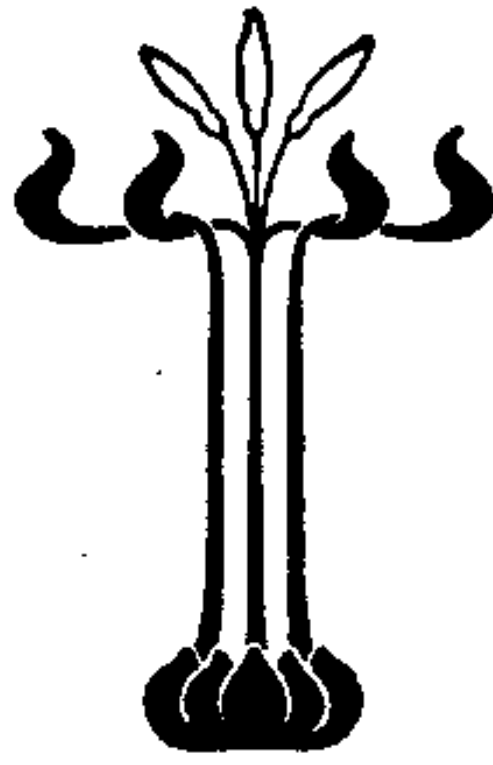
ԱՌԵՂՄՈՒԱՄԸ

Երբ եսիս դառնամ՝ անցեալը դիտել
Կեանքին անեղծուած կը ցցուի ինձ դեմ .
Ի՛նչ երագներով անցեալն է ծիծղուն ,
Ի՛նչ պատմութիւններով ներկայն է բեղուն .
Տիեզերական անհուն անապառ
Կեանքին մեջ՝ մարդուն կեանքն է մեկ պատառ ,
Անծայր ծովուն մեջ հազիւ մեկ կարթիչ ,
Ու կը հարցընէ՛ս թէ կ'արժե՞ ասրիչ .
Ո՛հ կեանքն է անուշ ու յանախ շեղի
Վնիս վսակն աչ փոխունի հեղեղի .
Տառապանք՝ վայելք , դառնութիւն՝ հանոյք
Զիրար հաղածէն կամ ընթանան գոյգ .
Թէ ճնշե՞ սակայն զիս կեանքին պայքար
Ծրո՛ւն եղեգին պէս գունդըս սխար ,
Ու մրրիկն անոր զիս ոչ կ'արգէրու
Զգտումներ հոգոյս աշխոյժ երգէրու .
Երբ ջերմ համբուրեմ վարդին շունչ ֆնուշ
Ի՛նչ փոյթ թէ շրթունքս արիւնէ սուր փուշ .
Խնձ փիշիսոփայք՝ ի գուր կը յոգնիք ,
Կեանքը կը թռծուի բայց ոչ իր գաղտնիք .

Առեղծուած Կեանքի՞ն թէ մահուն մնալոք՝
Ըստ'ի ինձ, ո՞րն է շատ աւելի մտք .
Կեանքը սերտեցի՞ հեշտ ու փշոտ է,
Իսկ մա՞հը . . . գիշեր թէ արարոտ է :

5 Մարտ 1900

ՈՐԲՈՒԿԸ

Փոքրիկ Մառի Մարգարեանին

Երբ այգուն շողեր վիտ վիտ թրթռան
Նուրբ եւ ոսկեգոյն մազերունդ վրասն՝
Այնպէս հըմայեա զիս՝ սիրուն որբունկ
Որ կը նզովեմ կեանքս խուսափունկ :

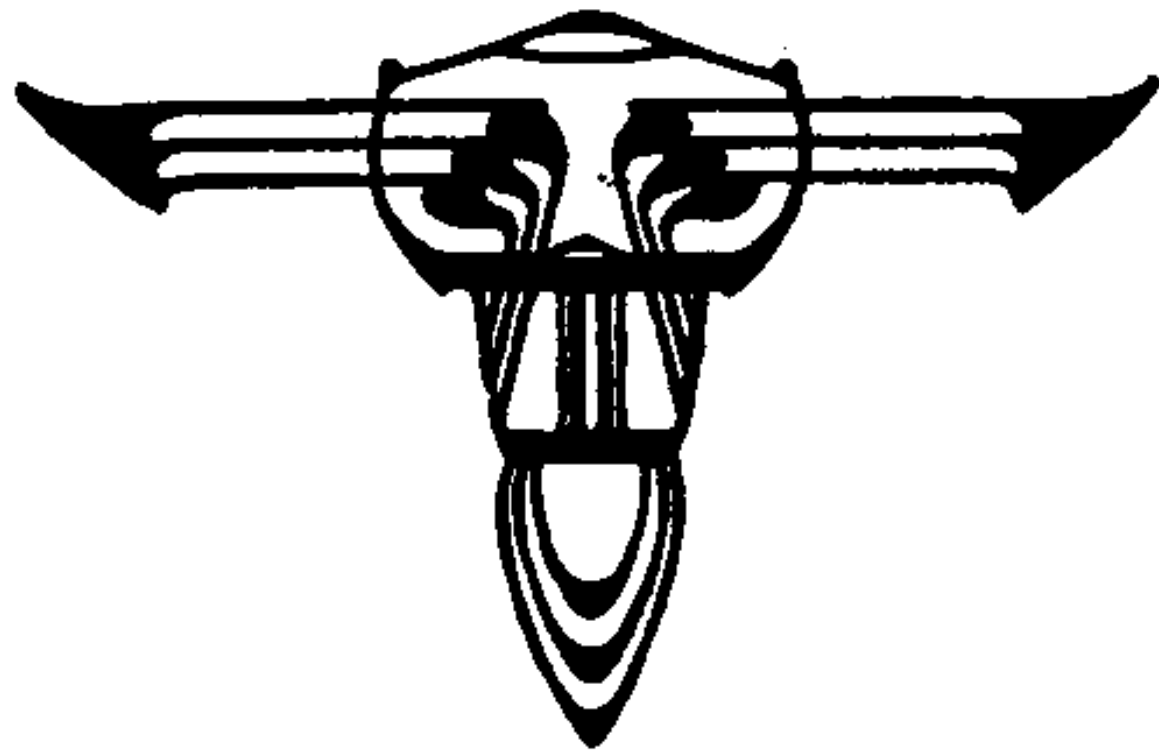
Թերթիկն ե վարդի այդ մանրիկ բերան ,
Գարունն ալ փրփրի այտերունդ վրասն .
Հոտոտէջ ցանկաւ ին հեշտ թարմութիւն
Որ կը մըսրակե ին ցամբած աւիւն :

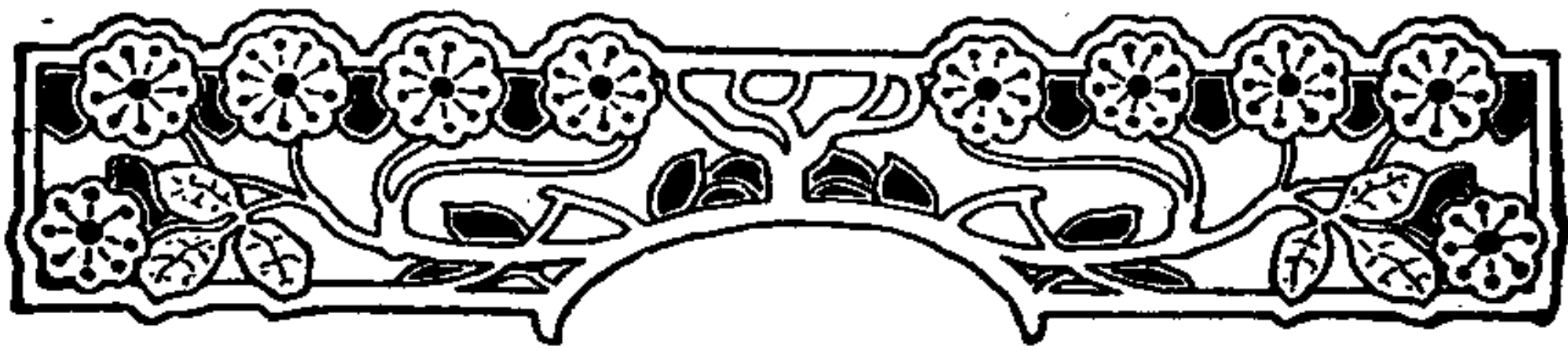
Ծընողիդ համար որ երկիկնիք թրուն
Համբոյր մը դընեմ ճակասիդ վրասն .
Հարուստի գաւկիկն՝ որ մեծնայ փափունկ ,
Դուն մի՛ նախանձիր՝ սարսքադդ որբունկ :

Ասունած որ հոգայ ճնճողունկը յերան՝
Կը հսկե նաեւ որբունկիկն վրասն ,
Դուն չարքաշ մեծցիր , ու ես կը մաղթեմ
Որ ըզսա ազնիւ որքան գեղադեմ :

Երբոր ինծի պես՝ եղեամբ ձևասն
Մարտի ոսկեգոյն մագերուղ վրասն՝
Ո՛հ գթա՛ եւ դուն նրբերուն շեւաշ
Ու կրկնէ՛ երբեմն այս երգն սնունց աշ:

11 Մարտ 1900

ՅՈՒԼԻԱՆԵՐԸ

Խուրձ մը քարմ գուշիս՝ ձեռքեր խընամոտ
Քերեր դեր եւ հոս սընարիս մօտ .
Ծըռիւմ՝ ու ինչպէս նշխարի մը սուրբ
Համբուրեւ իրեց սերեւերը նուրբ ,
Հրճուանիւմ ծըծեւ քուրուսներն անուշ .
Նախանձոտ վարդիկն պէս չ՛ունիկն սուր փուշ ,
Այդ ողորկ՝ փափուկ է իրեց ցօղուն .
Ո՛հ ինչ զգշիւիչ հոտ մը կը գեղուն ,
Ու որչափ չ՛նստդ է իրեց պսակ
Վեց թերթիկներէ յօրինուած հիշակ :

Անկի ծնած եւ ձորերու եզերք .
Երբ այգը ծագեր , երբ իրեց յանկերգ
Կը ճոռոռդիկն նախշուն թռչնիկներ ,
Հոն կը փրփրիկն այս խեղճ ծաղիկներ ,
Ու գուրգուրաշով մեղմիկ հոսերն աչ
Գըզուէիկն իրեց կոհակներ ծաշ ծաշ .
Բայց վարձկան ձեռքեր զանկի հնձեցիկ
Ու զարնան հիւրերն եկան իմ խոշիկ
Պահ մը խնկարիտք մթնոյորտ խոնար .
Իրեց հեշտ քոյրիկն հոգիս էր ծարար .

Ծաղկագարդին այդ հարսերը սիրուն
Դրախտին ծոցին ինձ բերին գարուն .
Բայց ախար՝ ս իրենց կեանքն անուշահոտ
Շուտով վարեցաւ ու ափ ձը չոր խոտ
Ցանուցիր եղան յիմար հովերուն .
Ու ես կը խորհիմ սրսնաքեանք շեցուն .
Անշունչ ծաղիկներ թէ ունին հոգեակ ,
Անշունչ ան իրենց բոյրն է անուշակ ,
Ու բոյրը հասնի՝ ցնդի խուսափունչ . . .
Արդե՞՛ք վեր հոգին աչ բոյր Վ՛ե փափունչ :

6 Ապրիլ 1900

ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Ա.

Երբ ձմրան սխուր օրեր կը հասնին
Ու ծեփեն երկինքն անպեր թռիս ու գորշ՝
Մրմունցք քնարիս կը մարին ինքնին :

Թռչուններն աչ շուն՝ բոցներնին ունայն
Սնփած պահուրսին շերկ ծառերուն խորշ .
Երգը մերկին խեղդե առեն ձայն :

Կեանքն աչ աղփասին դժուար և որչա՛փ .
Պանաւք սառած դրոնե դուն մուրայ՝
Հաւաքե միայն շուսանքի սարափ :

Գոռոց հարուսին սիրեն և սառնայաս .
Տեւե՛ք՝ երբ իր ճոխ կառփով կը սուրայ
Պարկեշտ անցորդին ցեխոսե ճակաս :

Գիշերներն անթոզ շուայ անոշներ
Կանայ սեղանին շուրջը կը սփնին ,
Ու երբ կը յիշեմ այդ եսանոշներ ,

Մրմունցք քնարիս կը մարին ինքնին :

Երբ գարնան գուարթ օրեր կը ծագին՝
Օրհնեկե՛սի երգեր քոյիսեղով արեւս
Թեղեր ֆրնարիս կը հնչեն ուժգին :

Թուխ անպերուն հե՛տ կը ցունին քոյոր
Ի՛նք վեշաւնադձիկ խոհեր յոռե՛տս .
Երգը պըրպուշին ծածկէ շեռ ու ձոր :

Թոշուններ սիրուն՝ կապոյտ կամ դեղձան
Բոյներ կ'ոյորեն ծառերուն գագաթ .
Գարնան ծաղկանց հե՛տ անոնք աչ դարձան :

Ունակ դաշտային պարե՛ն կ'ախորժին ,
Ուրիշներ գիււրոյ կը բախեն գաւաթ .
Աղբասն աչ ունի այս սօսե՛ն բաժին :

Փքոռւներ ծաղկի պահեն սիրտը շին ,
Զեղոռւներ սիրոյ կազդուրեն հոգին .
Պուշիկ վ'աչ թէ ինձ սան աչդ խնջոյ՛սէն ,

Թեղեր ֆրնարիս կը հնչեն ուժգին :

18 Ապրիլ 1900

ԱՂՕԹԲԸ

Հովը ամենի՛ կես գիշերին մօս
Հարաւեն յանկարծ մունչեր ցաւոս՝
Զաղկելով ընթոս աշիֆներ ծովուն .
Ասունած ողորմի՛ ճամբորդի նաւուն :

Տիրաւօր ժպունս պասկերին դիմաց
Մայր մը աղօթներ փախար կամաց .
Կանթեղն արծաթեայ՝ մունիկ մ'առընթեր
Սփռեին բեկ բեկ անուշիկ շողեր .
Մասունիկ մ'եր այն ջնաղ խաղաղիկ
Ուր գուգակցեին մեծաքս ու ծաղիկ :
Խեղճ կիկը հոգւոյն աշերեն խեղդուկ
Հառայ հանելով արսաւուր գաղտուկ .
Իր հաւասֆն եր խոր՝ վշիկն հաւասար ,
Կ'ուխեր, կը հեծեր , սակայն կը յուսար :
Իսկ իր ամուսինն գշխահակ սրտում
Հագիւ գապելով արիկն վրդովում ,
Ծաւեն ընկճունած՝ հոգեկան սարբեր
Զգացուններով ան աչ սառապեր :

Ինչո՞ւրք՝ սուր կանչով հովը կողկողեր
Ու ծովը ծեծեր այն նաւուն կողեր

Որ բերեր իրենց սիրական գառակ .
Պատկերին առջեւ մայրը շարունակ
Աղօթեր՝ արցունքի բափեղով աղի
Որ հովը դադրի՝ ծովը խաղաղի .
Այրը՝ սեզ սխար գարգացած մեֆի ,
Վիշակ ունեւ միայն՝ առանց հաւասֆի .
Ի գուր աղօթել փորձած էր շատ հեղ :
Հովուն ունկնդրէր տնայնոս՝ խելայնդ
Ու նախանձելով հիանար հիմայ
Իր կնոջ անկեղծ հաւասֆին վրայ :

Երբ առտու եղաւ՝ յոգնած նուաղուն
Մայրը մըրափէր ու դեմքն էր ժպտուն .
Աղօթքն էր փրկած նաը ճամբորդին ,
Ու երագին մեջ համբարէր որդին :

Արծաթ կանթեղին իւղն սպառած էր ,
Ու մարտն մօտ՝ ճարճատուն կայծեր
Արձակէր փուշ փուշ . հայրը որ յանտ
Ու չոր աչքերով հակէր ուժասպառ ,
Կանթեղին մօտիկ եկաւ ու հրպարս
Ճակասը ծրուած իբրեւ յանցապարս ,
Հապճեպով շեցուց ձեռքի կաթիլներ ,
Համբարեց գաղտնի Տիրամօր պատկեր .
Յետոյ մըրափեց , բայց իր դաշկահար
Երթունքին վրայ ժրպիտ մը գոչար :

Հովը ամենի՝ առաւօտեան մօտ
Յանկարծ մեղմանար , կարծես ամաչկոս
Փայփայէր կապոյտ աշտակներ ծովուն .
Աստուած կ'ողորմէր նժդեհին նաւուն :

22 Ապրիլ 1900

ԿԸ ԽՆԴԱՍ

Ինչո՞ւ , կ'ըստես ինձ , ինչո՞ւ միշտ Տխուր
Հարցեր քրքրես . ինչո՞ւ հեշտադուր
Թռչունիկն երգիկն , գարնանափրփրի
Ծաղկանց աչ խառնես արցունքի մեկ շիթ :
Տրտում խոհերով սիրքը կը խաւերի ,
Կեանքը գաւեշ մ'ե , խնդալն է ձրրի .
Խնդա՛ նւ երգե՛ երթեմն աչ գոհե ,
Սերը կամ գուարթ Բագուր սօհե՛ :—

Իռւսր Արանագի , Թաշիկ չֆնադ ,
Իռնն որ կը սիրես կասակն ու ծիծաղ
Օգնութեան հասի՛ր . եկն՛ւր սրբաբա ,
Վարդերուս անուշ հովանուշն ներքեւ
Եսե՛ նւ խե՛ղ գիւնի քաղցրահամ
Ու սորվեցն՛ւր ինձ որ ես աչ խնդամ .
Խե՛ղ ու երգե՛ որ սիրես հովանի .
Կեանքը գաւեշ մ'ե , խնդալն է ձրրի :

Պաննասիկն սարկն՝ Դիցունիկն ֆնսն
Սրբանար քերքեւ . վարդերուս անուշ

Շոքիսն սակ նստր ու կրկին կրկին
 Բաժակներ պարպեր կարմիր հեղուկին .
 Ու հեզգհեշտ աչտերը խաժուկ
 Կը փայփրչեին , աչտերը դաշուկ
 Շառագունեին , սիրտը բորբոքեր
 Ու մրմնաչով սիրային երգեր
 Մեղկորեն պարեր նագուկ իրանով ,
 Ու ես խնդայի . . . իմ հիւրն եր գիւնով :

Բայց նե՛ փոթելով շրթունքն անուշիկ ,
 Կ'ըսեր ինձ՝ ուսիս զարնելով յուշիկ . —
 «Գիւնով յորջորջես ու գիս ծաղրես դուն ,
 Միևջ այդ մոռուքիւն յասուկ է մարդուն .
 Էհ այո՛ մարդիկ շուրջ կամ սկեպսիկ ,
 Թե հարուստ ըղան ու թե աղքատիկ ,
 Ճարսար հընարիչ կամ պարզ գործաւոր ,
 Ըղան ինասուն եւ կամ սինըբոր ,
 Որքան անամիտ , կեղծ միւնչեւ ի ծուծ ,
 Գիւնով եւ իրենց կիրքերով գծուծ .
 Գիւնով եւ գիւնով անոնք մանաւանդ
 Որ կուզեն ցոյց տալ իրենց սին սաղանդ ,
 Ու բանասերի առնելով ճիտոս
 Կը պարծին փայլիչ գերդ պայծառ փարոս .
 Անոնք որ մոռուած յանգի մարմնացին
 Քեզի պէս գիւնով աղուոր բարբաջեն .
 Անկնքն աչ ունին կուռք մը պաշտելի ,
 Անով յոխորտան , անով եւ մոշի .
 Կը տեսնաս ահա ձեր կեանքն է զաւեշտ ,
 Խնդայն է ձրի եւ անհրաւժեշտ :» —

Հերիք , Դիցունի , հերիք կըշտանքես
 Անոնք որ օժտեալ ձիրքերով պէսպէս

Իրենց դասիկներ կը շոյեն գիւնով՝
Ու պահ մը կ'ըլլան երջանիկ սնով ,
Իրենց մոռութիւն ներեղի ե գեթ .
Բայց ձաղկէ՛ գսննիք որ սեզ ու սգի՛
Բաղդիկն կստակով եղեր են փարթաւ .
Դուն մուր տո՛ւր սննց ու ես ալ խնդաւ :

6 Մայիս 1900

ԱՌ ՏԻԿԻՆ ԵՒՓԻՄԷ

Աշպուհիդ մեջ գեղեցիկ
Գսայ փուռնց փուռնց թարմ ծաղիկ,
Համրեցի պեսպես ժպիս
Եւ արցունցներ մարգարիս :

Աշպուհիդ մեջ զարդարուն
Խոհեր աչ կան ի՛նչ սիրուն,
Ու երազներ ի՛նչ աղուն,
Ի՛նչ խրատներ հոգեւոր :

Հոն կը ծրլիս Սեր եւ Յոյս,
Խաչն աչ ափռե անուշ յոյս .
Ովասիս մ'ե կանաչ ուր
Կը գովանայ սիրս սիրտ :

Աշպուհիդ մեջ շահեկան
Ու գոհսր անեկն նիւթեր կան,
Ա՛յ ի՛նչ կրնամ ես ձօնել,
Չունիմ ծաղիկ քեզ վայել :

Չի խամրած է իմ պարսեգ .
Օրհնեկնի միայն կոչում քեզ,
Օրհնեկնի միայն՝ ովասանայ
Հոգիս երգե գոհանայ :

7 Մայիս 1900

ՓՈՔՐԻԿ ԵՐԱԺԻՇՏՈՒՀԻՆ

Ա.Ռ. Օր. Ա. Տասեան

Երբ զարնես դու մանօղիս՝
Ու ես յուզուած ունկնորեմ,
Կ'ըսեմ՝ երգն է պրշպուշիս
Որ գեղգեղէ այգուն դեմ:

Երբոր զարնես մանօղիս՝
Ի՛նչ շեշտը գերդ մարգարիս
Մասիկներուդ սակ ծըղիս
Հասիկ հասիկ ու վրձիս:

Երբ դու զարնես մանօղիս
Ներդաշնակ ու մեղսօրօր,
Վիշ ու ցաւեր կը հաշիս
Մումիկիս պէս Տիրամօր:

Բայց երբ զարնես մանօղիս
Թաւ շարերով կորովի,
Կարծես շանթեր քաւաշիս,
Մեղաւորն աչ խըռովի:

Երբ նուագես մանօղիս,
Խոնարհիս՛ն քու առջեւ ես,
Չի սեւ աչքերդ փայլիս
Ներշնչուած քրմուհւոյ պէս:

Քու ձեռքիդ մէջ մանօղիս
Որի՞եռսիս հոգիս է.
Հրեշտակներն ալ ըզմայլիս
Նախանձիս քեզ՝ Ա.թիկէ:

Երբ գարնես դու մանօղիս,
Յետոյ յոգնած վրասիես,
Այդ քեզն է եւս սխրայլիս...
Կ'ապշիւնք գի դեռ մանուկ ես:

8 Մայիս 1900

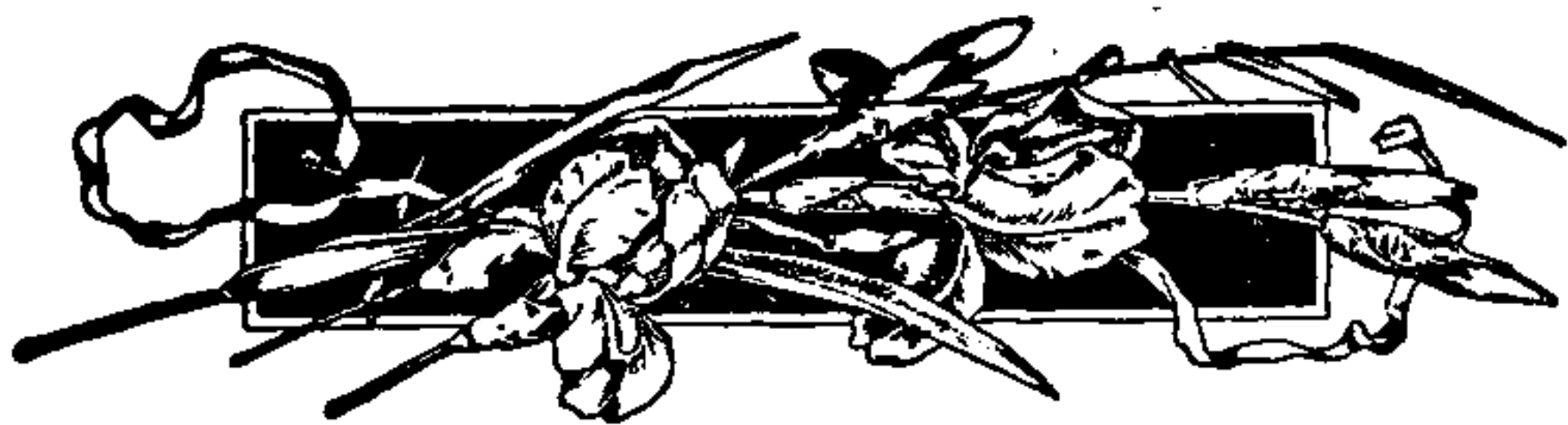
Ք Ո Ւ Ն Ը

Երբոր միտքն է խոնջ հոգերով սաղսուկ,
 Սիրքը ճնշուած ցաւերով զաղսուկ,
 Հեք արարածոց հաւար արդարեւ
 Քունն է անուշիկ Ասուածոյ պարգեւ,
 Քունն է խաղաղիկ դարման արոպիւնջ.
 Քնոյ մեջ հոգին կազդուրի մի քիչ
 Կեանքին հետ դարձեալ յուսահասարար
 Հեճեւեալ առտուն կոռեղու հաւար:

Մարդս ունի պիտեր եսանոյ՝ սգեղ.
 Բայց պիտքը քնոյ հաճոյք մ'է անմեղ.
 Երբոր քրնակայ մանուկ կաքընկեր
 Մօրը բազկաց մեջ՝ ինչ սիրուն պատկեր.
 Հաճոյք մ'է ձմրան եղանակին խիստ
 Կակուղ անկողնոյ մեջ քաղուիչ հանգիստ.
 Իսկ ամրան սօքին ծառոց հովասուն
 Ծռքին սակ նիրհեղ՝ հեշտանք մ'է անհուն.
 Հեշտանք մ'է այն՝ վարդագոյն բոյլ բոյլ
 Երագներով ալ որորուիչ ծոյլ ծոյլ.
 Հեշտանք մ'է հանդարտ խղճով քրնակայ
 Ու մոռնայ աշխարհին ու իր վշտերն ալ:

18 Մայիս 1900

ԱՊԵՐԱԽՏԸ

Մոռցայ փախչու լանդակին դունակ
Ու իմ դեղձակի՛ սիրուն անսուակ,
Անկարող զսպել իր շիւտար փախազ,
Թուա՛ ու փախաւ նկտի պէս արագ:

Թուա՛ բառեցաւ բառոս ծառերուն
Գազարին վրայ բարձրացած հեռուն .
Պահ վր հոն երգեց աշխոյժ ու ճարսար,
Կարծես իր վերջին բարեւն ինձ կուսար:

Ու յետոյ դարձեալ թուա ծառի ծառ
Իր հետ սակեղով արեւս մեկ պատար .
Ես այժերս յառած ծառերուն վրայ
Կըսպատեմ անձկաւ որ վերադառնայ:

Ծիծառ վր կ'անցնի կարծեմ թէ ան է
Ու սիրքս խաբուած շուս շուս կը գարնի
Երբ այգը սփռեր վարդագոյնի շողեր՝
Ես ներշնչուեի միևնջ ան գեղգեղեր:

Իր փոթորկալից երգով օրն ի բուն
Կը թնդացընէր՝ շեկցընէր մեր տուն .

Որչա՛նք իր վրայ ես գուրգուռայի ,
Ա՛յ իր բոյնիկն պէս սիրսս է անայի :

Փոքրիկ ապերսիս, ա՛խ ինչո՞ւ փախար ,
Վերք մ'աչ դուն տուիր հոգւոյս վշտահար .
Ա՛յ սուգը պստէ վանդակըդ ջնասդ ,
Ուր բանսարկուած բայց ապրեիր խաղայ :

Ո՛վ գիտէ հիմա շնուած անիւնամ
Ուր կը թափառիս մոշար ու սարսամ .
Գեղոյդ ու աղուոր ձայնիդ նախամեծորդ
Արդե՛կ քեզ թակարդ շարե չար որսորդ :

Ափսո՛ս վսակցն է քերէւս մօտադուս .
Դարձի՛ր իմ թռչնիկ, հասցա՛ դարձի՛ր շուս ,
Յաջող թէ ձախող դու բաղդիս ընկեր ,
Միասին կրկնե՛նք դարձեալ մեր երգեր :

28 Մայիս 1900

Գ Ն Զ ՈՒ Շ Ի Ն

Անիոյթ աղջիկն է որ ոստեր բուսիկ ,
Ճերմակ ակռաներ , շանց մը բացխափիկ
Տուգադրած կ'երթայ ու իսկոռւմերէս
Աջ ու ձախ կրկնէ շարունակ « Մէրէ » :

Սակառը թռիկն՝ ծաղիկ մը ճակսիկ
Թուշօրէն կախուած մեջքն ի վար գօթն ,
Միշտ գուարթ կ'երգէ կուշտ թէ անօթի ,
Երթանն աչ մուրայ առանց անօթի :

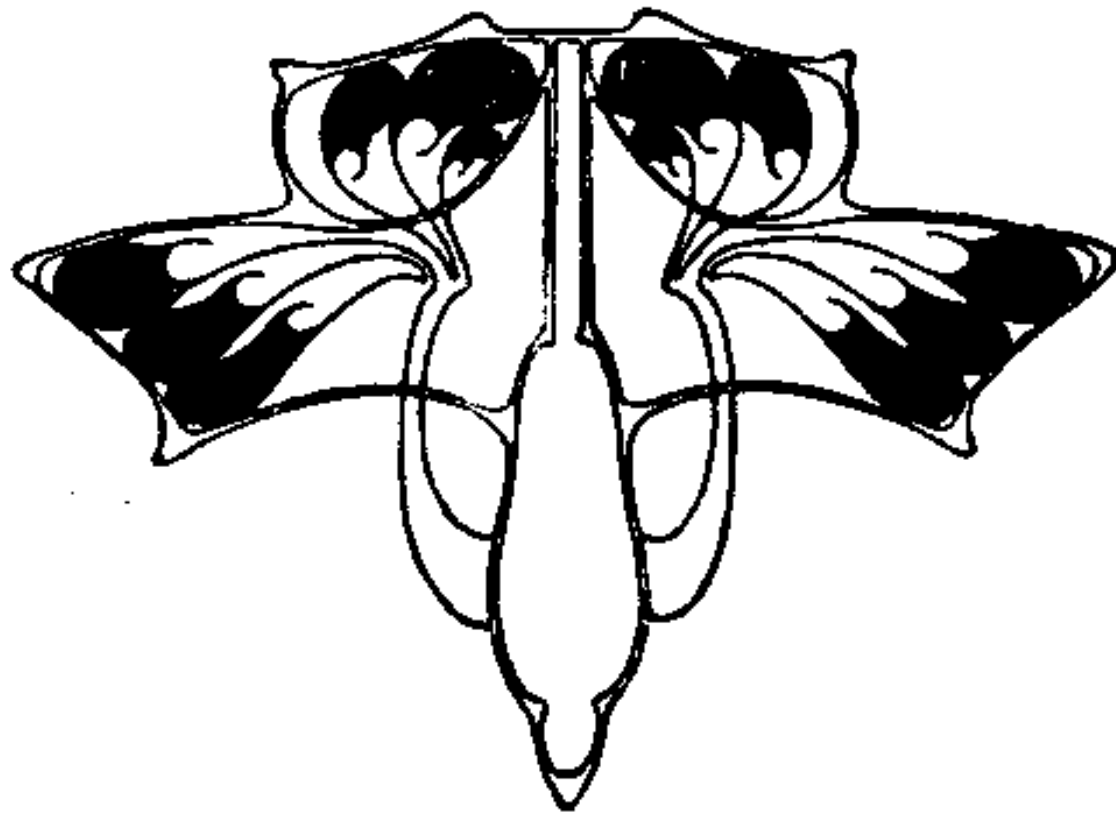
Ծոյլ ծոյլ բախառիչ պզտիկուց վարժի ,
Պջրիչ ու ֆճնիչ որչա՛փ կ'ախորժի .
Սէւ ադուր աջքին արցունք չի խառնէր
Այլ փաղէ կեանքին միայն ծիծաղներ :

Հովերուն ձգած մազերը թեյ թեյ
Մեղկ ճորճըրայով գիտէ կախարդէր .
Երգելով պարէ , պարելով ծափէ ,
Փաղափշոտ լեզուով սուրբերն աչ խաբէ :

Մէրէ՞ , գուշակն է , վիճակ կը նետէ ,
Հարսնոցն կոյսիկն խերիկ կ'արետէ .

Մէրէ՞ , քախառիկ վրհուռկ աղջիկն է ,
Սիրահարներուն երազը մեկնէ :

10 Օգոստոս 1900

Տ Ա Պ Ա Ն Ա Գ Ի Ր

Անցորդ որ սիրես Վեճիկ քափառիչ,
Այս դաւքանն է ուր Ծրհնկեան Ճիւղայիչ
Առոյգ հասնիկն քաղուեցաւ, ափսո՛ւ,
Իր գործնեղութեան շուննն է այս փոս:

Անուսին ազնիւ եւ հայր պաշտէի
Սրսով քան ինչքով հարուստ աւելի,
Հարեւս ի բնի՛կ՝ ապրեցաւ անշուք,
Բայց գաղտնի արքեր որբին արսաւուք:

Ուր որ վարժարան, սաճար հիմնուե՛ր,
Ըրար օսարին՝ ինչպէս իր ազգին,
Միշտ յօժարակամ կուսար իր նուե՛ր:

Չաւակներ թողուց՝ բարի յիշատակ,
Որ ժառանգեցին իր՝ ձիրքերն անգին.
Իր բեղուն կեանքին այս էր նպատակ:

14 Օգոստոս 1900

ԱՍՏՈՒԱԾ ՀԵՏՆ ԸԼԼԱՅ

Մեկնեցաւ զնաց արսիս հարագս՝
Օձտուած կեանքով զեղով յիսուս .
Մայրը որ յռի՛ն ու գաղտնի կուշայ ,
Ժպտելով կ'ըսէ « Աստուած հե՛տն ըլլայ : »

Մեկնեցաւ զնաց ու իր հե՛տ սարաւ
Օրհնակի ու համբոյր ցերմ ու արագրաւ .
Իր նաւը հսկայ նախրէ արաքեւ ,
Սիրսս աչ ետեւեմ վագի հեւ ի հեւ :

Երկինքն է պայծառ , Մարմարան խաղաղ ,
Լուսնակն աչ ծագի նազանքով դանդաղ .
Բայց ես կը հսկեմ վախով կասկածով ,
Մի՛ գուցի անպի ու մոռցի ծով :

Դեռ նոր մեկնեցաւ . նաւը յաղթական
Ծովերը կտրէ , ու անէն վայրկեան ,
Անէն մէկ ընկէ , անհուն սապարէզ
Ափսո՛ս , կ'անցասի ա՛յ աւելի զնեզ :

Դեռ նոր մեկնեցաւ ու յիմարի պէս
Արդէն իր դարձիկն օրն երագեմ ես .

Ուրախութեան քառեմ արցունքներ
Թե՛ վշտն ճնշեալ՝ ես ալ չեմ գիտեր :

Առանց տեսնելու իր դեմքը կայստո ,
Առանց շտեղծ իր յասուկ բարբառ ,
Տարիներ անբողջ , տարիներ երկար
Պիտի դիմանայ այս սիրտը իմար :

Բայց ինչո՞ւ սրտիմ խենդ գաղափարով ,
Թո՛ղ երթայ խերով ու դառնայ բարով .
Օր վրն ալ գուարթ բաղդը կը ցոյայ ,
Օրհնելով կ'ըսեմ Աստուած հետն ըրայ :

24 Յունուար 1901

Զ Ա Ր Ժ Ե Ր

Ն Ո Ւ Ա Գ Ա .

Դեմ առ դեմ նսած՝ երբ այն իրիկուն
Հսկայ ճանապարհներն հոսող անպերհեմ
Դիտեի՞նք յոյս, կամացունչ մ'իրեմ
Ըսի որ պատեմ վիշտերը թափուն :

Բայց ե՛հ՝ զայտնով հոգւոյն խորունկ ցաւ ,
Անխօսունչ նսաւ դաշնակի՞ն առջեւ ,
Որ նորք ու ճարտար մասերուն ներքեւ
Զայփոխփի՞ն մեկ ողբերգը շացաւ :

Մերք մեղամաղձի՞ն՝ մերք որոտնոյս
Հնչեցրնէ՞նով շարերը՝ կարծես
Գուք հայցի՞ր եւ կամ բողոքի՞ր շնքոս :

Դեմն աչ յուզմունի՞ն շառագունած էր .
Հեզնութեամբ ըսաւ . «Ինչ գուարք եմ, տե՛ս,
Վիշտ ունիմ միթե՞ . . . ի՞նչ պատեմ . . . շարժեր :»

28 Յունուար 1901

Ն ՈՒ Ա Գ Բ .

Ինչպէս մանիշակ որ մուսյլ այգուն
Բաժակն անփոփած պարփակի իր հոս,
Մրսիդ մեջ դուն ալ՝ այսպէս նախանձոս
Քու սերըդ յիմար կը պահես թափուն :

Բայց երբոր ծրծե շողեր արեւուն՝
Մանիշակն իր բոյր կը արեւն անփոյթ .
Արեւը սիրոյ քու անմեղ գոյնոյդ
Նոր պիտի ծագի, ո՛րի ժպտի՛ եւ դուն :

Շուտով կը թռումի ծաղիկը կեանքին .
Մեղք ես, ա՛յ արքի՛ արցունքիդ կարօյդ
Ու նոր սիրով թո՛ղ հեճունի քու հոգին :

Ու նե՛ յուսահատ գրուիլը շարժեր ,
Խեղդունկ հառաչով կ'ըսեր ինձ , « ժպտի՛ր . . .
Թերեւս , բայց սիրե՛ր . . . այդեւ շարժեր :

30 Յունուար 1901

Հիւանդ է հոգիդ ու կը սառապի
Յիշելով անոր խոսուածներ պատիր .
Դուն գաղտնի կուշաւ ու չես գանգատիր
Թէ ինչո՞ւ հիւսա հետո՞ւ խուսապի :

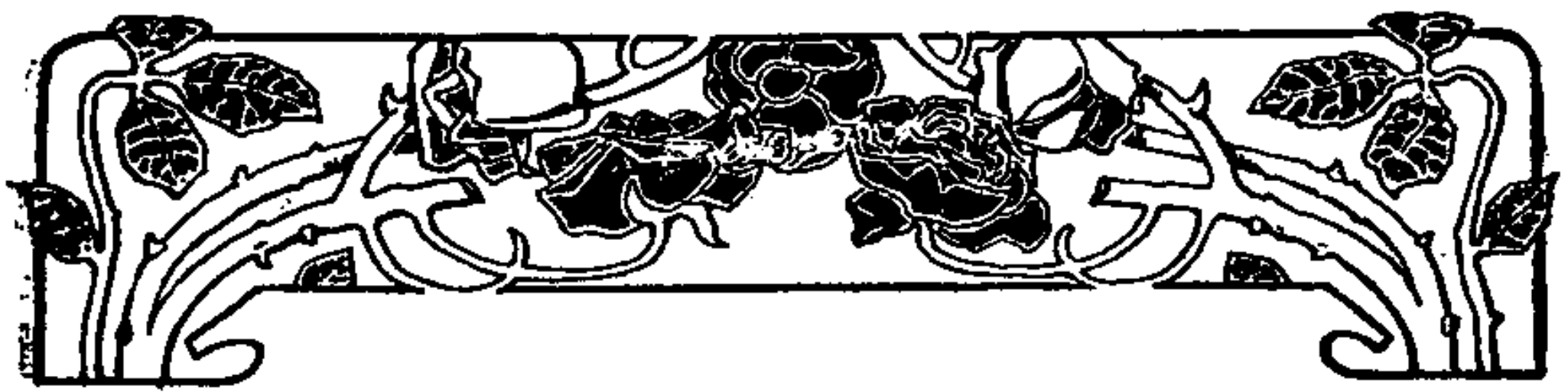
Բէտ մըն է իրեն այն սերը մաքուր
Որ ըզտգ հիւծէ . իր մէկ ակնարկին
Դեռ հոգի կուտաւ , կը յուսաւ կրկին .
Իր վերադարձին կըսպարաւ ի գուր :

Մոռցի՛ր ան . յանախ վիշտն է վաղանցուն ,
Աղուր աջերունդ դուն խնայի՛ գեթ .
Մոռցի՛ր ան . ախա՛ւ սերն է յեղեղուն :

Մի՛ երդնա՛ւր քէ ա՛յ սիրել չես ուզեր .
Նոր ծաղիկ սիրոյ քափած արցունիքդ
Դարձեալ կը փրփրի . մի՛ երդնուր չարժեր :

10 Փետրուար 1901

ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Անհունն ապարեզ անծայր ծովերուն
Չմեզ կը բաժնի . . . հոն փրփրի գարուն
Ու երկիւնքն է միշտ կապոյտ ու պայծառ,
Հոն է հարագասն իմ շին ու կայսառ:

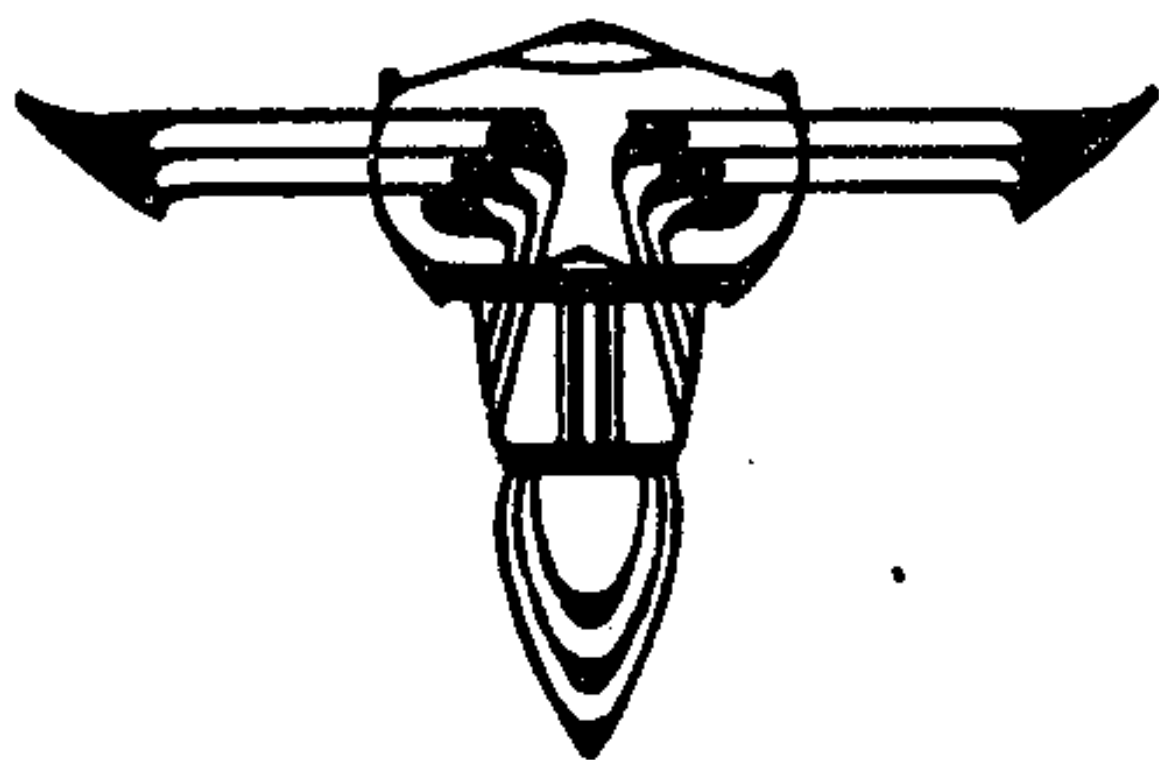
Հոս ձիւն ձմեռն է. ապիսակ եղեամ
Մագերըս կ'օժէ ու ես կը դողամ.
Ան յոյսն է որ դեռ կը ծրլի բողբոջ՝
Միևէ կայծը կեանքիս պըշպըշայ դողդոջ:

Բայց ծովեր անեզր ու շայնասարած
Չեն կարող գաւեշ մեր արեւ գուգուած .
Կրկնակ հարուածներ բաղդիս անընդէշ
Մեր երջանկութիւնն անգոր են քանդէշ:

Իր վերջին նամակն ինձ անակնկալ
Ընծայ մը բերաւ . . . ծաղիկ մը բօշկեալ,
Ծաղիկ մ'որուն շայն տրեւներուն սակ
Նսսած կ'երագեր հայրակսն սնակ:

Ծաղիկ և ը ֆևնոշ՝ յաւե խնկարոյր
Ում դրօշմած էր իր ջերմագոյն համբոյր
Թո՛ղ բաժնէն զնեզ աշի՛ք ծովերուն ,
Մեր արտերուն ևեջ կը փրքթի գարուն :

14 Փետրուար 1901

ԱՅՆ ՎԱՐԴԵՐՈՒՆ ՊԷՍ

Այն վարդերուն պէս քարն ու անուշիկ
 Չոր կը շրուաչի շիաքունն Ապրիլ,
 Եղերով հիւսուած՝ երանգով անուշ,
 Այն վարդերուն պէս վարդ մըն էս ֆնֆուշ:

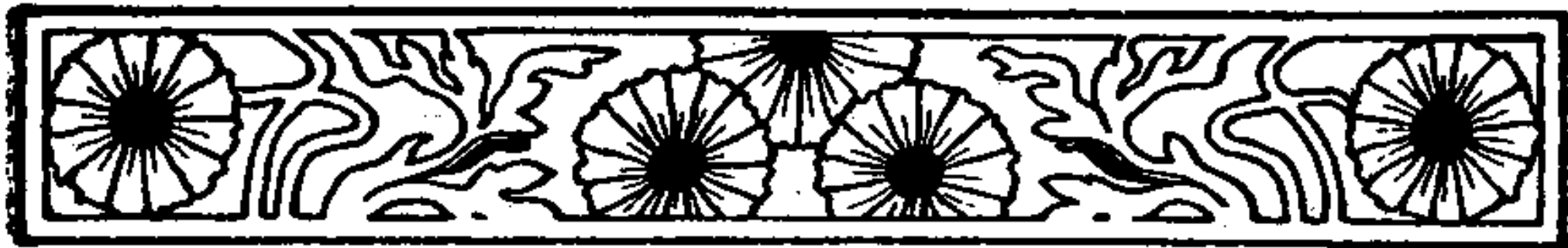
Ո՛հ գեղեցիկ էս այն վարդերուն պէս
 Որոնցով պննիս կամ փունջեր կապես.
 Այն վարդերուն պէս այնքան հրաշալի
 Որոց հանդիպ սիրսս հանդիպես հաշի . . .

Բայց մերք այն վարդեր տեսով հրապուրիչ
 Ափսո՛ս հոս չունիս . քրնուքիսն ազան
 Զըղանայ իրենց բոյք՝ ձօնեղ մի ֆիչ:

Այն վարդերուն պէս դուն ալ էս անուշ.
 Մեղ քանքիծ գեղոյդ . . . սիրոյ բոյրն անմահ
 Ասուած մոռցեր է հոգոյդ մեջ հեղուշ:

7 Ապրիլ 1901

ԱՆ ՉԳԻՏԵՐ

Մասսոյ Ա. րիիկէն՝ սիրուն շօգուանի
Որ նորք ու խարտաւշ մայր աչ ունի,
Հարցրիկ ինծի միամըսաբար,
« Ինչո՞ւ ճերմակ եմ մազերդ՝ հոյեղբար : »

Միև շապիւ կնճռոս հարցեր թոքովի՝
Խորհուրդ մը ժխուր գիւ կը վրդովի,
Ու ես ակամայ իր քարմ աշխն հեռ
Բաղդաստեմ ճակիս խորշովներ վիս վիս :

Ինչ ակնածանիքով ֆովիկըս խոհեմ
Կը նստի երբոր կարդամ կամ գրեմ .
Անկէն համոզմամք արդե՞՞ք խորհի ան
Թե ճերմակ մազն է շնորհի հմտութեան :

Ո՞հ ան չգիտեր, ան չգիտեր որ
Գիտութիւնս անբողջ, երկերս աչ բոլոր
Սիրով կը գոհեմ փոխան իր մասդաշ
Հասակին, փոխան իր մազին խարտաւշ :

20 Մայիս 1901

ՆՈՐԱՎԷՊԻՆ ՇՈՒՐՁ

Նորավեպին հեշտ ու համեստ պարտեզ
Բառամոռներու եղաւ ասպարեզ,
Ուր գրչի ջոջեր դիւն ան դիւն եղան
Հեղեղանունս քափեցին . . . մեղան :

Տարրալուծելով այդ բառին իմաստ՝
Անկն բանասեր գրչորեց իր փաստ .
Աս գոյակիսն է՝ ու աս բայարմաս
Ըսաւ, ու վճռեց խեղճին համեմատ :

Աչիսն ու ձախիսն գոռուս կոչուս կանչ
Ասուսած իմ որչա՛փ խոցուցին ականչ .
Ա՛յ հերիք է . այս նորավեպ պայքար
Շիտակը չարժեր եւ ոչ մեկի քակար :

Նորավեպն ունի ձագուռի մը՝ վիպակ ,
Ու թոռ մը վեպիկ , (երկուսն ալ սարիակ .)
Ինչ որդեգրեցիք վիպակ կամ վեպիկ ,
Բայց նորավեպին պատշոյն մի՛ դրայիք :

22 Մայիս 1901

ՍԻՐՈՒԱԾԸ

Փշաշից ուղիս կտրի երբոր՝
Յանկարծ յուզեց զիս ձայնը հեռաւոր
Սիրուած հիւանդին, որ ոչ իր վերջեր
Սրտին կը պատկեր՝ այլ գարուն կ'երգեր :

Եղիան որ առգ կը պատկեր սրտում՝
Գարնան հետ տակ իր վերափոքում .
Անձիգ ու սիրտն ալ միշտ երիտասարդ
Էջեր յեղրեկ գրչով ծաղկազարդ :

Բանաստեղծ ծնած՝ երագով հաշած ,
Դեպի գեղեցիկն յառած զնայրած ,
Վստի ներթողներ նըւագի աղու՝
Որոց վերք՝ խառնիկ հրճուանիներ տղու :

Իր վեղեղիներ՝ մշտահոս հեղեղ ,
Իր շարականներ ոճով գունազեղ ,
Արձագանգ կուտան սարեկն ու ձորեկն
Ու հընայեղով արեւ հովափրեկն :

Իր մեղանադձիկ հոգին՝ սուղ պարգև
Դեռ ընկճեալ չէ ճոխ սաղանդին ներքեւ .
Եղիան սիրուած ու նսկեղիկի
Մեր գուսանն է միշտ, մեր հաւն է փխռիկ :

Ապրի՛ Եղիան , թո՛ղ երկար ապրի
Որ մայիս երգէ մեզ ամեն սարի ,
Ու մեր գրեկան պարտաք զոնկ
Թարմ ծաղիկներով յաճախ շեկցնի :

30 Մայիս 1901

ՓԱՅԼԱԿՆԵՐԸ

Գիշերուան հանդարտ մութին մեջ հեռուն
Մտիկը ձաղիկ ասեր շուններուն ,
Ու շանթով շրդի անպերուն կործիկն
Եկի շէկ փայլակի խորձեր դուրս ժայթեկն :

Փայլակներ որ գերդ վիթխարի նիզակ
Բոցեղէն շեղուով կը սուրան գիկ գակ .
Ակնքարքի մեջ վառին ու մարին ,
Մեկանմարս հսկայ շոյսին խաւարին :

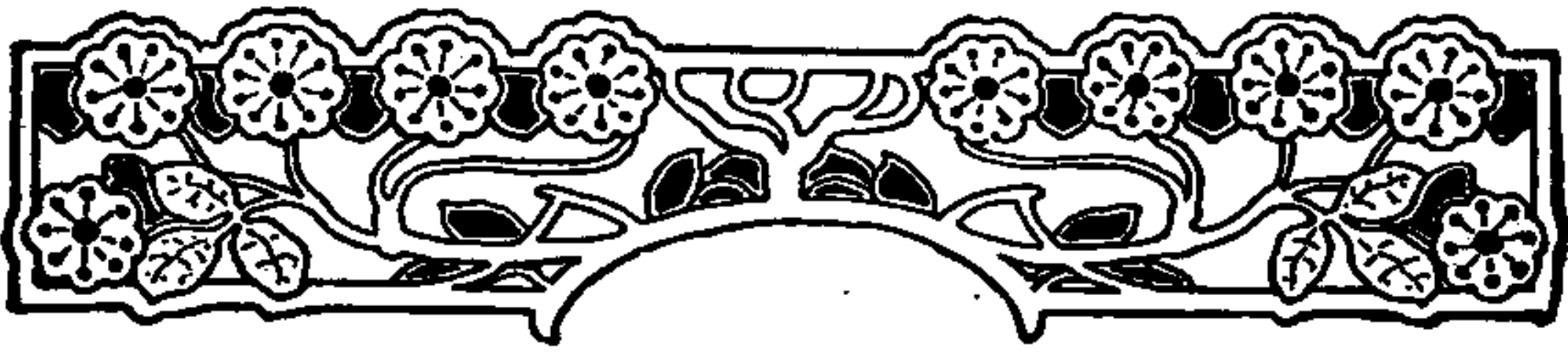
Անշարժ կը դիտեմ իմ պսոռհանիկս
Փայլակներուն այս գեղեցիկ հանդիկս .
Կուզեի որ միշտ շողան ու փայլին ,
Բայց ափսո՛ւ շուտ շուտ ասին ու հաշին :

Յուսախաբ խորհիւմ քե սխուր ու քուխ
Անպեր պաշարեկն կեանքը շատ կանուխ ,
Սեր , երջանկութիւն , սաղանդ շողշողուն
Կարն փայլակներ եկն որ ոչ հետք քողուն :

Հայեղևեր որոց կը բաղձանիք անցագ՝
Փայշակներու պէս կը ցնդիև արագ .
Թե որ պատահեալք պիտի ուրախ սրտիք ,
Ան աչ կը տեղ հագիւ ձեկ րոպէ :

20 Յունիս 1901

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿԸ

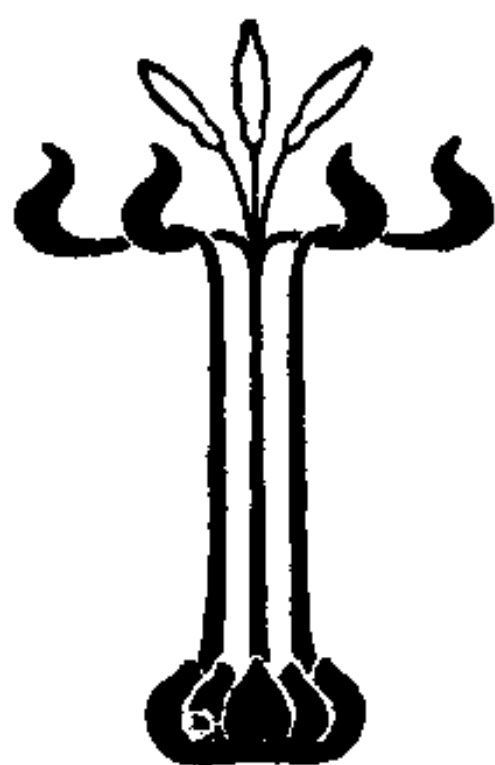

Փոքորիկն անցաւ . կայծակին ահեղ
Գոռ եւ որոտւնն , անձրեւ ու հեղեղ
Դադրեցան այլեւ . ու նորէն փայլի
Կապոյտն երկնքին պայծառ աւելի :
Բընուքիւն համայն կազդուրած պըննի՝
Նոր երանգներով կարծես վերծընի ,
Տօնեռն հաւնար հանդեսը ջնասող
Վերափոխունի . ու գեղածիծաղ
Լեռներ որ հագնին վշուշե շուրջառ ,
Հովիկ որ շարժե ծառերուն բուրվառ ,
Իրիկնամուտին այն վեհ տեսարան
Որ վարդակամար յօրինե խորան՝
Տիրավոր կուսին օրհնեն յիշատակ ,
Ու գովաբանեն փառքն ու յաղթանակ :

Լուսնակն աչ անա կ'ուզայ՝ ամայի
Դաշտերուն վըրայ սրտուձ կը նայի ,
Ու ծոցին անուշ ցօղեր կը ցանկ
Զի մեռելոցին նախասօնակն է :

Ես մեքոյ մոքար թարխառիչ կ'երթամ
Հոն նր թաղուած եւն աղբասն ու փարթամ .
Հոն նր շարուած եւն հողակոյտեր ցած
Ու դանթարաններ շրջեղ բարձրացած .
Հոն նր տոյ տոյի կը նշնցեւն հանդարտ
Մրցակիցք անհաշտ, ռոտիւտեր հարտ ,
Եւ նր հաւասար ծածկեւն նոյն այն հող
Քանկը պնակիտ ու գոռիւր խորհող .
Ու երանի՛ սամ անոնց որ հանգչին
Խաղաղ շոքիւն սակ պարզ փայտե խաչին :

12 Օգոստոս 1901

ԹՈՌՄԱՄՆԵՐԸ

Ա.

Ծաղիկ մը վայրի երջանիկ փրփրեր ,
Եւ իր պսակին երիկերանց թերթեր՝
Այգուն փայլիկն՝ արծաթ ցօղերով ,
Ու վերջապունսն ոսկի շողերով :

Տեսայ հիացանց . մասիկով ըզգուշ
Փռւթացի քաղեղ այդ գանձը փնտուշ .
Պագի , շոյեցի , շնչեցի իր հոտ
Ու զեփեղեցի յետոյ կուրծքիս մօտ :

Բայց ցօղերը՝ զով , շողերը քափուկ
Ա՛յ չիզգուշեցին ծաղկին շունչ փափուկ .
Գրուխը կախեց մեզ անաղձօրհն ,
Իրիկուն չեղած թռուսած էր արդեն :

Ու այն նրբահիւս թերթեր խասունիկ
Դեղնած քափեցան հասիկ ու հասիկ .
Ափսո՛ս , անդարման էր այս աներուն՝
Զոր կը դիտէի զղջումով սրտում :

Վաղա՛ւենը գիւ կարծես կը շաւքեր .
«Ես կ'որորուէի հովհեն սարուքեր ,
Ինչո՞ւ գիւ տեսար , գեղոյս սիրահար
Ինչո՞ւ փշրեցիր ցօղունըս նիհար :»

Բ .

Ինչպէս սարաքաղոյ ծաղիկը շերան
Օր մը գիւ տեսար քու նաւքուդ վըրան .
Դեռ մասաղ աղջիկ մ'էի երջանիկ ,
Ու դուն քաղցիր իմ բոյրս անդրանիկ :

Ես ալ ժպտի արեւուն դեմ գոհ .
Խօշ հաճոյքիդ գիւ ինչո՞ւ ըրիր գոհ .
Չոր քերթեւուն պես մեկի՛ն մեկիկ՝ դու
Երազներս անմեղ փետեցիր ինչո՞ւ :

Ես հիմա թռումս ծաղիկն եմ վայրի ,
Սիրսս ալ սա՛յաւիսն կը մխայ կ'այրի՛
Միևջեւ որ հասնի ըրայ հող մոխիր .
Ինչո՞ւ սիրեցի . . . ինչո՞ւ դրժեցիր :

12 Ապրիլ 1901

ՓԱՌԲԸ ԽԱԶԻՆ

Թո՛ղ բեղուն մտեր մրցին անվեհեր ,
Բըղխեն ծառայեն յուսասու խոհեր ,
Թո՛ղ սիեզերֆին անդունդներ չափեն .
Բայց անհուժեան միթե՞ ասրասփեն
Չեն ընկճիր իրենց հոգիներ մոշար
Երբ խաչին պայծառ յոյսը չխցոշար :

Ստեղծողական խորհուրդներ անճառ ,
Լուսոյ, հիւշիին գաղսնիքն ու պատճառ ,
Իրենց գիտութիւն կարող չե՛ մեկնեղ .
Գերեզմանային մթութիւն անեղ
Ճընշե՛ իրենց սիրս , զի խոռխոս կամ վհաս
Կը մերժեն խաչին խոնարհեղ ճակաս :

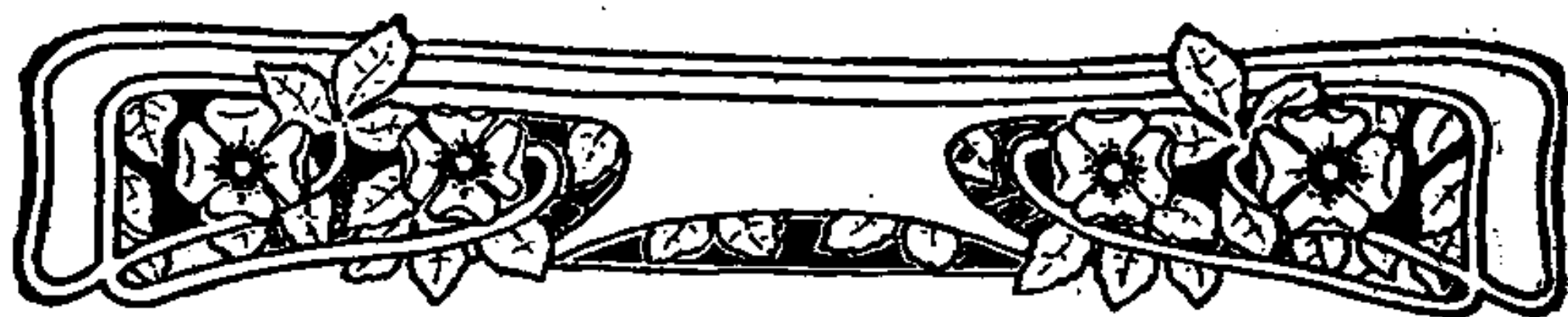
Ու կը նախասնձին տղայ ուսմիկին
Որուն հոգւոյն մեջ կը փայլի երկին ,
Որ մոռնայ իր սուգ ու մոռնայ աշխարհ
Ու ջերմ հաւաստով , ծնրադիր , խոնարհ ,
Խաչին նայելով գոչե՛ շիւթոք .
« Որ շքեր գերկին եւ գերկիր փառոք : »

Մինչդեռ արեգակն՝ աշխարհիս վրայ
Սփռե ճանաչելիք որ իբրև հսկայ
Խաչի վր թևեր սարածուիս ակհուն ,
Ժողովուրդն յուզեալ՝ Քրոնիքներուն
Երգին ձայնակից կ'որոնսայ վստի .
« Խաչի քն Քրիստոսու երկիրսագանեմ : »

Անտրունց մայրեր որ ուժով կանչին
Սուզեր ու ցաւեր սփռիտող խաչին ,
Գուցե միամիտ՝ բայց յափշտակուած
Վեհ հոգիներ են , երբ բազկսսարած
Խաչին փառքն երգեն շեշտով խանդավառ .
Իրենց ուղիս ե միշտ յուսով պայծառ :

16 Սեպտեմբեր 1901

ՄԵՐ ԿԱՏՈՒՆ

Զարմանիք կը շարժեն իր ճոխ ու սահուն
Մազերը երկայն, նայուածքը խոհուն
Ինչպէս իր հպարտ կերպարանիք շուրջ,
Ու հիացողներ բոլորին իր շուրջ
Փափուկ ձեռքերով շոյեն ու զգունեն
Սիրուն կենդանին որ այս պատիւեն
Շրջապաճ կ'ունի, ու իր վեհաբար .
Թուշը՝ փայփայող ձեռքին կը փոխ .
Երբեքն ալ պառկի՝ ցոյց տալով ճերմակ
Փորին վր կակուղ, փորին վր բարկակ :

Երբ կուշտ է ու զոհ՝ բազմոցին վրայ
Փռուած օրն անբողջ ծոյ ծոյ քննանայ .
Թէ անունը սա՛ս՝ վարկաբարձ ու կեռ
Աջերը բանայ, ճօճանակի պէս
Պոչը խաղցրեւ իբրեւ պատարասն .
Բայց երբ ըսեն քե պատրաստ է սեղան ,
Իրարանցունով ցատկոտ ուրախ ,
Կանչ ու վարկեր ուղղե՛ աջ ու ձախ :
Նորը ճաշակի տը՛ պատարա՛ր գտե՛ ,
Լափեղի առայ՝ սեպ հոտոտ :

Յեսոյ կշսացած՝ ամենուն ղիւնաց
Սըրունիք սնկե ու կանաց կանաց
Կարմըրուկ շեգուիւն ծայրով անդադար
Մագերն յարդարե՝ ամենքե վերեւ վար :

Յանդիւնանութիւն, գոյեւս կամ կասակ
Խորասպեւ կըզգայ՝ կ'ընթռնի յսակ .
Աջիւն վեջ կարդաս ամեն զգացում,
Քեւ, արսնութիւն եւ կամ գոհացում :

Բայց երբ մօտեցայ գարուն, ան աչ իր
Կեանիք կըսկսի արկածախնդիր .
Աշխոյժ պատկ պատ, ճարպիկ ծառե ծառ
Նեշի պեւ սուրայ՝ վազվոտե կայսառ,
Կամ սիրուհունցն հետ նսած քիթ քիթի
Կը սիրաբանի ծարաւ ու նօթի :

Սակայն զգուանիք ու ճաշի համար
Ստեղծուած վիայն՝ վեղի ու խղճահար
Մեր կասուն չունի համբաւ որսորդի,
Քեւ մուկ մը տեսայ՝ շեղիւն կը փրթի :

24 Սեպտեմբեր 1901

ՊԶՐՈՒՇԻՆ

Անունիդ պէս դուն ընկ վնիս գոհար
Ստեղծուած էս շոկ փայլելուն համար .
Հրապուրելուն ձիրքն ունիս մոգիչ ,
Գողորիկ ֆեգի պէս համրակնով են իիչ :

Վէս յաղթանակով ուր որ երեւնաս
Ծափերուն ընչ տեղ ֆեգ կ'ընեն դարպաս .
Երբոր կը պարտս՝ ոսֆերդ մանրիկ
Կը յարուցանեն յուզում ու մրրիկ :

Գողորկն յաղթուած , անառակն հըրուն
Մրցին մասիկիդ ծայրն համբուրելուն .
Երբեքն աշխարհիկ փառքիդ գագաթին
Մեղկ աջֆերդ գիս ալ գգունեն ու դիւթեն :

Ո՛հ ի գուր է այդ պջրակի գեղծում .
Սիրտերը մաշած ջունիկն բարախում .
Ինձ համար փայլի ժպիտդ ալ աղուն
Սառոյցին վրայ ինչպէս շողն անգոր :

Իեռ նոր կ'ողջունես կեանքին առաւօտ
Ու ջես նշմարեալ վերջապոյսն աղօտ .

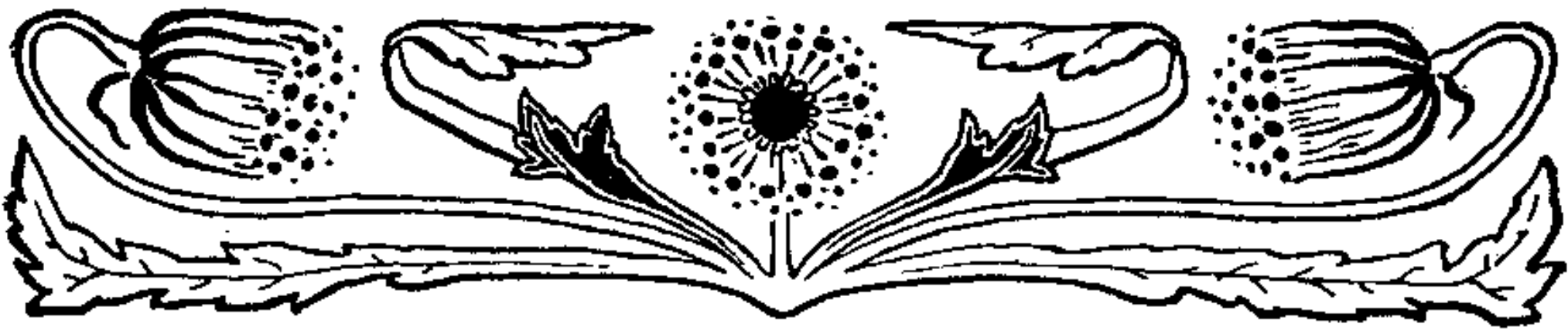
Երբ հովը վարդին թերթերը քշե՛
Կրնախփը մնայ չոր ու սուր փրշե՛:

Սիրեր փեսեշով կըզքօսնուս անհոգ ,
Սակայն սարիներ խոյս սան անողոք .

Երբոր այտերուդ ծաղիկը թռումի
Ո՞վ պիտի յիշե փառքըդ վաղեմի :

7 Յունուար 1902

ԱՐԿԱԾԸ

Միրհիևի երթալ ամեն առաւօտ
Այն դարաւանդին զագար մազառոտ
Որուն կողերէն՝ հսկայ կիսուածով
Կախուէին ժայռեր ցըցուած դէպի ծով :

Արշակ ամուսինս՝ ընկողմանած հոն
Դիտէր այն բարձրէն ծովն ու հորիզոն .
Մինչ փոքրիկն Աննա՝ վեր ծիլն անդրանիկ
Թռչքէր վեր շուրջ իբրեւ թիթեռնիկ :

Մէկը երագուն պահ մ'իւնծի ժպտէր ,
Սիրոյս ընձանփներն անբողջ կողոպտէր .
Միւսը զիս գգուէր խաղերով անմեղ .
Երջանիկ էի երկուքին մէջ տեղ :

Ժայռին կտուրէն ծաղիկ մ'եր բացուած ,
Ծաղիկ մ'իւնփնաքոյս կարմիր . . . ո՛վ Աստուած ,
Բաղէր ուզելով՝ անխոհեմաբար
Աննա կը ծըռի ու գըլտորի վար :

Զարկին ետեւէն՝ Արշակ խեղացնոր
Առանց կշռելու վսակզն ահաւոր ,

Բնիկ աչ խոշակայ սուրայ իբրև նեւ,
Ափսո՛ս, անդունդին մեջ կ'ըջայ անհեւ:

Գամուած մնացի. անդամներս անհեւ
Սարսուռ մը պատեց, ու այս ցնցումհեւ
Յանկարծ արթնցայ . . . երազ մ'եր սպուշ,
Ո՛հ ասկայն որչա՛փ գարթնունս եր անուշ:

Արշակ սևարիս մօտիկ ինձ ժպտեր,
Սիրոյս ընձամեհներն անբողջ կողոպտեր .
Աննա շոյեր գիս խաղերով անմեղ .
Երջանիկ էի երկուսիսն մեջ տեղ:

21 Ապրիլ 1902

ԵՐԳԸ ՑԱԻԻՆ

Գիշերն անցած է. անոթ սժգոյն շողեր
Կրակսին ծիշ սաշ հորիզոնին վեր .
Երկնից մեջ ամեն յուսաւոր հաշի ,
Միայն Արուսեակ մարմըրած փայշի .
Շըշուկ մը չիկայ . մարդիկ սակաւին
Այս ժամուս անուշ ֆնոյ մեջ թաղուին .
Թոշուններն անգամ դեռ արթնցած չեն ,
Իսկ ես կը հսկեմ . . . ցաւեր զիս սանջեն
Պրկեշով մարմնոյս ջիղերն անխնայ . . .
Ո՛վ մարդկային խեղճ հողէ մեքենայ .
Ցաւեն աստուած՝ հագիւ անսարքեր
Նայուածֆով դիտեմ այն սիրուն ափեր
Ու շնակի պէս այն պսսսոն մը ծով
Որ մուրթին մեջին՝ կարծես դիպուածով
Բուսնին ու պարզեն պասկերներ փոփոխ
Փայշով երանգով հեզհեշտ ճոխ . . .
Ցաւեն խորսակուած՝ վայրկեաններուն կաղ
Ընթացքը որքա՛ն ինձ թուի դանդաղ ,
Միև ճօճանակին երթելէ թիֆ թաֆ
Խոր յոռութեան մեջ որոշ՝ անասչթաֆ ,

Անդարձ ժամերուն փախուչսն անդադար
Յիշեցնէ ինձ գոզցես հեզհարար .
Ժանսնակը ընչ ինչ իր գործէ անհոգ,
Խնամքով մանածն՝ աւրէ անողոք .
Աւեր է սիրսս աչ՝ իդերէ թափուր . . .
Ծովուն՝ անստոյն երգն ահագնաշուր ,
Վարդեր Մայիսի ու գարնան հովեր
Չեն խանդավառեր, աչ գիս չեն թովեր .
Ամեն ինչ մուր է երբ ցաւեն կընկնիւն . , .
Ո՛վ մարդկային սիրս յողորդի ու ճղնիւն :

19 Մայիս 1902

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Դպիրք երգեցի՛ք Վեղմ ու ներդաշնակ . . .
Անկիւնն ձեր քաշուած՝ ճակցիկն սեւ շաշակ,
Ունկնդրի ձեզի կիկն Վ՛անսեր ու հեք .
Մեղմ ու ներդաշնակ՝ դպիրք երգեցի՛ք :

Արիւն կը քաշէ այդ կնոջ արեկն .
Իր գաւակն հիւանդ կը հիւսձի, արդեկն
Զիկնք պաշարեկն մահու արհաւիրք .
Սրսոռուչ շեշտով երգեցի՛ք դպիրք :

Խեղճուկ երգեցի՛ք ողբը տհմայիկն
Ողբը հոգեցունց Տեր ողորմեաիկն . . .
Հաւասքը փրկէ ու կ'ապրի տղան .
Յուսոյ արցունքով մօրն աչտէր շողան ,

Եւ իր հառաչներ վիտ վիտ ծաւալիկն
Խռնկիկն պէս միկնցեւ գանը Բարձեալիկն
Որ բռնիկ կեանքիկն ու մահունն նժար . . .
Դպիրք երգեցի՛ք հիւանդիկն հաւսար :

5 Յուլիս 1902

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Հասցնեսցով փախաց ֆառֆին ժխորեն՝
Ու ծովափին մօտ հիմա ծուրօրեն
Եսած կը դիտեմ փրփուրներ ներմակ
Եզերքը շարուած գերդ ծփուն ժակեակ :

Հիմա խիտ կսուսչ սաղարթներուն սակ
Ման գաշով անփոշք եւ անըրպասակ՝
Սիրեմ ունկնորեշ նընձողուկին անոք
Որ բոշկեն փախած նոռոդի անհոգ :

Երբ կը բարձրանամ սարեր շեններու՝
Պատրանիք ունիմ թե աւելի հեռու
Այս վշտի հովսկեն եւ թե խասուսիկ
Անպերուն կ'ըլլամ աւելի մօտիկ :

Ու ան խասուսիկ անպերեն անդին
Հոգիս անժուժկաշ՝ կապոյտ անդունդին
Ծոցը միրճի՝ մերկանաշով իր
Յոյզերը մաշոդ՝ իդձերը պատիր :

Երբ լուսնակն արծաթ շողեր կը թափե
Ու ծովն հըմայուած կարծես մըրափե ,

Այն շողերուն սակ կ'ուզէի ես աչ
Առանց զարթնումի թաղուիչ իջնանայ:

Ա.իսո՛ւ . . . ծով ժպտուն, վերջապահն ու աչգ
Լռանակին պշտակ եւ աշնան հեւայ
Կրնա՛ն սիւնիւն աիւրսն վախով չի
Որ բացակային կարօսով հաշի:

Գիրքին ծաղիկն մեջ ինչպէս չոր տերեւ
Թաղուած ծակոսած է աիւրսն արդարեւ,
Նօսր կ'ընտելն է մընացեր հազիւ,
Երանի՛ թէ որ պահէ թոյրն ազնիւ:

Այո՛ չոր տերեւ՝ աիւրսն անկն հովկն
Իողայ՝ սառապի անկն նուրբ ցաւկն . . .
Աստու՛ծ, մի՛ սար ցաւ՝ միևնէր դեպի ձոր
Փըշրած գրորի այն տերեւիկը չոր:

19 Օգոստոս 1902

ԳԱՐՆԱՆ ԵՐԳԵՐ

Ա.

Մուսղ եր Յունուար . ձիւնը ձոր ու սար
 Ծառերն ու բույրեր ծածկիւ հաւասար ,
 Բնահաւն փռնցիւր ծաղկի շուտեղեկ
 Յօրիկի կախիւր առեկ ձեկ նիւղեկ :

Ես պատահակիս ետեւեկ զողողոջ
 Հսկի հովուն կոծն որոսագոջ .
 Չուարք արսոյսիս բունիկն եր բախուր ,
 Ու սեւ ագուաներ կուշայիս իսուր :

Այդ ձիւնը՝ ծաղկի անբոյր անտերեւ՝
 Պատահակն եր գարնան կեղծ ու անարեւ ,
 Որ վաղը բոռնած կը հաշի վրսիս
 Ինչպէս հիւանդիս խուսափուկ ժպիս :

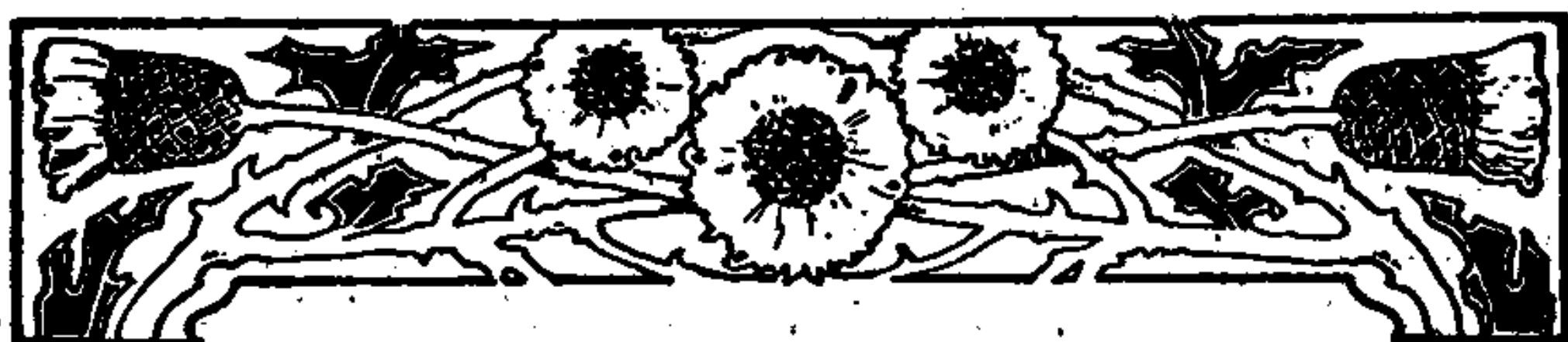
Բ.

Ապրիլիս կախարդ ու արգասաբեր
 Մասիկներ պճնեկ ծառերն ու բույրեր .
 Չորերեկ ձիւնցեւ սարեր շեռներուն
 Ծաղիկներ շարունիս գոյնով վառվռուն

Որ գերդ դիւքական ծիրանի գօտի
 Լայն սարածուէրով անուշ կը հոտի .
 Վարդենիք հագած նոր տերեւ՝ նոր ծիւ
 Հարսի նագակնով կը սիրեն պարծիւ .
 Դեռ պուս ը՛սնաճեաի, կաթիւ մը շողի
 Կարօտ են իրենց կոկոններ յըդի .
 Կապոյտ բունիկներ ճիւղերէն առկախ
 Ուր սարեկներու ձագուկներ ուրախ
 Կը շարժեն իրենց թռեր խասուսիկ,
 Կարծեմ իրարու կ'աւետեն Չասիկ :
 Ոսկեթերթ ֆուշիան, շիշան նրբագոյն ,
 Մանիշակն հաւեւս, ուսը ձիթեւոյն
 Սուրբ քաղուսին շուրջ հիւրերն են ֆնֆուշ
 Որ խունկին խառնեն իրենց բոյրն անուշ .
 Գարուն ու Չասիկ գիրար համբոյրեն ,
 Ասուած աչ կ'օրհնէ երկնակամարէն :

5 Ապրիլ 1903

ԾԱՂԿԱԾ ՈՒ ՇԷՆ

Առ Տիկին Ագապի Մ. Տէր-Ներսիսեան

Վարդենի մը տեսայ չֆնայ
Որ դեռ ծած ու ծաղկած չիր .
Խիտցի պահ մը իմ աչեր՝
Սքանչացած ու մտազբայ:

Լոյսին բացի աչերս երբոր՝
Գրգռած եր գայն հուրի մ'արդեն,
Ձի վարդենին ծաղկած ու շեն
Ճոխ վարդերով եր բեղմնաւոր:

Տիկին՝ երբոր գեղ ճանչցայ
Աղջիկ մ'եիր մասայ . հիմայ
Ծաղկած ու շեն մայր ես բարի:

Ժամանակին վագր յարմար
Ինչ փոյթ ֆեզի, երբ անապար
Գուրգուրակով կեանքի ե բերրի:

11 Ապրիլ 1903

ԻՆՉՊԷ՛Ս ԿԸ ԳՐԵՍ

Ինչպէ՛ս կը գրեմ . մասիսով բարակ
Ծրռէն մը թուղթի լրած նար նարակ ,
Կանուխ շոյս աշգուն՝ պատռհակիս մօտ
Պատկերով հողշոյս յոյգերն ու կարօտ :

Չունիմ գրասուն . հորիզուն մը շայն ,
Ծովը կապուտակ , բընուրթիւն հարնայն
Բայց հասորներս են . սեւ թուի վայտ ,
Լացող յակերզներ գիս չեն հընկար :

Ինչպէ՛ս կը գրեմ . միշտ նոր հանոյքով
Երբ ազնիւ Մուսան նստած է իմ ֆով .
Տրտուն կամ գուարթ՝ սնոր ներշնչուն
Կը ջանամ ըղբայ հարագոս թարգման :

Ան ինչս սար ինձնէ ձւեռը թեպէ՛ս՝
Գարնան կը դառնար ծիծեռնակիկն հետ .
Բայց փափուկ սեռիկն պշրանիկն ան է
Կախարդուած հիւնս ու գիս լիֆանի :

Ինչ հրասպոյր ունի շողշող ու խրթին
Շարժ մը բառերու ինաստով մթին,
Կամ սիրուն յանգով՝ սնդու ու սնգոյր,
Յօրինել իռնցի գոհորիկ բայց սնթոյր:

Ինչպէ՛ս կը գրեմ, ժրպտով ցանուցիր
Երգելով կեանքին երազներ պատիր՝
Արցունքներ արքեմ վարդի թերթերով
Ու արեւս դնեմ կարթիչ մը գորով:

7 Ապրիլ 1903

ՆՈՃԻՆ ՈՒ ԹՌՈՒՑԻԿԸ

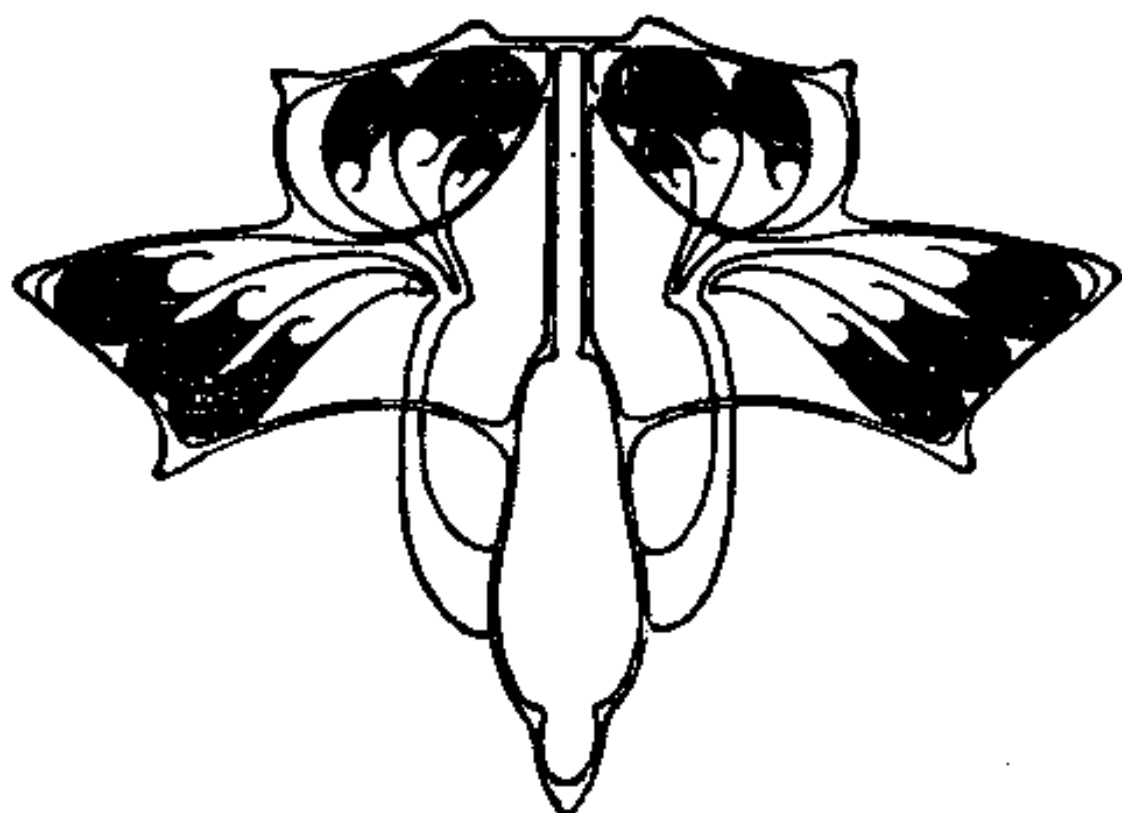
Կանաչ անթառամ հազած վերարկուն
Սրացիկ անձին՝ իրանով ձկուն
Կայսառ բարձրանայ ձիգ անպերն ի վեր :
Իրիկնամուտս է . խնկաբոյր հովեր
Անուշ կը փշեն , ցոյֆեր ծիրանի
Պասկեն անձին որ վեղիլ ծածանի
Իբրեւ վիթխարի շեզու բոցեղեն .
Անցորդ թռչուններ՝ շունյ հեղեղեն
Հնայուած երգեն ու հեճափրփր
Շուրջը անձիին կը թռչոսին ծիր :

Յանկարծ երիկերանգ թռուցիկ վ'աղուռ
Ծփծփունն ինչպէս սառւոյ գիսաւոր՝
Խօշ արշաւանփով տուրայ աջ ու ձախ
Նոճիին բախի ու կանչի առկախ .
Տղեկ վը հեռուն՝ ձգնի վայրապար
Փրկեղ փորձելով ընթոս ու մոշար
Իր հեփ թռուցիկ որ կը բեկբեկի
Ու իր արտին հեճ հոռակ կը խորսակի :

Անցան անխելք, ամանն ու ձկնո,
Թրոռնցիկը հոն կաշկանդուած է դէռ.
Հովերը շանսո հարուածէն ի գուր,
Կրակախփն անոր հոն գարնուած է անուր:

Այսպէս փշրի վեր անէն գոդսր երազ,
Յիշատակ մ'ադոս մնայ հագիւ հագ:

20 Մայիս 1904

ԳԱՐՆԱՆ ԿԱՐՕՏԸ

Խստաշունչ ձմրան ձիւնը դեզ առ դեզ
Փափափեղ սար ինձ գարնան վերադարձ .
Արեւը ցաթեց առտու մը յսնկարժ ,
Ու ես անհամբեր վազեցի պարտեզ :

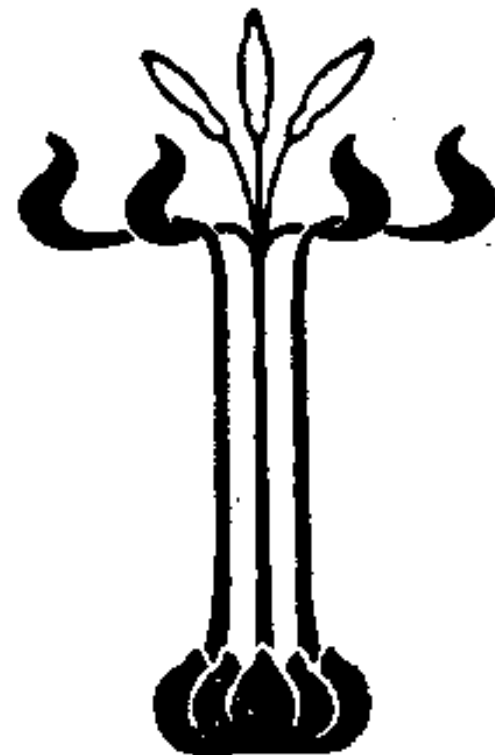
Ածուներ ժամը աւերակի՛ խոսքան ,
Վարդենիներս աչ սառապեր են շաւ ,
Բայց ընդերուզուած ծիշերով առաս
Անուշահոս ճոխ հունձֆ մը խոսսանան :

Քոստ սերեւները մեկիկ մեկիկ ,
Ընձիւղներ ճաղաս , ճիւղերը նիհար ,
Ես գուրգուրաշով՝ խնամֆով ճարտար
Կը մաքրեմ անխոնջ , յարդարեմ կոկիկ :

Բայց վարդ թուփերունս սուր սուր փուշերէն
Կակծեցուցիչ վերֆով իմ մասներ
Արիւնտեցան . ո՛ր իս աստրախներ
Իմ ցանֆն ու գորով այսպէ՛ս վարձարեմ :

Յաճախ սեզ աղուր կիներուն շեզու
Չիրենի գգուողին սիրսը կը խոցի .
Եւ ասոր համար հեզկեշով գուցի
Կը նմանցընենի գիրենի վարդերու :

14 Մարտ 1905

ԱՆԱԿՐԷՈՆ

Յոգևարեկ սրտու՛մ՝ ծովեզերֆին մօտ
 Զովացրնեի ճակասն իմ տեղոս ,
 Երբ ինձ երեցաւ շատերն հարագս
 Անակրեոնի որ յանգով յայրաս՝
 Բաժակ ի ձեռին , ներքորնէր հիշուր ,
 Երգեր , սարփողեր կիսն , գիւնի ու ար .
 Ու նորճըրաւով ինձ խորհուրդ կուսար ,
 «Խրակ՝ , բարեկամ , այս անուշ նեկսար
 Որ ճնշեալ հոգին յուսով ողողի
 Եւ փուշեր կեանքին վարդով սօդի :»

Այս յորդորն անկեղծ շարժեց իմ քրքիջ .
 «Ներկ՝ որ , ըսի , ով ճարսար երգիջ ,
 Ներկ՝ որ վերժեմ այդ նեկսարն համեղ ,
 Նեկսար որ թոյն մ'ե՛ նեկզաւոր ահեղ ,
 Որ ծածուկ գործե բիւրաւոր նախնի ,
 Աստեղնարե՛ք սուգ ափռե եւ ոճիր .
 Ահա վարդասուրն ու փիլիսոսփան
 Յուզուելով՝ անոր աւերներն ողբան .
 Տե՛ս յրագրուքան ջոջերն ամեն օր
 Մասնանիջ կ'ընեն գոհեր նորանոր .

Զգուանիք ազդեցու համար՝ պատկերներ
 Գծեն գիւնովի սգեղ՝ սիրտաւեր ,
 Ու վրոտեցով յօղուածներ երկար
 Այս աղէտին դեմ մղեն կոյր պայքար .
 Մեր երիտասարդիք սկսան սուսկալ ,
 Ու խտեցին այդու կեանքի վարեղ ժուծկալ ,
 Ու փոխան գիւնոյ՝ բարձր եւ նորամուտ ,
 Կը խըմեն հիւսա հանկաջին ջուր գուտ :
 Ահ թէ որ խըմեն կարթիչ մ'աշփոյթ
 Պիտի կոչեն գիւ գիւնով ու մոյթ .
 Բժիշկ , փաստաբան , սուրբ բանական անբողջ
 Պիտի ձաղկե գիւ՝ փարկոծե ողջ ողջ ,
 Ա՛յ մեռաւ գիւնին ու ջուրն ե յաղթող .
 Եւրե՛ որ մերժեն բաժակի , ո՛վ փերթող :»
 Ան խոշոր բացաւ այժերն ապշահար ,
 «Այդ ջանքերն , ըսաւ , կեղծ են կամ սխալար ,
 Զանգեր որ միայն սերունդ մ'ապագայ
 Կրնան պատրաստել՝ մաղանս , անզգայ ,
 Զի ցանկեցրնեն աղբիւրք երգին ,
 Եւ առանց երգի կը խամրի հոգին :
 Ասեն որ գիւնի ննկե ձեր կղեր ,
 Փառք Աստուծոյ՝ միշտ պարսաւս ե ու գեր .
 Գիւննազիտն ալ խմե անպատճառ
 Երբ կ'արտասանե իր բաժակաճառ :
 Որպէս զի մարդիկ քիչ մ'ապրին գուարթ
 Պէտք ե որ կոնծեն մեկ երկու գաւաթ .
 Գիւնին վարդագոյն , կարթնաթոյր օղին
 Խանդավառութեան կայծն ե փերթողին :
 Ինչ մի՛ ձեւանար կեղծ բարոյախօս ,
 Սիրոյ հետ երգե՛ ու սօսե՛ Բագոս .

Հաճոյքն աչ երգե՛ . կուշտ խըսե՛ գինի ,
Մի՛ ջանար ըրաչ առտ առաքինի :»

Անակրեոնն այս յոյժ սրամիտ դաս
Ինձ աւանդելով՝ դարձաւ ի Պառնասս ,
Ուր անակահներն աչ կըզքօսնուն յաճախ
Ու քաժակ պարպեն երգելով ուրախ .

28 Յուլիս 1905

ՆՈՐԵԿ ՊԱՆԴՈՒԽՏՆԵՐԸ

ՓՈՔՐ ԵՂԲԱՅՐԸ

Երազ մը տեսայ, ու՛շ տունըս թուաւ .
Հիւնս միտք քերտւմ մամխկրս պառուաւ,
Մեր տուն՝ մեր պարտեզ, այգիս ու սրօս,
Ու արտիս խորհն ու՛իս քաշտւմ կարօս .
Խաչօ՛, Պոչիսը թող մընայ իր տեղ,
Խաչօ՛ իմ աղբար, մեկնի դառնամի մեր գեղ :

ՄԵԾ ԵՂԲԱՅՐԸ

Կես գիշեր է թուիս ու նստեր արթուն
Հերիք վայ կուտաս շաղկան ջրղջիկ դուն .
Պառկէ՛ տուն տղի՛ր ու վայ առաւօս
Կը ցնդիս տու իտու երազն ու կարօս .
Պոչիսն է Պե՛տօ՛, հարուստերի տեղ,
Մեկն մի շեկնի արժէ մերիս հազար գեղ :

ՓՈՔՐ ԵՂԲԱՅՐԸ

Աս մուր իսանիս մեջ կը մաշուի հոգիս,
Պասառ մի երկիկնի ջկայ որ հայիս .

Ինչ ընել աւ մեծ փառաքը փարթաւ
Ուր թեռ շաշկեղով անարգուած կ'երթաւ .
Պոչիսը Խաչո՛ ինծի կուզայ նեղ .
Խաչո՛ աղբարիկ ա՛յ զընամի մեր գեղ :

Մ Ե Մ Ե Ղ Բ Ա Յ Ր Ը

Սիրսըդ պոսորած ու միտքդ է մոզար ,
Այ մեծ խօսերով դու մարդ չես ըզար .
Է՛հ թեռ շաշկեղու կ'անուշես՝ տա՛յ .
Որ փարա շահիս՝ քեզ կանչեն աղա . .
Շաս սարի պէտք է աշխատիմք մեկսեղ ,
Կանարնիս ընունի՛ հարպա զընամի գեղ :

Փ Ո Ք Ր Ե Ղ Բ Ա Յ Ր Ը

Ա՛յս Խաչո՛, Պոչիս փարան չունի խեր .
Պարսկերու հետ մեր տուն չեմ փոխեր .
Որ մեր պապերուն արտին մեջ տասիմք
Աստուած ալ կ'օրհնէ մեր թափած ֆրսիմք .
Խաչո՛, հոս կեանքն է փշոտ ու սգեղ ,
Խաչո՛ աղբարիկ , ա՛յ զընամի մեր գեղ :

Մ Ե Մ Ե Ղ Բ Ա Յ Ր Ը

Տօ՛ խենթ ու խեղառ լըրագիր կարդաս ,
Ու եղեր ես հա՛ ինծի տալու դաս .
Տէ՛ անխեղք տղայ , հողեմ քո զընունիս .
Հիմա շնորհի՛, կես գիշեր է թուիս ,
Ու վաղը նորհն թեռ շաշկեմք մեկսեղ ,
Օր մի ալ , Պէտօ՛ , հարուստ զընամի գեղ :

Փ Ո Ք Ր Ե Ղ Բ Ա Յ Բ Ը

Իմ կարօսն է վառ, չեմ կրնար տկար,
Այս քեանեմ վեր հին սրնակ, գունն ու կար,
Զուրաւ աղբիւրներ ու վեր գեղցուն ժամ,
Ան հողն հաւքուրեմ ու հոն հոգիս սամ.
Խաչօ', վաղ առտու մուրաշով քեղ քեղ
Յուրիս կոթընած պիտի զընամ գեղ:

5 Սեպտեմբեր 1893

ԽՈՒՆԿԻ ԲՈՒՐՈՒՄՆԵՐ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԻՄ ՍԻՐԵՅԵԱՆ, ԿՈՂԱԿՑԻՍ

ՀԵՂԻՆԷ ՄԻԻՆԷՎԵՐ Մ. ԱՋԷՄԵԱՆԻ

Վախճանեալ 2 Հոկտեմբերի 1906

ԻՄ ՍՈՒԳԸ

Ճակցիդ վրայ սժգոյն ու սառ
Դրոճեմ շրթունքս սենդավառ,
Ու դուն՝ դուն չես զգար անգամ,
Ռհ Միւնեկեր, կը խենթեմամ:

Հոգի մաքուր եւ անձնուէր
Սո՛ւրբ կից, ինչո՞ւ ո՛վ Միւնեկեր
Մընաս բարով չըսած՝ յանկարծ
Բաժնուեցար ինձմէ անդարձ.

Բաժնուիլ այսպէս յաւիտեան
Տառապիլ է ամէն վայրկեան.
Ջերմ աղօթիդ մեմունցն օրօր
Դեռ կը հնչէ իմ սրտս խոր:

Ասուածաձնին աղաչեցիր
Ու կասարեց ան բու խնդիր.
Փարատեցան ա՛լ բու ցաւեր,
Ա՛լ բժշկուած ես, Միւնեկեր:

Դըրդիւնով խուլ եւ անեղ
Հող թափեցին փոսիդ մեջ նեղ .
Հողը քեզի ըլլայ թեթեւ ,
Հող ցանեցին գլխուս վերեւ :

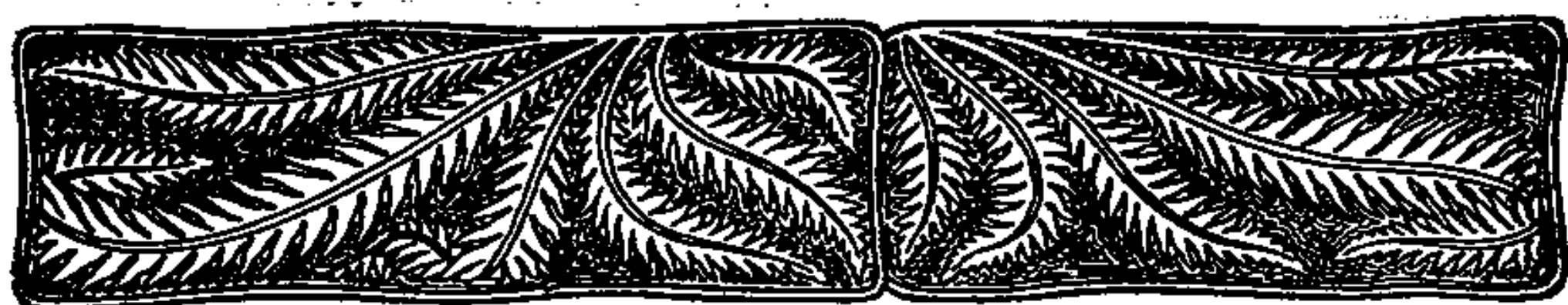
Ծաղիկներով մինչդեռ փունջ փունջ
Ծածկեցին քու մարմինդ անունջ ,
Սուք փուշերու ներքեւ թափուն
Թաղեցին սիրսս ալ բաբախուն :

Ինձ որ հակած թաղիդ վըրայ
Արցունք թափեմ իբրեւ տայ ,
Զաւակներուդ որ հեկեկեն
Ակնարկ մը տ'ըր գեթ երկինքն :

Միթէ՛ խաղաղ ու երջանիկ
Հոն կըսպասես ինձի՝ Մի՛ննիկ .
Թէ այդ հրաշքին կրնամ յուսալ
Ռհ շուտ մեռնիլ կուզեմ ես ալ :

3 Հոկտեմբեր 1906

ԻՐ ՄԱՅԸ

Պահիկ մը թմրած՝ կես գիշերին մօտ
Անուշ մրափեր . իր կուրծքը հեւտօտ
Հանդարտ ու ցաւերն էին մեղմացած .
Մենք ալ հեռացանք զոն եւ անկասկած :
Այգուն փուքացի իր սնարին հով . . .
Աչերը փակուել , խուճկի գոյն դեմքով
Անշարժ քնանար . . . ո՛հ ճակատք պաղ ,
Չեռերը սառած քնանար խաղաղ :
Ձերմ համբոյրներով եւ արցունքով բուխ
Օձեցիքն իր հեք եւ ազնիւ գլուխ :

Պարսապ մը կըզգամ իմ շուրջ որ սուկում
Ու դող կ'ազդէ ինձ . հոգիս է սրտում .
Յիշատակներու երամը գողտրիկ
Կը յարուցանէ ներսըս փոթորիկ .
Աչերս մթազնին արցունքով սամուկ ,
Ձի ա՛լ չեմ լսեր այն թեթեւ աղմուկ
Յուշիկ ֆայերուն , իր խեղճուկ սրտունջ
Եւ իր աղօթին անուշիկ մրմունջ ,
Մեր աչեր գիրար չեն խաչածելեր . . .
Մահը սարածեց իր ժառուր թելեր :

Ան կ'ապրէր հեզիկ, ժպտեր, արժանուէր .
Յանկարծ հալեցաւ իր կեանքն իբր սուներ :
Ո՞ւր թռաւ հոգին որ սիրով մըխար ,
Ո՞ւր թռաւ ինչպէս թռչունն նեժահար . . .
Ուր որ ալ ըլլաս , ո՛վ Միհնիկ , ըզեզ
Ես պիտի սիրեմ միշտ կարօտակեզ .
Հուսնակը տեսնեմ թէ որ դալկադեմ ,
Ու երբոր գարնան վարդերն հոտոտեմ ,
Քեզ պիտի յիշեմ ու պաշտեմ մինչեւ
Որ հոգիս թառի դամբանիդ վերեւ .

7 Հոկտեմբեր 1906

ԱՅՑ ՄԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

Այն սեւ սեւ հողերն ուր դու կը հանգչիս՝
Օրհնել համբուրել կարօցաւ հողիս .
Սիրած ծաղիկներդ արցունքով փայլուն
Կը շարեմ վերել այն սեւ հողերուն :

Կարօցաւ հողիս ձայնիդ հեշտալուր
Որ կ'օրօրէր իմ խոհերքս ժամուր .
Կարօցայ եկայ փայլերով սարսամ,
Ու հառաչելով անունըդ կուսամ :

Բայց պատասխանե իմ կոչիս ոչ ոք .
Միայն արձագանգն հեզնող՝ անողոք
Կարծես ինձ կ'ըսէ . «Հող էր՝ հող դարձաւ,
Զի պիտի լսես իր ձայնը բընաւ . . . »

Բընաւ, ո՛հ Ասուած, պատգամն է անեղ . . .
Այսպէս կարօտվն անոր խելայեղ
Պիտի տառապիմ . . . ա՛յ սփոփանքի
Նեոյլ մ'ի՞նձ համար չի պիտի ծագի :

Թո՛ղ փերին զուարթ լարք իմ քնարի,
Ա՛լ այսուհետեւ ողբն հոգեվարի,
Կոճերը ծովուն, անտառին հառաչ
Ես պիտի երգեմ շեշով սխաւաչ :

Միննի՛կ, քեզ այնքան կարօցաւ հոգիս
Որ թռչիլ կուզէ հոն ուր բրնակիս .
Բայց այդ հանապարհն ինձ անձանօթ է . . .
Ա՛հ մոյար հոգւոյս համար աղօթէ՛ :

7 Յունիս 1907

Յ Ա Ն Կ Ե Ր Գ Ը

Ահաբեկիչ կանչն ու զայրոյթ
Մրրկառունջ հովուն՝ ի՛նչ փոյթ .
Զարթուցանել ան չէ կարող
Սիրելիս զոր ծածկէ սեւ հող :

Զիւնը պննէ դառար մահուն
Հարսի հերմակ փոլով անհուն .
Այդ զարդն անպէտ ի՛նչ փոյթ իրեն ,
Ան ցուրտ պատանին հազաւ արդէն :

Բայց թո՛ղ զարնան զուարթ արեւ
Անոր համետս թաղին վերեւ
Փրթթեցրնէ վարդեր բնուէ .

Ու թռչնիկն ալ հոն անվրդով
Թո՛ղ գեղգեղէ այս յանկերգով .
«Գերեզմանին բունն է անուէ :»

21 Փետրուար 1907

ՎԵՐՉԱԼՈՅՍ

Յուզուած դիտեմ վերջալուսին
Բոսոր շողեր ու կը հոսին
Նոնիներուն հիւսուածքէն թաւ
Ու կը մարին սակաւ սակաւ .

Մուրը կ'իջնայ
Լեռան վրայ :

Այդ շողերուն գգուանքին սակ
Խայտան ջուրերն ալ կապուսակ ,
Ու մշուշին պատանքը թաց
Կը թանձրանայ կամաց կամաց .

Մուրը կ'իջնայ
Ծովուն վրայ :

Բայց մուր մշուշ շուտ կը հալին ,
Ու ցնծումով կը փալփրլին
Լեռներ , ծովեր , անտառն ու դաշտ
Երբ լուսնակին հեզիկ ու հաշտ

Դեմքը ցոլայ
Անոնց վրայ :

Մտու՛ւ մը գոր՛ւ պասէ աւա՛նդ
Երազներուս հոյը չ՛նադ .
Հոգիս սուգի հարսնի՛ք ունի ,
Իմ վերջալոյսն ալ տ՛գունի .

Մուքը կ'իջնայ
Կեանքիս վրայ :

Երբ յաղթական մահուն քեւեր
Խոնջած գլխուս ածեն սուեր ,
Ա՛հ իցի՛ւ թէ իմ սիրելոյս
Երկնահրաւեր ու սրբալոյս

Ժրպիտ ցոլայ
Հոգւոյս վրայ :

25 Mars 1907

ՀԻՄԱՅ

Մեղկ եղանակն է վարդերու առաս .
Ճառագայթ մը գաղջ կ'օժէ իմ հակաս .
Ծիծառներ զուարթ սողալով սուրան
Ու հարսար հիւսեն բոյն՝ սիրոյ խորան :

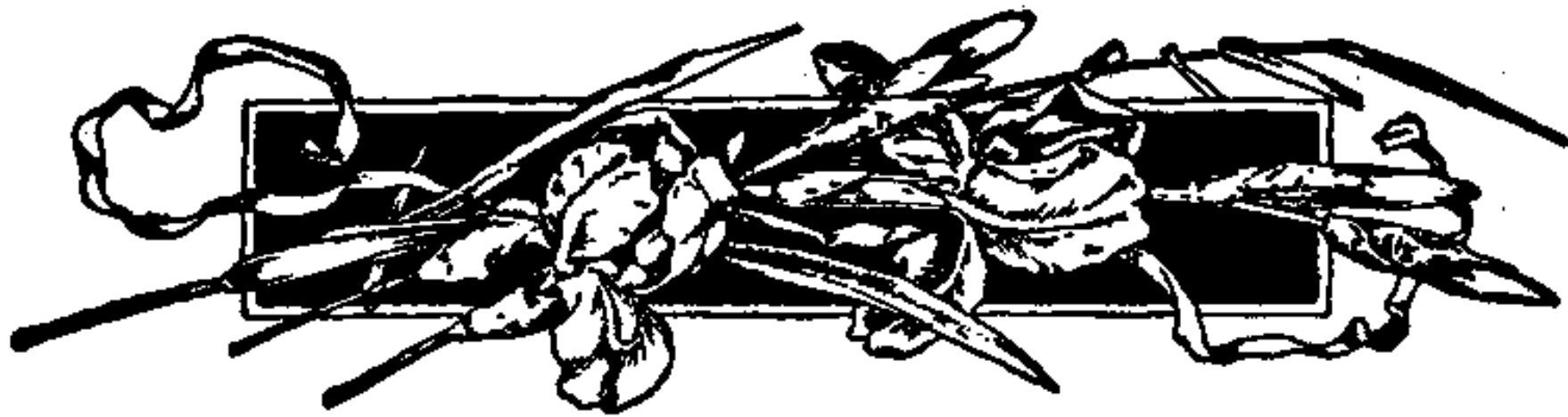
Որչա՛փ սիրէի թռչնոց հետ հրեռիլ,
Հեռանք ծծել Ֆուլիային ծիլ ծիլ . . .
Ո՛հ անցեալ օրեր սիրով արփաւէս ,
Հին յիշատակներ օրհնեալ էք յաւէս :

Գարնան խնջոյքն փախչելով հեռու ,
Հիմայ կը սիրեմ գերեզմաններու
Շուքին տակ բուսած վարդերն ու լիլան
Որ այգուն զով զով ցօղերով կուլան :

Հիմայ կը սիրեմ ողբը սոխակին՝
Կարօտն մաշող սրտում խօսնակին ,
Ու խունկի բոյրերը ծուէն ծուէն
Որ կիրակիմուսքին հոգիներ զգուեն :

12 Մայիս 1907

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ

ՍԵԼ հողին զՖեզ յանձնելի առաջ
Համբոյր մը վերջին՝ ես լալահառաջ
Դրոսկեցի քու սառ ու դալուկ նակսին
Մինչեւ որ գիրար գտնանք վերսին :

ՍԵԼ հողին զՖեզ յանձնելիս ի վեր՝
Թափուն հասնումով բոլորեմ օրեր .
Խորհի թե ինձ կ'այցելես մեկ պահ ,
Զի հաւատամ թե հողիդ է անմահ :

Հոգիներն անկեղծ՝ սրբութեան քնար
Ես կը յուսամ թե չեն ոչնչանար ,
Այլ խուսափելով այս անձուկ ձորէն
Դեպի գերագոյն աշխարհներ նախրեն :

Ծարաւի սիրոյ կամ իմաստութեան
Հոգիներն ունին յասուկ օրեւան .
Օժտուած պեսպես ձիրքերով չքնաղ՝
Հոն կը զարգանան երջանիկ՝ խաղաղ :

Հոն յաղթանակն է բարւոյն՝ գեղեցկին .
Հոն քեզի նման հոգիներ բնակին .
Բայց անցեալն արդեօ՛ք յիշեն եւ ինչո՞ւ
Ձեն յօժարիւր գալ մեզի այցելու :

Տարակուսանով գիշերներն անուն՝
Աչերքս յառած փարփառ սասղերուն
Ձեզ կ'երազեմ ու եւ սերդ ամբիժ
Հոգւոյս մեջ գեղու հրնուանք ու կսկիժ :

Տարակուսանով ընկնուած եմ հոս ,
Յայսնութեան նշոյլ մ'որոնեմ ափսսս .
Ռհ քե այցելես ինձ գոնէ մէկ պահ ,
Սփոփուած տկամ ես մինչեւ ցմահ :

21 Օգոստոս 1907

ՀԱՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Որքան փայլուն եր բու ձանիկ
Ո՛վ ձեռնասունդ իմ դեղձանիկ,
Երբոր գարնան գեղգեղիք
Ելեւեջով որոսպիք :

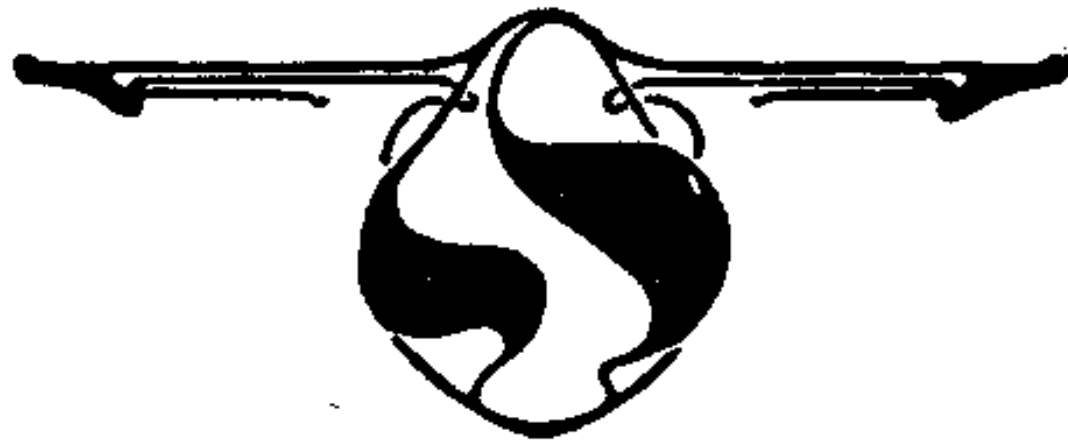
Տերեւներուն հետ ցիր ու ցան
Քու փետուրներ թօթափեցան .
Չանիկ չունիս, ու ինձի պես
Հիմայ սրտում սուգ կը պահես :

Ինչո՛ւ յուզուիս՝ մինչդեռ դաշի
Սարեկն հրնուի ու թռչի .
Կը չարչարուիս հիւանդ՝ վասոյժ
Ձի չես կրնար երգել աշխոյժ :

Փետուրներուդ պես սլացիկ
Թռան յոյսերն իմ գեղեցիկ .
Կը մրմնջեմ ես ալ ժողով,
Չուարթ երգել փորձեմ ի զուր :

Փետուրներուդ պէս թօթափեր
Են իմ հոգւոյս նուրբ ծաղիկներ .
Ու թեպէս սիրսս է խոցոսուած
Սակայն կ'երգեմ «Փա՛նք քեզ Ասուած :»

2 Հոկտեմբեր 1907

ՆՈՐ ՀԱՐՍԻՆ

Ծաղիկներ կան նուրբ ու փափուկ
Բոյրով անուշ ու խուսափուկ՝
Այն կիներուն պէս գեղեցիկ
Որոնց սերն է մեղկ՝ վաղանցիկ :

Ծաղիկներ կան՝ աչի հրապույր
Վառվառ գոյնով բայց չունին բոյր .
Անոնք կիներն են պշրասեր
Որոնց սիրքը չէ բաբախեր :

Ծաղիկներ կան անսեքեւեք
Որոնք բուծիչ ձիրք մ'ունին գեթ .
Անոնք կիներն են հոգասար՝
Ընսանեկան սիրոյ սիպար :

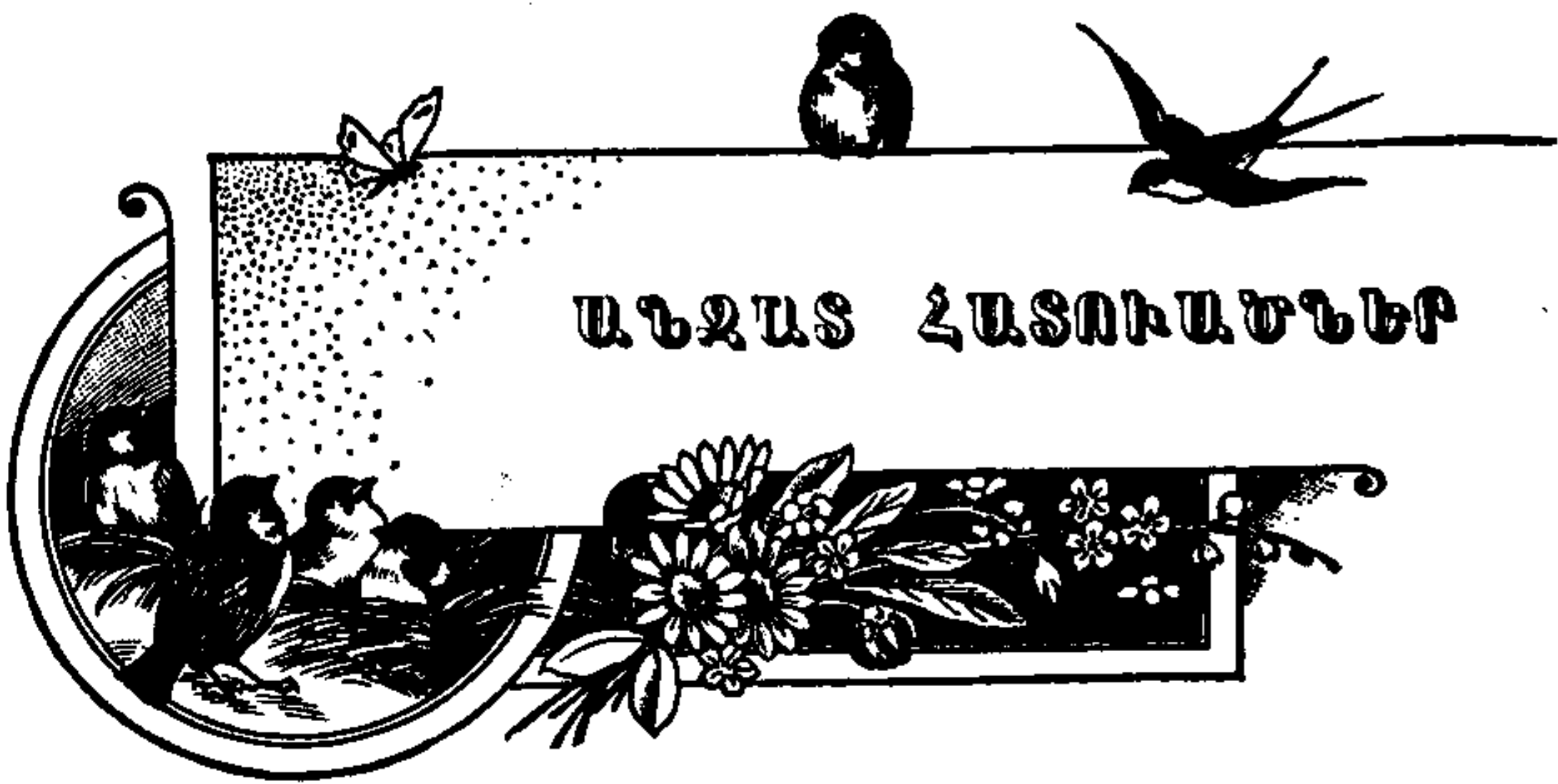
Դու Վիթորիա, աղջիկս համես
Ազնիւ ծաղիկն ես անարուես .
Գուրգուրանով՝ սիրս եռանդուն
Մեր բոյնին շուրջ կը հսկես դուն :

Խոչընդոտներ կեանքին անձուկ,
Սիրտիդ ընտրածը քեզ նեցուկ
Ու սերն ըրած քեզ ուղեկից՝
Դիմագրաւէ՛ միտս յուսալից :

Հարսի պսակ նակսիդ դրին
Զոր համբուրեմ հեծեծագին .
Երկինք նայէ՛, մայրիկդ հոն է,
Ո՛հ ան ուրախ զքեզ կ'օրհնէ :

16 Դեկտեմբեր 1907

ԱՆՁԱՏ ՀԱՏՈՒԱՄՆԵՐ

ԺՊԻՏՔ ԵՒ ԱՐՏԱՍՈՒՔ ՀԱՏՈՐԻԿԷՆ

Հրատարակեալ 1871 ին

ՅԻՇԵՍ

Յիշե՛ս Արշակ որ դեռ մասսադ
Զիս խնդրեիր շուրթն ի ծիծաղ .
Յիշե՛ս գուարք երգեղով միշտ
Զեիր գիտեր թե ինչ է վիշտ .
Աշխուճից անոյշ գինջ առաւօտ
Սեր քո առաս եր իբրեւ ծով
Երբ աղփասիկ եւ անծանօթ
Բայց երջանիկ էիմի սիրով :

Յիշե՛ս, դու բարձ էիր գերդ վարդ
Եւ ես աշխոյժ երիտասարդ ,
Ի ձոր հովիտ՝ թռչունիք թեթեւ
Թափառեիմի մերթ թեւ ի թեւ ,
Եւ կամ վճիտ վսակի մօտ
Մերթ նստեիմի մեկի քովի քով
Երբ աղփասիկ եւ անծանօթ
Բայց երջանիկ էիմի սիրով :

Յիշե՛ս յիշե՛ս որ բարձր ի ծառ
Փորագրեի անուանի քո սառ ,
Յիշե՛ս համետս մեր տուն , մեր գեղ ,
Մեր պարեգիս թռչնոց գեղգեղ ,

Ծանկունսն յիշե՛ս եւ կսուսց խոս
Չորս օրօրէր անուշիկ հով ,
Երբ աղփասիկ եւ անծանօթ
Բայց երջանիկ էիևիք սիրով :

Յիշե՛ս վստահ դու յապագայն
Երդնուիր գիւ սիրելչ միայն ,
Եւ ձօնեիր ինձ յիշասակ
Գանգուր հերացդ , անւեղ հրեշտակ .
Ես հիշուի քեզի նսրօս ,
Սիրս վեր խայսար յանկեղծ գորով
Երբ աղփասիկ եւ անծանօթ
Բայց երջանիկ էիևիք սիրով

Յիշե՛ս երբեմն ի ջերմ համբոյր
Գոռեիր գիւ , սիրուն իմ քոյր ,
Ո՛հ այն ժամեր յիշե՛ս արդեօք
Որ ննջեիր գիրկս իմ անհոգ
Եւ վարդենիք անուշահոս
Ճակասիդ շոք ափռեիև գով ,
Երբ աղփասիկ եւ անծանօթ
Բայց երջանիկ էիևիք սիրով :

Հիւսայ ծփաս յոսկի բեհեզ ,
Չֆնադ սիկիև կոչեև գֆեզ .
Հիւսայ եւ ես գիշեր եւ սիւ
Տֆնիւմ շահիչ փառք ու պասիւ ,
Բայց ջե՛ս յիշեր անձկակսրօս
Մեր մանկուքեան կեանք անխոով
Երբ աղփասիկ եւ անծանօթ
Բայց երջանիկ էիևիք սիրով :

Վ Ա Ղ Ա Մ Ե Ռ Ի Կ Ը

Ինչպէ՛ս շուսով ծաղիկն փափուկ ու գուարթ
Ցանափեցաւ Նեֆսառիկեաց այսին վարդ .
Ուսի՞ հասաւ նշմարեց զայն մահն անգուրթ
Ու յուտերով յեցան ասջին իջուց մութ :

Ո՛հ ի՛նչ շուսով տգունեցան իր դունչեր
Եւ ի՛նչ շուսով քուս շրթանցըն ծիծաղ ,
Ուսի՞ հասաւ ու զայն տեսաւ մահն , աւա՛ղ
Սեւ ֆուներով պատէր պայծառ այս ասեր :

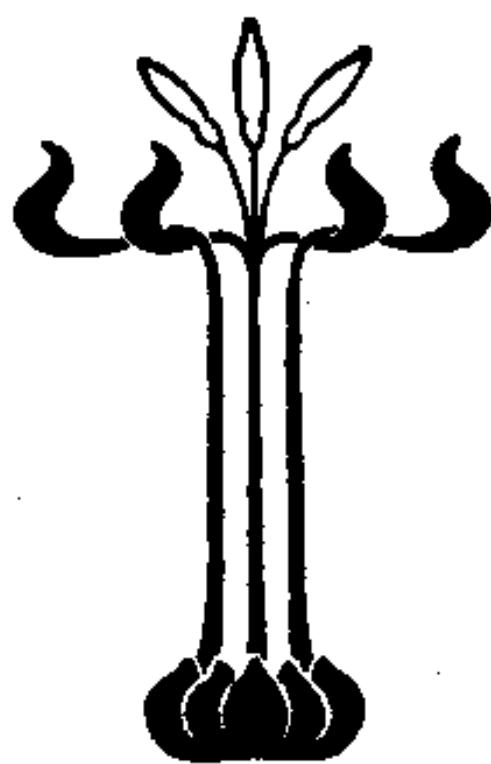
Դեռ արեւիկը չմարած՝ շուկն հասաւ
Որ մեռնելուն չկարեկաց զանգասիչ .
Զայն չհանած եւ չարսասունած մեկ կարթիչ ,
Միևչդեռ խնդար՝ կըսէն Նեֆսառն ի՛նչ եղաւ :

Մայրիկն իր կարթն հաշաղ ֆառե շրթներուն
Ու մազերով արթե արցունք ասջերուն .
Մօրը գիրկը ա՛խ փոխեցաւ վարդն իփուշ ,
Նե ֆուն կարծե , կ'ըսե ըլլայ ֆունն անուշ :

Հրեշտակն ե՛րբ ասջեց հոգւոյն Նեֆսառին ,
Բացաւ երկիւնքն ու ընկերներն հոն գըցուց ,

Լուսափետուր թեւեր կապեց երկու դիւն
Մօրսկն գաղտնի գողցաւ երկիւնի շէշք թռուց :

Երբոր տեսաւ մայրիկն իր վարդ թառամած,
Տեսաւ կապոյտ շրթունքները, դեմքը պստիկ,
Մտիկ խորիկն մեծ հառաչեց, « Ա՛հ Աստուած,
Ա՛ն իմ հոգիս աչ աչս հոգւոյն հետ մտնայ : »

ՈՂԲ ՄՕՐ ՍԳԱԻՈՐ

Թե փոխած հրեշտակ
Թուար իմ ֆնֆռչ,
Մորդդ կարն աւուչ
Ո՛վ ծրծե Սիսակ:

Թե մեղրի ծորակ
Վարդ նորափրփիք
Գոց ե ֆու քերակ
Ո՛վ սայ ինձ ժպիս:

Թե հողուն հաւասար
Ծածկե ֆեզ ցուրս վիւմ,
Թե մօրմեղ փախար
Ես զո՛վ հաւքուրեւմ:

Ի՛նչ պիտք մարգարիս,
Արցունքներ առաս
Վազգրնեն վրճիս
Գու զոյզ հարագաս:

Գարեգի՛ն Միհրան
Եղեն ժողովեն յարդ ,
Յաւանիկ ու շուշան
Ազնիւ գշտույ չարդ :

Հարցընեն ինձ «ւնայր ,
Ո՞ւր ե՛ս ւեր Սիւսի ,
Մեր սիրուն եղբայր
Չենք քողար միևսկ .»

Հասեր ե՛ գարուն ,
Ծաղիկներ ջհասոյ՛
Թիթեռնիկ փայլուն
Քեզ կանչեն ի խաւ :

Դուն ի՛նչ շու՛ս չարցար
Չծաղկած սէրեր .
Ա՛ն քեզի հետ սար
Էրած սիրքսս ա՛ն :

Ննչի՛ իմ սիրուն ,
Քունդ անուշիկ ե՛ ,
Չեմ սար քեզ հողուն
Գիր՛իսս մեջ պանկի :

Ննչի՛ իմ սասրակ .
Քեզի գերեզման՝ -
Իմ կուրծքն ճերմակ
Սեւ հողեր դանկան :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲԻ

Եպիսկոպոսս՝ Երեմիոսիսանկ
 Ահա կազմեն սյուր ժողով .
 Ունանկ կուզան արսադողով ,
 Ունանկ բազմին իբրեւ իշխանկ .
 Աջերնուն ընդ փայլի նախանձ ,
 Ու սեւ կիրֆեր պոռփիսն անասնձ .
 Կ'ըսեն ընտրենկ ընկ Պատրիարք՝
 Ապա կուզե փշի աշխարհի :

Վեղարաւորք դիտեն գիրար .
 Իր ընկերին ոչ ոք հաւնի .
 Իւրաքանչիւր ոք արժանի
 Զինքն ընտան կարծե յարմար
 Ըրար Հայոց ազգին հովիւ ,
 Փառք եւ ոսկի դիզեւ անթիւ .
 Թո՛ղ նախ ըրարն եւ Պատրիարք ,
 Ապա , կ'ըսե , փշի աշխարհի :

Սեւազգես ըն անցաւ առաջ ,
 Ըսաւ , « Հայերն անմիտ փոփոխ ,
 Զայեւ ընտան եւ եւ կարող .
 Այո՛ հովիւ արքուն եւ քաջ

Ես ազգն ընեմ այնպէս խեղօք,
Որ դուք աչ քուն ըրաք անհոգ.
Թո՛ղ նախ ըրամ ես Պատրիարք,
Ապա կուզե՛ք փշշի աշխարհի:»

Մեկն աչ էլաւ փորն անհեթեթ,
Կանչեց. «Տեղի՛ք իմ մեծ մօրսի,
Արժանաւոր չե՛մ, ըսիք դուք.
Զիս ընտրեցիք եւ ինծի հետ
Մեկ եղած ազգը թաղեցիք.
Ես ձայնիկ չեմ հաներ երբեք.
Թո՛ղ նախ ըրամ ես Պատրիարք,
Ապա կուզե՛ք փշշի աշխարհի:»

Գոչեց երրորդ մը անհամբեր.
«Էջմիածին, Սիս, Աղթամար,
Երեք խոց եմ ազգին համար.
Խոհեմութիւն ըրայ մայր մեր,
Ու գրպանս աչ ոսկուն շեցուն,
Խաղաղութիւն անեկեցուն.
Թո՛ղ նախ ըրամ ես Պատրիարք,
Ապա կուզե՛ք փշշի աշխարհի:»

Եպիսկոպոս մ'աչ սիգանէմ
Բաժին ուզեց սուրբ սքոռեմ.
«Ոմանիք, ըսաւ, զիս մեղադրեն,
Բայց դուք գիտե՛ք թե ինչ կ'արժեմ.
Անուշ երգով ու ներպաշնակ
Շատերն որսամ ձգեմ ծուղակ.
Թո՛ղ նախ ըրամ ես Պատրիարք,
Ապա կուզե՛ք փշշի աշխարհի:»

Բայց հեզ հովիւ մը, սիրքը բոց ,
Կորովանի՛ս ու երկիրնս
« Ազգ իմ, այժ իմ, գոչեց յուզումս ,
Ես սխոյեանս իրաւանց քոց ,
Հռուարդայ հարուզուս քոն ,
Ինձի վայրէ այս սուրբ սքոռ .
Ես եւ Հայրիկ ու Պատրիարք
Թո՛ղ հրձուիկն Հայք , խնդայ աշխարհի : »

ՀԱՅ ԱՊՐԻՆՔ

Մեր սրխուռ վիճակ, մեր արսից մարմնոք
Դիտելով աչօք ցուրտ եւ անողոք,
Ազգին տուտ պաշտպանիք՝ շահաստր անձինք
Գոչեն՝ Հայ ապրիկիք:

Շատ չարիք անցան մեր դժբաղդ գլխին,
Դեռ շատ նետեր աչ մեր սիրտը մըղեն,
Ի պանդ դրկելով զմեզ՝ գերդ գառինք
Կրտեն՝ Հայ ապրիկիք:

Ամեն օր շրթանք երգեն աշխուռ
Բայց ոչ աղփասաց կեղեն աչցելուր .
Ոսփի սակ առած տարք ուխտ եւ դաշինք
Կանչեն՝ Հայ ապրիկիք:

Չըզայ որ խաբուինք այն հեշտ երգերին,
Որ կարծենք թխդեն ի սրտի խորին,
Երբ խորք հընչմունսնով յօտարի սրինգ
Երգեն՝ Հայ ապրիկիք:

Հայոց սիրս պստ ժամանակաւոր սուգ,
Հացն ուտեն որոնց՝ իսկեն արսասուր,
Եւ մարմնուսի կազմելով բազիկ

Կրկնեն Հայ սպրիկ:

Հերիք դահիճներ, մասնիցներ Յոդայ,
Չեղերնուս անշեն գերուքեան շրթայ,
Հերիք է այսփան վիշտ ու նախասիկ,

Հասցն Հայ սպրիկ

Մեր հարց վեն գործեր սեպի ի՞նչ օգուտ,
Երբ արեւ սնե՞ր զանկն պստ մուր,
Մեր նախնեաց դասիկն, ոչ չունիսք բաժիկ.

Թե ոչ Հայ սպրիկ:

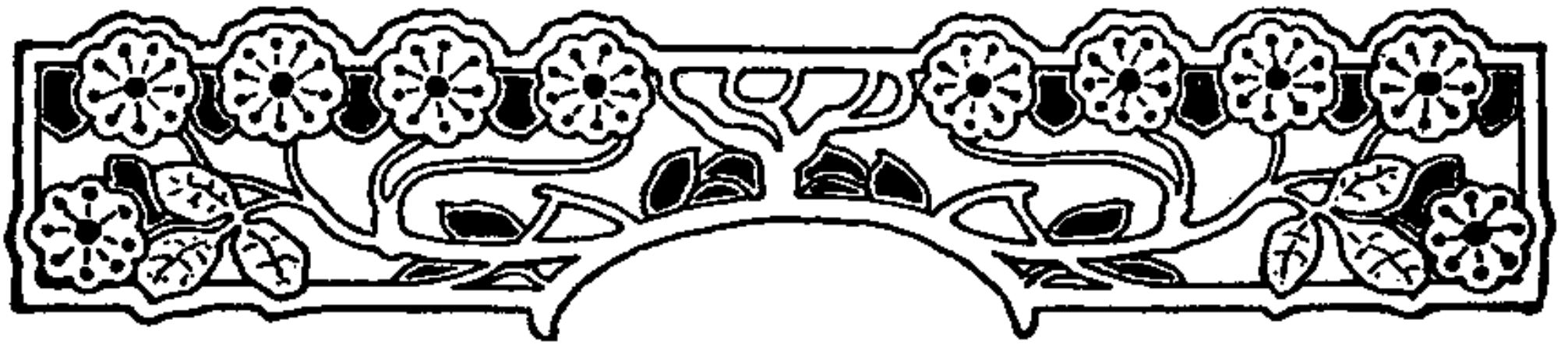
Մեր Հայրն էր սգուս եւ քաջ դիւցաւորն,
Սիրենիք եւ յարգենիք իւր խօսած շեղորն.
Կը յարգեն զմեզ ալ ա՛յլ եւ ազիկ

Եթէ Հայ սպրիկ:

Հայ սպրիկն այն՝ եւ ոչ իբրեւ վաս,
Ոչ իբրեւ գերի, եւ ի վեր նախաս
Վեն մսածմանց հետ փայլին սուրբ ֆրիկ,

Այսպէս Հայ սպրիկ:

Ս Ո Ւ Գ

Առ Թ. Թէրզեան

Իողորջ գեփիւռներ Վասիոր՝ ասիերհն ,
 Բարեկամ , անուշ երգերդ ինձ բերեմ ,
 Ետդաշնակ ձայնեդ անկեմ գիւմ կարօս ,
 Ու արթս մեջ քու ծագեւ անարօս .
 Հրեշտակներ կուգան սորվիչ քո մրմունջ ,
 Ճակասդ աչ պնկեւ վարդերով փունջ փունջ :

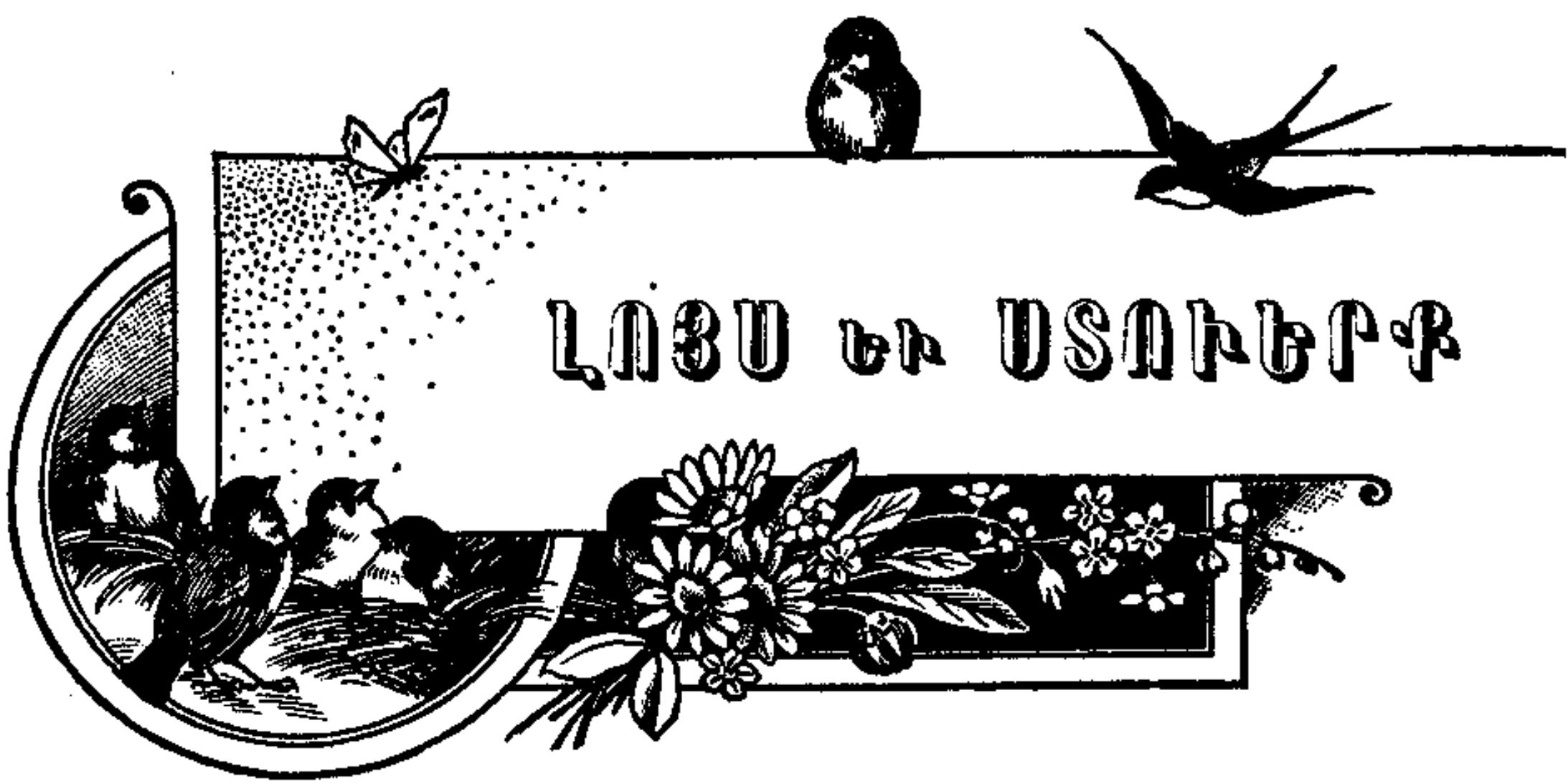
Ես աչ երգեցի մեղմ ու եռանդուն ,
 Զիս աչ գգուեցիս յոյս , ծաղիկ , գարուն .
 Բայց ասիւն՝ ս հիւնա թռիս անպ , սեւ գիշեր
 Իմ անարօսեան ֆողարկեց շողեր :
 Աշխարհ ինձ համար փոխուեալ է շիրիւմ ,
 Պաշտած փառներուն վերայ կը շրջիւմ .
 Հրճուամի գնդեցան , մնացիս վշեր .
 Արեւ խնդրելով՝ շօշափեմ լսուէր .
 Սեր նշմարելով՝ սիրս իմ աննու թունդ ,
 Զեռքս կարկանդակ՝ ու գնամ անդունդ .
 Կախուած ժայռերուն եզերքէն մնիվախ
 Խորերը կուգան ընկողմիչ ուրախ .

Մռթիւն մեջ միայն խայտայ սիրս հեզիս ,
Միայն առգի մեջ քիչ խնդայ հոգիս :
Կայծ մ'ահաւ ցայտե արթիւ մոխիրեւն ,
Քաղե՛ շրթերեւս հառաչն հրեղեւն :

Մի՛ շար , բարեկամ , այն կոյսեր ջֆնադ
Չորսս ճոխ հեճեց մահուան ժաւն մանգադ .
Ծաղկի հունկի պէս թափիւն հողիւն ծոց ,
Եւ անկի բռունիւն նոր շիւղեր ծառոց .
Անոնց սայ Աստուած գեղեցիկ պարգեւ
Որք երկրեւ կ'անցնիւն անվիշտ ու թեթեւ .
Երեկոյեան դեմ շուշաններ հաւտես՝
Մերկանան իրեւնց ապիսակ զգես .
Իսկ կաղնիք կ'աճիւն սարիներ հազար
Մրրիկներու հեճ կռուելու համար .
Լա՛ց զանոնք որ վիշտ կրեւն ու մնան ,
Որոնց սիրս մեռած իբր՝ ւ գուրս դամբան՝
Եւ շրթանց վրայ ստուած է ծիծաղ .
Ո՛հ լա՛ց , բարեկամ , լա՛ց զանոնք առա՛ն :

Հրատարակեալ 1887 ին

ԻՍ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

Շատեր ինձ ուղղին այս հարց — «Ի՞նչ խորհիս .»
Եւ երբ բացատրեմ խորհուրդներ որ յիս
Կուսակեաց յուզին իբրեւ թուխ անբեր ,
Ուտերնին բոթվեն՝ ժպտին անսարքեր :

Ես խորհիսմ մեանիկ՝ խորհիսմ ինձ համար ,
Դիտելով զաստերն որ յերկնից կամար
Փայլին գեղեցիկ, դառնան հանապազ ,
Աշխարհներ անթիւ գերդ ծովուն աւազ :

Նախառահմանեաց շրջանի մեջ՝ ժիր
Անկն ինչ դառնայ, շարժի անկն իր .
Զայն , յոյս , ջերմութիւն թոթոռանկն ծագի ,
Շարժունն արսադրե կեանք , շունչ եւ ոգի :

Խորհիսմ խօսիմ մունց այն աստղաց հեռ
Որոց բաղդասմանք երկիրն է մի կեռ ,
Եւ որք կարող են զՈվկիանս մեր շայն
Ծծելով քանեղ ի մի ունայ միայն :

Ի՛նչ վեհ եւ հոգիք որ բնակիին հոն ,
Ի՛նչ շայն է lingua մտաց հորիզոն ,
Եւ գիրենի կրծեն ոչ կասկած կամ ահ
Զի ճշմարտութեան վիշտ պայծառ է ջան :

Թոքատեւ բնութեան գաղտնեաց գիրքն անճառ ,
Տեսեալ հետեւսնի՛ն՝ որոնեւ պատճառ ,
Թէ ինչպե՛ս երկու յար նման տունկեր
Քովի քով աճիւն զան արդիւնի սարքեր :

Մի եւ նոյն հողեն , ջրեն եւ օդեն
Իրենց պիտի եղած նիւթն ինչպե՛ս գտեն ,
Ինչպե՛ս հաւաստեն , բաղադրեն հարսար
Զանազան հոտ , համ եւ գոյն բիւր հազար :

Նոյն յարկին ներքեւ կրթուած եղբարք
Այսպէս զանազան կրեն ձիրք եւ բարք .
Մին յանդուզն ընտրէ փառաց ապարեզ ,
Մինչդեռ գիտութեանց հետեւի վիշտն հեզ :

* * *

Ժպիտք եւ արցունք , հաճոյք եւ ցաւեր
Կենաց պատկերին կաշնեն յոյսն ու սուրեր .
Նոր նոր գգացմունք եւ կիրք հակառակ
Յացորդեղով կեանքն առնեն ներդաշնակ :

Ինչպէս ցոռս եւ սօթ , ինչպէս մուր եւ յոյս ,
Այսպէս վիշտ եւ խիւնդ , այսպէս հոգ եւ յոյս
Լծեալ եւ կենաց վիշտ գոյգ անբաժան ,
Անխոռասպելի օրենք եւ պայման :

Ոչ բերրի առնէչ կարող է արեւ
Այն դաշտը գոր ոչ ոռոգե անձրեւ ,
Եւ մահ եւ ծնունդ՝ կենաց երկու ծայր ,
Միշտ գրկեն զիրար իբրեւ ֆոյր եղբայր :

Տգեղն ու ջնասող, շոռին եւ ազնիւ
Կենաց շրջաշին օղակներ անթիւ ,
Երկուքն աչ ունին պաշտօն հաւասար ,
Օրհնեալ է բարին, չարն է օգտակար :

Ո՛չ, մի՛ հարցընե՛ք թե ես ինչ խորհիւմ ,
Գրիչն իմ արժիւ չե հաւասարիւմ .
Այլ է սեասկե՛սն իմ եւ ձերն է ալ ,
Մուք թուի ձեզ հոն ուր ես սեւեւել փայլ :

Անհաշտ խորհրդոց որ յիս սան կոխ
Այս թղթին յանձնեւ անսկ անտերն հագիւ
Եւ պատանէրո՛ւ զանուրջս իմ պիտր
Ցիր ու ցան հողմոց սամ կտր կտր :

ՎՈՍՓՈՐ

Այնաց ընդհեն կանգնած վեր՝
Զոյգ հրաշալի աշխարհներ ,
Ապշած դիտեմք ընդ զիրար ,
Իբրեւ երկու սիրահար ,
Եւ Տեր ժպտի ձեր վերայ
Սիրուն ասիունիս Վասիորայ :

Խարտաշ վարսիւք՝ աջ նուաղ,
Դու եւրոպա հարս ջնաղ,
Եւ քաւ Վորուոյ՝ յոսիս նստիւ ,
Ասիան՝ քո նստի դեմ .
Ո՞վ հեշտ ասիունիս Վասիորայ ,
Տերն իսկ ժպտի ձեր վերայ :

Ընդ երկնիսն ձեր պայծառ
Չկայ ձեռն ոչ անառ ,
Այլ առաւօտն է գարունն ,
Երեկոյին ալ աշունն .
Զուարթ ասիունիս Վասիորայ
Տերն իսկ ժպտի ձեր վերայ :

Դարե ի դար դռնք երկու
Իշխեք հոգո ծովերու
Որ աշխարհիս ծայրերէն
Երկրպագուս ձեզ քերէն ,
Եւ Տեր ժպտի ձեր վերայ ,
Կապոյց ծովեր Վասիորայ :

Երբոր հովեր վեղմաշունչ
Ծաղիկներու շարժեն փունջ ,
Այնպէս անոյշ հոս քուրեն
Որ հրեշտակներ հրապուրեն ,
Եւ Տեր ժպտի ձեր վերայ ,
Ծաղկեալ արունջ Վասիորայ :

Ծածկեն քիտր քոչունիք քիւր
Եւ հովիտներ գով աղբիւր
Սոխակին հետ վարդենիք
Տօկեն ամեն օր հարսնիք ,
Եւ Տեր ժպտի ձեր վերայ
Զսնաղ արունջ Վասիորայ :

Երբոր յայգուն վարդաւանս՝
Եարունին քրոց ձեր նակս
Եղո՛ վարգարիս իբր աւագ ,
Հիացեալ ընդ այս երագ՝
Տերն իսկ ժպտի ձեր վերայ
Օրհնեալ արունջ Վասիորայ :

Իսկ երբ յուսին ծագելով
Տոբայ պատկերն յաշիւ գով ,
Չես գիտեր ո՞րն է ջնաղ ,

Եւ հաճեցով ընդ իւր խառն
Տերն իսկ ժայսի ձեր վերայ
Պայծառ աշիք Վասիորայ :

Կեա գիշերին՝ սիրանար
Կուսանք երբոր թխալար
Սանիկն ի ջուրս կապուսակ
Եւ նուաշիկն անուշակ,
Տերն իսկ՝ ասիռնիք Վասիորայ,
Ժայսի իրեկց աչ վերայ :

Ոչ Հեռուեսիս, Եսթօշի
Ոչ եկն քան ձեզ սիրաշի .
Թագաւորներ են անքայս
Որ տեսած չեն այս դրայս .
Եւ Տեր ժայսի ձեր վերայ
Անանի ասիռնիք Վասիորայ :

Թռչունիք որ քոյն անվրդով
Կանիք շինեչ վարդերով .
Աղջկունք՝ եթե սիրոյ թեչ
Կանիք երկար ողորեչ,
Եկեք յասիռնս Վասիորայ
Եւ Տեր հսկե ձեր վերայ :

Տրտուս հոգիք նսեւ դուք
Որ վնսնեք ծառոց շուք,
Կան նրանսք դուք՝ յանաւեք,
Արարչութեան հրաշքն ու փառք,
Եկեք յասիռնս Վասիորայ
Եւ Տեր գրայ ձեր վերայ :

Կ Ի Ն

Ի՛նչ կայ հեշտ յերկրի, յի՛նչ կայ սուրբ յերկին
Քան սիրասուն վայր, քան յեհեանձրն կին .
Կին՝ սիրուն հակ . զասիռակ արարած ,
Արարչին վաստիք ծաղիկ վ՛ե հիշատած :

Եւ վարդն առաջին հիացաւ գեղոյն ,
Չփնայ հասակին , հերացն ոսկեզոյն ,
Եւ արքեանայով ա՛նոյշ ա՛յնարկին ,
Մռնչեց ուժգին՝ պարտեցաւ ա՛նդին :

Կին՝ սիրուն հակ , կին սկար հակ ,
Առաջին ժամեմ սարաւ յաղբասակ .
Մարդ սիրեց զնա առանց վե՛կնեղու
Չհուժիւն նորս ու՛՛՛՛ յեղաւ հասուն :

Կին՝ արարչութեան կէտ եւ նսրասակ ,
Եւ վե՛՛՛ շուրջ նորս դառնաւ՛՛՛՛ անգիտակ .
Իւր հիմնականս սուրբ ֆողին ներքեւ
Անձնուեր կինն է երկնային պարգեւ :

Բայց կրակն քե երբ Աստուած գեղ՝ շնորհ
Դրոշմեր ի նսկս աչս հրեշտակին նոր,
Նախանձոս Սասան՝ շնչով ժակսաբոյր
Եօշափեց նորս հոգին շուսաբոյր :

Եւ կիկն աչ փոփոխ՝ մոռցաւ գիւր կոչոււմ,
Պարսուց մեջ խարխուլ՝ դրժեց գիւր երդոււմ,
Եւ երբեմն գնաւ ադէս կամ նախանձ
Յանտրին շարիդ մդեցին անասնձ :

Բայց արդե՛օք կնոջ սիւրոյ յորդ հոսակ
Ոչ սան մոռցընէչ նորս սխաշակ,
Արդե՛օք ծննդեան իրկուակ մահաբեր
Ոչ եմ քաւախան փաւեչ գիւր մեղսեր :

Հրեշտակ կամ սասան . . . նորս մի ժայտն
Դիպագունակ եւ վեկ հանձարներ յառնեկն .
Մի հայեաց նորս գաշխարհ դորդե ,
Բանակներ ի վեր կակգնե յանդնդե :

Բարւոյ եւ շարի փան մարդն զգայուն ,
Ինչ որ աչ շինի կիկն եւ միշտ սիրուն .
Սիրս նորս անհուն սիրոյ ե խորան ,
Հոգին . . . անքափանց գաղտնեաց որորան

Կիկ՝ երկու անհաշտ սարերե խառնուոյ՝
Անմահին մեսց գեղեցիկ խորհուոյ ,
Կիկ՝ սիրուն հակ՝ առեղծուած անեչ
Չոր պէտք ե պաշտեչ քայց ոչ քայսրեչ :

ՅԵՏ ՅԻՍՈՒՆ ԶՄՐԱՆ

Յե՛տ յիսուն ձմրան՝ չունիմ սսացուած ,
Ոչ տուն՝ ոչ հիւղիկ յարդե ծածկուած ,
Բայց փոփոխ բախտին պարգեւներ խարդախ
Արհաւարհեղով՝ երգեմ միշտ ուրախ :

Յե՛տ յիսուն ձմրան՝ դեռ ծովեր ու սար ,
Արե՛ր ոսկեվարս, դաշտ հովիտ դաշար
Դիտեմ ընդ երկար՝ վայելեմ շնիկ ,
Եւ այս շատ իսկ եւ արտիս իմ փոփրիկ :

Յե՛տ յիսուն ձմրան՝ քաղաքին կայսառ
Շրջիմ հետիոսսս 'ի ձոր եւ յանսառ .
Եւ ոչ նախանձիմ հարստին երբեք
Որ ճոխ կանֆին մեջ երթայ գաւաթեկ :

Յե՛տ յիսուն ձմրան՝ պստերն եմ անգարդ
Համեւս սեւեկիս, բայց երբ յոյս գուարթ
Ներս կը թափանցե՛, ցոյց սայ ինձ պատկեր
Սիրուն գաւախացս՝ իմ միակ գունձեր :

Յե՛ս յիսուսն ձմրան՝ չունիսն սսացուած ,
Ոչ վի թիզ պարտեզ , բայց գիտե՛ս Աստուած ,
Թե՛ ոչ շրթերե՛ս բուած է գակցա՛ս .
Թո՛ղ վիշտ երջանիկի բայց շինիսն աղփա՛ս :

Յե՛ս յիսուսն ձմրան՝ ո՛ր Տեր ինձ վի՛՛ սար
Ոչ փառք մուրացիկի , ոչ սիրտ վշտահար ,
Այ՛ տո՛ւր ինձ ճարե՛ր հացիկի ակիսարդախ ...
Եւ տո՛ւր ինձ երգե՛ր վիշտ գոհ եւ ուրախ :

ՆՈՐԱԾԻՆ

Մայիսի շնծայ
Աղբոս շուքնակայ,
Որ աստիճան ծոցին
Եկար խեր ու շին:

Մայիսի հոգեակ
Սիրուն աղբուկեակ,
Ո՞ր բռնցիկ բռնեկ
Ծնար խեր ու շին:

Մայիսի նուր
Վարդերն շնկեր,
Ո՞ր ծաղիկ հոսկև
Շրթունքի քնքերն:

Մայիսի ձօնած
Քնքուն արարած,
Ո՞ր վարդի ցոյցին
Աչքակնքի քնքերն:

Մայիսի ընծիւն
Ծաղկաշից գաւթիւն,
Ո՞ր խռնկի ծառէն
Բուսար խեր ու շէն:

Մայիսի ժպիս՝
Փայտն ընդարձիս,
Ո՞ր սնոյշ հոյհէ
Բերեւ խեր ու շէն:

Մայիսի պարգեւ
Զուարթուն թէրեւ,
Ասունոյ հոյհէ
Բերիր խեր ու շէն:

ՍԻԿԱՐ

Սիկարիսն ծուխն է ափռեալ շքեղեանուն ,
Հարուս եւ աղփաս սիրեմն ճորս հոր .
Սիկարն է թերեւս գիտութեանց շապտեր
Ձի ճորս բոցեմն ծնունն շաւ գիտեր :

Ես ոչ մոյի եւմ եւ ոչ դեզ առ դեզ
Սիկարներ ընեմ յաճախ ողջակեզ ,
Եւ քապեւ կրծիս է վնասակար ,
Սակայն կը սիրեմ գանուշիկ սիկար :

Տրտում քե գուարք ճաշիմ եւ խորհիմ
Չունիմ սիկարիսն պէս հեշտ մտերիմ .
Եւյն է երկուսիսն մեր ճակատագիր ,
Քիչ քիչ կը վառիմ եւ դառնամ մոխիր :

Իսկ երբ մուք պատէ վշտացեալ հոգւոյս՝
Ինձ առաջնորդէ իմ սիկարիսն շոյս ,
Եւ բարձրանալով մոխիսն ոյր ոյր ,
Հէտք կը սանի գաւերսս բոյր :

Օ Ղ Ի

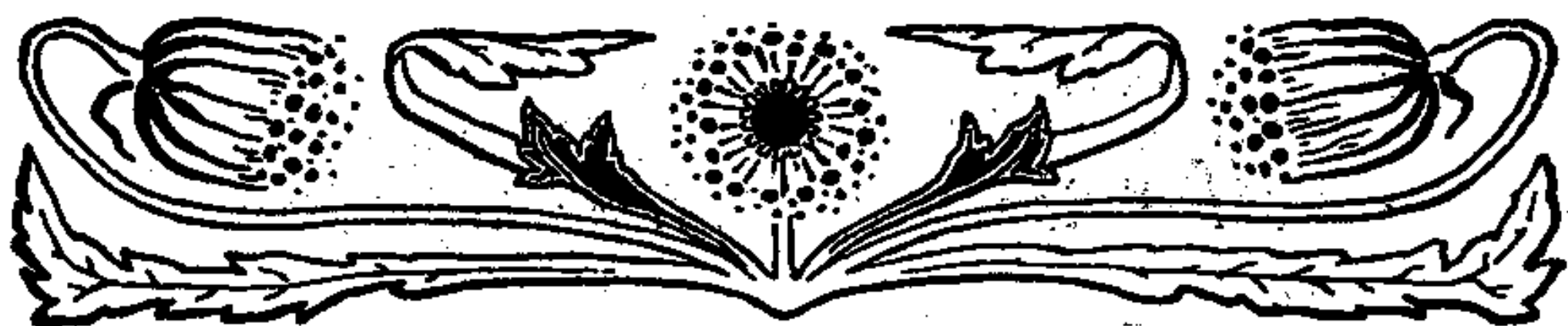

Երբոր կը խմեմ մի գաւաթ օղի՝
Յոգնած մտքիս մէջ նոր յոյս շողշողի,
Եւ թեթեւաշով հոգերու բեռնէ՝
Թիւթիչ երագք գիս մեղմիկ որորեն:

Երբ երկու գաւաթ կը խմեմ օղի՝
Հեշտ հրճուանաց մէջ սիրտ իմ ողողի,
Պակ մի կը դառնամ ժիւ երիտասարդ
Եւ կեանքի ինձ թուի առանց փուշի վարդ:

Երբ երեք գաւաթ կը խմեմ օղի՝
Իրական աշխարհի աչքս սփռի,
Եւ հոգիս կարծես մի գուարթուն մոզ՝
Տակի դժոխքէն յԱ.բրահմանու գոգ:

ՄՇԱԿ

Հերի՛՛ֆ, մշակ, սուգ ի նախաս ,
Անշարժ կակոզնած՝ յուսանաս
Աջօք դիտես խանձած արտերդ
Եւ հառաչես սերք ընդ սերք :

Հերի՛՛ֆ դիտես հուճնձերդ անգօր ,
Հասկերն անուշ՝ միջուկուր ,
Չոր յորդ ֆրսաւք եւ անձանձիր
Խնամեղով ցանեցիր :

Հերի՛՛ֆ զննես ժրաս անքեր
Որ կը ասիին անսարքեր ,
Եւ կը ծաղրեն խուշ՝ անողոք
Սրիդ վերքեր ու մարմոք :

Ինչպէս մայր մի որ իւր հիշանդ
Մանուկն հսկէ սիրախանդ ,
Ափսոսաղով եւ դու աշուպէս
Վասոյժ հուճնձերդ զրկես :

Մերք գաջն օրհնէս ու ի վերայ
Թշուառ գլխոյդ ծակնւնայ,
Եւ մերք յիմար՝ սպաննաշից
Բողոքես ընդդէմ երկնից :

Եւ զի, հերի՛ք կուրծքդ բախես
Արսաւունքով զսանապէս,
Հերի՛ք սրսնիս եւ զշունաս
Կռեղով շահն ու վնաս :

Նօքի մանկանց սրտնց եւ շաց,
Սպաննաշիք վաշխառուաց,
Մուք սպագայն եւ ահեղ սով
Հերի՛ք յիշես սոսկաղով :

Արտուայիդ քարացեալ հող
Ուն գովարար պակսի ցող,
Հերի՛ք փորես եղունգներով,
Կաւի՛ս քաղուիդ հունձֆիդ քով . . .

Զախորդութեան մեջ մարդն յաւհ
Պէտք է կռուի բախսին հետ .
Քացին համար շաշն ինչ օգուտ,
Քացին համար վիշտն է սուտ :

Կսրին՝ արտին՝ վիշտն է աղբիւր
Դիզագնակսն զործոց բիւր,
Կսրին՝ արտին՝ վիշտն է խքան
Եւ առաջնորդ յաղթութեան :

Յուսա՛, մշակ, սիրս ա՛ն հասցա,
Դարձո՛ւ աչերդ յԵւրոպա,
Տե՛ս այն փորձեր զործեր հսկայ
Որով երկիր գարգանայ :

Տե՛ս, արհեստի հոն ստորաբերի,
Հոն բնութիւնն է գերի,
Գերի բախտն իսկ անագորոյն
Մարդու կամաց՝ հանճարոյն :

Ճեղքէ չափէ շէռ, ծով ու ձոր
Հոն վեճեանս բոցաւոր .
Հոն շակի իրեն գծեն շէղի
Եւ գէտ փոխէ գիւր ուղի :

Հոն անսունկեր հասունցեր են
Որ բնութեամբ անպերեն
Սնձրէր քանեն յորդանուս,
Ինչպէս կովու կրեն կար :

Յուսի՛, վշակ, եւ վստահ շէ՛ր
Թէ անցնին այս սեւ օրեր,
Եւ այս սարուսն շնուն կորուս,
Յաջորդ սարուսն հունձք հարուս :

ՄԱՀ ՆՈՐ ՓԵՍԻՆ

Դուք որ դեռ երեկ պար բռնեիք հոս
Ի փող հարսանեաց եւ զարնեիք ծափ,
Եկայք արդ նորեւ շնչ գոյժ արիւնս,
Գոյժ որ ոսկերաց վեջ հեղու սարսափ:

Տեւե՛ք մայր փեւթեւն ոչ եւս զարդարուած,
Այս խորձ զգեցեալ՝ արձան յաւանաս.
Նա որ հաւասայր եւ յուսայր յԱսուած
Կարծես արդ չունի յոյս, չունի հաւաս:

Բանգի ճիշդ եօթն օր անկեալ ծնւադիր,
Հէ՛ք մայր, աղօթեց ջերմ պաղատանօք,
Ողբերովն յուզեց գերկիւն եւ գերկիր,
Բայց երկիր եր խուլ՝ երկիւն անողոք:

Անկողինն որդւոյն ուր սեր տեղայր վարդ
Փոխեր է յանկարծ ի սեւ գերեզման.
Պասկն հիսկեկեան՝ դազադին է զարդ,
Եւ ֆոնն հարսանեաց՝ վեռեղոյ պասան:

Ժպիտֆ եւ համբոյրֆ, գեղ, կեանիֆ, յիշատակ
Յնդեցան որպէս հողմալար ստուեր .
Եւ մոռացութեան ցուրտ վերմակիկն սակ
Թաղեցան երկու արտի զաղտնիքներ:

Ահ գերեզմանիկն շնչեֆ խորիկն
Որդեր որ կրծեկն ձեռքարն այն քննոյշ .
Լսեցե՛ք հասցա սողունիֆ որ փորեկն
Դեռ սիրով շոռած աչքերն այն մեղոյշ . . .

Հող եր՛ հող դարձաւ . . . սակայն իւր հոգիկն
Բնութեան անհունն հոգւոյն խառնեցաւ,
Եւ արդ հողմոց հետ հեծե շաշագիկն,
Կամ փայլի գերդ ասոդ արժանւո՛ք խոնաւ:

Սեր՛ երջանկութիւնն քնակեր յայս տունն,
Հիւսա անգութ մահ կասկեցեց զիւր արոն .
Թշուանն մայր . . . կսկիծն է զիւր նակասունն,
Վիշտ ժառանգ որդւոյն, իսկ ցարն է իւր քոն:

ՀՈԳԻ

Էսկ անժանօք՝ նառագայթ անհիւր
Որ գաշխարհ գրկես, ներշնչես ի նիւր,
Որ յօդես վարդիկ ընդ գուարթնոց դաս,
Հոգի՛ դու յորե՛՞ ծագիս, յո՞ դառնաս:

Մանուկըն կարծե՛ յաստեղն ե՛ քո քոյն,
Կոյսը՛ քե՛ դու ես վարդիկն հոս եւ գոյն .
Նաւաստաց հաւեար դու ձայն ես հողմոց,
Եւ քանաստեղծի՛ն՝ հառաջանաց քոց:

Հոգի՛, յորե՛՞ դու ծագիս, յո՞ դառնաս .
Ոչ վարդն այս գաղտնեաց եղեւ վերահաս,
Իմաստունի՛ ըսին քե՛ յոյսն քոյսիս,
Իսկ յիւստի՛ կարծե՛ն քե՛ յոչինչ փոխիս:

Եսն՝ առանց ֆեղի աննշան՝ Վ՛ե՛ ձայն,
Առանց ֆեղի՛ յոյսն ե՛ պարգեւ ունայն,
Եւ առանց ֆեղի՛ հողածնաց հաւեար
Չի՛ք անվահորթեան եւ ոչ գաղափար:

Ծաղիկնց հունկի՛ պէս՝ հոգոց քիւր երան
Միքե՛ կը ցանուին ձեռօք նախախնան,

Թե՛ մի անբողոք ես՝ հոգի անբաժան
Կայ սիեզերաց՝ հիշի՛ անասնանի :

Երբ խորհիմ խօսիմ քեզ հետ դեմ առ դեմ,
Բայ զգամ զքեզ, զոգոցես շօշափեմ,
Բայց ինչո՞ւ մոռնամ զքեզ ես ի քուն,
Արդե՞՛ք մոռացուան է եւ յետ մահունի :

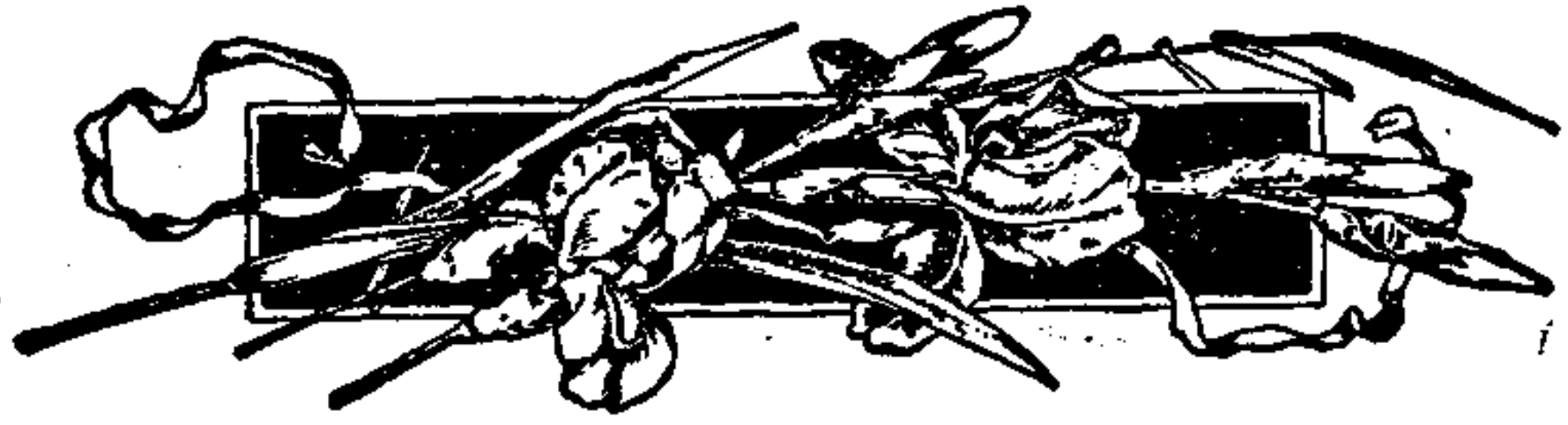
Ինչո՞ւ՛ սառայիս երբ հիշիմ հիշանդ .
Դու սեր է՛ս մարմնոյս քե ի նա առանդ,
Ինչո՞ւ՛ պակասիս երբ նիւթը փսփի,
Ի՞նչ կայ քո միջեւ եւ անարգ նիւթի :

Մերք հեզահամբոյր, զուարթ հաշարար,
Ծաղիկներ գարնան դու առնես դարար .
Եւ մերք աւերիչ, անգութ, ահաւոր
Յուզես ծովերու անդունդները խոր :

Միթե՞՛ նոյն աղբիւր, միթե՞՛ նոյն պատհան
Հոսեւ աշիֆներ պոսոր եւ պայծառ .
Հոգի՛ դու յորմե՞՛ ծագիս, յո՞ դառնաս
Որ գործես բարի, որ գործես վնաս :

Թե՛ յորմե՛ ծագիս ի՞նչ փոյթ ինձ գիտնայ,
Երբ դու ազնիւ ես, անբիժ եւ ժուժկայ,
Երբ բարւոյն համար յոզնիս անձանձիր,
Որ սուրբ աղբիւրէն բոխար՝ հոն դարձիր :

Բայց երբ չար ես դու, կեղծաւոր ու ցած,
Յայնժամ հարցրնեմ ես սարակոռած,
Թե՛ յորմե՛ ծագիս, յո՞ դառնաս . . . ափսո՛ս,
Պատասխանող միշտ բաղուի մահունի փոս :

ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ԶԻՍ — (Forget me not)

Երբ առաջունն յուսյի գերեւ,
Հարցի՛ ի՞նչ հոս է որ ցոյս խառնեւ.
Ասոր անունն է ըսիր, Պեարթիս,

«Մի մոռնար գիս.»

Ոչ մոռնամ գեղ, դուստր իմ վստահ լե՛ր.
Բայց սաղսուկ հոգեր պա՛ն մը քո պատկեր
Թե յիսկն ծածկեն, կր՛վնի՛ Պեարթիս,

Հա՛յր, մի՛ մոռնար գիս:

Ոչ գեղ մոռնամ, բայց հոգիս երբոր
Հեշտ երաշխերով շրջի յերկնից խոր,
Ե՛կ գիս արթնցուր, ըսի՛ ա՛յսնցիս,

Հա՛յր, մի՛ մոռնար գիս:

Ոչ մոռնամ՝ բնաւ, սակայն երբ այգուն
Հիացեալ շեւն գեղգեղ հաւերուն,
Երգելով և զու ըսի՛ Պեարթիս,

Հա՛յր, մի՛ մոռնար գիս:

Ոչ մոռնաւ գեղ , բայց գուարք շունակ
Թե մոռցնէ՜ այ ինձ քո յիշատակ ,
Ե՛կ դու ինձ ժպտե՛ , ըսէ՛ Պեարիս ,

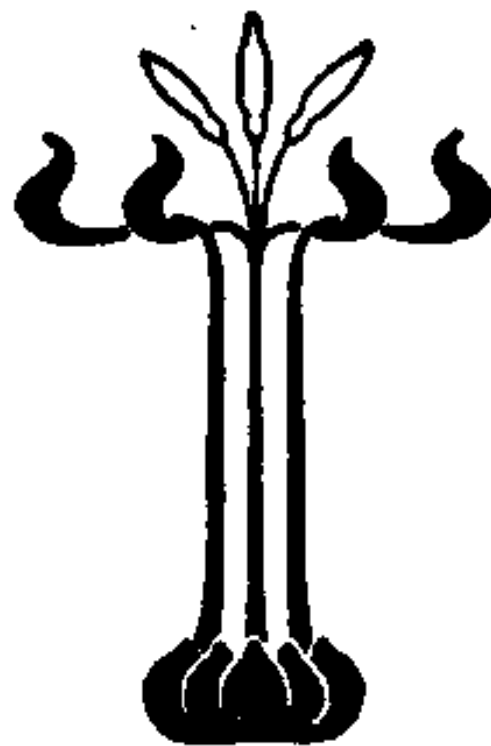
Հա՛յր մի՛ մոռնաւ զիս :

Եւ ինչպէս մոռնաւ զի դու իմ թոշուն ,
Դու ես իմ երագ , իմ շունակ սիրուն .
Քո հոս՝ քո ժպտիս միշտ կրկնեն արիս ,

Հա՛յր , մի՛ մոռնաւ զիս :

Տ՛ի՛ դուստր իմ գեղ ոչ մոռնաւ երբեք ,
Բայց ափսո՛ս երբոր հիւժիւմ վշտաբեկ ,
Եւ դու աղօթեա՛ անմեղ Պեարիս ,

Մի՛ մոռնաւ եւ զիս :

ԱՍՏԵՂՔ

Առ Օր. Վիրժինի Թօփաքեան

Երբ գիշեր պարզ եւ հաշտ է ծով ,
Ինչո՞ւ մեկնիկ նստիս արթուն ,
Հետաբխի՞ր՝ ապշած ոգւով
Ի՞նչ հարցընես դու աստերուն
Երբ գիշեր պարզ եւ հաշտ է ծով :

Խորհրդաւոր բնութեան գաղտնիս
Երբ այդքան անձկաս ճննել ,
Հսկ' մրմունջն իմ ճնարիս
Որ քեզ մեկնիկ ի գուարթ քեզ
Խորհրդաւոր բնութեան գաղտնիս :

Այն շողշողուն կէտեր պայծառ
Որ թրթռան յերկնից երես՝
Նման աչաց քո յուսալիս ,
Ի՞նչ սուրբ գաղտնիք ծածկեն՝ գիտե՞ս ,
Այն շողշողուն կէտեր պայծառ :

Դեռափրփր հոգիք մարդոց
Որք ոչ ծնած են սուխաշին,
Կրսեն նախնիք քեռսիքոց
Այն աստղաց մեջ կազմուշին՝
Դեռափրփր հոգիք մարդոց:

Հոն քոչելով գերդ քիթեռնիկ
Կամ յողալով քեքեռ՝ աշխոյժ,
Լուսոյ ծովուն մեջ քափառիկ,
Ծծեն քունն իսկ աստղաց ոյժ,
Հոն քոչելով գերդ քիթեռնիկ:

Արեւ՝ ֆաջաց է օքեւան,
Եւ Երեւա՛յ՝ հոգւոց հրդու.
Լուսնիքազն է գիտնոց որրան.
Բախսաւորացն է Փայլածու,
Արեւ ֆաջաց է օքեւան:

Բայց կոյս հոգւոց՝ ֆեզի նման,
Բոյնն է յասուկ՝ այն գուարթուն
Ասդն Արուսեակ՝ սիրոյ պաշտպան,
Որ միշտ ժպտի առաւօտուն
Չֆնադ կուսից ֆեզի նման:

ԻՄ ԺԱՄԱՅՈՅՑ

Դու որ բանիս չբո չբո գիշեր եւ տիւ ,
Տոյց տո՛ւր ինձ տեսնել սրբիդ ծայրիւ
Թե՛ գաւոց ժամերն իմ հաշուես ո՛րքան ,
Իսկ քանի՛ հաշուես հաւնոյից վայրկեան :

Թո չբո չբո ձայնին հետ որչափ արդե՛օք
Սիրես ե՛ բարասիւք սիրոյ հրճուանօք .
Թո չբո չբո ձայնին հետ արդե՛օք որչափ
Սիրես ե՛ դողողչիւ յուսով սուսախաք :

Ո՛վ իմ վաղեմի ընտիր բարեկամ ,
Թե՛գ դեմ գանգատիմ գուր տեղ շատ անգամ ,
Մերք արսնեղով քե՛ դառնաս վաղվաղ
Մերք անիծեղով քե՛ քաշես դանդաղ :

Միևնդեռ մի արդար վարդու խոճիկն արե
Դու միօրինակ եւ հանդարտ գործես ,
Եւ ես եմ յիմար՝ ես ինքն անիրար
Որ փոփոխ կրից շինիմ անձնագրար :

Թե՛ հնչես ուրախ՝ քե՛ հնչես տունը ,
Խնդամ քե՛ սրսնիմ , միշտ խաբիմ ի գուր ,
Զի՛ քո մեկն մի քայլ՝ կենաց իրակամ
Մի վաւր բառնայ քանի՛ գերեզման :

206

Ա. Ա. Օր. Մարի Փափագեան

Այսօր գեղեցիկ քո ակունքան է թան ,
Եւ ես փափաքիմ ընել քեզ ընի ձօն ,
Բայց ոչ վարգարիս կամ ակն ոսկեշար ,
Զի սիրտդ է ազնիւ քան զանկէ գոհար :

Եթէ ընծայեմ քեզ վարդ գեղեցիկ ,
Եւ այն աչ , ափսո՛ս , է շատ վաղակցիկ ,
Միևն զու ձիրք ունիս ակունքդ հոս քուրեղ
Որ վարդիկն հոսկէ քաղցր է արտաւել :

Թէ կարեանայի՛ ոսկեփունց շողեր
Քաղեղով յերկնից , քեզ քայի նուեր ,
Այդ զի չեմ կարող՝ կը վաղքեմ արեւս
Որ փայլի ճակատս քո ընիչս աստի պէս :

ՀՈՒՆՁՔ

Ծագե արշալոյս՝ վարդ կապած ճակտին ,
Եւ եկեղեցւոյն կոչեալ հնչե հաշ .

Մանկո՛ւնի , Օն աղջկունի , շուտ եղի՛ք յոտին
Ժամ ե հնձեղու , վազեցի՛ք ի դաշ ,

Ծագե արշալոյս՝ վարդ կապած ճակտին :

Չեփիւռ հունձֆերուն բարեւ սայ վերջին .

Շողան մանգաղներ , . . բողբոլ իրենց բոյն
Արտաշին ձագեր արտարոյսի փախչին .

Իսկ բարդ բարդ դիզուին հասկեր ոսկեգոյն ,

Չեփիւռ հունձֆերուն համբոյր սայ վերջին :

Երբ յետին նշոյ արձակե արեւ ,
Արտ նմանի ալեծուսի ծովուն .

Կապոցներ շարեւ կառֆերուն վերեւ

Որք ճնկեղով կը դառնան ի տուն՝

Երբ յետին նշոյ արձակե արեւ :

Եւ երգֆ օրհնութեանց դորդեն գայեր ,
Հաց՝ ֆրսալք շահած ո՛րքան ե համեղ .

Առաս ցորեկով լցան համբարներ ,

Պար բռնած կայտեն մանուկներ անմեղ ,

Եւ երգֆ օրհնութեանց դորդեն գայեր :

ԴՐԱՄ

Հարկ չե՛ս միշտ լինիլ խոհուն գիտնական .
Յանախ նա որ է սգիտ անկշուն՝
Ակադեմիայի ընտրուի անդամ

Եթե ունի դրամ :

Չարնակաշի եկ օրեկ աշխարհի .
Կարծեմ թե ճարտար խօսի եւ խորհի
Նա որ իրօք է ապուշ եւ անհամ

Եթե ունի դրամ :

Ընկերութեանց մեջ բազմի վերին բարձ ,
Երկնից մեջ նստել յուսայ առնուշ վարձ՝
Երբեմն նա խի որ է անզգամ

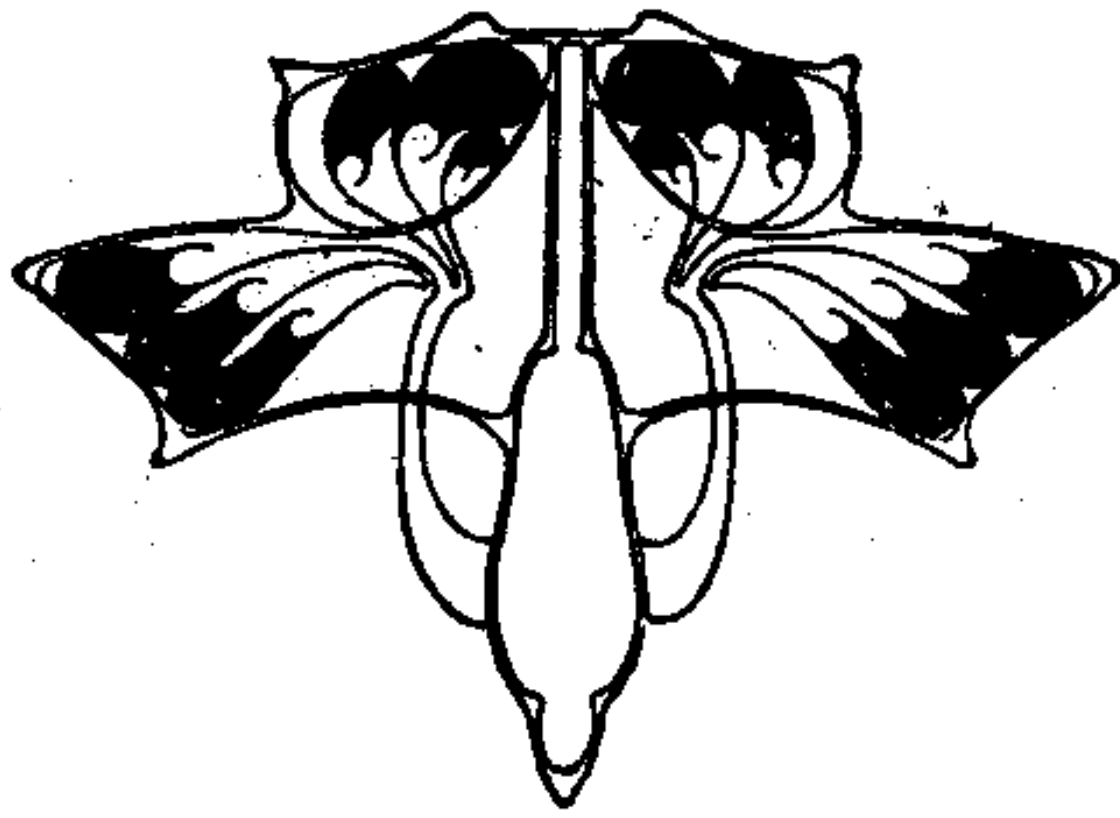
Եթե ունի դրամ :

Ի՛նչ փոշթ եթե կադ ըրայ կամ ինոս ,
Թե համբոյրք նորա բուրեմ գազիր հոս ,
Տօնեմ գնա միշտ հե՛ք կանանց երամ

Եթե ունի դրամ :

Եւ որ ոճեակոյս առնէ գիշր պատիւ,
Եւ ծաղիկ առնէ զգոցնունի ազնիւ,
Եւ եւս ստանայ փառք ու բարեկամ
Եթէ ունի դրամ:

Իրաւունք զճնայ միշտ շեղուն գրպան .
Եւ առանց խոճի կոչսայ Տէր պապան
Չորս կիսն մէկ մարդուն, եւ կը հաւատարմ,
Թէ սա ունի դրամ:

Ո՞ՒՐ ԵՐԹԱՆ ՀՈԳԻՔ

Առ Վսեմ. Գրիգոր էժ. Օսեան

Ո՞ւր երթան հոգիք, միքե՞ հոն ուր շունչ
Հողմոց քափառիկ երթայ անհրճունչ,
Կամ հոն ուր անդարձ քառաշին աշիք,
Միքե՞ հոն երթան եւ մարդոց հոգիք:

Ինչ որ գերհնային խորհրդոց մատան
Հիւնա քաց կարդաս, ո՛վ ազնիւ Օսեան,
Պատկ՛ ինձ հոգւոյդ ուղեւորութիւն
Երբ մարմին քո սոս փոխեցար յաճիւն:

Պատկ՛ դիպ ի ո՞ւր սրացար, յո՞ր վայր
Յո՞ր սոսդ ուն ալնիսան հոգի քո անձկայր,
Հոգիդ որ ցաւոց զտւելով բռնիկն
Այն սոսեղաց պէս եր փայլուն արդիկն:

Ինչ ոչ խորշիւր ննջել մահու քուն,
Զի ոչ վախնայիր զարթնուչ յէտ մահուն,
Պատկ՛ թէ գո՛ւ ես, թէ լցան փափագ
Եւ կարօտ արտիդ անեզր եւ անչագ:

Ինչ ևսօք վստիւն ճարտար վիճից յանք
Բայց սիրս քո շի եր ղանկան զգացնանք .
Պատկ' քե ի՞նչ վարձ ընդունիս յերկիս
Որք անմեղանց աս հեծեմ սառայիս :

Պատկ' քե վեր կեանք՝ վի սգեղ երազ
Հանդերձեալ կեանց ք յառաջալազ ,
Եւ քե հոն վնան վեղ հեշտ , անպոստ .
Երազներ անվերջ՝ վիշտ չփնայ եւ նոր :

Հոն արդարութեան վրիժուն ճառագայթ
Տոյց սայ այն խիղճեր զորքս սանցի խայթ ,
Իսկ քեզի նման հոգիք վեհ ու զգօն
Իրեանց արժանեօք յաւիտ փայլիս հոն . . .

* * *

Վասիորայ բարձանց՝ յանսառաց ստեր
Ուր ոչ աշխարհի հասնիս աղմուկներ ,
Ան ոսն իմ բացուած շայն ընդարձակ ծով
Քեզ խորհուրդս ուղղեմ վարանեալ վստիկ :

Կարծես այս բարձրեմ՝ քեզ անկի վօս
Կանխմ քո ձայնեղ անունդ զիմ կարօս . . .
Բայց ի խոր արեաց ընկղմի արեւ
Եւ զանսան ծածկե զիշեր քանձր ու սեւ :

Մեր հորիզոնեմ այսպէս մեկնեցար ,
Եւ երկբայութեան զիս պատեց խաւար :
Քե քո հետ սանիս դու վասնուն զաղմիկ
Ո՛վ ինձ մեկնե քե ո՛ւր երթան հոգիք . . .

Ո՞ւր երբան հոգիք . . . իբրեւ ծաղկանց բոյր
Միթե կը ցունի՞ն . . . իբրեւ սեղմ համբոյր ,
Իբրեւ երգ թռուցիկ կը վարիւն միթե՞ .
Հասցաւ ո՞ւր երբան հոգիք . . .

Ո՛վ գիտէ :

ԵՐԿԻՆՔ

Անդունոյք անասնուն երկնից կապուսակ
Ո՞վ երբեք կրցաւ խուզել ձեր յասակ,
Եւ անհաս գաղտնեաց ձեր անքափակ
Պատել՝ փարատել ո՞վ եղել կարող:

Թե տեղերաց ւեջ՝ արեւ մի թիծ,
Եւ գողիսկոս աննշան մի գիծ,
Թե խուսն կայծեր են Սայլ եւ Ռիոնն
Չորս հագիւ չարից ւեծ ազակք Եւսոնն,

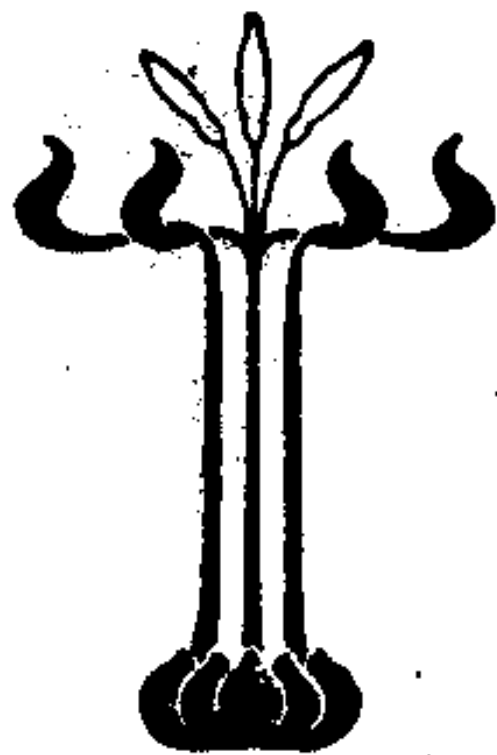
Թե դարեւ պէտք են քուտըս համար
Երկնից ւեջ ցաւունած աստղէն անհամար,
Ո՞րքան գծուծ է խնայանց երկրի
Գիտույ իւն որ ըն՛ չոր հաշլօք թերկրի

Լուսեղեն կամարք՝ անեզր ասպարեզ
Ուր անեն վայրկեան թւօք բոցակեզ
Աղօք՝ հառաչակ ւեր բարձրանան շէշ,
Ուր հանգչի յուռ՛ ըրիք կուսին պարկէշ.

Ոսկեփունից շողեր եւ զ'արդ արշաղոյս ,
Զարթոցե՛ք անցեալ երազներ հոգւոյս ,
Հնգւոյս որ անձկայ սակաւիս իբրեւ
Մանուկ հիացեալ շօշափելոյ գարեւ :

Ո՛հ այս երփնագոյն կամարեմ անդին
Ես դեռ նշմարեմ այլ ջնադ եր'չիս ,
Բայց ի գուր խնդրեմ հորիզոնիս ծայր
Այն հրէշսակ սիրուն որ ինձ ժպիտ սայր :

ՔՈՎՄԱՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

Որպիսի՞ ինչ է այն շար սրբի որ եւ յեօ
 քաղմանայ յոռքեանց ոչ նուազէ յառաջնոյ
 պնդութեան, այլ եւ առաւելո՛ւ քաղցրութեամբ
 Հ. Աւետիկ Մ. Ալիբաբ

Քո յուշատեղիս մեջ այն երբեակի տող
 Չորքս գծած է մեծ Հայրն փերքող՝
 Ես համբարեցի շրթամբ ջերմանանդ
 Եւ կազդորեցաւ հոգիս իմ հիշանդ .
 Ո՛վ կրնայ շեշ նորա քաղցրիկ շար
 Եւ սիրս փղձկեղով չի յուզուիր չի շար :

Նորա՛ որ կրթեց մանկական սիրս մեր ,
 Պարսիկի դու եւ ես սուրբ եւ հեշտ ժամեր ,
 Ժամեր որ անշուշտ քուան միևն յերկիսն ,
 Իցի՛ւ քե մանուկ յիկեիկի կրկիսն :

ZULՔԻ ԵՒ ԲՐԻՆՔԻԲՕ

Չ/նաղ եւ հպակարս ժամեր, ո՛ւր քուսք,
 Ինչպէ՛ս խամրեցաք ծաղկակց պէս արագ .
 Ո՛վ հեշտ խորհուրդներ որ մեղմ աշեաց պէս
 Անոյշ մրակնով հուսկիք արեալ,
 Ի՞նչ շուտ խոյս տուիք՝ գերդ քոչնոց խուսքեր
 Չորս ուժգին հողմունիք վանեալ անսարքեր:

Հալի՛ ի Բրիկիքօ, ափունիք գովարարք,
 Չրեռնի միջեւ բացուած անունաբարք,
 Չեր անստուաց մեջ, ձեր բըրոց վերայ
 Ես վազվոսեցի իբրեւ մի տղայ .
 Չեր պայծառ երկնից ծծեցի բարմ օդ,
 Միշտ կանաչ սոճեաց ձեր շնչեցի հոտ .
 Հսեցի կարկաչն աշեաց փրփրադեղ
 Որք գերդ սիրահար հասկորեալ գձեղ,
 Եւ ձեր հեգաշունչ հողմոց գգուանիքն
 Չովացան խորհուրդք որ նախաստ աշրեալ:

Ի՞նչ փոյթ ինձ վարձեալ անուզներ երգեր
 Որք չե՛ն շարժեր սիրտ կամ վիշտն անոքեր .

Ի՞նչ փոյթ ինձ խաղեր՝ հանդէսներ սաղսուկ
 Ուր խնիւ ամբոյս , ուր սիրե աղւնակ ,
 Ուր արք եւ կա՛նայք՝ սիրող ցոյցերու ,
 Եռայլ զարդարանք ծախելն իրարու .
 Եւ ի՞նչ փոյթ ինձ այն կայծակներ շինծու
 Որք դառնան իբրեւ օձեր երկնացու .
 Հոյսիսայ եւ ճոխ պաշտներն ի՞նչ փոյթ
 Ուր մեղի մեծասուն՝ զոր կրծե ձանձրոյթ ,
 Գիշերն ամբողջ՝ շուրջ սեղանին բոլոր
 Թռչողերէն մարայ յուզմունք արթնն չոր :

Բայց երբոր երգեր եւ ջասեր մարին ,
 Սիրեմ եւ կողբոյն յոռութիւն խորին .
 Լուսին՝ որ կանաց կանաց հեռանայ
 Կարծես բաժնուի ծովէն ակաւայ .
 Չկնորսի նաւակ մը ծիսայ հեռուն ,
 Կարմիր շապտերին յոյս յերես ծովուն
 Իբրեւ դողողոցուն սիւնակ ծածակի :
 Երկու նշանածք առոյգ՝ գեղանի
 Թեւ ի թեւ գնան պուրակաց յըսուեր
 Պատկերով միմեանց սիրոյ երազներ :
 Եւ յանկարծ՝ յերկնից կանարն ընդարձակ
 Չայն մը բարձրակայ անոյշ եւ յսակ .
 Ո՞վ է որ երգե գիւր նորածին սեր ,
 Երգին հետ սլանայ հոգին դեպի վեր :

Բայց ասիւնս երգեր եւ ասդեր մարին
 Անձն կողմ սիրե յոռութիւն խորին . . .
 Անոյշ եւ հա՛նդարս ժամեր ո՞ւր յուսք ,
 Ի՞նչպէս իսմրեցաք ծաղկանց պէս արագ :

* * *

Երբ անաւօտուն կանուխ շա՛ս կանուխ
 Պատանի՛ն քափի՛ն ասուերք հո՛ծ եւ քուխ ,
 Դիտած է՞ք որչա՛նի քնութիւնն է խաղաղ ,
 Տեսած է՞ք այդունն անաջին ծիծաղ . . .
 Պատուհանն իմ դէպի Տիասփէջու
 Այք իմ յառած ե՛ն . . . Հաւեր փողոցախօս
 Ասի եւ անի սան միտեանց ողջոյն .
 Հորիզոնին ծայր նշոյթ վարդազոյն
 Դէպի վեր ափնին առ սա՛խա. սախա .
 Լաչա՛յ մի հիստեալ ոսկուն՝ ծիրանեալ
 Պարզի ընդ այեր . գեփիւռներ քերէն
 Թարւ հողի հոտեր փոյի անսառեկ ,
 Եւ շարժեն ծառոց վերք ընդ վարք զոռի :
 Հիւղին սանիփէն անրանայ կապոյտ ծուխ
 Ուղիղ քարձրանայ . . . իսկ հեռունն ո՛րչափ
 Ծովն է գեղեցիկ . իբրեւ յորդ սարափ
 Լոյսեր կը վաղուին մշուշին մեջին
 Տարածե՞ով շայն ծոպեր ոսկեղեն .
 Եւ արեւն ահա ծագե շողշողուն ,
 Եւ քոչունք հագար , եւ կոչնակ ժամուն
 Արարածք անէն , սիեզերք համայն
 Ողջունեն զնա՛ երգեն յուրախ ձայն . . .
 Անոյշ եւ չ՛նաղ ժամեր , ո՛ւր քուսք .
 Ի՛նչպիս իսամրեցոյք ծաղիքանց պէս արագ :

* * *

Ոչ սիրեմ երկին մուք եւ անպանած ,
 Ոչ սիրեմ հանդարտ ծով շայնասարած ,
 Ոչ անշարժ ծառեր , ոչ հաւեր ի սուղ ,
 Ոչ վարդ , ոչ անսառ որ չուհին հոտ՝ շուք .
 Սա՛խայն ի՞նչ պէտք է ծովունն՝ անսառիկ ,

Ի՞նչ պէ՛տք է երկնից , հաւուն է ծառի
Գեղ , գոյն , հոս սառ , կեանքի սառ հաւար .
Պէ՛տք է հովերուն շունչ կեանքաւար ,
Պէ՛տք է հառաչայք մը շո՛ղ շուարքուն :

Միքե՞ ոչ այսպէս է եւ սիրս մարդուն .
Երբոր իմ հոգիս է մեղաւաղանս ,
Ի՞նչ խնդրե՛ եւ ի՞նչ բանի է կարօս .
Յուսոյ մի շողիս բար է ինձ փայլիչ ,
Ուրախութեան ինձ բար է մի կարօր . . .

Հազի , Բրիւնիսթո , ձեր ախանց վերայ
Ձեր սոճեաց ներքեւ սիրով խորհեցայ ,
Ձեր երկնից շողեր , ձեր աչեաց մեծունց ,
Ձեր անսառաց հոս , ձեր հովերուն շունչ
Լցիս արեւս մեզ անոյշ զբացմունք ,
Օրհնեալ ըզբո՛ւրդ զուրբ ո՛վ սիրուն ախունք :

Մ Ա Շ

Ի մանկութեան ռսայ քաւնուն
Որ հեղու սարուն ահջ ու'որհերուն .
Երբ անտէր հեշեան՝ ծեր մանուկ եւ կիւն
Գոմիստով ծածկեան ձեռքով երեսնիս :

Ի մանկութեան շեւն քաւնուն ,
Ման աներեւոյք , որ յոսիս կանգուն
Միշտ կանգուն՝ կեանայ նեղ սեւիս վերայ ,
Տարածեա յերկիր մուք սուեր հսկայ :

Ի մանկութեան տասայ գարհուրած
Ետքական գործեր քա եւ կոտորած ,
Տասայ որ գահեր քագեր փշրեցիր ,
Վաղեւի փառքեր ըրիր ցան ու գիր :

Ի մանկութեան գարհուրած տասայ
Որ փափունկ հարուկն գատեցիր փեւայ ,
Մայրք՝ գաւա'իկն եւ անկարեկիր
Գրկեղով քա սեւ քագիսց մեջ տարիր :

Բայց ո՛ւր, ո՛ւր սարիր... այս հարց ահաւոր
Ի մանկութեան շտապ անհետ օր .

Մահ, ո՛ւր սանիս, ո՛ւր . . . այս երկբայութիւն
Անպէտէր փառաց չորցրեալ արիւն :

Սակայն ոչ ի փէն, մահ, դողալից այնչափ
Որքան անծանօթն ազդե ընդ սարսափ .
Եւստր իսկ իսնորեան ընպէզ քո բաժանի
Թե գիտնային ի՞նչ ծածկեալ քեզիդ սակ :

Ի մանկութեան յայդ խորհիւն յաճախ .
Փարսեղ կամիւն անծանօթին վախ . . .
Յանծանօթն էի եւ դեռ չծնած,
Եւ չունեի վախ, չունեի կարկած :

Ինչո՞ւ յէտ մահուն երկնչիւն նորեան
Դառնալ յանծանօթն ուր էի արդեան .
Ինչո՞ւ խորհիւն, մահ, ետեւեղ երթալ
Թե որ դու գիտ հոն սանիս անսխալ :

Ի մանկութեան կամիւն գիտ խաբէլ,
Մահ, չեա իրական այլ մի առասպել,
Եւ ազատ մտիւն համար է անօթ
Վախնալ այն բանեան որ է անծանօթ :

Անծանօթ է ինձ այս աշխարհ անգամ
Եւ այն անհետ իր գոր տեսեալ՝ զգամ .
Անծանօթ է որ հիշուե ֆնոյ թել
Եւ հրեշտակ որ գայ գիտ զարթոնցանել :

Անծանօթ է սեր, անծանօթ է յոյս
Որ քրթնացնեն զոյգ թռեալ հոգւոյս ,

Եւ ինձ անծանօթ է նոյն ինկն Աւսուած
Չոր մանկութեանս պաշտել երկխղած :

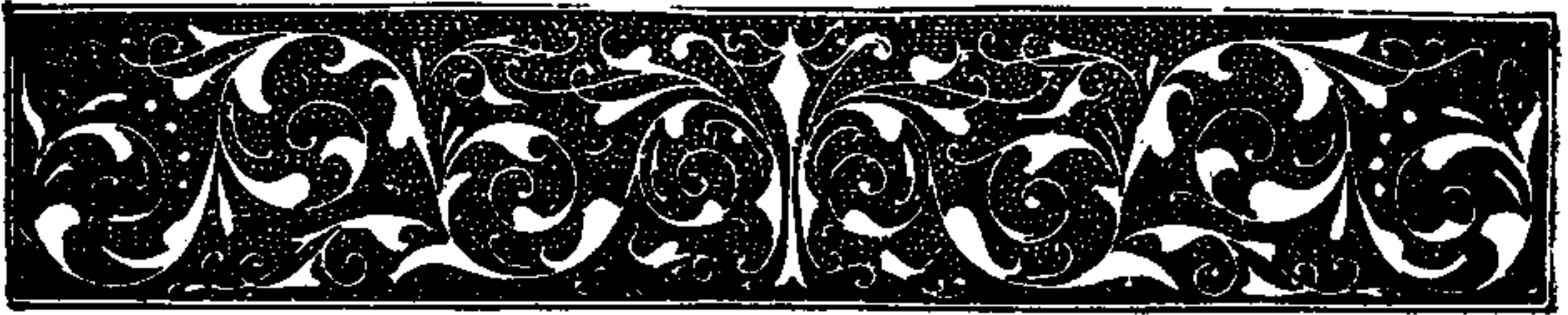
* * *

Մահ ե՛կ հաշտութեմ, տո՛ւր ինձի քո աջ,
Եւ տո՛ւր հոգիս Տեանն արո՞ռոյն շունաց,
Երբ նա դասիցէ քե ժամն է պատաս,
Թէ ցաւոց օրերն իմ շքեալ են աս :

Ե՛կ այգունն կանոնիս երբ հաւիտի գարթնու
Եւ գերգ օրհնասին եղերգէ աղու .
Ե՛կ այգունն այգունն, ե՛կ զգոյշ զգոյշ,
Մի՛ վրդովե՛ր կիսն ուր ննջէ անոյշ :

Ե՛կ այգունն այգունն երբ յոյսն է նուաղ,
Եւ աջք յարսասունն եւ շուրթն ի ծիծաղ,
Պիտի զնկեա զիս յերազ յուսարոյր,
Պատաս շնորհակիչ քո ասուած հաւթոյր :

Տ Ա Գ Ն Ա Պ

Բունն յորձանիք կեանաց արագ ընթանայ,
 Արագ գիւ յառաջ վանեւ անխնայ .
 Օրեր եւ ժամեր ասիին անդադար,
 Ոչ մի ռույկ կանգ առնուչ չեմ կրնար :
 Հագիւ թե ծագե գուարթ առաւօտ,
 Տախալին ժայտիչ եւ զգամ կարօտ,
 Եւ անդեմ հասնի գիշեր միգաստ .
 Եթե փափաքիմ վեր թռչիլ ազատ,
 Եւ բառիչ վերայ աստեղաց պահ մի,
 Կար գորե գիւ միշտ ձեռք բշխանի :

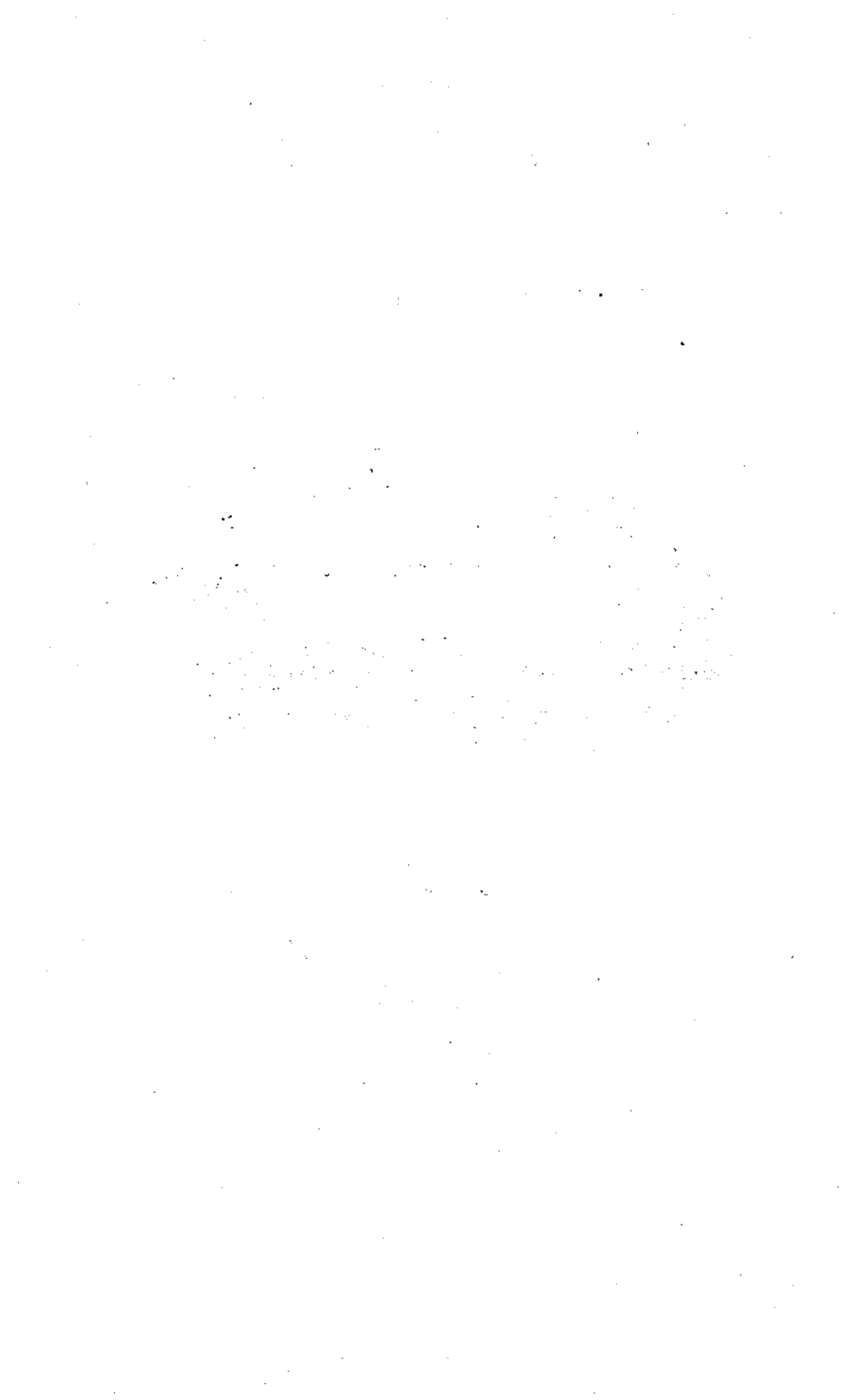
Երբ կամիմ ծծեչ հոսկերուն գով շունչ
 Կամ շեչ ծովուն ներդաշնակ մեմունչ,
 Հոգեր սնոսի, եւ սագնայ գծուծ
 Բունըքեանք մդեմ գիւ հեռու . եւ լուծ
 Աշխարհի այնպեւ վրաս ծանրանայ
 Որ շարժիմ յանգեսս իբրեւ մեթանայ :

Ո՛վ թշուառ հոգի որ իբրեւ թռչուն
 Նեղ վանդակի մեջ բանսարկուած եւ դուն ,

Անգոր թեւերդ աստ անդ գարնեւ ի գոր,
 Չես կարող խզել կապանիներդ անուր .
 Իցի՛ւ թե գգայուն շիւկիւր նուագ՝
 Գեթ ոչ սանցիւր այսպէս հանապազ :
 Ոչ արիիւն ունի քեզ հանար ժպիտ .
 Ոչ շերանց ասեր, ոչ կանաչ հովիտ
 Ոչ եւն քո բաժիւն, այլ բաղդիւն կասակ՝
 Պե՛տք բաժակ դառն ընկեւ գլխակ .
 Մի՛ երջանկնաբեան յուսար դու՛ յիւնիւր,
 Չի պարսիս գոհունիչ վարդկնաբեան հանար .
 Սակայն գոհ եղիւր եթե քու երգեր
 Յաւած արտերն անո՛տն վերեր :

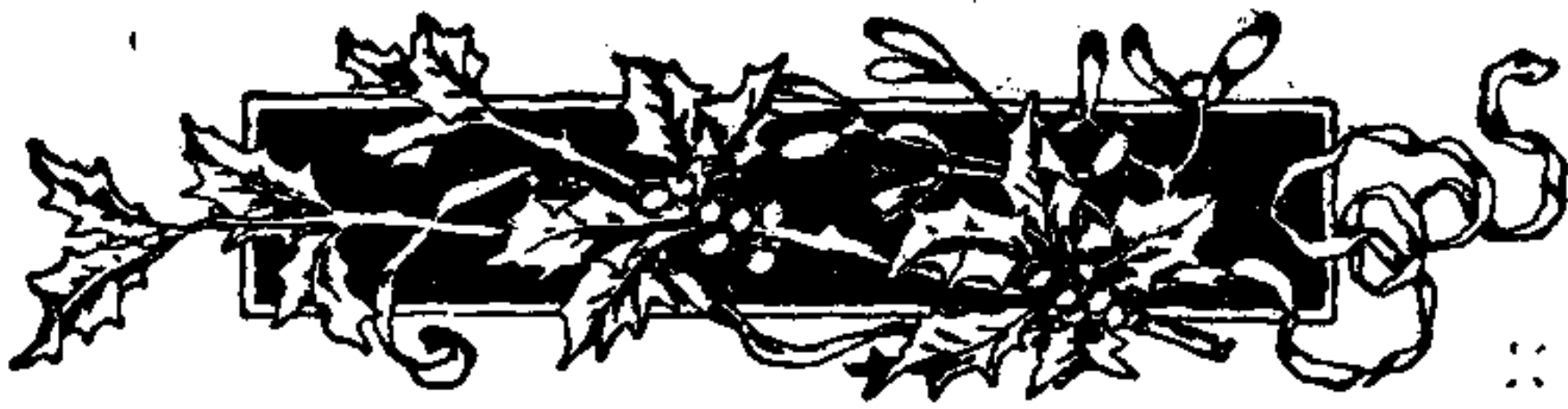

Հրատարակեալ 1892 ին

ՍԱՊԱՏՈՂՆ

Սիրուն ու գոգորիկ՝ իւր հարուստ տնակին
Միակ ժառանգորդն էր կոյս Նոյեմբին .
Բայց, ախա՛ն, նորա ճակատագիր սեւ
Սապատ մ'եր դրած ուտեռուն վերեւ :

Տասն էր վեց գարուն թողորած հագիւ՝
Տրձեւ մարմնոյ մեջ կրեւր սիրտ ազնիւ .
Փափուկ իրենաւոք առանձին պահուած ,
Իւր հեղ վիճակէն ջուներ իսկ կասկած :

Ճարտար յարդարեւ մագերն ոսկեդէն
Չոր միշտ պրճնեկին ծաղիկ՝ ժապարհն .
Սիրով հայելոյն ժրպսեւ էր սեւեւ
Կասպոյս աջիկն մեջ իւր հոգւոյն պասկեր :

Մերթ գարնեւ դաշնակ յանոյշ եղեւեջ ,
Մերթ դեղձանիկին՝ որ վանդակին մեջ
Թռչքեւ աշխոյժ՝ հաւթոյրներ կուսար .
Թռչնիկն էր նորա միակ սիրահար :

Չըւարթ էր հանդարտ ասեկին ժամեր ,
Դեռ վիշտ աչերէն արցունք չէր քաւեր .

Երգեր եւ պարեր ուսիլը սնկած ,
Կուզիկ շինեղուն ջուներ իսկ կասկած :

* * *

Հարուս աղջիկան ապարանքիսն սերձ՝
Ի վեց խիս առ խիս ծառոց բարձրաբերձ
Պահուրսած եր վեկ աղբասիկ խրճիթ ,
Հուն աչ բընակեր կոյս վի դեռափթիթ :

Բայց մարմնով առողջ եւ դիւտօք կայսառ ,
Ճկուն հասակաւ , աջօք բոցալառ ,
Ոչ դաշնակ ուներ եւ ոչ դեղձանիկ ,
Ոչ սեւ հերաց վեց ժապարհն՝ ծաղիկ :

Պարզ եւ անպանոյճ՝ նստեր օրն ի բուն
Եւ աշխատանքի տարսար մասնէրուն
Հանդերձ յօրիներ ի ջնաղ սարագ
Եւ հացն առօրեայ ճարեր հագիւ հագ :

Երբ յուսին ասիներ դողդոջուն նըշոյշ
Եւ ըզզուիս ծառոց հողմն որորեր թոյշ ,
Յանկարձ փայլիկն բաւ ուսոց վիջեւ
Կսրիճ Գեորգիսն աչեր հուր ու սեւ :

Հեղձուկ ձայնիւ սա կանչեր «Մարգարիտ» ,
Աղջիկն աչ վագեր՝ հանքոյր եւ ժրպիտ
Ի շրթունս , եւ սիրտ սիրով անհամբեր
Իւր նշանածիսն բազկած վեց նետուեր :

Հուն ձեռք ի ձեռիսն՝ նսսած մօտ առ մօտ
Երագ հիշուեիս վիկցեւ առաւօտ ,

Անոյշ եւ ուրախ սահեիս ժամեր ,
Գեռ սեր աչերնեկն արցունիք չեր քամեր :

* * *

Չոյզ սիրակականաց գրգռանաց ի սեւ
Սասանոյն աղջիկ յուզուէր վեժայիս ,
Խորհէր վրսագբաղ եւ ձեռք ի ծրնոս
Երագիր եւ նա վիւնչեալ առաւօս :

Երագիր ի սեր , եւ ի սրտին խոր
Որովեղ կամեր այդ ըզգացում նոր ,
Հարցունէր թե ի՞նչ է սրտին այդ շար ,
Թե ի՞նչու ինքն աչ չուէր սիրահար :

Եւ յետոյ թրուէր այն ազնուամուն
Երիտասարդներ որք ձիրտեր փայլուն
Ունեիս եւ կամ վայելուչ հասակ ,
Կամ թեղուն սաղանդ , կամ ընկիր ճաշակ :

Եւ երիտասարդին այն ազնուամուն
Չունեիս աղփաս գործաւոր դասուն
Ոչ ձեռաց կոշտեր եւ ոչ խորթ քանքան ,
Ոչ ցնցոսիներ հին պատան պատան :

Իւր հայրն էր հարուստ եւ ազնուական ,
Սրտին էր վիշտ քաց , ճոխ նորա սէղան
Ուր գային յաճախ եւ պատանիներ .
Անդ պիտի գտեր իւր սրտին ընկեր :

Այսպէս խորհելով՝ ժպտեր հայելոյն ,
Ճարտար յարդարէր վագերն ուկեզոյն ,

Ծաղիկ՝ ժայռաւեկն իրարու խառնած .
Կուզիկ շինելուն չունիք իսկ կասկած :

* * *

Հասար վերջապէս այն փաստաբան օր՝
Տօն քարտեղարձի ծըննդեան իւր հօր .
Երբ երեկոյին ջանէր վառեցան ,
Սրահն ընծայէր շրջեղ սեւաւուն :

Փափկաւունն սիկնանց գոհար՝ աղաւանդ ,
Ոսկին եւ քեհեղ շողայր տեղայր անդ ,
Զըւարթ հնչիին դաշնակ եւ կուռագ ,
Զոյգ գոյգ պարաւորք դառնային երագ :

Բայց միևն Նոյեմբին ուսիկը սնկած
Յայ եւ ձախ պըջրէր գոհ եւ անկասկած ,
Երիտասարդներ՝ կորա կոր քանակ
Առնէին իրենց մեջ ծաղր ու ծանակ :

Ունակ շուս հպարտ, այլ ազատամիտ
Արհամարհէին կուզ մ'անունը յօժիտ .
Եւ ոչ ոք կամէր կոչուիլ սիրահար
Կուզին՝ քեւ կուզն ոսկուն լի ըլլար :

Ի՞նչ առ դիմ երկու հայեղեսց մեջ տեղ
Երբ յոսին կանգնած էր աղջիկն անմեղ ,
Մեկ պատանի սեղ մօտ գալով իրեն
Եւ խոնարհելով ըսաւ հեղևորեն . —

«Օրիորդ, միթէ շնորհ ընէ՞լ կ'ուզե՞մ
Ինձ հետ պարելու, այնպէս չե՞, կուզ եք . . .»

Եւ այն կերպ շեշտեց զայս կասակն անհամ
Որ անայ պանն վի աղջիկը սարսամ :

Եւ հագիւ կամեր սալ գոսն ի կափաւ ,
Յանկարծ հայեղեաց մեջ կրկնեաց սեաւ
Ռւտրունն վերայ ցըցուած վի սապաս,
Եւ շանթահարեաց ծըռեց գիւր հակաս :

Իւր պարաւորին խօսեր երկդիմի
Յայնժամ ըսքունեց միայն Նոյեմի . . .
Ահա՛ւոր վայրկեան յորում նետեր թիւր
Վիրաւորեցին զանթիծ հոգին իւր :

Ահա՛ւոր վայրկեան, ահա՛ւոր զաղսնիփ
Որ սեւ պատասեր իրեն հարսանիփ ,
Եւ արձակելով սրխուր վի ծիծաղ
Իւր դանձին թաղկաց մեջ անկար նըւաղ :

* * *

Մահացու տեղիւ՝ հոգին ի ցընոր ,
Տառապեցաւ հեփ Նոյեմին սասն օր ,
Երբ թացաւ աչերն ի յոյս վերսին ,
Փըշրած էին շարփ ըզգայունն արսին :

Պարահանդեսին յիշատակ յիւր
Կամեր հակասեն վանել, թայց ի գուր ,
Այն դեպք գոր ջանայր թևաւ ջածեզ յուշ՝
Հոգւոյն մեջ մխուած էր իբրեւ սուր փուշ :

Երիտասարդին վաս խօսքը վերջին
Սուշեր եւ հնչեր միշտ իւր ականջին .

Եւ հաշած Վաշած՝ քափառի՛կ շահուեր՝
Հառաչե՛ր գաղտուկ, շրթիկ արժասուե՛ր:

Սոսկայր հայեղոյն՝ անցնի՛շ անցեւե՛ն,
Ոչ կապե՛ր այլ եւս ծաղիկ ժայռաւե՛ն .
Ոչ դաշնակ գարնե՛ր Վասանքըն նիհար
Եւ ոչ գգուե՛ր գիւր քոչնիկ սիրահար:

Յուսաքե՛կ նսե՛ր եւ ձեռք ի ծնօս
Քննեղով վերհար սրբի՛ն արիւնոս,
Յիշե՛ր այն գուարթ եւ հանդարձ ժամար
Երբ դեռ վիշտն անցե՛ն արցունք չե՛ր քաւեր:

* * *

Աշունն տե՛ւեւե՛ր ծառոց քօքափե՛ր
Եւ ցանաք դաշտե՛ն՝ հողմունք սօթաքե՛ր
Բարձրացրե՛կիս լե՛կ քանձրո՛ւ մոխիր
Յորում երեւե՛ր արեւն իսկ կարմիր:

Պակասե՛ր ծաղիկաց գովարար կաթիլ,
Եւ ծիծառնիկն ալ ոչ փորձե՛ր քոչիլ
Հեղձուկ օղո՛ն լե՛ց: Պատահանի՛ն Վօս
Նսե՛ր Նոյեմբին գունաս նուաղիս:

Տրտում ե՛ր հոգիս, ո՛հ ուրչափ կանոնիս
Սորշումս՝ ե՛ր այն ճակաս կաթնաքոնիս .
Վաղահաս խորշակ ինչպե՛ս մարած ե՛ր
Մեկ շնչով՝ անմեղ նորս յոյս եւ սեր:

Ա՛յ իրե՛ն հանար աշխարհի քրե՛ր մնաք
Եւ մանրիկ անձն անխիղճ եւ անգուրթ .

Srsnւմ եր հոգիև եւ մահու հարօս
Չոր հայցիւր յաղօքս անեմ առարօս :

Srsnւմ գեղգեղեի դեղմանիկև անգամ,
Կարծես զանգատեի՝ քողուած անխնամ.
Թռչնիկիկև երգեի ու սրտուց պահ մի
Ըսքափեցոչիկև լղկեիք Նոյեմի :

«Ափսո՛ւ ըսաւ, խնդն քռչնիկի իմ, ափսո՛ւ,
Ինչ մեր հաճոյից գոհեալ մարտիրոս.
Հերիք չարչարիս, ե՛րբ քո ի՛ր ազատ,
Թերեւքս զտեսն արտիք հարազատ :

Վագեց ու բացաւ վանդակիկն դռնակի
Եւ քողոց քռչնիկիկև օղոյն մեջ արձակ,
«Իցի՛ւ հառուցեց, իցի՛ւ քե աշայեա
Սրբանայր հոգիս ազատ ի մարմնեա :»

* * *

Ընդ հեշտ հովանեաւ ծառոց խիտ առ խիտ
Նըշանածիկև քով հետեի Մարգարիտ,
Եւ իւր վարդազոյն մասներով քրիւր
Իրեկց հարսնիսիկև մնացած օրեի :

Իսկ Գեորգ զայիւր իւր արտիկ գորով՝
Սիրունիւոյն վրայ յառած աչերով .
Կանեի հարսանեոք յողել սիրոյն հասց,
Սակայն չփառն՝ մեծ եր իւր սագնայ :

Գեորգ զարձակեալ՝ հարսար բաց աղփատ
Անդուր մաքանեի բախտիկև հետ ծրատ .

Ինքն մուրճ շարժեր կորույթի բազկոփ
Եւ գիւր շան շափեր հարուստն անողոք :

Իւր գաղճնի վշտեր , ներսին կակիծներ
Աղջրկեն սակայն շոփողեղ ճգներ ,
Եւ սիրով պնդեալ վաղուսն յուսադիր
Նորոգ եռանդով վիշտ աշխատեալ ժիր :

Յանկարժ ծառերուն շարժելով տերեւ ,
Սրբացաւ իրենց գլխոյն ի վերեւ
Հեփ սապաստողին սգասած թռչնիկի՝
Հնչեցնելով աշխոյժ դայրադիկի :

Եւ սպա յոգնած՝ թոյլ թեւօք անվարժ ,
Յած ուսի վերայ թառեցաւ անշարժ .
Թափուն վօտեցաւ գործաւոր տղայն
Եւ ճարպիկ մասամբ՝ հեշտիւ որսաց գայն :

Գգուեց Մարգարիտ թռչնիկին շնոր երկար .
«Սիրուն դեղձանիկ դու , բարի եկար .
Գոչեց հրձուսնօք , ինչ ունի փետուր ,
Եւ արդէ՞օք թերեւ ինչ ուրախ մեզ յուր . . .

Բայց ուսի՞ կուգաս , պատե՛հ քո փախուս
Պզտի յանցաւոր . . , կարծեմ վեր հարուս
Իրացւոյն վանդակին դու տուած եւ խոյս .
Ո՛հ այո՛ , չունիմ այդչաւ սարակոյս .

Եւ հիմա հիշանդ աղջիկն այն դժբաղտ
Ողբայ խնդրելով շոփեց ապերսի իս .
Ես վիշտ պատճառեղ իրեն կամիմ ոչ . . .
Տա՛ր , Գեորգ , թռչնիկն յանձնե իւր սիրոջ :»

Երբ Գեորգ եկաւ թռչնիկն ի ձեռին ,
Նոյեմին՝ ի վիշտս ընկողնած խորին ,
Զարնակօք դիտեց պսսանւոյն առոյգ՝
Թռիս թռիս գակգուրներ եւ բոց աչեր գոյգ :

Եւ թեպէտ ոգին շքեալ գայրակօք
Մարդկային սեռին դեմ բառնայր բողոք ,
Սակայն չգրացնունս համակրանաց հեշտ
Ներշնչեց իրեն այն տղայն պարկեշտ :

Քսակն իւր սաշով թռչնիկին համար
Ուզեց վարձասրէլ ըզնա ճոխաւքար .
Սակայն վերժեց գայն պսսանիկն կարօտ ,
Եւ զի ոչ կրէր ոգի վեհերոտ ,

«Օրիորդ , ըսաւ , համարձակ շեշտիւ ,
Չեր համա՛րոտքիւն համարիւմ պսսիւ .
Այդ ճակիցին ֆրսաւք վիայն եւ սովոր
Չիւր վարձն ընդունիչ աղֆատ գործաւոր :»

Այս պարզ խօսքերէն սողիկն առաւել
Հետաֆրֆրեղով՝ կարծեց երազել ,
Թե՛ մեկ գործաւոր ինչպիսի՞ փափոռի
Ըզգացնունս սստե՛ արթին մեջ ծածոռի :

«Ո՛վ երիտասարդ , գոչեց , վստան ըն՛ր
Թե՛ անկեղծ ե իմ այս փոֆրիկն նշուր .
Եւ ի՛նչ փոչք , ափսո՛ս , ինձ աշխարհիս դրամ
Որ անօգուտ ե իմ ցաւոց անգամ :

Իսկ քո՛ւ որոյ սիրս ծածկե տնկուն գունձ՝
Քո բախտ աղփասիկ շարժե գիւ՛ն նախանձ .
Եւ ա՛նի ո՛ւ սայր ինձ շինիչ մուրացիկ ,
Գոհ չ՛նարախ արտա ուսեչ չոր հացիկ . . .

Բայց խորհրդներով իմ սեւ ու սխար
Կը վշտացնեմ եւ գփեց ի գուր .
Գոնե դու պատկե՛ ինձ շար բերկրանիք
Թե երբ հարս սանիս քննուչ Մարգարիտ :» —

«Երբ Աստուծ կամի . այո՛ւ անընդհատ ,
Կրկնեց գործաւունն , եւ պարտիւն դեռ շատ
Աւիսներ սփնիչ շահեչու համար
Հարսանեաց ծախուց չնչի՛ն մեկ գու՛նար :» —

«Բայ ժողովրդեան դու գաւակ թշուառ ,
Յարեց Եդեմիսն , դու ու սեգ կայսառ ,
Դիմեա յայս կեանաց փրշոտ ապարեգ ,
Թոյլ տո՛ւր գոնե գայդ թոչնի՛կ ձօնեմ քեզ :

Պահե գիւ՛ն թոչնիկ իբրեւ յիշատակ ,
Չի մի՛ նորա՛ շխոյժ գրւարթ եղանակ
Խանգարե գերգեր այն սեւ հանդեսի
Երբոր հարս սանիս գիւ առանց փեւի :»

* * *

Թուխ թուխ անպերով երկին ե պատսձ ,
Եւ շատուր սարափ ձեան համասարած
Առնե՛ր հաւասար ձորեր ու դաշեր՝
Չոր ծնոցս աղջիկն ակնապիչ դիտեր :

Ճախսն իւր տենող վառուած բայց տժգոյն
Կրթնուցած էր պաղ պաղ ապսխոյն ,
Հեւար խժաղով կործնէ հրասոյր ,
Հագին հետ թփեր վարդ արեան բուսր :

Մեննիչ փափափեր՝ այլ ձիւնէ անունի
Ոչ հիւծեալ վարձուցն կաւեր ցուրս վերնակ .
Մեննիչ փափափեր՝ այլ կաւեր բաղունի
Ի վեջ երիւնտանից ծաղկանց նորածիլ :

Գարննն հեշտաբոյր՝ ջնաղ դու գարնն
Ձոր Տերն առափէ ցաւած արտրունն ,
Փունց փունց վարդերով աղէ փոքաւ էկ
Տալ վերջին ժպիտ կուսին վշտաբէկ :

Չըւարթունն ծագէ եւ դու հաշտ արեւ ,
Փթթեցո՛ւ ծաղիկ եւ կանաչ տերեւ .
Հե՛ք ապաստոյիս ծիւրեալ անդամոց
Ոսկի շողերով պատրաստէ ծածկոց :

* * *

Ճարսար բժիշկներ ոչ եւս երկարեչ
Կարեին վեկ օր կուսին կենաց թել ,
Եւ յուսալսուր՝ թըշուստ նորս հայր
Իբրեւ մանուկ վի հեկեկելով շայր :

Երբոր մտեցաւ խեղճին ճգնածամ ,
Ոսկեղէն մագերն իւր վերջին անգամ
Վարդէ պապով յարդարեց շրփեղ ,
Մահու հրեշտակին ժպտեցաւ անմեղ :

Հայրն՝ անմխիթար եւ խեղացրնոր
Գրկեց համբուրեց իւր արտին հասոր
Եւ մեղմ արթնով ճակիսն ֆրսիւնի պաղ,
«Նոյնմի՛, գոչեց, ի՛նչ կ'ըրաս, աւա՛ղ . . .»

Մարած աչքին մեջ շող մի փայլեցաւ,
«Հայրիկ, մըննչեց, ա՛յ ոչ ըզգամ ցաւ,
Հանգիս եմ հիսա . . . հեչս ու մեղմօրեւ
Կարծեմ հրեչսակներ հոգիս որորեւ .

Բայց եթե ֆաղր՝ ե ֆեզ իմ յիշասակ,
Լսե՛, ո՛վ հայրիկ, զիմ վերջին կըսակ . . .
Երկու նշանածք աղֆաս՝ բայց անչեջ
Սիրով սառապին այդ խոճիթին մեջ . . .

Ես կամիմ, հայրիկ, իրեւնց սալ նըւեր
Օժիսն հարասնեաց որ ինձ պատկաներ :»—
«Ո՛վ դուստր իմ, գոչեց հայրն իբրեւ յիմար,
Նըխրական եւն կամք ֆո ինձ համար . . .

Չոհ ընեւմ հոգւոյդ իմ գանձեր ամբողջ՝
Եթե ինձ Ասուած զֆեզ պահե ողջ :»—
«Հայր, երկնից վճռոյն դեւ մ'ընեւր գանգաս . . .
Թո՛ղ սեւ գերեզման ծածկե զիմ սասպաս . . .

Ո՛վ հայրիկ . . . օրհնե՛ ֆո գաւակ թշուառ
Որ ուրախ մեռնի . . .» զայս վերջին բարբառ
Երբ արսասնեց՝ մարմինը դողաց
Եւ հոգին թըռաւ ի ծոց աստղաց :

* * *

Չիւնձը հաշեցան եւ զըւարթ գարուն
Չոր Տեր պարգեւե մեր սեւ օրերուն,

Փռննց փռննց վարդերով զարդարե դագաղ
Յոր կարծես ննչե Եոյեմիսն չֆնաղ:

Չիւնէր հաշեցան եւ զըւարթ արեւ
Շողշող ծագեղով դագաղին վերեւ՝
Ոսկեթեղ պատանֆ հիւշե աղջրկան
Որ կարծես ժպտի հրեշտակի նման:

Կերոնֆ շղարշով կասպռած սեւաթոյր,
Խնկոց կասպռտակ ծուխն սնուշաթոյր,
Շարականֆ սխուր եւ խորհրդաւոր
Յուղարկաւորաց արեւ յուզեն խոր:

Մեռեղոց երգեր երբ աւարեցան՝
Անթոխին մեղեն եկար յերեւան
Գեորգ բռնեղով ի ձեռին դողդոջ՝
Փռննց մը ծաղկանց բարձ եւ նորաբողբոջ:

Եւ ազնուասուն երիտասարդներ
Միևն յոտին կային ցուրտ եւ անսարքեր
Հազիւ զայեղով նա արտին հառաջ
Ծննդադիր ինկար դագաղին յառաջ . . .

* * *

Անցան սեւ օրեր, եւ գերբ ծիւծուան
Գոյնզգոյն ծաղիօք դուշեր պննեցան .
Եւ զարնան հովեր վանեղով զունգ՝
Սրբեցին պահ մի աչաց արտաւոյֆ:

Բարձրաբերձ ծառոց մեջ այն աղֆատիկ
Խրճիքն է հիմա նոր եւ գեղեցիկ .

Անշուշտ դունակին բախտեց գոնս բախտ,
Մոգական հրաշխիք փոխտեց գայն ի դրախտ:

Գեորգ՝ Մարգարիս ձիշտ գորովաբար
Աւելի ուրախ սիրեցին գիւրար:

Իրենց զգուշանաց, իրենց համբոռից
Քննուշ դեղձանի՛ն աչ եր բախտակից:

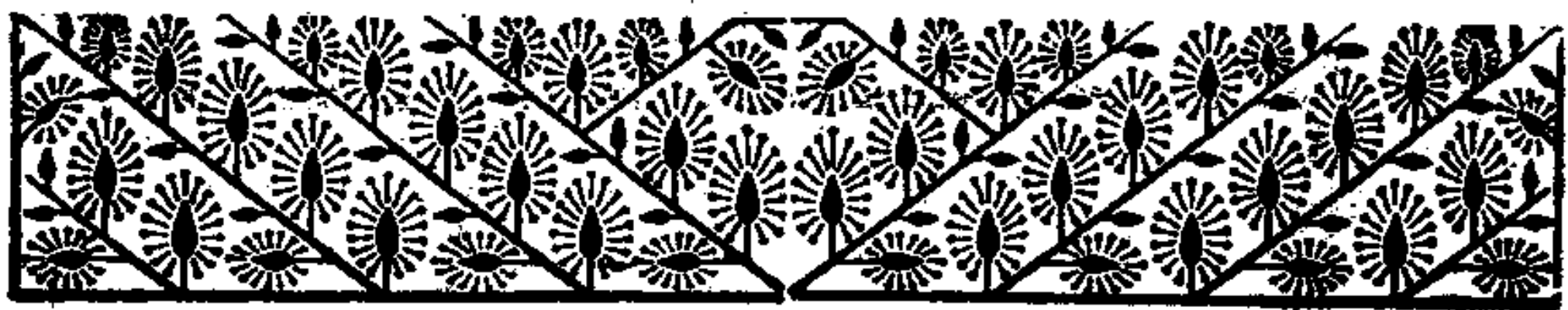
Կասարուած եր կաւք հիւք սապասողին
Չոր նա յայնուած եր ձահուշ յանկողին,
Եւ վեհ աղջկան ծանրագին օձիս
Հարուստ ըրած եր գրեթե զՄարգարիս:

Կուսակիսն սորա ճակասունն արդեհ
Պրասկ հարաստեաց հիշուած եր Հիւնեհ.
Գեորգին ի քեւ սպարձանօք նեւեհ,
Եւ սիրով օրհնեալ սակեցին ժամեհ:

Բայց երեկոյին երբ յոյսն եր նուաղ,
Յաճախ երբային փայլերով դանդաղ
Եւ սապասողին գերեզմանին շուրջ՝
Յաղօքը կային զընտելան եւ շուրջ:

Մարգարիս ուխտեց ոչ կըրեղ բնու
Ծաղիկ՝ ժայպառեհ, եւ երբոր ծնու
Մեկ սարի յեւոյ ջնաղ աղջիկ՝ ձի,
Կոչեցին զանունն նորա՝ Նոյեմի:

ԳԱՐՆԱՆ ՔՈԶՈՒՆՔ

Դարձեալ եկաք, քոչունկ սիրուն՝
Աւետեղով զգարունն.

Դարձեալ եկաք երամ երամ
Ըստիպեղ ձեր քարեկամ.

Բարի եկաք դուք յիս պարեգ,
Սիրուն քոչունկ՝ ողջոյն ձեզ:

Դարձեալ եկաք՝ ընդ լեռ ու ծով
Եւ անայս անցնելով,
Եկաք դարձեալ՝ քոչունկ սիրուն,
Զարթոցանել զիս այգունն
Ճղնուկներով ձեր հեշտայուր
Յերագներէն իս սխուր:

Քնինչ սարեկ, զըւարթ խայտիս
Եւ դու արտոյ՛ս ուշամիս,
Դու կարմրաշունչդ՝ աշխոյժ երգիչ,
Դու ծիծառնիկ արաթոյիչ,
Եւ դու սոխա՛յ ձեզամաղանս,
Ո՛րչափ էի ձեզ կարօս:

Սիրուն քոչունկ, եկաք դարձեալ
Ի պարեգն իս հիւրընկալ.

Ընդ վարդենեոք դեռաբողոք
Կամ ծառնոց բարձր ի խոռոչ՝
Ճարտարահիւս յօրինելոյ բոյն
Ծաղիկներով գոյնզգոյն:

Ես ոչ հրացան շարժել գիտեմ,
Եւ ոչ կամիմ անգի դեմ
Չերդ նեկզաւոր շարել ծռուակ.
Եկե՛ք հապա համարձակ,
Չեր գլաւթունն ճշմունսներով
Թոչսեցե՛ք ապահով:

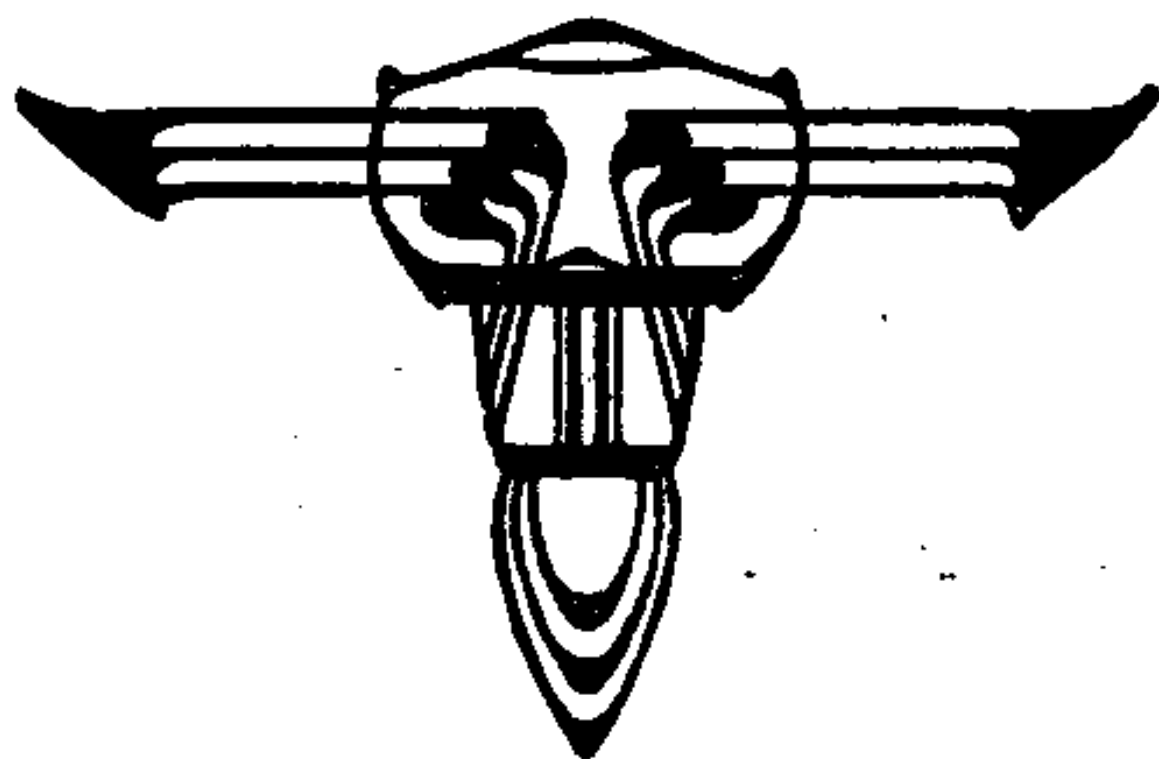
Սիրեմ ես ձեր կայք ու կախար,
Չեր երթելի արարչաւ.
Թո՛ղ իմ վարդեր ձեր հիսկնեան
Պայքարներու գոհ ըղան.
Չիմ կեռասներն աչ քաղեցե՛ք,
Ես գանգաւսիմ ոչ երթե՛ք:

Սիրուն հիւրեր իմ պարտեգիս
Եկե՛ք տունել զմայիս,
Տուե՛ք Վիսնանց սիրոյ համբոյր
Ընդ վարդենեոք հեշտաբոյր.
Ո՛հ գոնե ոչ իբրեւ վարդու
Չեր համբոյրն է մասնուն:

Մինչ հիացեալ առաւօտուն
Երգե՛ք անոյշ՝ ոչորուն.
Եւ կամ ճկունն ուսի վերայ՝
Որ մեղմ հովիտն երերայ,
Մինչ սասանիք անհոգաբար,
Չեր կեանսն առնուլ ինձ տպար:

Թե ոչ տերեւ մի ծածանի

Առանց վերին հրանակի,
Քե Ասուած սայ ձեզ հասիկեր
Որ քևա չիք սերակեր,
Անուշս շե եւ իմ սրանկ
Երբոր երգեմ յարանկ:

ԶԱԻԱԿ ՎԵՐՁ ԴԱՐՈՒ

Ի վերջ դարուս եւ ծնած
Եւ որրանիս իմ վերեւ
Ճշմարտութիւն եւ Կասկած
Տարածեցին իրեց թեւ:

Մանուկ գրուիս ի գոր սեղ
Չարչարեցին դարուս բարձ
Տաշով ինձ վերք ծուռ եւ նեղ
Եւ վերք անկասիս զաղափարձ:

Եւ գիտութեանց զանհուն ծով
Երբ շարեցի եւ անշաղ,
Յանասեցար յիս գորով՝
Մարեցան յոյս եւ փափաղ:

Ա՛հ եւ պարուս բարեպաշտ
Չունիմ հաւատն անասնուն,
Ոչ վանիկիս ոգի հաշտ՝
Կարիշն անոյշ գորութեան:

Ոչ գգացնունիս ասպետի
Կամ վտակ տայիս փերթողի
Յուզեմ քեզիս իմ արտի,
Ազդեմ իմ ցուրտ ուղեղի:

Եւ ինչ փոյթ ինձ երգ ասու,
Սիրոյ արցունիս կամ համբոյր.
Սեզ գաւակիս վերջ դարու
Այլ եմ հրճուանիս եւ հրասոյր:

Ճոխ եմ գիւտեր ի քիւր ձեւ,
Արուեստ հասած ի կասար.
Ասոյեր անպէր եւ արեւ
Չունիմ գաղտնիս ինձ համար:

Մեր անտեսայի վիթխարի
Յնցեմ շեղեր ի հիւսանց,
Դիս եւ հակայի Հուների
Ոչ եւս շարժեմ գիւտ անխանի:

Բունի՛ ձեր փառքիս ասոս,
Ինչ գաճանիս արդարեւ,
Հիւս իմաստունիս վերացիտ,
Խոնարհեցի՛ս իմ անցեւ:

Չանափիմ անձնաքեր
Դուրս անկիս ջասագով,
Մտնունքիս, կըրոսիս սեր,
Պաշտիս սուրբ անունով:

Ի վերջ դարու՛ անկորոյ
Սիւս անգրունիս եւ անոնիս.
Վոյրեմ եւ մեր անաջնորոյ
Եւ քրնունքիս մեր կըրոսիս:

Ելեֆսական սարուններ
Թե երկաթին սակ բարբառ,
Ապա հոգին չունի դեր
Եւ վարդն է վի խօսունի ծառ:

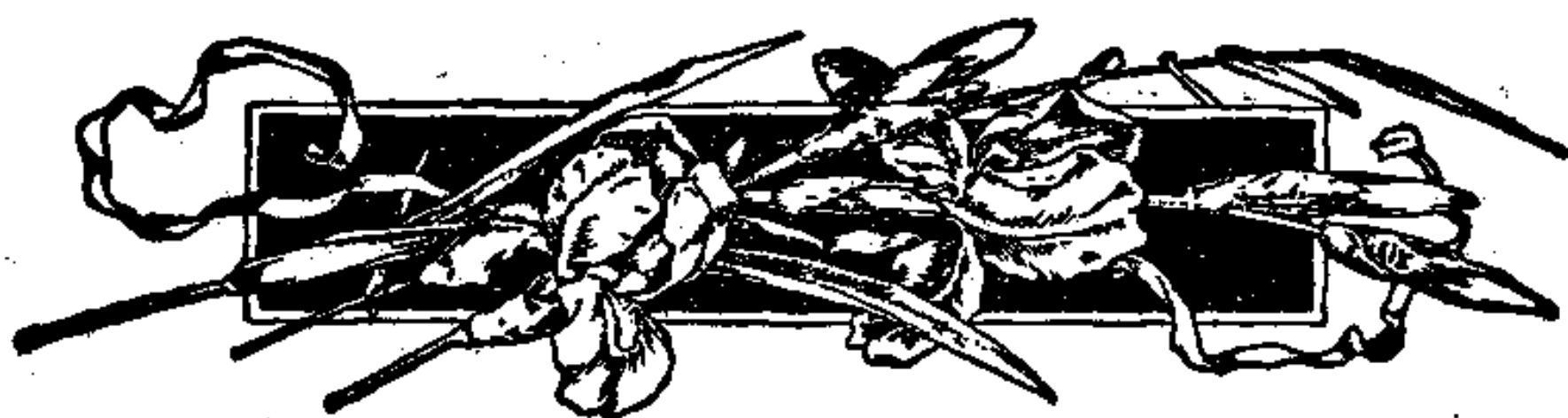
Էն նիւթամոյ ազգերու
Ճիգ եւ ուղեղն է շոգի,
Եւ գաւակին վերջ դարու՝
Ոսկին է խիղճ ու հոգի:

Շաս սուրբ հարֆ ինձ պէս խորհին,
Սրտիւ պաշտեն զԼիդոհն,
Թեպէս ի ցոյցս աշխարհին
Սրբոց առջեւ մոմ վառեն:

Բայց յափրացեալ է այս դար
Եւ իւր դափնեաց սակ արդեն
Ընկճեալ հեծե հոգեվար,
Թո՛ղ զիւր շիրիմ պսրաստեն:

Միևջ ես նորս փոսին մօս՝
Գիտութեան ջան ի ձեռնին,
Պի՛ս՝ ողջունեմ գառաւօս
Շողշող՝ դարուն նորածին:

ԽԵՂՃ ՄԸԿՕ

Հոյս առաւօտեան միւսկէտ երեկոյ
Անդուր բահ ու բրիչ ածե խեղճ Մըկօ .
Այսպէս աշխատիչ ապրելոյ է կանուխ,
Անդուր կը փորե ու քաշե մեկ ծուխ:

Անխոնց նա սփնի, պեղե ու մաղե,
Հողերը դիզե յաջե եւ ձախե,
Քրտիկն հոսե հոծ, շապիկն ըզայ քաց,
Եւ ապա նստի՝ ուտե տխ ու հաց:

Շատ օրեր քափեց հոն քիտ ու վաստակ
Միւսկէտ որ հարթեց նոր շեկփն յասակ,
Եւ երբ զարկին հիւսն ու վեւն առաջին
Մեկ արծաթ պարգեւ տուեց շալապին:

Եւ Մըկօ խփեց ծրարին ի խոր
Այն նախկին պարգեւ՝ փայտուն մեծիտ նոր .
Միտք դներ օր մը իւր մօրը պատար
Գնեչ մեկ խորոտ գօտի կամ հաշար:

Պատեր կը հիշունիս, սակար առ սակար
Շեկփը բարձրակայ. Մըկօ շարակար
Քար, աղիւս, շաղախ կըրե փոխն ի փոխ
Եւ միշտ գոհ ծխե, ուտե հաց ու տխ:

Բայց ո՞հ է խեղճիս ասկեղով մեկ օր՝
Շեկիսն կասարեկն վար քառաւ զըզոր
Անկար դորդեմալք եւ վիրապաստն՝
Անդամներ փշրեալ՝ մնաց շնչամկառ:

Պահ մ'ապա քացաւ աչերն այն քիրս քաջ,
Եւ ոչ արձակեց մեկ ճիգ՝ մեկ հառաչ,
Ծռակն եր ջախջախած, ո՞չ չուներ օգուտ,
Ուղարկեցին գիւնին հիշանդանց շուտ:

Սրբունին յօշօտը հարկ եղաւ՝ եւ վեց
Անխ հոն անհուն սառապանիք քաշեց.
Չոր կենսիս դարձաւ այն վիթխարն աւանդ,
Եւ փայտե ոսքով շրջեր կաղն ի կաղ:

Դունե դուն երթաւ անյոյս քափառիկ,
Խեղճուկ երգերով իբրեւ մուրացիկ.
Ա՛յ իւր պառաւ՝ մօր՝ որ մեռնե՛ր նօթի
Ո՞վ պիտի գնէր խորոսիկ գօթի:

Շեկին աւարսած եր, եւ ճոխ քաղնածախ
Կահիսք զարդարուած, յորուն կեանք ուրախ
Կը վարե՛ր հարուստ քայց զուրս չալապին,
Անհոգ Մըկոյիսն կըրած սագնապին:

Թե Ասուած կամեր՝ եւ նա հաշմանդամ
Կ'ըզար կամ ձեռնուս, ու քերէս յայժմամ
Խղճար Մըկոյիսն կաղ եւ վշտակիւր,
Սիրքը շինեղով ուղարկեր երկիւր:

Լոյս առաւօտ'ն մի՞ջէ՛ւ Լրեկոյ
Դունե դուն շրջի, մուրայ խեղճ Մըկօ.
Բայց Ասուած՝ որպէս աղփուս Լազարու
Անչունչս իւր ցաւոյ կ'ըղայ վրիժառու:

ԹՈՒԽ ԵՒ ՃԵՐՄԱԿ ԱՄՊԵՐ

Աստուծային ոտից դադար՝
 Պատուանդանիկն շուսակաւար
 Անցաւեցան երկու անպէտ,
 Մին խասուտի՛կ եւ ձիւնաւեր,
 Իսկ միւսը քուխ՝ մըրըրկայօն,
 Որք ունիին այլ այլ պաշտօն:

Ճեպեր քուխ անպն արագալագ,
 Մինչ յուրքար եւ սիգանագ
 Ճերմակն երքայր՝ եւ հարցաներ,
 «Ի՞նչ ըջտայար փախչիս, ընկեր,
 Դեռ կանուխի ե, մուք են երկիկնիք.
 Կեցիր, մեկսեղ ուղեւորիկնիք:»

«Հրանան ունիւմ վագի վաղվադ,
 Պատասխանեց քուխ անպն, աւա՛դ,
 Ինձ մուք խաւարնի ե օմանդակ.
 Մընաս քարեաւ, քոյր ըսպիսա՛լ,
 Ես ընթանամ դեպի հիւսիս,
 Եւ դու պե՛տք չի ինձ հետեւիս:»

«Ո՛վ քուխ եղբայր, երքաս քարեաւ.
 Ո՛հ ես տակեմ հակաս քո սեաւ

Ծածկե շանթեր շապտունաշից.
Երբ դու եւ ես յարեւելից
Կողմեն երթամ՝ սաշ գիւն ողջոյն
Գեղածիծաղ զըւարթ արշիւոյն:

* * *

Անհուն երկնից մեջ սրբարշաւ
Թռիս անպն իսկոյն անհետացաւ,
Իսկ շապիտա՛յ անպն օդապար՝
Թափառեցով սարե ի սար,
Դիւնաւորեղ զընաց գարեւ
Որ բարձրանայր յերակց վերեւ:

Մերթ շայնածաշ՝ մերթ ոյրունն
Տարածեցով դիւն արեւունն,
Եզերֆներուն ջնադիւստիւ
Փնջեր շարեց վարդակարմիր,
Եւ յարդարեց նակիսին գանգուր
Բիւր շողերով ոսկեփետուր:

Երբոր երթայր սյապեւ հարուս
Եւ բեղմնաւոր՝ սեւաւ հեռունս
Յանապասին խորշակահար,
Հայր մի գրկած գորդին նիհար
Որ պապակեաց եւ նըւաղկոս
Հեծեր կաթիլ ջրոյ կարօս:

Հեֆ հայրն որ անդեր սարագիր՝
Եղունգներով փորե՛ր գերկիր,
Բայց աւագն եր ամուշ եւ չոր.
Աջօֆ սպա արժասունաբոր
Յերկնից ցօղեն հայցեր ի գուր,
Յերկնից միայն թօրափեր հուր:

Ասուածային սիրոյ պարգեւ
Սրացաւ անպիկն աշխոյժ՝ թեթեւ,
Թեւօքն՝ անոյշ շուք պիռեղով
Թափեց ծոցին կայրակներ զով՝
Եւ անմեղին հրասայ շրքան
Ծորան տուաւ կեանքանըթեան :

* * *

Մինչ օրոյն լեց արշաւաւոյր
Ընթանայր անպրն սեւաթոյր,
Յերկնից բարձանց եւ նա տեսաւ
Երկու մարդ վաս եւ դիւսօք սեւաւ
Որ բռնութեամբ՝ մօրը բազկին
Միակ աղջիկն յափշտակեան :

Թշուառն այն մայր ի քարշ յերկիր՝
Սեւ մարդոց սիրեն անկարեկիր
Շարժեչ փորձեւր պաղասանօք
Սրտանկիկ , բայց անողոք
Աւագակներն՝ անխղճաբար
Առնուն սանին իրենց աւար :

Ասուածային վրիժունն պասգամ
Գոռաց ահեղ թուխ անպն յայնժամ,
Եւ կայծականց մահաբեր բոց
Թափեց ի գլուխ այն սեւ մարդոց .
Իսկ գգուեղով՝ մայրը կրկին
Ուրախ համբոյր տուաւ զարկին :

Ս Ե Ի Զ Ա Ր Ս Ը

Այն կապուտա՛յ ծովակի՛ն մօտ
 Ուր հիկաւուրց գիւղն է խորոտ .
 Անոյշ հովեր , աղբիւրներ գոյ .
 Հովսաց սեղեկն քափաւոտոյ ,
 Երեւր քերեկն հե՛ք որքերուն
 Զըւարթ օրեր եւ հեշտ գարուն :

Միևջ քիւր գոյնով , եւ ճոխ տախով
 Ծաղկունիք փռուած եկն քովի քով ,
 Միևջ քիւր քոչունիք ոսկեփետուր
 Երգեկն աշխոյժ եւ քաղցրաշուր ,
 Գիւղիկն տուներ քունով ցանցաւ
 Եւ արտերն եկն պոսած մաւցաւ :

Քիչ մը հեռու՛ ընդ գաւա՛րի վեր
 Տընակ մի կայ հիկն՝ կիսաւեր ,
 Պարտեզն աշ շերկ եւ անխընամ .
 Հոն քընակիւր կիկն մը գաւաւմ
 Որ հարս մ'ունկեր անունն Եռարդ
 Եւ քոռնիկ մը՝ քարմ որպէս վարդ :

Եռարդ այն օր ցանայր մակեղ ,
 Բայց նշմարեղ գիւր ռո՛յիկն քեղ

Արցունքներին կարէր հազիւ .
Այս , նա յիշէր այրած արջիւ .
Չիւր ամուսինն հեռուն պակտոնիս
Յորակ շատնց անած չէր թուղթ :

Վեց սարի ե նա գոխրէշիս
Թողնով մտկնած էր ի Պոչիս ,
Թողած էր գարս , տուն , մայր եւ կին ,
Տեսած իսկ չէր ծընունդ գաւկիսն ,
Եւ ո՛վ գիտէ հիսնա ո՛ր քար
Բարձն ե գլխոյն անպատար :

Յիշէր Նուարդ այն երջանիկ
Սիրոյ ժամեր , յոյժ վաղանցիկ ,
Եւ փոճկեղով արցունք քաշէր .
Իսկ ծեր կետուր իւր՝ քաջաշէր
Տաղով կըսէր . «Մի՛ շար , Նուարդ ,
Օր մը դարձեալ կուզայ քո մարդ» :—

«Ինչպէս չիլան , մայրիկ , աւանդ ,
Վեց սարիներ անցին վաղվադ .
Ծաղիկ օրերն իմ խամբեցան
Եւ չդարձան իմ սիրական :
Հարս լըլա, կս ի վեր կանոնիս
Ես մընացեր եմ չոր գրչոնիս :»

— «Սիրուն հարսնուկ , մի՛ վրհասիր ,
Ուխտ դնէրով՝ չե՛ր յուսադիր .
Խաջօն կուզայ դարձեալ մեր քով ,
Հարուս կուզայ բարով բերքով ,
Եւ մազերունդ վրայ սահուն
Մարգարիտներ շարե փայլուն :»

— Այս, ո՛ր էր թէ Խաչօն, ո՛վ Վայր,
Դարձեալ անբաս վեր տուն դառնայր .
Եւ իցի՛ւ թէ վիշտ անբաժան
Գոհ ուսեթևի վեր հաց ու թան . . .
Բայց ինչո՞ւ սիրսս իբրեւ փեսուր
Մայրիկ, դողայ զգազնաւք զխոր»:

Եւ այս պահուս՝ դանդաղաբայ
Ներս անկեղով՝ վարս անկեղաբայ
Պատկանէիս աւագերեց,
Սեւ կնիով մի ծրար հանեց,
Եւ ընթերցաւ՝ շարով անժոյժ
Խաչօնն դառնն մահու գոյժ:

Դժբաղդ՝ Նուարդ՝, գուժին ի շուր,
Ճիկ մ'արձակեց խեղճունի եւ սուր,
Եւ պիշ աջօք՝ գերդ խեղազար՝
Լոթի մնաց ժաւեր երկար .
Յետոյ խոշոր ու սեւագոյն
Լաչակ մ'ածեց անկեր գլխոյն:

Զաւակն ապա գգուեց անյագ
Եւ գրկեղով ճեպեց երագ
Շեշտ դեպ ի վանիքն մօտակայ,
Եւ որք մանկան գլխոյն վերայ՝
Սուրք սանարիս մեջ դրաւ ու խոս
Որ նա թնաւ ջրայ պանդուխտ:

* * *

Շատ սարիներ բոշորեցան .
Զայգին, արեւն ու վարուցան,
Նուարդ խնամեց ժիր՝ յաջողակ .
Եւ զի կրեւր միշտ սեւ շաչակ

Եւ ինքն եր գոցսր ու ոսկեփարս ,
Չանունն նորս դրին «Սեւ Հարս»:

Նուարդ սիրով ձիշտ եռանդուն
Չարկին վերայ հսկեց արթուն ,
Եւ սարագիր հօր մահունն վեպ
Ի սիրս որդւոյն դրոշմեց անփրեպ .
Եւ սա մեծցաւ ու յարասեւ
Մնաց իւր հօր յարկին ներքեւ :

Հոն կապուսակ ծովակին մօտ ,
Արս ու այգին եւ շատ խորոտ ,
Չորս ոռոգեն կարկաջեղով
Հովեկն ծագած սոքիւրներ զով ,
Եւ ուր սուս օրհնեալ հողեկն
Մեղր ու գինի անոյշ բոխեն :

Հոն կապուսակ ծովակին մօտ ,
Ի մեջ ծաղկակց անուշահոտ՝
Նսաւ սեւ հարսն՝ այժմ աչեւոր ,
Որդին բոռունի իւր շուրջ բոլոր ,
Եւ դիտելով զարս ու այգին ,
Գոհ աւանդեց հոն գիւր հոգին :

ԿԱՏԱԿ ԱՐԵՒՈՒՆ

Մայիս եկաւ եւ դու արեւ
Դեռ ոչ գարնան տոյս բարեւ .
Անկերու ընչ բռնիս եւ արօժ
Կը պահուրսիս ընդամասդանս .
Բանի որ է ծածկեալ գերեւ ,
Ըսկ' , ինչո՞ւ արդարեւ ես .
Վեա կամ անխելի մարդոց տեսիկն
Զգուած ընթե՞ կը պահես քեկն :
Կը սառապի՞ս ընթե՞ հիշանկ
Եւ քաջ բժիշկ չկայ եւ անդ .
Թե՛ ծերացած ա՛յ չունիս ճար
Զարիւղ գանհունն երկնից կամար : -

Գարունն եկաւ եւ դու արեւ
Դեռ ոչ տոյս ընկ անս բարեւ .
Ծաղկունս , բոցունս , ծերեր մսկոս ,
Գանգոս բառնան տեսիլի կարօս .
Եւ դու անհոգ՝ անկարեկիս
Ոչ դարձես արջերի շերկիս .
Կը ինչանաս արդե՞՞ք ծոյլ ծոյլ ,
Թե՛ նախանձան՝ ոչ ընկ նշոյլ ,

Ոչ մեկ ժպիտ շնորհե՛լ կանխս .
Հերիք չեղան այնքան անխս
Յուրսին փռփին համբերեցինք .
Կայարեայ գոյ՛ն անպոտ երկինք
Տխուր կրնին զիս եւ սարսամ ,
Սրիս վրայ բեռ մը կը զգամ ,
Եւ գոզգես շունչ կանուխ դժուար .
Շող մը , գոյ՛ն մը չի պըպըրար ,
Հաւերն անգամ ոչ կըսկըսան ,
Եւ բնութիւնն է ան՛խնդան :

Արե՛ւ , արե՛ւ , կեանք մեր արե՛ւ ,
Օ՛ն փարուսէ անպերն ադ սեր ,
Տո՛ւր գո՛նե մեկ ա՛նկարկ գըթոյ ,
Եւ յայ ու ձախ ըրե՛ հաթօ .
Ճանազայքներ քն բեղմնաւոր
Թո՛ղ սարածուին ընդ դաշտ եւ ձոր ,
Գգուեն վարդերը ցօղասուն ,
Կեռաս , եղանն առնեն հասուն :
Բայց դու ցոյց սա՛ իբրեւ կասակ
Երկնից մե՛կ ծայրը կայունակ ,
Յեսոյ նորին վերմակն անպոց
Բաշեւ գլխոյդ վրայ ծածկոց .
Գարուն եկաւ , անգուք արեւ
Եւ դու ծաղրեա՛ տեղս անձրեւ .
Է՛ն այս կասակն է իսկնք՝ անհամ ,
Մայիսն ըրիւր մե՛ղի հառամ :

Ք Ը Ն Ա Լ Ը

Քան զիւր մեծ փոյրեր նըւագ բաղդաւոր
 Քընաչը կողեակն , աւնայի եւ չոր ,
 Չունի պուրակներ , ոչ հոսաւեհ չամ ,
 Գոչնզգոչն մարգեր , միրգ անուշահամ ,
 Հովասուն հովիտ կամ դաշտ խասուտիկ ,
 Չունի փողոցաբոյր ամպեր կամ յամբիկ :
 Բընութիւն ազան՝ եզակակն շնորհիւ
 Ի կեդրոն նորա , չիւար մի հագիւ
 Կանգներ ե իբրեւ կոթող հեզնակակն
 Որոյ շուքին սակ ձկնորսք փընակակն :

Կողեակն ե անշուք , յիկ , վայրենի ,
 Հընայիչ եւ ոչ մեկ հրապոյր ունի .
 Եւ ուր չիկայ ծառ եւ կանաչ հովիտ ,
 Ուր չիկայ գետակ կարկաջուն՝ վնիտ ,
 Թոչունիք աչ՝ սիրող աչեաց ՚ւ՝ անսառի ,
 Չարեւացած խոյս սակ ըշապար հեռի :
 Միայն ժայռեր կակ ցըցուած սեպ ու սեւ
 Ուր անշարժ թառիկ մարթիկ եւ ագուր
 Եւ դիտեն անիտ՝ պսակակն արթուն
 Իրեկց որս ի խոր աչեծուրի ծովուն :

Անդ է բընաւայր ընտանեաց հաւեաց ,
 Որք իրեանց կողմոյն առնեն միշտ գովեաց ,
 Թե օղև է առողջ , թե ակունքիկ հով
 Վերին Վասիրեան կը փչէ միշտ գով :
 Ասկայն երբ ի մեղով եւ կայոյնս աշխ
 Ասկոյնով պտոյն մ'ընէր փափափախ ,
 Միևջեւ որ աղջկունիք հերաց մեջ մեկ վարդ
 Փորձեն ու կոկեն իրեանց արդուզարդ ,
 Ծովն շակարծ փոխուի , մունչե , գոռայ ,
 Եւ մնամք ապուշ մեք ափանց վրայ .
 Հոն ակնուստ են փոշի եւ աղմուկ ,
 Զի չեն գործածեր կամք , ձի կամ իշուկ .
 Ազաւ աշխարհիս սաղսուկ հոգերեան
 Եստանալեան հակադարս կեանք վարեն :
 Երջանիկ մարդիկ՝ որ միշտ յորդաբունիս
 Ուտեն եւ ընկեն , կը պսակին կանուխ ,
 Եւ իրեանց կանայք գիրուկ եւ բերրի
 Զաւակ ծընակին ժիր անկն սարի :

Ս Գ Ա Ի Ո Ր Ն

Աշունն սերձեցաւ . մերթիկն անցնելոյ՝
Մարգերունն վերայ թողած էր հնձք զոյ՝
Փայլակներ որ դեռ շողային հեռունն
Թռեկին հոգիք որ գերկիւր թողունն .
Զայրագիս ծովունն աշիք որ միկնչ ամբ
Հասած գոռային անեղ մունչնամբ,
Հիմա գծնելոյ՝ ծիսակն մեղմաբար,
Եւ գգունն զախունն իբրեւ սիրահար :
Տերեւոց ծայրեկն կախունն փայլունն ցոյ
Կարի՛ր՝ ոռոգի՛ր գերեզմանիկն հոյ .
Շասնոց զոցունն էր անդ յեզր ծովունն
Այն փոս որ անոյ՜ր պատանոյ սիրունն
Անփոփեալ էր ցուրտ եւ հիւժեալ մարմինն :

Տունն մը կար վերք՝ հայեցող շիրմինն .
Վաղարձանիկին հոնն էր նշմունն՝
Կոյս գեղահասակ՝ զողորի՛յ ամօթխած .
Երեկոյեանն դեմ նստած էր միկնակ ,
Ըսպիտակ հագունն էւ մազերն արձակ ,
Նստած էր սրտումն՝ Թռեխակին ֆոյ՝
Եւ այժեր յունն հեռունն դեպ ի ծով ,
Խորհի՛ր հոգեւոյ՜դ , անշարժ , մտազբաղ :

Արեւուն վերջին ճանապարհ նշան
 Հաշա՛յ կը հիշուի վարդի վառվառն
 Սիրամաշ կռուին դարակ այտունն .
 Բակի՛ այդ պահունն նա գեղեցիկ էր
 Իբրեւ հրաշակէր Տիրուօր պակէր .
 Եսած էր սրտն էւ ոչ բընաբեան
 Այն հեշտ վայրկեանի ջնաղ տաւան
 Փարսէր ինրա մտաց քմքիր խոր .
 Ոչ իսկ ծովափին ժայռեր ահաւոր
 Որք այլ ժայռերուն կողին են կախուած՝
 Տիտակեան ձեռոք սեւափսս կիտուած ,
 Թէրըր արտին ցնցեղ ոչ գորին .
 Ոչ կազդուրիչ ինձ որ գայ Լուսարեան
 Մաղուէրով աւազ մեջին կապուածսկ ,
 Խնկարկեալ ծաղկանց բոյրով անուշակ ,
 Ոչ հապնեայ փախուս բոջնց գըւարուն
 Որք դաննան իրանց բունիկ երեւուն ,
 Ոչ ճկուն սուտաց ներդաշնակ մըմունց ,
 Ոչ բարձր սօճեաց սուրաւոր սրտունց՝
 Ազդէին նմա հրճուանի կամ արուսի .
 Եսած էր մեկիկ , յուն , ըզզայաքափ ,
 Բայց միայն շրթունքն երեւային մերթ
 Իբրեւ դողողուն վարդի երկու քերթ ,
 Զի աղօթէր նա աղեկեզ ոգուն ,
 Աջէր պիշ յառած հեռուն դեպ ի ծով՝
 Ուր բաղուած էին սեւ հողերուն սակ
 Ոսկի երազներ՝ իսոր յիշատակ .
 Եւ յափշտակեալ այն շիրմին ի տա
 Ամեն երեկոյ աղօթէր այսպէս :

ՊԱՏՇԳԱՄԻՍ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Պատշգամիսս առաջ՝ երկու
Թաղարևեր կան ծաղիկներու .
Քանի որ է որ կը մտնամ
Այս որքերուն սանիզ խընամ,
Որով կիզից արեւուն սակ
Չարչարուելով գերդ անհասակ ,
Կը մարմնիս ու հոգեվար
Կըսեն իրենց գըղուխն ի վար .
Փռթաքի սառ առաս ջուր գով
Չոր ծծեցին մեծ ախորժով .
Եւ տրեւոց անկն ծայրեն
Միևչդեռ յորդ յորդ ի վար ծորեն
Մաքուր ջրոյն շոյս կաշրակներ ,
Օրիորդ մը անիս կանցներ
Նորափրթիթ՝ շրնորհագեղ ,
Եւ հագուստին վերայ շփեղ
Անձրեւ տեղսց անակնկալ .
Ի վեր դարձուց աչերն ապշեալ

Ուր փայտիկն գայրոյթ եւ ցաւ,
Քոճոն խոճոն ինձ նայեցաւ: —
Բարկանայռն ի՛նչ կայ պատճառ,
Ըսի, ո՛վ կոյս, ջուրն ե պայծառ,
Ես ոռոգեմ բողբոջ ծաղիկ,
Դու աչ սեկ վարդ ես գեղեցիկ:

Զ Ա Տ Ի Կ

Ծաղկած եմ դաշտն ծիւծիւ խառնակ ,
Եւ կոչնակ ժամունն աւետի գասիկ .
Չասիկն է եկեղ եւ աշխարհն ցնծայ ,
Կարմիր հաւկիթներ քերեղ է շնծայ :

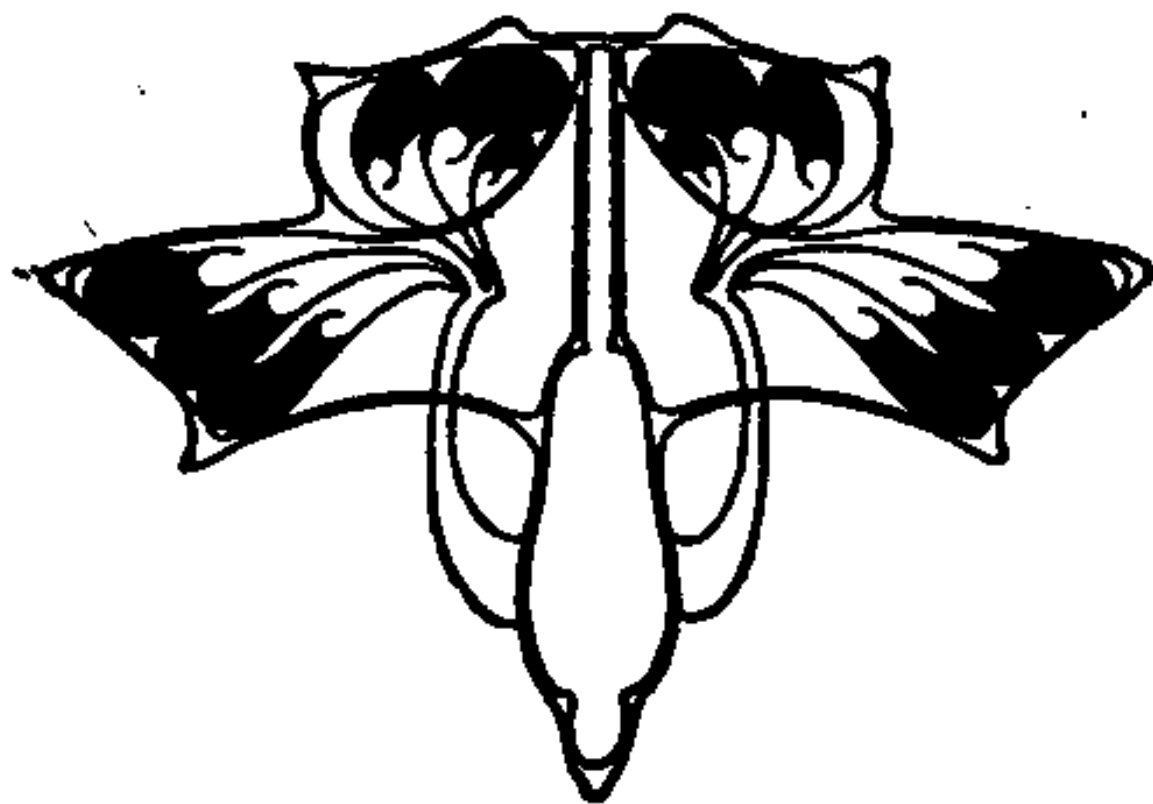
Չըւարթ ու պայծառ թէ ծագեւ արեւ ,
Թէ անպոտ ըլլայ եւ տեղայ անձրեւ ,
Ի՛նչ փոյթ , գասիկն է միշտ ուրախ գասիկ ,
Ուրախ գասկոտեն միշտ մեծ ու պզտիկ :

Ժողովրդային այս պարահանդեսն
Կը տունի տարին մի անգամ այսպէս
Չըւարթ երգերով խաղերով անմեղ ,
Եւ ոչ մոտք դնեն ոչ դիմակ տղեր :

Փող՝ քնքուն հնչեն ժիր՝ միտիմակ ,
Եւ թնդայ երկիր այն պիտի ոտից տակ .
Ծածանի հովիտն գոյնզգոյն ետալման ,
Արեւն գոյայ շափկանիսն սուրման :

Տարւոյն ձեզ քափած ֆիրսն իրենց ճակտուն
Կրկին քայց ուրախ այսօր կը հեղուն .
Եւ հեզգիտե՛ք պարն ոգեւորի ,
Ու անկեղծ պագ սայ ընկեր ընկերի :

Բայց քնքկին ձայնէն երբեմն աչ յուզուած
Օղիին խառնէն կաթիչ մ'արժանուաց ,
Եւ իրենց դարիպ գունիս գլխի մօտ
Կնոջ ու գաւկի կը փաշեն կարօտ :

ՄԻԱՑԵԱԼԻՆ ԳԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Միացեալն ունի այնպիսի հրապոյր
Որ մեկն աչ գաղտնի գացիկն երկու քոյր .
Եւս մարդ խաբէցիկն եւ խղնդացիկն շատ՝
Զի մեր միտն աշխոյժ եւ սիրտն է ազատ :

Եւս զըւարճացակն, պարէցիկն յաճախ ,
Կծու հարուածներ սաշով յաջ ու ձախ ,
Եւ երբ հարկ է խօսիչ ճշմարիտ՝
Եւս փասքա կերակն երբեմն աչ կամիտ :

Մեր աչեր այս մեծ պարահանդեսին
Ի՛նչ զըւարճաշի բաներ աչ տեսին ,
Երբոր գոյնզգոյն եւ հազար դիմակ .
Կայտունն ու ցասկեան շուրջ կամ խեղկասակ :

Խուճք խուճք պարաւորք դառնակն վիտ առ վիտ .
Արձակեան միմիակնց սուր սրբաք եւ նեւ .
Հոս ճիշ ծիծաղներ , հո՛ն ցած փափսուկ ,
Ի՛նչ խօշ տեսարան , ի՛նչ յիմար աղմուկ :

Ճարսար ու ճարպի՛, ծայտաշ պսոռաթին
Մեղրոս իժօստրունն, սիրուն կախաթին,
Կոյր երիսասարդի ի՛նչպէս կ'ըզան խեւնի՝
Եւ ի՛նչպէս գիրե՛իք յուզե սիրոյ տենի :

Աւե՛ն կողմ շտա, «Ո՛հ սիրուն խուշիկ ,
Արեւըդ սիրեմ, հոգիս անուշիկ .»
Դեռասի կոյսն աշ ապշեալ անասի,
Եւ հողմահարի՛ն սակե՛ն հառասի :

Սիրահար սիկնայք այս Միացեալին
Վերսին որսան իրեհց անձկալին,
Քիթ քիթի խօսին այնպէս կամացուկ
Որ կարծես զիրար համբռնրեն ծածուկ :

Վարը կը փայլին հաճոյք եւ պջրանիք,
Վերը կը նստին նախանձ եւ պսրանիք .
Ոմանիք սրանիս, ոմանիք անգգամ,
Կասակներ կընեն զուարթ կամ անհամ :

Կեղծ կամ ճշմարիտ՝ ոմանիք աշ պէս պէս
Իրենց բարբն ու գանձ ածեն ի հանդիս,
Յանդուզըն շեգու եւ հանճար սափակ,
Եւ վերկ պարսկոց թուխ կամ ըսպիսակ :

Յիշատակներով միշտ Միացեալին
Խեղճ աղջիկներու սիրտեր կը հաշին .
Մեկ անխ յառաջ պսրաստեն զարդեր,
Մեկ անխ յետոյ վըրան խորհիլն դեր :

ՄԵՐ ԱՂԶԿՈՒՆՔ

Ո՛վ աղջկունք՝ սիրելիս ես զըսարք ճայնիւ
Երգէր զրուսեցի ձիրֆեր ձեր ազնիւ ,
Ձեր վարդի այտեր եւ զնորք շայիսա՛յ ,
Ձեր սեւ սեւ աչիւր՝ սեւ յօնֆերու սա՛յ
Որք վառիս սիրով անկեղծ՝ յարուսեւ .
Ձեր շուշան ճակիսն վերայ ակներեւ
Դարերե ի վեր, ցոյս զերդ աստիկ
Սուրբ համեմատութեան շուսար ծաղիկ :
Չունիս ձեր շրթունք հառաչ խաբէքայ ,
Սիրելեաց համար գոհուիք ակներկբայ ,
Ի վիշտ եւ ի խիստ չե սիրս ձեր փոփոխ .
Բարեմասնութեանց ձեր՝ ցանկն է շոս ճոխ ,
Բայց դուք ոչ գիտեք , եւ ոչ կը պարծիք .
Սուս է ևսխանանս այն անձանց կարծիք ,
Երբոր կը ծաղրեն ձեր անհարթ ճաշակ ,
Եւ ֆննայուսեն ձեր վիսֆն անվշակ .
Պերճ ու փարթաւհն վիճեցե յե՛սին դաս ,
Ունիք բազմազան սաղանդ կանխահաս .
Ֆերանէ հազնիք կամ թե շրջագգես ,
Ունիք կանացի այն գաղտնի արուես ,
Հընարֆներն անվեղ որով վիշտ սիրուն
Միշտ ջնաղ փայլիք արեւն աչերուն :

Ձեր մամիկներուն հարցուցե՛ք ի՞նչպէս
 Վայեցրեցին երթարին ու Ֆեա,
 Ոսկիներ շարած կրծիս կիսաքաց,
 Եւ շայն շալվարին ծաղփուն աչքս
 Մանր ոսից վերայ՝ աղաւնոյ նման,
 Ինչպէ՛ս նազեցին եւ առնուին ման .
 Շնչահեղձ փոքուն իրենց չէր ծանօթ,
 Ածեցին քերէւ շաղ գօտի փոք փոք,
 Եւ իրենց մեջքն եր նկուն ի բընե,
 Կակողոյ ոսի պէս գոր հով ծածակ:
 Բայց դուք կը ժայտիք զի այս արդուարդ
 Բարկենդանի մեջ կը գործածե՛ք արդ .
 Կը ժայտիք անշուշտ՝ քայտն ոչ նըրազ
 Ծիծաղաւարժ է ձեր այժմու սարազ .
 Եւ երբ կը շրջիք գրնացֆով վագունկ,
 Երկարով սղմած մեջք բունի նագունկ,
 Դեպ ի վեր գցուած՝ ուտերնուդ վերեւ
 Սուս հրեշտակի պէս երկու շինծու քեր,
 Եւ գոխարկ կըրե՛ք ծաղիօք դեզ առ դեզ
 Ափսոսի նման անբողջ մեկ պարտեզ,
 Շեկ ձեռնոցներով՝ հովաւնոց կարմիր,
 Տեսիլ մ'ընծայե՛ք յոյժ հետաբրֆիր .
 Դեղին գոյն սաշով ձեր սեւ մազերուն՝
 Խորք բարբառներով խառնե՛ք ձեր շեզուն,
 Եւ միջոցն է ձեր մտաց գարգազման՝
 Չարնե՛ր ընթեռնուդ դաշնակ եւ բովան .
 Բայց ձեր քերութեանց ո՛վ խեթ կը նայի,
 Միշտ հաճելի էք . դստերք Եւայի .
 Պննասիրուրթիւն յատուկ է կընոջ՝
 Թէ պառաւ ըղայ՝ թէ մանուկ բողբոջ .

Է՛ն սիրուն աղջկունս՛ , թո՛ղ ծաղիկ՝ քեհեզ
Ձեր կուրծք պճնեն , գարդարեն գճեզ ,
Չարդեր են շքնրհի՛ ջհնաղ հասակի ,
Վարդին կը վայրէ ճառագայթ ոսկի .
Սակայն սի՛ գոհե՛ք մօտայի սիրոյն
Ձեր ոճն ու չեզուն , սի՛ փոխե՛ք ձեր գոյն ,
Պահեցե՛ք այն դրօշմ , այն գեղն ու ժպիտ
Չոր Աստուած ձեզի՛ տներ է օժիտ :

ՏԱՐԱԿՈՅՍ

Առաջին անգամ երբ գիւնքը սեւաւ
Պէտերն ողորմած, աչքեր բոց ու սեւաւ,
Եւ դիտեց ճորտ կորիւն դեմքն ու գեղ,
Ուժգին բարբախտեց սիրտ կուռիս անմեղ,
Եւ սարախուտայ՝ այն օրէն ի վեր
Խորհե՛ր ինքն իրեն՝ միթե՞ ինչ է սեր :

Գիշեր մը ճորտ ճայն աղու՝ կայսաւ
Պատռահանիսն սակ երգեր սիրաւիտ,
Եւ երբեք ծովուն ներդաշնակ մեմորել,
Երբեք գեպիւնիս՝ անսառաց շշուել
Ականջին այնքան սխորժ հնչած չէր,
Կարծե՛ր թէ բնութեան անոյշ երգն է սեր :

Այգուն պատահաւոր պարտիզին դրան
Մօտ կանգնած էր նա. անմեղ ժպտեցան
Միմեանց, եւ կուռիս երկնէրի էլ կոր
Կարմրեցան աչքեր՝ իբրեւ յանգաւոր .
Եւ յետոյ չհնաւ երազներ հիշուեր,
Կարծե՛ր թէ յաստիս բոյն դրած է սեր :

Դաշսայիև հանդեսն եղաւ յոյժ շքեղ
Ուր երկար ժամօր պարեցին մեկտեղ .
Սիրելոյն ուսին կախառամ՝ հեռ ի հեռ
Կոյսը ծածակեր, թրոչքսեր թեթեւ .
Հոգւոյն հետ մեջիկ հիացեալ խօսեր ,
Կարծեր ի հաճոյս պահուշսամ եւ սեր :

Թեւ թեւ յոյկ , առանց պատճառի՝
Ման գաշով մսան ի խորն անսառի .
Օդոյն մեջ բուրեր մեղկ եւ դիւթիչ հոտ ,
Վայրկեանն եր անոյշ , գիշերն եր մաղձոտ .
Յակամայս դպան միմեանց շրթունքներ ,
Կոյսն զգաց յայնժամ թե համբոյրն եւ սեր :

ՕՐԶՆԵԱ՛ ՏԷՐ

Ինչ որ ածես սեւ սփռւն ու խալթախ,
Բայց կըրես հոգի հեզ եւ անխարդախ,
Մեր սարսաւ հոգին գոր մուր է պստեր,
Օրհնես՝ Տեր:

Ինչ տեսնես արսափն է գծուծ՝ հաւնես,
Բայց լինի բուխ ինձ երբ փայլուն զգես՝
Սաղաւարտ հազած, արձակես շեշտեր՝
Օրհնես՝ Տեր:

Խեղճ պսակոյնիս, չունիս ոչ սնակ՝ ոչ արտ,
Բայց երբ աղօթես՝ մեր սիրտն է հակոյարտ .
Հա՛պա մեր անուշ այգին եւ արտեր,
Օրհնես՝ Տեր:

Երբ երգես աղու՝ պստաւ ի շուրջան,
Խնկով հաշուէիս կը շարժես բուրջան՝
Յուզուելով գոչե շնորհակց անսարքեր,
Օրհնես՝ Տեր:

Տգե՛ս եւ յաճախ , բայց վե՛զի հաւեւար
Բո պահպանիչն է ւնոյշ վըխիթար .
Հիւանդն աշ որուն ճարիկն է հաւեւար ,

Օրհնեա՛ Տե՛ր :

Դու գերեզմանաց ժառեր ուրուական ,
Բայց ի սաճարիկն հրեշտակ ցնծո՛ւթեան ,
Երբ ծընի վանուկ , երբոր վե՛ռնի ծեր ,

Օրհնեա՛ Տե՛ր :

Ապրուս աշ ջուկիս եւ Ասուած զաղսուկ
Չե՛զ կերակրե՛ գերդ յերան ճնճողուկ ,
Ե՛կ , հիւր Ասուծոյ եւ զսեղան վեր ,

Օրհնեա՛ Տե՛ր :

Քեզի սրուած է կապե՛ղ արձակե՛ղ
Մեր ճակասագրիկն սեւ կամ ուկի թե՛ղ ,
Արդ հարսիկն՝ փեւիկն սիրաւիտն արե՛ղ ,

Օրհնեա՛ Տե՛ր :

Ես որչափ յարգե՛մ քո ճակաս վըսիս
Բայց չի հաւասով , Տե՛րտե՛ր պարգաւիս ,
Դի՛ր ձեռքդ ճակիս զոր փորե՛ն վշե՛ր ,

Օրհնեա՛ Տե՛ր :

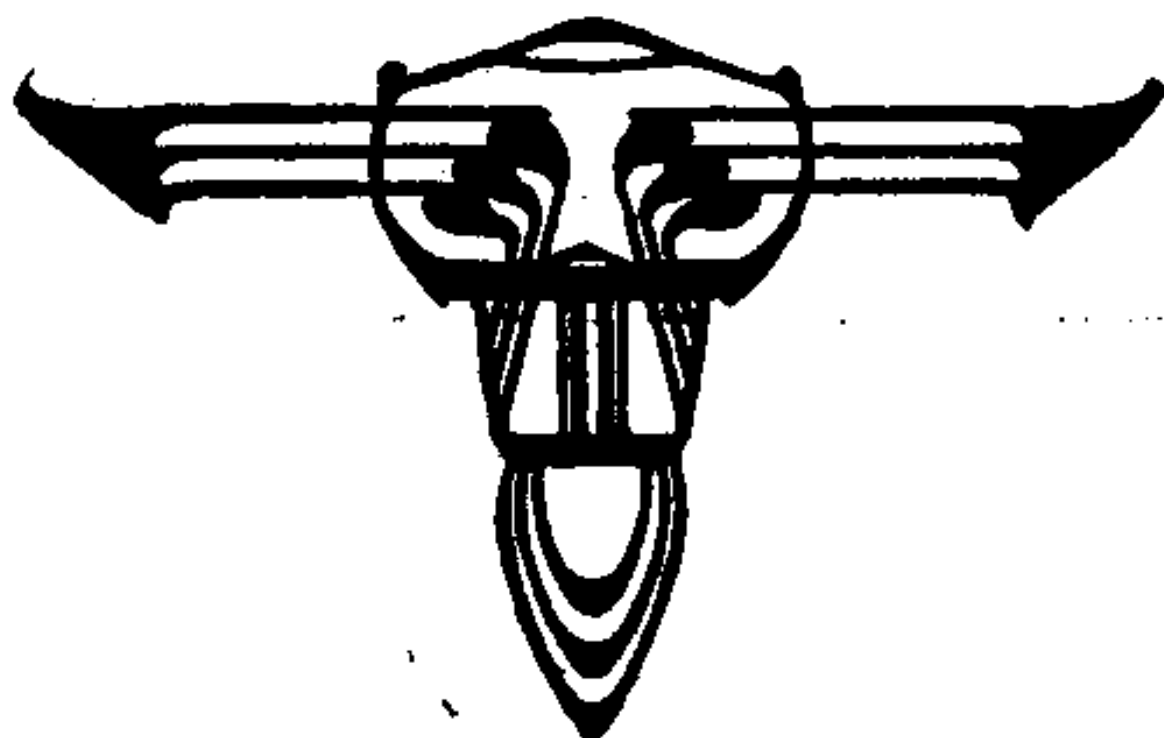
Ունիս գերագոյն պաշտօնի սողեւոր՝
Իսկ աշխարհայիկն կեանքե՛ն բաժիկն ջոր .
Գանձանակ բռնած երբ հայցե՛ս նո՛ւր ,

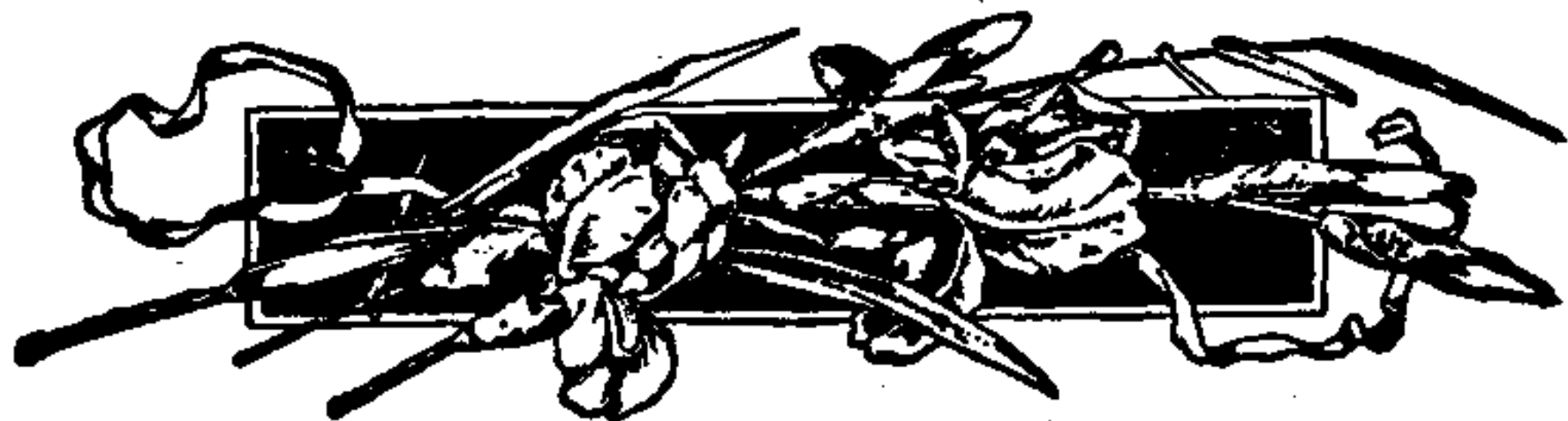
Օրհնեա՛ Տե՛ր :

Ինչ պարսիս ծածուկ շուէ եւ մոռնալ
Բիւր ու սեւ մեղեք . գող կեղծաւորն ալ
Չոր դու շաւ Եւսնչնաւ՝ բայց այլ չես գիտեր ,
Օրհնեալ՝ Տէր :

Այսքան գրկանաց անշուշտ փոխարեւ
Պիտի ընդունիս դու վարձք ի Հօրեւ .
Արդ ուժով երգե՛ , գոսիկն է եկեր ,

Օրհնեալ՝ Տէր :

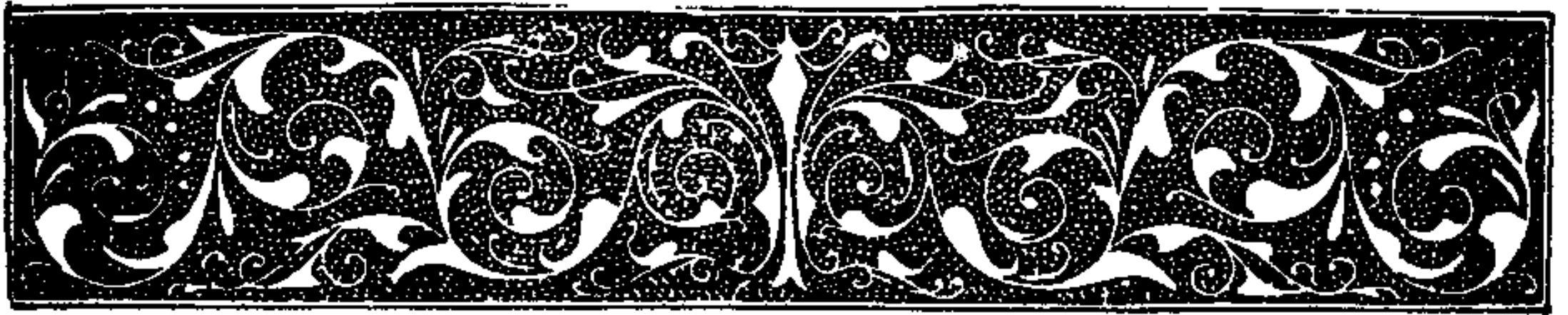

Հ Ի Ն Ք Ն Ա Ր Ս

Գարունն եկաւ , զձոր եւ սար՝
Վարդ ու յաւանիկ ըրիկն հաւըսար .
Գարունն եկաւ , սրտուն արտի՝
Պայծառ արեւն ալ հաւշ ժայտի .
Մեղմիկ հոյժեր , դաշտեր կ'սկսեց
Վսակներունն հեղի՛կ կարկաց ,
Թռչնոց զեղգէյ՝ աշխոյժ կ'սփար ,
Մեյ աւեսնն՝ գարունն եկաւ :
Եւ դուք աղջկունիք՝ հա՛ւսն հերիք
Թոյլ ու սարսամ հոս դեզերիք ,
Այսք ձեր հիմար , զժգոյնն նախս
Եւ այք վարսած ու սիրս յինս .
Եթէ սաղսուկ հոգեր՝ ափսո՛ս ,
Կաշխանդեղով կ'ապեկն զիս հոս ,
Դուք ազուս եք , թըռե՛ք երագ .
Կողմն՝ Վոսիոր՝ Բըզըզ-Թօփրագ .
Գացե՛ք շիջեղ կրճով՝ աւթողջ
Օղն անստուաց գոս եւ առողջ .
Գացե՛ք վերայ վարսաց դաշար
Խայտալ կայքնէլ զըւարթարար .

Ի վեց հովսաց , ծառոց յըսուեր
 Մերք վազվուսեղ բըրուրն ի վեր ,
 Ժայռեն կախուռած՝ մերք սիրս ի բունդ
 Չարիէր աջօք գահեղն անդունդ .
 Հայի՛ իրձուիչ յսակ աշխ ,
 Ասպատակէր գա՛ցե՛ք գայգիս ,
 Քաղէր կեռաս կարմիր եւ գով՝
 Վայրի ծաղկանց փունց կապելով ,
 Գացե՛ք եւ ես հոս ժըրացան՝
 Հանդարս մօօք , ի շրոռթեան՝
 Պիտի հիւսեմ գողորի՛ երգեր . . .
 Ցասկուսեղով ի՛նչ անհամբեր ,
 Գացին աղջկունիքն մի առ մի ,
 Եւ ես յանկիւն պատշգամի
 Եսայ մենիկ՝ հնչեցընէր
 Փորձելով հին քնարիս քեր .
 Սակայն եղո՛ւկ , անուրջ , փափափ՝
 Ոչ եւս յուզեն միտքս ցամափ .
 Ոչ եւս գգուե սիրոյ հրեշտակ
 Կնճոռոս ճակիս վարսն ըսպիտակ ,
 Եւ ոչ արեւ ինձնիս գեղուն
 Երգեր անոյշ եւ եռանդուն . . .
 Դարձե՛ք աղջկունիք , դարձե՛ք վաղվաղ .
 Չեր աշխոյժ երգ , պար եւ ծիծաղ ,
 Չեր խօշ ֆրիշ , կասակ , ժըխոր
 Լոկ ներշնչեն ինձ եռանդ ինր .
 Չեր մօս միայն սիրքս սրոփե
 Եւ ձեր երջելի գիս ըսփոփե .
 Դարձե՛ք եւ իմ սրտում արի
 Յայնժամ արեւն աչ հաշտ ժպի :

ԽՆԴԱՆՔ ԹԷ ԼԱՆՔ

Հիև մեկ խնասուն կուշար սնդադար ,
Այ խնասուն ը'աչ շարունակ խնդար .
Երկուսն աչ ունին հրճուսնի եւ պսրիսնի ,
Խնդա՞նի քե շսնի :

Շիք հագուած սրնակի մեծ մեծ կը ջարդե
Թե ազնուական՝ քե հարուս մարդ է .
Ճոխ օժիս ը'ուսէր կ'ընե փորձ ու ջսնի ,
Խնդա՞նի քե շսնի :

Վերջե հարսցած այն հպարտ չես
Հիև բարեկարաց դարձրեկ գերեւ .
Իշխանաց միայն այ խոռնի եւ յարգանի ,
Խնդա՞նի քե շսնի :

Նորասիրուքիւն՝ վեր/ն է այս դարուն ,
Մասայ հարս փեսայ գիրար կը թողուն ,
Եւ ամուսնական գնդած սիրականի ,
Խնդա՞նի քե շսնի :

Հիւանդ կրիճը որ զօղին՝ ախա՛ւ ,
Ջախագանց սիրե , կը պարծի գԲագոս
Միշտ գըւարթ տակը եւ կարճեղ գիւր կեանի ,
Խնդա՞նի քե շսնի :

Ծերերը Նարեկ կարդան քննական ,
Տղայք ընթերցուն Չօրսիկն Նանակն .
Ասակն եւն ընթերցուն ընթերցանակն ,
Խնդանակն թե շակն

Գրասիրտ մարդը՝ բժշկաց համար
Հիւանդ մ'ե ջղոտ՝ տեսակ մը յիմար ,
Բայց իրենի գերծ եւն այս ախտակն . . . գարնանակն .
Խնդանակն թե շակն :

Եթե հիւն գրագիտք եիւն վարժապետ ,
Արդի հեղինակի եւն մեկ մեկ աւարտ
Շրտապող միտեանց փայլուն ածականակ ,
Խնդանակն թե շակն :

Էհ երջանկաւորիկն՝ թե կայ արդարեւ ,
Այն աչ գոն գրարթ արտի ե պարգեւ .
Թո՛ղ շակն նախանձոտք , կեցցե՛ն բարկեղանակ
Երգե՛ն խնդանակն :

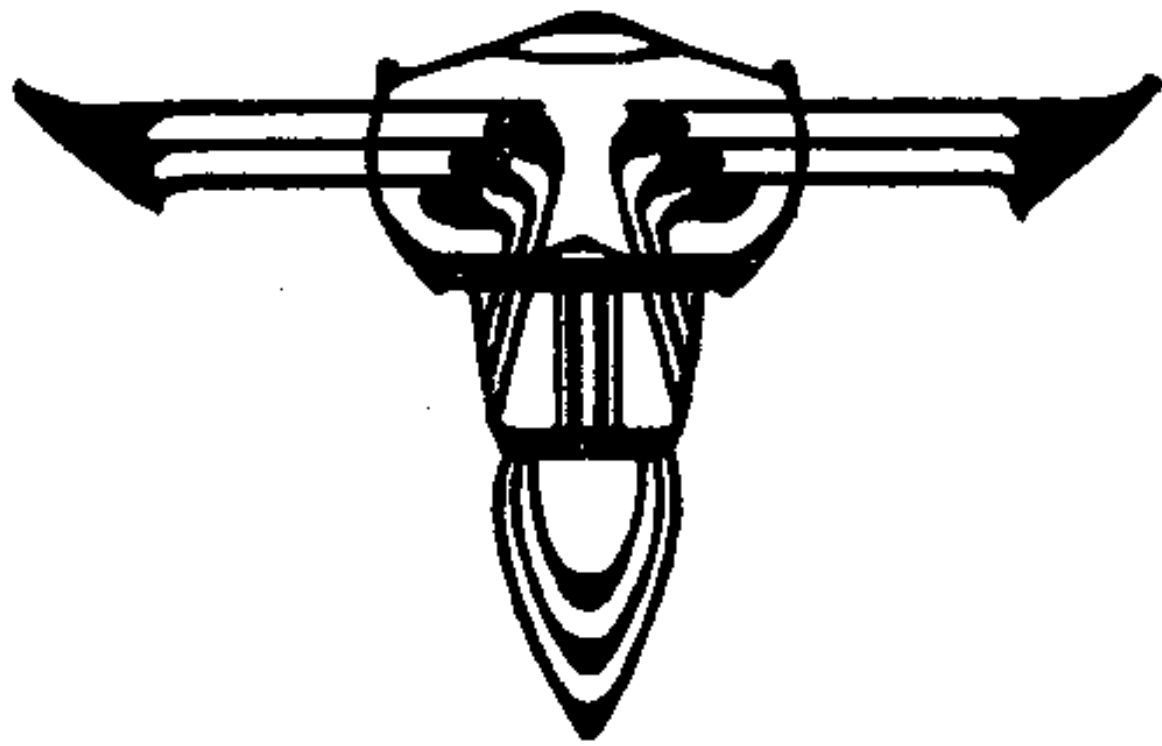
ՇՆԻԿ ԲԱՂԴԱԻՈՐ

Գողթիկ պըսըսիկ
Խարսեաշ խասուսիկ
Շնիկ բաղդաւոր ,
Ունիսս սեկ աղուոր
Տիրուհի լնֆուշ
Աջֆերով սնուշ .
Պարունայֆ շֆեղ
Ու բարֆով սգեղ ,
Նախասնանով ֆանի
Տան ֆեզ երանի :
Շնիկ դու աղուոր ,
Նաշխունն՝ գիսաւոր ,
Տիրուհւոյդ սօսիկ
Ընես սիշս սիսիկ ,
Առաֆիւնըքեան
Նորս պահապան .
Խեղացի՝ արթուն ,
Միշս պասրաս ես դուն
Ճասկոսեղ քեքեղ ,
Կայքուեղ ի քիւր ձեղ ,
Քծնիդ ողորուն ,
Կոսրոսիդ սիրուն .

Եորսս սեկի նըշանն
 Է սեգ բաւականն ,
 Եւ սեկի ախնարիկն
 Չգաժուխս սեկիկն .
 Եւ նե գուրգուրայ ,
 Գողայ քո վերայ .
 Մասով վարդազոնն
 Գողեկ սեգ իսկոյնն .
 Որչա՛նի երջանիկ
 Ես՝ չքան շնիկ ,
 Եւ ի՛նչ անսկանիօք
 Կը ցանկանն արդեօք՝
 Շքեղ պարունկեր
 Ըրայ սեգ ընկեր :
 Վա՛յ քե՛ անք՝ ս՝օսար
 Յանդգնի յիսար՝
 Տիրուհւոյ սեկի քեզ՝
 Մեկ սագը շոյեզ .
 Աչքեղ ժաքսեա հուր ,
 Ակռայովդ աչ սուր
 Հարուածեա պսսժեա
 Չիկնն անսիջապեա :
 Բացասիրս՝ ուշիւն
 Եւ հաւասարիւն
 Չանիցըդ հաւար՝
 Ընդունիս հազար
 Գողանկ եւ հաւքոյր՝
 Շրթանք վարդաքոյր .
 Տիրչա՛նի բաղդաւոր
 Ես՝ շնիկ ադուոր .

Եւ կողկողագին
Ինչպէ՛ս փափագին
Պարունայք շէտ
Ու շոս. նանճարէդ
Տիրունւոյդ սիրուն
Կոչուիլ պզտիկ շուն :

ՍԻՐՈՅ ՊԱՅՔԱՐ

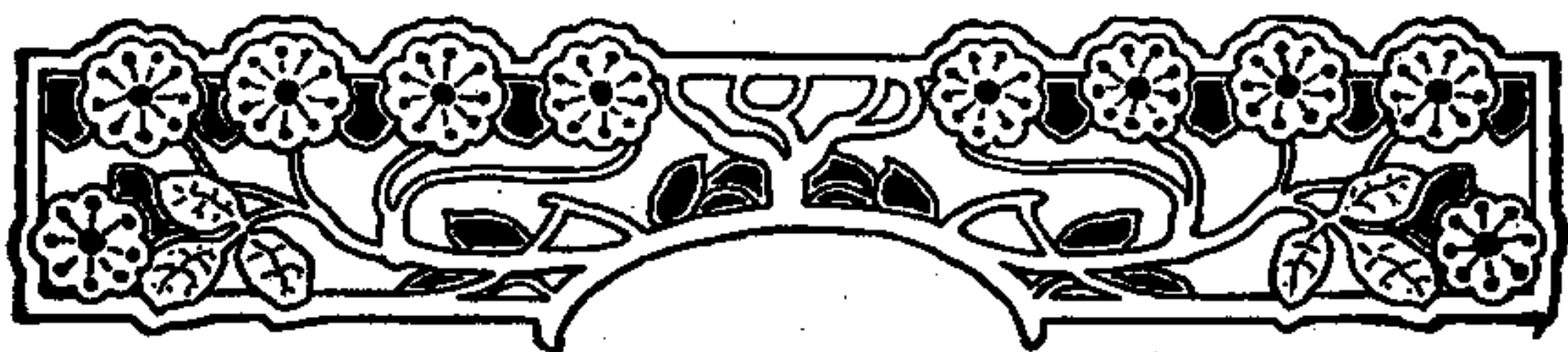
Գարնան անսու ձ'եր գրարթուն,
Հոգիս՝ կես փունե եւ կես արթուն.
Հեշտ երազոյ ձեց յուրարար
Մինչ կորորուէր եւ կը ծլփար,
Պարսիգին ձեց եւ ասուել
Պասուհանիս՝ շշուկ ձ'իբր'ել
Բախունան ասոց՝ յանխարժ զըպար
Ա.կանջներուս, եւ ըշտարար
Վեր ցասիցի ու սիրտ վրդով՝
Զգոյ՞ զգոյ՞, դողոց ձասով
Վարսպարին ժողիցի ծայր,
Բընկեցի դուրան ի վեր ի վայր:
Պարսիգին դու թողուած էր յաց,
Թերեւս հովե՛ն հօնար կանաց.
Բաց օղի հանգրստ, յուս էր հողմիկ,
Տերեւ ձ'այ ոչ շարժեր ձեղմիկ.
Վարդ անպէրե՛ն շյու կը մաղուէր,
Եւ հապճեպով խոյս սար ասուէր.
Սա՛խյն մուշկէր էր քանձր անուէր
Ծառոց ներսէ՛ն ուր նշմարէր

Կրցի հազիւ աղօս շրջաբ՝
 Երկու հիւրեր ինձ ա՛նձուսօք
 Որք շարժուով ոսֆեր թելեր՝
 Պատկերէին ջնասդ ձելեր .
 Մերք գասուէին, վերք զգուսնօք
 Իւրձեւոյ գայիւն իր.ւրու ֆով ,
 Մրկնցիւն անուշ եւ ցած
 Հառաջներով . եւ զարմացած
 Դիտէի գայւ սիրունն սեւիչ ,
 Կը շէի իրեանց խօսիչ
 Եւ իրեանց ձայնն որոշակի
 Որ նմանէր հեզ վրսակի
 Պայծառ աշխարհ կարկաչեղուն .
 Բայց ոչ իրեանց ցեղին շեղուն ,
 Իրեանց ճարտար ճառ ու ներքող
 Ընթռնեղու էի կառող :
 Այս հիւրերէն վիսն որ շօղիկ
 Ունէր ձերմակ , կոյս վ՛եր գողօրիկ ,
 Գիրունկ , փայտունկ շաւ կրթըւած
 Չի նազ կ'ընէր վիշտ անօթիւս .
 Միւսն աւելի կրակոս՝ աշխոյժ ,
 Նշանածն էր , նախասնձոս յոյժ
 Որ տոչորեւոյ բռնորն սիրով՝
 Պատկեր անշուշտ արտիւն գորով ,
 Նկարագրէր հոգւոյն վշտեր ,
 Մերք իւրոյսսովիզ կը գանգատէր ,
 Կը պատուէր վերք շողոփորք
 Որ կոյսն ընէ սիրոյն հաղորդ :
 Ես հասկըցայ վիսայն յայնժամ
 Թէ հիւրերուն այս անգգամ՝

Ժամայրնաթևակն եր ասպարեզ
 Իմ անայի շիկ պարեզ ,
 Եւ պահուրսած ծառերուն սակ
 Անտակներն հոս հաւաւրձակ
 Յանախ սային սիրոյ պայքար :
 Կոյսը խորհր եւ քաջ զգար
 Իւր ընկերին ցաւն ու կակիծ ,
 Դեմքը ծածկեր թելովն անքիծ .
 Սեր քուրեխն եւ իւր աչեր
 Բայց դողդողաւ եւ անայեր :
 Միւսն անհամբեր , շանդուզն՝ ընթոս ,
 Դանկայր իւր շուրջն որոսընդոս .
 Ո՛հ որչափ այն վայրկեանն եր հեշտ՝
 Երբ գողացաւ կուսին պարկեշտ
 Ջերմ եւ անուշ համբոյր հազար .
 Բայց շարժելով խեղդուխելար
 Եւ՝ թանկագին իմ վեկ ծաղիկ
 Կոսրեց՝ ճգնեց ոսնակոխիկ . . .
 Անհուն եղաւ արթն վորմոք ,
 Ա՛յ շիրցի վնայ անհոգ .
 Պատռահանը քացի ուժգին ,
 Արձակելով կանչ Վ՛ահագին .

 Եւ սարսափած՝ երկինքն ի վեր
 Թրոսն երկչո՛ս այն սաստակներ :

ՄԻ՛ ՓԱԽԶԻՐ

Մի՛ փախչիր ո՛վ կոյս . . . թե ոսփոյ թոպիկ ,
Եւ թե ձիւնաթոյր կուրծոյ ե թացխափիկ ,
Կոյս , մի՛ կարմրիր . . . կես հագուած այդպէս՝
Ինչ գոհսր աւելի եւ հրապուրիչ ես :

Ոչ այնքան ջնաղ ե վարդիկն տեսիչ
Չոր փոքեցրնե գըւարթուն Ապրիլ .
Ընդ անթիծ գեղ քո՝ իմ հետափրփիր
Մուսայն հիացաւ . . . ո՛վ կոյս , մի՛ փախչիր :

Եւնան այն աստիկն որ ի մուր կանաւ
Գծե ոսկի հետֆ , թո՛ղ իմ վշտանաւ
Սրսիս մեջ ծագե ծաւի այֆիդ յոյս .
Չֆնաղ ես այդպէս , մի՛ փախչիր , ո՛վ կոյս :

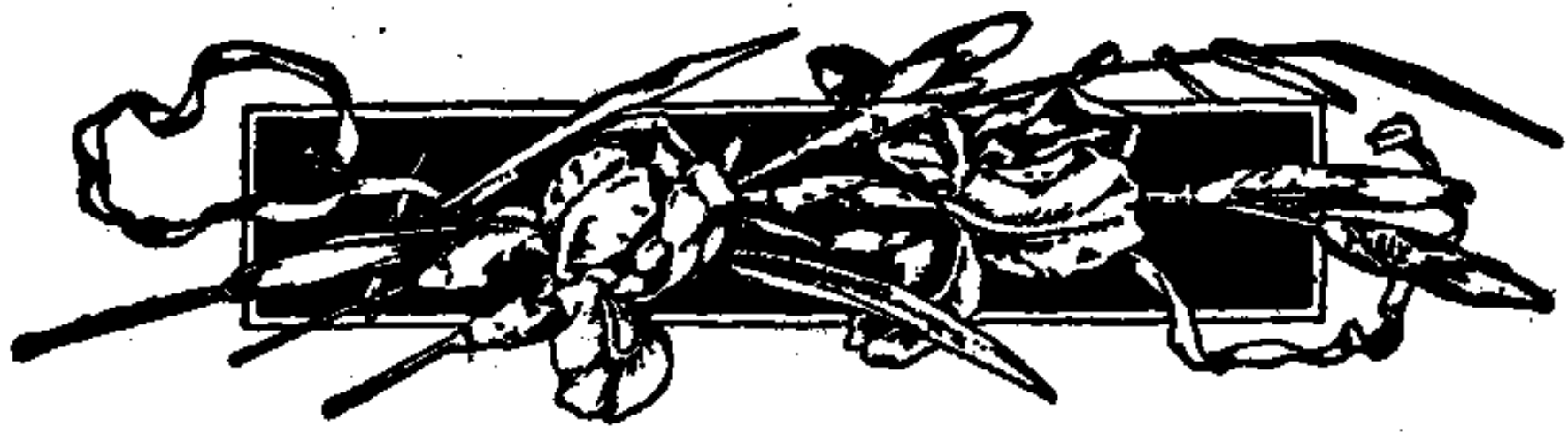
Ոչ ծաղիկ պետֆ ե մագերունդ օղ օղ ,
Փափկիկն ուտերունդ ոչ ոսկեհիւս ֆօղ ,
Վարդի հոտ թուրեան շրթունֆիդ ալ կարմիր ,
Չֆնաղ ես այդպէս , ո՛վ կոյս , մի՛ փախչիր :

Իբր անառնայիկն երկիկն պարզ՝ յստակ ,
Թփոց մեջ պահուած իբրեւ ջիւնջ վտակ ,

Հոգիդ է մաքուր՝ ուր ծղիկն յոյս՝ սեր,
Եւ գոր որունն զեռն անոյշ երգեր:

Բայց եթէ յետդեմն գայն կրֆեր անսանձ,
Եթէ որ ըն գայն յաւճեկ սեւ նախանձ,
Բո անսեղութեանն ծաղիկն աչ ընխիր
Դանկայ յաւերեւոյ, այն ասեմն . . . զխախի՛ր:

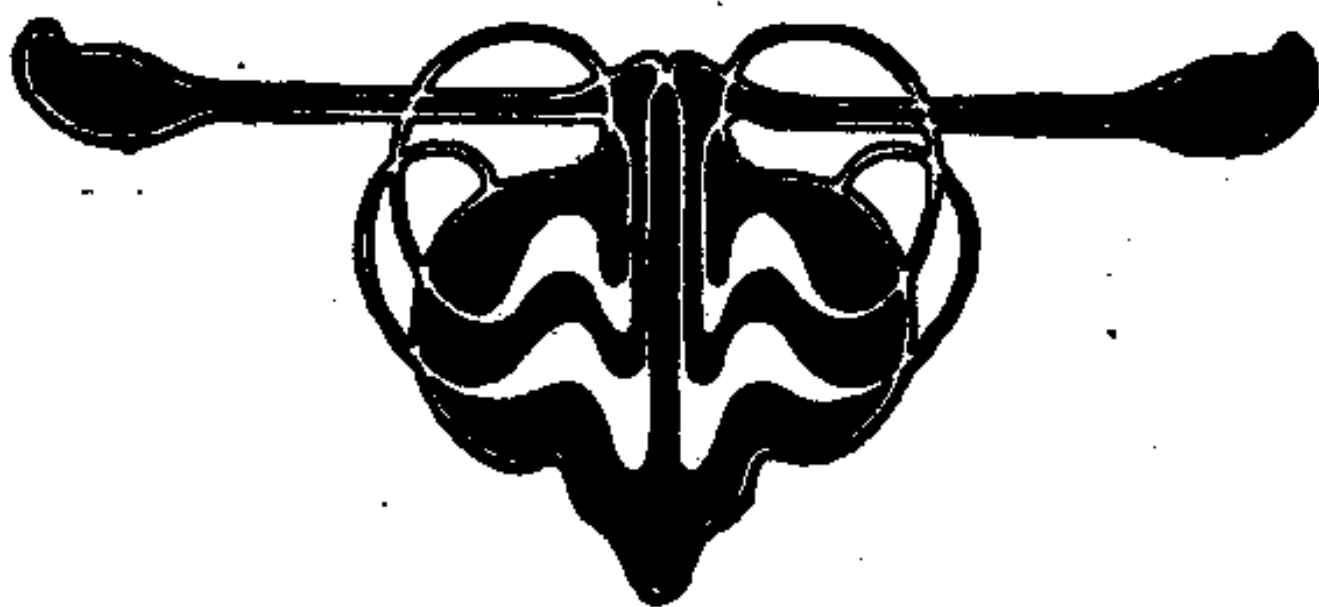

ՀՐՃՈՒԱՆՔ ՍՐՏԻՍ

Երբոր էի դեռ յիմ կեանաց գարունն՝
Ճակասս իմ սաշով ակունջ հովերունն,
Ինչ աշխոյժ շեշխու երգի կայսառ .
Չերդ վայրի բռնուն սիրի գակսառ,
Ասպասակի շունն ու ձոր խիզախ,
Բաժակ ի ձեռինն մրցի յաճախ,
Անհոգ եւ գրաւրք սօնելով գութ,
Ծաղրելով գրադղն երբ գիւ հաշածեր .
Ոչ անխանձի ինձասան փառքին,
Եւ ոչ փորձեր գիւ ազահին ոսկին .
Այլ բռնրիկի ասդերունն վերեւ՝
Ես յո՛ր ֆաղի ծաղիկ ու սերեւ,
Ես միշտ երգի մայիս եւ գարունն,
Եւ հոգիս սայի կարմիր վարդերունն :
Բայց ափսո՛ս կարճ է մեր կեանաց մայիս,
Սոխակն աչ երգե հազիւ մեկ ամիս,
Թե իմ հրճուանաց բրուա խօշ երամ,
Յիշատակներովն ես դեռ շատանամ .
Մանկական խոհեր՝ յոյսեր վերսիսի
Հոյլ հոյլ անկերունն մեջին ինձ ժպտին .

Եւ արքա կայծեր՝ զարնան հոյերեկ
Դարձեալ կարծարծիև եւ խռնկեր բարեկ .
Նըւագեւ հոգւոյս հե՛ս սննց՝ կանացոյ,
Վարդերը սիրեւ եւ գգուեւ ծածուկ,
Եւ երբ գիւ՛ սասկեր խոցոսե՛ սուր փուշ,
Երգերու խառնեւ արցունքներ սնուշ:

ԿԷՓԻԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

ԱՂԶԻԿՆԵՐ

Քնւրդեր Քնւրդեր տեսնեմք հեռուն
Շարուած նման թռչաւ անպտունն .
Տեղեր շողան կարծես փայլակ
Ծայրեն կախուած կարմիր դրօշակ .
Վայ ւեր անձար գիտուն Շաֆ :
Սուգի օրն է որ կըծագի :

ՇԱՔԷ

Այդ դրօշակներ գիտե Ասունւած
Հայ արիւնով են ներկուած .
Քուրդն է ծնած գող ու դահիճ ,
Բայց Սասունցի հայն է կտրիճ .
Կտրիճ ւեռնիչ ուխտ Շաֆ ,
Փառքի օրն է որ կըծագի :

ԿԻՆԵՐ

Շաֆ՛ շն՛ս փողը գոռայ ,
Կը յարձակո՛ւին գիւղին վրայ .

Քուրդեր վազեն շերան կողեն ,
Քուրդեր դուրս գան գեանի հողեն .
Վայ ևեր անսեր գլխուն Շաֆե ,
Վերջին օրն է որ մեզ ծագե :

Շ Ա Ք Է

Քո՛ղ գան , թո՛ղ գան տակնդ մօտն
Քե Հայ կիներ մանկիդ գիտն .
Քանդեցին ևեր ժամն ու խորան
Ու կըսեն մեզ՝ սուր կամ դուրան ,
Խաչը պագնե մանկի Շաֆե ,
Խաչին արեւ մրան ծագե :

Ն Շ Ա Ն Ա Մ Ն Ե Ր

Մուխ ու կրակ պսէց աշխարհի ,
Թաղեցին ևեր քերֆն ու ոջխարֆ .
Ասուած պահե Քուրդին ձեռքեն ,
Մարդ չպագսիր անոր վերքեն :
Մեր եղբայրներ գարկին Շաֆե ,
Էլի արեւ մեզ մութ ծագե :

Շ Ա Ք Է

Սասունի ֆաջ բուսիկ նօթի ,
Առանց գեմի ու վառօղի ,
Հարիւր վաթի սուրի առաջ
Ընկած ինկաւ Սասունի ֆաջ .
Նրան պէս թո՛ղ ևեռնի Շաֆե
Ու արիւնկն ծաղիկ ծագե :

Մ Ա Յ Ր Ե Ր

Անկար ծերին , խեղճ պառաւիկն
Անգուք ձեռքով ջարդեր տուին ,

Մորթեցին զոյգ զոյգ ւեր մանուկ
Մեկ դանակով ինչպէս գանձուկ .
Վայ ւեր անբաղդ գիտուն Շաֆէ
Շասնկ արեւ ւեզ մոթ ծագէ :

Շ Ա Ք Է

Վիսայ շինին սարերս ազաւ՝
Ես Գրգոյի հարս հարազաւ
Երդուայ վերայ իմ խանցերի
Որ չիմիմ Քուրդիս զերի .
Թո՛ղ վիին մեջ բաղուն Շաֆէ
Ու յոյս անմահ վրասն ծագէ :

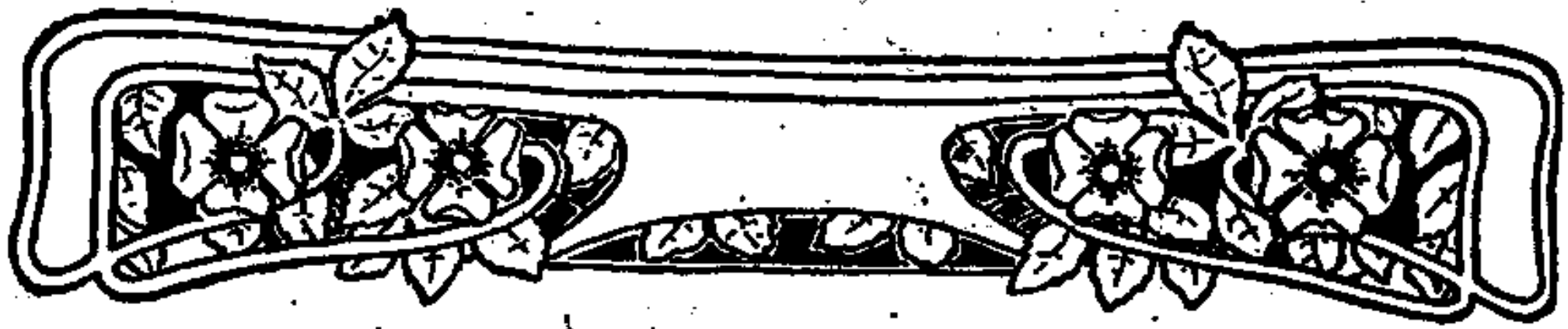
Ա Մ Է Ն Ք Ը

Քաջ Գրգոյի հարս հարազաւ
Վար բուռ այս սարից ազաւ .
Մեկի աչ բաղունիս այս վիին խոր
Ու հոգի սակ մասնաժաւոր .
Մեր մանուշիկ ետք Շաֆէ
Հայաստանի արեւ ծագէ :

Ո Գ Ի Ն

Սասն՛նն , այդու հոր ու կայծակ
Թո՛ղ քու սարեր պատկն համակ ,
Անտանկերդ աչ շափեն քոցեր ,
Գետն անդուն իբրեւ օձեր ,
Միկնէր վերին ժպի Շաֆէ ,
Ազատութեան արեւ ծագէ .

Կ. Պոլիս 1896

ԵՐԳ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Ազատութեան աստղը պայծառ
Որ վերստին շողայ փարփառ՝
Անկե սիրտերն ե հրմայտը ,
Կեցցեցե՛րով գոռայ այտը :

Ազատութիւնն այս խառնադիկ՝
Սիրոյ յուսոյ անմեռ ծալիկ՝
Ծրշի փայլով անակընկալ ,
Հաշեցընէ հիւն սխտերն ալ :

Ճերմակ կարմիր դրօշներ վեհ վեհ
Կը ծածանին հովերուն հեհ .
Այդ գոյգ գոյներ հռիւրակասն
Յիշատակօք կը պարծեանան :

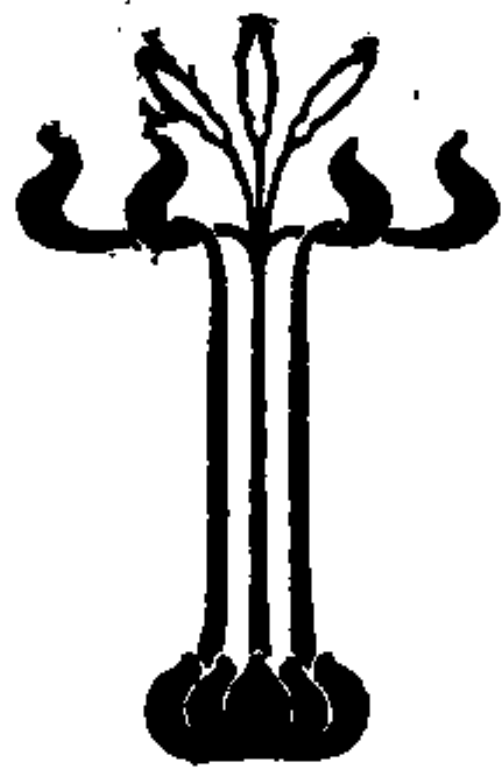
Լուսագգեւս է ազատութիւն՝
Բոսորագոյն գոհիւն արիւն .
Այն արիւնով օժուած անմեղ
Ազատութիւնն է փառայեղ :

Ազատութիւն կուզենք սակայն
Ինասուն , յուրջ , հայեացքով շայն .
Արդարութեան հգօր բագունկ
Մեր իրաւանց ըրայ նեցունկ :

Արեւելի ազգեր եւիք քոյր ,
Թո՛ղ հաշածի նախանձը կոյր .
Ձեռք ձեռքի սակի , ա՛յ հաշտուիւնի ,
Եղբայրութեան կնիքնիք դաշիւնի :

Հայրենիքին յի եւ ազգս
Օտնակցիւն եւիք հարազատ .
Ձեռք ձեռքի սակի եւ աշխատիւնի ,
Այս սուրբ ուխտին վկայ երկիւնի :

20 Յուլիս 1908

ՑԱՆԿ

	Էջ
Զօն	3
Թրթռուն յանգեր	7
Հրանսին Թիթեռնիկը	9
Ծեր գինովը	12
Երազը	14
Մոյորեալը	17
Վշտահար մայրը	20
Ատուպներ	22
Խաղողը	25
Հուսնկան	27
Անհաւաքը	30
Արթնցի՛ր	31
Հանգիստ	33
Նշանածներ	35
Հարսնցուն	37
Պերճճեհիները	40
Որք Թռչնիկը ^Մ	43
Պատրանք	45
Արփինէ	47
Բացական	49
Ապրոն	51
Ռովուն վրայ	58
Փէրոն ու իր մամը	60
Խաչին լուսնկան	63
Ուռենին	65
Մանսօլինը	67
Երկու զոհերը	69
Փոթորիկէն վերջը	71
Ապրիլ	73
Աչքերը	75
Գառնուկը	77

Եաքանք	79
Դրական բանաստեղծներ	81
Տիտու մայիսը	83
Իմ հաւնոցը	85
Վերջին փափար	87
Ծով	89
Տիպար մը	91
Ի Նպաստ աղբասներուն	91
Անդրաշխարհէն	96
Աւագ ուրբաթ	98
Իմ առաջին քերթուածս	101
Աւետոյաւոր	103
Որբուկը	105
Ֆուլիաները	107
Եղանակները	109
Աղօթքը	111
Կրիանդամ	113
Առ թիկին Եւփիմէ	116
Փոքրիկ երաժիշտուհին	117
Քուներ	119
Ապերախոսը	120
Գնչուհին	122
Տապանազիր	124
Աստուած հեռն ըլլայ	125
Զ'արժեք — Ա. նուագ	127
» — Բ. »	128
» — Գ. »	129
Անակնկալը	130
Այն վարդերուն պէս	132
Ան չգիտեր	133
Նորավէպին շուրջ	134
Սիրուածը	135
Փայլակները	137
Նախասօնակը	139
Թողմածները	141
Փառքը խաչին	143
Մեր կատուն	145
Պչրուհին	147

Արկածը	149
Երգը ցաւին	151
Հիւանդին համար	153
Արծակուրդը	154
Քարնան երգեր	156
Ծաղկած ու շէն	158
Ինչպէս կը գրեմ	159
Նոճին ու թուղցիկը	161
Քարնան կարօտը	163
Անակրէոն	165
Նորեկ պանդուխտները	168

ԽՈՒՆԿԻ ԲՈՒՐՈՒՄՆԵՐ

Իմ սուգը	173
Իր մահը	175
Այց մը գերեզմանին	177
Յանկերզը	179
Վերջալոյս	180
Հիմայ	182
Յես մահու	183
Համակերպութիւն	185
Նոր հարսին	187

ԱՆՋԱՏ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Յիշե՞ս	191
Վաղամեռիկը	193
Ողբ մօր սգաւոր	195
Ընտրութիւն պատրիարքի	197
Հայ ապրիներ	200
Սուգ	202

ԼՈՅՍ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐՔ

Իմ խորհուրդներ	207
Վոսփոր	210

Կին	213
Յեռ յիսուն ձմրան	215
Նորածին	217
Սիկար	219
Օղի	220
Մշակ	221
Մահ նոր փեսին	224
Հոգի	226
Մի' մոռնար զիս	228
Ասեղք	230
Իմ ժամացոյց	232
Զօն	233
Հունձք	234
Դրամ	235
Ո՞ւր երթան հոգիք	237
Երկինք	240
Թ. Թերզեան	242
Հալքի եւ Բրինքիքօ	243
Մահ	247
Տագնապ	250

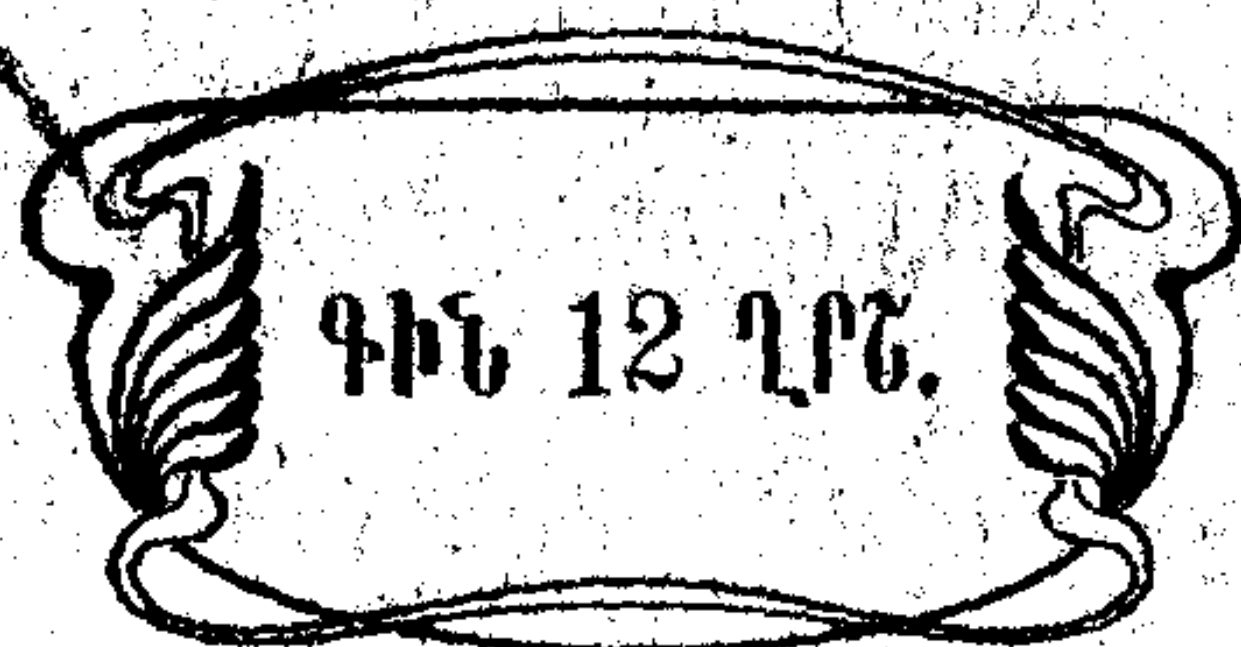
ԳԱՐՆԱՆ ՀՈՎԵՐ

Սապասողն	255
Գարնան թռչունք	269
Զաւակ վերջ դարու	272
Խեղճ Մըկօ	275
Թուխ եւ ճերմակ ամպեր	277
Սեւ Հարսը	280
Կասակ արեւուն	284
Քընալը	286
Սգաւորն	288
Պատշգամիս ծաղիկներ	290
Զատիկ	292
Միացեալին պարահանդէս	294
Մեր աղջկունք	296
Տարակոյս	299
Օրհնեա' Տէր	301

Հին քարս	304
Խնդանք թէ լանք	306
Շնիկ՝ քաղզաւոր	308
Սիրոյ պայքար	311
Մի՛ փախչիւր	314
Հրճուանք՝ սրտիս	316
Կէփիի՛ լեռան վրայ	318
Երգ ազատութեան	321

457482

ԳԻՆ 12 ՂՐՆ.